CHINA MIÉVILLE – YENİ PARİS'İN SON GÜNLERİ

CHINA MIÉVILLE

YENİ PARİS'İN SON GÜNLERİ

yordam
edebiyat

Türkçesi:
Betül Çelik

China Miéville (1972)

Britanyalı fantastik edebiyat, bilim-kurgu ya da kendi ifadesiyle "tuhaf kurgu" yazarıdır. Cambridge Üniversitesi'nde Sosyal Antropoloji öğrenimini tamamlayan Miéville, yüksek lisans ve doktora derecelerini London School of Economics'te Uluslararası İlişkiler alanında almıştır. China Miéville'in, edebiyat uğraşı dışında, kendisini seçimlerde adaylığa kadar taşıyan siyasi çalışmaları ve "eşit haklar" ile Ekim Devrimi'ni konu aldığı kuram ve tarih çalışmaları da vardır.

Fantastik edebiyatı ticarileşmeden ve tutucu klişelerden kurtarmayı amaçlayan Miéville politik duruşunu romanlarına da yansıtırken, her romanında farklı bir tarz deneyerek yenilikçi bir çizgi oluşturmuştur. China Miéville, kendisini etkileyen yazarlar arasında M. John Harrison, J. G. Ballard, H. P. Lovecraft, Strugatski kardeşler, Gene Wolf, Mervyn Peake ve 2018 yılının başında kaybettiğimiz Ursula K. Le Guin gibi isimleri saymaktadır. Bilim kurgu ve fantastik edebiyatının en önemli ödüllerinden Arthur C. Clarke Ödülü'nü üç kez, Locus En İyi Fantastik Kitap Ödülü'nü iki kez kazanan China Miéville, Britanya Fantezi Edebiyatı Ödülü'ne üç, Hugo, Kitschies ve Dünya Fantezi Edebiyatı ödüllerine ise birer kez layık görülmüştür.

Miéville'in *Yeni Paris'in Son Günleri*'nden önce Yordam Edebiyat'ta dokuz romanı yayımlanmıştır: *Kral Fare* (*King Rat*, 1998; Türkçesi 2010), *Perdido Sokağı İstasyonu* (*Perdido Street Station*, 2000; Türkçesi 2011), *Yara* (*The Scar*, 2002; Türkçesi 2013), *Demir Konsey* (*Iron Council*, 2004; Türkçesi 2015), *Un Lun Dun* (*Un Lun Dun*, 2007; Türkçesi 2012), *Şehir ve Şehir* (*The City & The City*, 2009; Türkçesi 2012), *Kraken* (*Kraken*, 2010; Türkçesi 2013); *Elçilik Kenti* (*Embassytown*, 2011; Türkçesi 2016), *Demirdenizi* (*Railsea*, 2012; Türkçesi 2018).

Eserin orijinal adı:
The Last Days of New Paris
(2016, Londra: Macmillan)

Yordam Kitap'ta
China Miéville Eserleri

KRAL FARE

PERDİDO SOKAĞI İSTASYONU

YARA

DEMİR KONSEY

UN LUN DUN

ŞEHİR VE ŞEHİR

KRAKEN

ELÇİLİK KENTİ

DEMİRDENİZİ

CHINA MIÉVILLE

YENİ PARİS'İN SON GÜNLERİ

ROMAN

TÜRKÇESİ
BETÜL ÇELİK

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 52 • **Yeni Paris'in Son Günleri** • China Miéville
ISBN 978-605-172-313-6 • *İngilizceden Çeviren:* Betül Çelik
Kitap Editörü: Ali Mert • *Kapak ve İç Tasarım:* Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım:* Aralık 2018

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www. yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
instagram.com/yordamkitap

Baskı: **İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri** (Sertifika No: 10614)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul
Tel: (0212) 496 11 11

YENİ PARİS'İN SON GÜNLERİ

ROMAN

Rupa'ya

Teşekkür

Bu kitaba bütün yardımlarından dolayı, Mic Cheetham, Julie Crisp, Rupa DasGupta, Maria Dahvana Headley, Simon Kavanagh, Jake Pilikian, Sue Powell, Julien Thuan ve Rosie Warren'a en derin teşekkürlerimi sunuyorum. Random House'daki herkese, özellikle Dana Blanchette, Keith Clayton, Penelope Haynes, Tom Hoeler, David Moench, Tricia Narwani, Scott Shannon, David G. Stevenson, Annette Szlachta-McGinn, Mark Tavani ve Betsy Wilson'a; Macmillan ile Picador'daki herkese, özellikle Nick Blake, Robert Clark, Ansa Khan Khattack, Neil Lang, Ravi Mirchandani ve Lauren Welch'e çok minnettarım. Henüz *muhteşem ceset* adını vermeyi bilmediğim sayısız geliştirici oyun için kızkardeşim Jemima Miéville'ye ve annem Claudia Lightfoot'un anısına sevgi ve teşekkürlerimle.

"Kişi sürrealist sanata gösterilen pek çok tepkiye kulak misafiri olabilir, ama bunlardan en hazin olanı, 'Buna bakınca ne görmem ya da hissetmem gerekiyor?' diye soranlarınkidir. Diğer bir deyişle demektedirler ki: 'Babam bununla ilgili ne düşünmemi ya da hissetmemi istiyor?'"

GRACE PAILTHORPE

On the Importance of Fantasy Life
(Düş Gücüne Dayanan Hayatın Önemi Üzerine)

İçindekiler

YENİ PARİS'İN SON GÜNLERİ

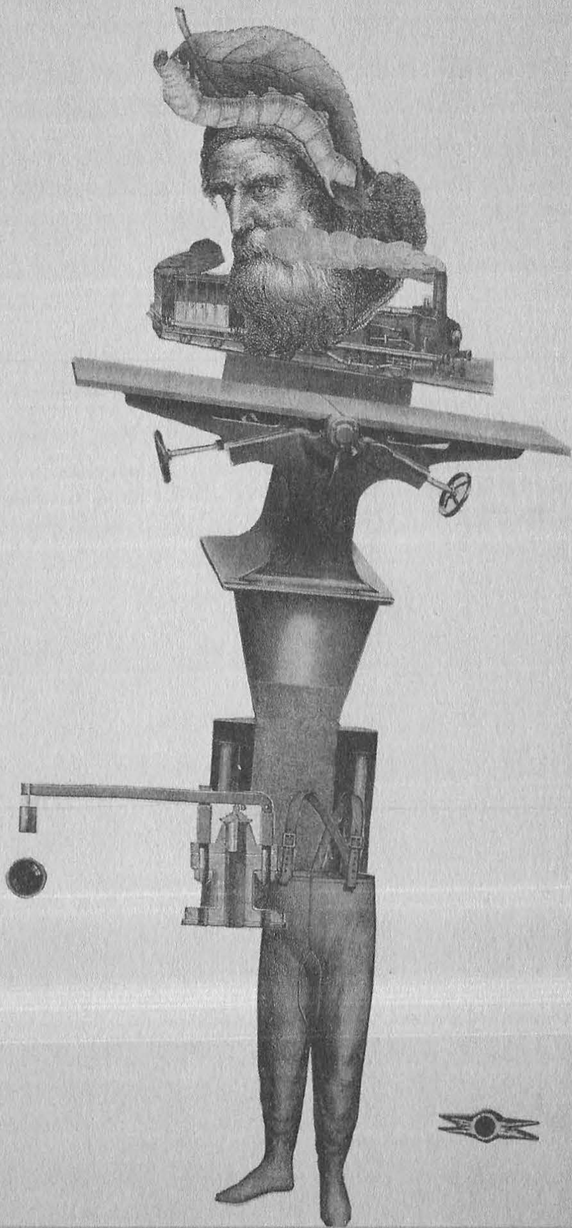

Muhteşem Ceset, André Breton, Jacqueline Lamba ve Yves Tanguy, 1938

Birinci Bölüm

1950

Lamba ışığında bir cadde. Paramparça olmuş şehrin bir duvarının ötesinden Naziler ateş ediyordu.

Barikatın ve kaba, kımıltısız bir kan-kan dansı havasında toplaşmış bir sıra terzi mankeninin ötesinden, Thibaut, yayılmakta olan *Wehrmacht*[1] adamlarının hakisini, gri merasim üniformalarını, SS siyahını, *Kriegsmarine*'nin[2] mavisinin tümünü silah atışlarının aydınlığında görür gibi oldu. Bir şey *Rue de Paradis* boyunca süratle ilerliyor; cesetler ve yıkıntıların arasından zikzaklar çizerek, lastiklerin iniltisi içinde, dosdoğru Almanlara geliyordu.

İki kişilik bisiklet üzerinde iki kadın mı? Kalın lastiklerin üstünde dehşet verecek kadar hızlı geliyorlardı.

Askerler ateş etti, silahlarını yeniden doldurup koşmaya başladılar, çünkü aceleyle gelen araç ne dönüyor ne de

1 Türkçe anlamı Savunma Gücü, 1935 ile 1945 yılları arasında Nazi Almanyasının Silahlı Kuvvetleri. –*çev.*
2 Nazi Almanyasının Deniz Kuvvetleri. –*çev.*

hücumları karşısında devriliyordu. Thibaut zincirlerin vınlamasını işitebiliyordu.

Thibaut anladı ki bisikleti süren tek bir kadındı. Diğeri bisikletin önünde, gidonun olması gereken yerden fırlamış bir heykel gövdesiydi. Metalden yapılmıştı. Kadın kollarını geriye itti ve kollar uçlarda mercan gibi dönerek kıvrıldı. Boynunu gerdi ve gözlerini açtı.

Thibaut yutkundu, konuşmaya çalıştı, yeniden denedi ve haykırdı: "Bu *Vélo*!"

Yoldaşları anında geldi. Büyük pencereye yaslanıp şehrin loşluğuna gözlerini diktiler.

Velespit Acemisi. Sözleri olmayan bir şarkı söyleyerek kalın telli tekerleklerinin üzerinde, Paris'in içinde salına salına gidiyor. *Aman Tanrım*, diye düşündü Thibaut. Çünkü bir kadın kendini *sürüyordu* ve bunun kesinlikle olmaması gerekirdi. Ama işte oradaydı, bir eliyle Vélo'nun bileğini kavrıyor, diğeriyle yarı insan-bisikletin boğazının etrafına sıkıca bağlanmış deri kayışı çekeliyor.

Vélo bütün arabalardan ya da atlardan, Thibaut'nun şimdiye kadar görmüş olduğu bütün şeytanlardan daha hızlı hareket ediyor; bina cephelerinin, vızıldayan mermilerin arasından salınarak ilerliyordu. Son kalan adamları ve heykelciklerle düzenledikleri hattı yarıp geçti. Ön tekerleğini kaldırdı ve caddeyi bloke eden, metrelerce alçı, taş, kemik, ahşap ve harçtan oluşturulmuş barikata çarptı.

Havalandı. Askerlerin üstündeki boşluğa doğru fırladı, yukarıya doğru kavis çizdi, bir ara duraksar gibi oldu ve sonra dokuzuncu ve onuncu *Arrondissement*'lerin[3] arasındaki görünmez sınıra düştü. Caddenin Sürrealist tarafına sert bir iniş yaptı.

---

3 Fransızcada semt ya da idari bölgeler. *–çev.*

Vélo hopladı, tekerlerinin üzerinde döndü, yana kaykıldı ve *Main à Plume*'nin[4] gizlendiği yerin penceresine, Thibaut'nun gözlerinin içine bakarak durdu.

Thibaut odadan dışarı fırlayıp dökülmekte olan merdivenden aşağı inen ve eşikten kararan caddeye neredeyse düşercesine çıkan ilk kişiydi. Kalbi onu sarsıyordu.

Yolcu, bineğinin itaatsizlik ettiği yerde, kararan caddenin taşlarının üzerine serilmişti. Vélo, savaş atı gibi, arka tekerlerinin üzerinde onun üzerine doğru şahlandı. Sallandı.

Yolcu, Thibaut'ya derisiyle aynı renk olan, gözbebeksiz gözleriyle baktı. *Manif*,[5] kalın kollarını gerdi, boynunun etrafındaki kordonu yakalamak için uzandı ve onu yere bıraktı. Rüzgârda sallandı.

Thibaut'nun tüfeği elinde sallanıyordu. Görüş alanının ucunda Élise'nin, Almanların yeniden toplaşması ihtimaline karşılık, bir el bombasını barikatın üzerinden fırlattığını gördü. Patlama, yeri ve bariyeri sarstı ama Thibaut hareket etmedi.

Vélo öne doğru yatıp tekrar her iki tekerinin üzerine düştü. Thibaut'ya doğru hız aldı ama Thibaut hareketsiz kaldı. Vélo daha da gücünü artırdı ve tekerleri küçük yuvarlak bir testereye dönüştü. Vélo'nun kendisine çarpacağından emin olduğundan Thibaut'nun adrenalini yükseldi,

---

4 Fransızca anlamı "Kalem Tutan El". Nazi işgali sırasında Fransa'da sürrealizmi canlı tutan bir grup. *–çev.*

5 "Manif" Fransızca "manifesto"nun kısaltması. Romanda hem "kendini gösteren" birtakım varlıklara, hem sürrealistlerin sanat eserlerinden tezahür eden canlılara, hem de Sürrealistlerin manifestolarına referansla kullanılan bir kısaltma olarak birçok kez karşımıza çıkacak. Fiil olarak geçtiğinde ise "tezahür etmek" ya da "kendini göstermek" karşılıkları kullanılacak. Kitabın sonunda China Miéville'in farklı *manif*lerle ve onların kendilerini hangi sürrealist metin ya da resimlerden dışa vurduklarıyla ilgili açıklamaları yer alıyor. *–ed.*

ta ki Vélo son anda görülemeyecek bir hızla yana yatıp hava akımıyla Thibaut'nun üzerindeki kıyafeti kuvvetle çekecek denli yakınından geçene dek.

Tekerler çığlık atarken, bisiklet-varlık, *Cité de Trévise*'in yerle bir olmuş binalarının arasından harabe ve gölgelerin içine doğru zikzak çizerek gözden uzaklaştı.

Thibaut sonunda nefesini saldı. Titremesini kontrol edebildiğinde, yolcuya döndü. Onun yattığı yere gitti.

Kadın ölüyordu. Vélo'nun umurunda olmayan Alman ateşiyle vurulmuştu. Caddelerin bu güçlü kesişme noktasında geçici bir tesirle vücudundaki bütün delikler kuru ve büzülmüştü, ama kan sanki tek bir çıkış noktasında inat edercesine ağzından boşalıyordu. Öksürdü ve konuşmaya çalıştı.

"Gördün mü?" Élise bağırıyordu. Thibaut diz çöktü ve elini kadının alnına koydu. Partizanlar toplandı. "*Vélo*'yu sürüyordu!" dedi Élise. "Bu ne *anlama* geliyor? O Tanrının cezası şeyi *kontrol etmeyi* nasıl becerdi?"

"Pek iyi değil," dedi Virginie.

Yolcunun koyu elbisesi pislik içinde ve yırtık pırtıktı. Şalı parke taşları üzerine serilmiş ve yüzünü çerçevelemişti. Sanki bir sorunu düşünüyormuşçasına kaşını çattı. Kendisinden pek de yaşlı olmadığını düşündü Thibaut. Kadın gözlerinde telaşlı bir ifadeyle Thibaut'ya baktı.

"O... o..." dedi.

"Sanırım bu İngilizce," dedi Thibaut sessizce.

Cédric öne çıktı ve bir dua mırıldanmaya çalıştı. Virginie onu sertçe iteledi.

Ölmekte olan kadın Thibaut'nun elini tuttu. "Burada," diye fısıldadı. "O geldi. Kurt. Çete." Küçük patlamalar halinde nefes verdi. Thibaut kulağını onun ağzına yaklaştırdı. "Gerhard," dedi kadın. "Doktor. Papaz."

Kadının artık ona değil, onun arkasına baktığını fark etti Thibaut. Paris'le böylesine ilgilenilmesi cildini kaşındırdı. Döndü.

Onlara yukarıdan bakan en yakındaki binanın pencerelerinin ardında ceninvari topakların ve ortaya çıkan çizgilerin ağır ağır değişen evreni belirdi. Karanlık renklerin bir keşmekeşi, daha koyu bir karanlıkta canlı. Şekiller vızır vızırdı. Cama vuruyorlardı. Bu kadının ölümüne tanıklık etmek için evin içinden bir *manif* fırtınası gelmişti.

Toplaşan herkes pencerelerin ardından kara erdemi izlerken, Thibaut kadının elini kendi elinin üzerinde hissetti. O da karşılık olarak kadının elini tuttu. Ama kadın son bir anlık destek arayışı içinde değildi. Thibaut'nun elini açtı. Onun içine bir şey koydu. Thibaut bunun bir iskambil kartı olduğunu derhal hissetti ve anladı.

Dönüp baktığında kadın ölmüştü.

Thibaut sadık bir *Main à Plume* idi. Yoldaşlarının görmesine izin vermeden kartı cebine neden attığını açıklayamıyordu.

Kadın, diğer elinin altındaki kaldırım taşlarına, işaret parmağını kalem ucu gibi kullanıp harfler yazmıştı. Tırnağı, son ihtiyaç anlarında, şehrin bir yerlerden ona sunduğu siyah mürekkeple ıslaktı. Son olarak iki kelime yazmıştı.

FALL ROT.[6]

---

6 II. Dünya Savaşı sırasında Alman ordularının tüm Fransa'yı istilasıyla sonuçlanan askerî harekât. *–çev.*

Üzerinden aylar geçti ve Thibaut, Paris'te bir kapı boşluğunda, elleri cebinde, yine o kartı tutarak büzüşmüş halde oturuyor. Kendi kıyafetinin üzerine mavi ve altın renkli bir kadın pijaması giyinmiş.

Gökyüzü çığlık atıyor. Her biri bir Hurricane[7] tarafından takip edilen iki Messerschmitt[8] bulutların altına giriyor. İngiliz ateşi altında arduvazlar patlıyor ve uçaklar dalışlarından yay çizerek yükseliyorlar. Alman uçaklarından birisi usta bir manevrayla, silahları alev alev, aniden geri kıvrılıyor ve bir İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri uçağı, öpücük yollayan bir el gibi açılarak havada yayılıyor, ateş alçalıyor, altındaki görünmeyen bir evi toza çeviriyor.

Diğer Messerschmitt, *Sen* nehrine doğru yön değiştiriyor. Çatılar yine, bu kez aşağıdan sallanıyor.

Paris'in içlerinden bir şeyler yükseliyor.

Parlak yapraklarla tüylenmiş, ağaç genişliğinde solgun bir filiz. Yükseliyor. İnsan kafası büyüklüğündeki tomurcuk ya da meyve pençeleri titreşiyor. Ufuk çizgisinin üzerinde geniş bir şekilde açılıyor.

Alman pilot dosdoğru canlı çiçeklere doğru uçuyor, vurulmuşçasına, bitki sarhoşuymuşçasına. Bitki örtüsüne doğru dalıyor. Bitki titreşen yapraklarını yayıyor. Koca asma son bir hareketle ev yüksekliğine erişiyor ve uçağı sarıp sarmalayıp içine alıyor. Onu çatıların aşağısına, caddelere hızla çekiyor ve gözden kaybediyor.

Hiçbir patlama yok. Yakalanmış uçak şehrin derinliklerinde kayboldu gitti.

---

7 İngiliz yapımı II. Dünya Savaşı avcı-bombardıman ve anti-bombardıman uçağı. *–çev.*

8 Alman yapımı II. Dünya Savaşı avcı uçağı. *–çev.*

Diğer uçaklar telaş içinde dağılıyor. Onlar giderken Thibaut bekliyor. Kalbinin sakinleşmesine izin veriyor. Yüz ifadesini toparlayıp nihayet dışarıya adım attığında gökyüzü artık temiz.

Thibaut yirmi dört yaşında, sağlam, ince ve güçlü. Her açıyı sürekli gözetim altında tutarken gözleri sürekli hareket halinde: Onda yeni Parislilerin gergin saldırganlığı ve gıcırdayan dişleri var. Saçlarını ve tırnaklarını kısa tutuyor. Gözlerini kısarak bakışının tek nedeni endişe değil: Belki de ihtiyaç duyduğu gözlüklere sahip değil. Parlak kadın pijamalarının altında, fazlasıyla kirli, beyaz bir gömlek, koyu renk pantolon ve pantolon askısı, eskimiş siyah botlar giyiyor. Thibaut tıraş olalı birkaç gün olmuş. Derisi kalınlaşmış ve berbat kokuyor.

O pilotların gözü pekti. Paris'in havası uçmamak için birçok nedenle dolu.

Messerschmitt'i ele geçiren "bahçe uçak tuzakları"ndan daha kötü şeyler de var. Paris'in bacaları kendinden geçmiş kuşların fırtına bulutlarıyla dövülüyor. Kemikler hava gemileri gibi şişirilmiş. Modası geçmiş paltolar içindeki yarasa kanatlı iş adamları ve kadınları sürüsü, özel tekliflerle ilgili sonu gelmez monologlarla bağırışıp çağırışıyor ve kendi zan altındaki etleriyle uçakların pervanelerini köstekliyorlar. Thibaut, tümü evlerin tepelerinde dirilmiş ölü gibi uçarak serseri bir Heinkel Greif bombardıman uçağını yaşamsız bir dokunuşla etkisiz hale getirmek üzere izleyen, tek, iki ve üç kanatlı uçak geometrilerini, kanatlı gövdeleri ve dev, korkunç dingilleri, uzun siyah perdeli bir pencereyi izliyor.

Thibaut bu tür *tezahürleri*, şayet isimleri varsa, çoğunlukla tayin edebiliyor.

Savaştan önce o zaten bunları sürekli yumurtlayıp duran, aleyhinde olanların *passé*, yani demode diyerek alaya aldığı harekete kendini adamıştı. "Modadan bana ne!" demişti onun bu halini eğlenceli bulan annesine, ilintili her şeyi onun için ayırmayı bilen *rue Ruelle*'deki sempatik kitapçıdan görmeden satın aldığı yayınları elinde sallayarak. "Bu özgürleşmeyle ilgili!" Thibaut, satıcının coşkulu, cahil ve genç müşterisinden nadir bulunan şeyler karşılığında bazen mütevazı ödemeler kabul ettiğinin o günlerden çok sonra farkına varacaktı. Onun gönderdiği son paket, Thibaut evini son kez terk etmeden iki gün önce ulaştı.

Daha sonra Almanların şehrin içine uygun adım ilerleyişini izlediğinde, *Arc de Triomphe*'den[9] geçen askerî kolların görüntüsü Thibaut'ya zalim bir kolaj, bir kışkırtıcı propaganda uyarısı gibi gelmişti.

Şimdi ise Thibaut tüfeğini yukarı kaldırmış, eteklerinin ucundaki altın renkli süsünü savurarak, kendi mücadele alanlarının çok uzağında, on üçüncü bölgede terk edilmiş geniş caddelerde yürüyor. Güneş harabeleri ağartıyor. Mucizevi şekilde yenmemiş bir kedi, başka bir delik bulmak için yanmış bir Alman tankının altından koşarak çıkıyor.

Eski arabaların içini ve gazete büfelerinin tabanlarını otlar bürüyor. Ölmüşlerin iskeletlerinin üzerine titreşiyorlar. Dev ayçiçekleri her yerde kök salmış ve ayakaltındaki otlar patlama zamanına kadar mevcut olmayan bitkilerle beneklenmiş: gürültü çıkaran bitkilerle; hareket eden bitkilerle. Âşıkların çiçekleri, eliptik gözlerden yaprakları

---

9 Paris'teki Zafer Takı. –*çev.*

ve Thibaut temkinli bir şekilde geçerken, sallanarak onu izleyen, sapları olan yukarı doğrulmuş yılanların ağızlarında demet haline gelmiş, dönüşümlü olarak atan çizgi kalpleri.

Thibaut nehre ulaşırken moloz ve yeşillik azalıyor, gökyüzü açılıyor. Thibaut canavarları gözlüyor.

Île aux Cygnes'in[10] sığlıklarında ve çamurunda, insan elleri spiral kabuklar altından ilerliyor. Bir Sen nehri köpek balıkları topluluğu *Pont de Grenelle*'in[11] altında kirli köpüğü dövüyor. Yuvarlanıp yükselerek yaklaşan Thibaut'yu süzüyor ve batıp çıkan bir at ölüsünü ısırıyorlar. Her sırt yüzgecinin önünde her köpekbalığı bir kano koltuğuyla kamburlaşmış.

Thibaut onların üzerinden geçen köprüde yürüyor. Yarı yolda duruyor. Yalın bir manzara içinde kalıyor. Asker sinirleri saklanmak için onu dürtse de, o kendisini orada tutup bakıyor. Değiştirilmiş şehri inceliyor.

Testere dişli harabeler, yenik bir iskelet. Kuzeydoğuya doğru düz parlak gökyüzüyle çerçevelenmiş *Eyfel Kulesi* bir karaltı gibi görünüyor. Kulenin üst yarısı her zamanki yerinde, *Pont d'Iéna*[12] ile *Quai Branly*'nin düzenli bahçelerinin üzerinde buluştuğu yerde asılı sallanıyor, ama yere doğru yarı yolda metal bitiyor. Onu yere bağlayan hiçbir şey yok. Kesik bir şekilde asılı duruyor. Paris'in arda kalan cesur kuş sürüsü, onun kırk kat yukarıdaki payanda direklerinin altına baskın yapıyor. Yarım kule, uzun bir gölgeyle sivriliyor.

Şimdi *Main à plume* hücreleri nerede? Kaçı yenik düştü?

---

10 Paris'in 15. bölgesindeki yapay bir ada. –*çev.*
11 Grenelle Köprüsü
12 Lena Köprüsü

Aylar önce, Vélo'dan sonra, Thibaut, belki de diyebilirsiniz ki, eyleme çağrılmıştı, artık herhangi biri herhangi bir şey için ne kadar eyleme çağrılabilirse. Şehirdeki ağlar yoluyla ona bir davet ulaşmıştı. Eski yoldaşlarından bir haber.

"Bana burada işleri senin yürüttüğünü söylediler," demişti genç keşif eri. Thibaut bundan hoşlanmamıştı. "Gelecek misin?"

Thibaut, cebindeki kartın ne kadar ağırlık yaptığını hatırlıyor. Birileri o kartın onda olduğunu biliyor muydu? Onu bu yüzden mi çağırıyorlardı?

Kartta stilize solgun bir kadın. Dönüşlü bir simetriyle iki kez gözlerini dikiyor. Sarı saçları onu beleyen iki büyük kediye dönüşüyor. Her bir yüzünün altında, mavi, profilden, kapalı gözlü bir başka yüz var, tabii onlar da kendisi değilse. Üst sağ ve alt sol köşede kara birer anahtar deliği var.

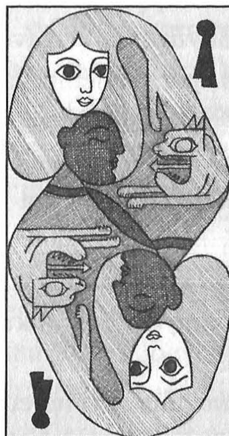

"Hadi," demişti Thibaut elçiye. "Neden beni istiyorlar? Ben dokuzuncu bölgeyi koruyorum."

Çağrıyı geri çevirdikten bir süre sonra, korkunç bir şekilde başarısızlığa uğramış dramatik hücumun haberi geldi. Derken kimlerin öldüğüyle ilgili dedikodular geldi: öğretmenlerinin isim listesi.

Hoşçakalın, diye düşünüyor Thibaut sonunda, bunca hafta sonra. Geceliği rüzgârda kabarıyor.

S-Patlaması olduğunda Thibaut on beş yaşındaydı.

Nehir kıyısında, uzaktan hızla başlayan, genç Thibaut'yu hırıltıyla solur ve bir an için göremeyen gözlerini kırpıştırır halde bırakan siren gibi bir ses, bir gölge dalgası ve bir sessizlik; şehir hareketsiz kaldı ve ardından ateşlendi, yeni ortaya çıkmakta olan bir şey, bilinçsizliğinden çıkan ve bilinçsizliğini istila eden bir şey. Bir hayal aşağılardan gelip istila etti. Dünyanın en hoş şehri şimdi kendi hoş olmayan düşlemeleriyle ve çukurun çirkinliğiyle meskûndu.

Thibaut doğası gereği bir gerilla değildi, ama istilacılardan nefret ederek ve ölmemek için mücadele vererek savaşmayı öğrenmişti. Parisli olarak, kendisini muazzam bir şoka uğratacak şekilde çabucak idrak ettiği gibi, parçası olduğu bir kıyametin içine çekiliyordu.

Bu ilk günler imkânsız şekillerin ve yanlış hatırlanan kemiklerin saldırılarıyla, cinnet günleri olmuştu. Sokaklarda savaşan Naziler ile Direniş hareketi, anlam veremedikleri hayalleri sahiplenmeye çalışırken panik içinde birbirlerini öldürmüştü. Patlamadan iki gün sonra, dehşete kapılmış *Wehrmacht* bir bölgeyi ele geçirmeye çalışırken, Thibaut,

ailesini ve bütün komşularını caddedeki dikenli telli bir kodese götürmüştü. Dışarıda askerler küfürler savurup birbirleriyle tartışırken, orada onlar toparlamış oldukları her şeyi tıkıştırdıkları çantalarına sıkıca yapışarak dolanıyorlardı.

Ve derken, giderek hızla yaklaşan, muazzam bir uluyuş. O zaman Thibaut, daha önce *tezahür etmiş* bir şeyin sesini tanıdı.

Sesi duyan herkes çığlığı bastı. Panik içinde bir subay silahını salladı, sonunda kararlı bir şekilde, orada toplanmış sivilleri hedef aldı. Ateş etti.

Bazı askerler onun bunu tekrar yapmasını engellemeye çalıştı ama başaramadı, diğerleri ona katıldı. Katliamın yankılarının ötesinden, *manif* haykırışını sürdürüyordu. Thibaut, babasının ve ona kalkan olmaya çalışan annesinin nasıl düştüğünü, onlardan sonra kendisinin de, bacakları çöktüğünden mi yoksa yaşamak için ölü rolü oynadığından mı bilmeksizin, nasıl düştüğünü hatırlıyor. Daha çok çığlık, daha da yakından gelen *manif* sesi ve yeni şiddet sesleri duymuştu.

Ve sonra nihayet bütün o çığlık ve silah sesleri kesildiğinde, Thibaut, bir fokun denizden çıkışı gibi, yavaşça kafasını ölülerin arasından kaldırdı.

Metal bir parmaklığa inceleyerek bakıyordu. Tüylü bir şövalye miğferinin siperliğine. Muhteşem bir büyüklükteydi. Kendi suratından birkaç santimetre ötedeydi.

Miğferli varlık gözlerini ona dikti. Thibaut gözlerini kırpıştırdı ve *manif*in metali titreşti. Hareket edenler yalnızca o ve *manif*ti. Almanlar ya ölmüş ya da gitmişti. *Manif* sendeledi ama Thibaut hareketsizdi. *Manif*in kendisini öldürmesini bekledi, *manif* ise gözlerini Thibaut'ya dikili

tutuyor ama onu kendi haline bırakıyordu. O, bunu yapacak pek çok *manif*in ilkiydi.

Bu şey, cesetlerin ve itlaf sahasının yıkıntılarının içinden ileri geri sallanarak doğruldu. Yedi sekiz metre boyunda bir kule, insan ve koca bir kalkanın ölçeği kaçmış tek bir beden olarak beliren imkânsız bileşimi, ayağa kalktı. Elsiz kolları yanlarında neredeyse zarif bir şekilde duruyor, soluna at sinekleri üşüşüyordu. Bir kez daha kederli bir sesle, önyüz menteşelerinin yankılanan sesiyle varlığını duyurdu. Ses azaldığında dev şey sonunda üç uzvunun üzerinde yürüyerek uzaklaştı: mahmuzlu dev bir adam bacağı, bir çift yüksek topuklu kadın ayağı.

Ve sessizlik oldu. Ve Thibaut, savaş çocuğu, sonunda bir enkaz sahasındaki toplu katliamın içinden titreye titreye emekleyerek, anne babasının cesetlerini bulup ağladığı yere ulaşmıştı.

İlk ateş eden subayın peşine intikam duygularıyla düşmeyi sık sık hayal etti. Ama Thibaut onun neye benzediğini hatırlayamıyor. Ya da cephaneleriyle anne babasını öldüren adamı ya da adamları, kim olduklarını bilmiyor. Onların hepsi muhtemelen o kaos içinde kendi yoldaşları tarafından vurulanların ya da *manif* bina cephesini devirdiğinde tuğlaların altında ezilenlerin arasındaydı.

Rue Giroux'da tuğla duvar düzensiz yığınlar halinde çöküyor. Tuğlalar çökmüş bir yokuştan aşağı çarparak sekiyor ve genç bir kadın ortaya çıkıyor, yüzü kanlı ve pis, saçı kirden dik dik olmuş. Thibaut'yu görmüyor. Thibaut onun tırnaklarını ısırışını ve koşuşturmasını izliyor.

Kapana kısılmış binlercesinden biri. Naziler Paris'in Fransa'yı zehirlemesine asla izin vermeyecek. Giren ve çıkan bütün yollar kapatılmış.

Reich[13] düşman güçlerinin yayılmasını önleyici bu manevra için konuşlanmadan önce, *manif*lerin –yeni güçleriyle gelen bu yeni şeylerin– ortadan kaybolmayacağı netleştiğinde, önce onları yok etmeyi, sonra kullanmayı denedi. Naziler *manifoloji*'leri ile birkaç şeyi başlatmayı başarmışlardı bile: kifayetsiz heykelcikler, bir Céline *weltgeist*'i,[14] mantarsı bitkinlik, yarı duyarlı pislik ve birbiri ardına evlere bulaşan moral bozukluğu. Ama başarıları kıt, kısa ömürlü, kumanda edilemezdi.

Şimdi, yıllar sonra, Thibaut'ya öyle geliyor ki sanki *manif*lerin sayısı azalmaya başlıyor. Sanki bu, patlama sonrası şehrin ikinci dönemiymiş gibi.

Tabii Paris hâlâ dolup taşıyor. *Şüphedeysen şöyle bir yürü*, diye düşünüyor Thibaut, *neyle karşılaşacağını bir gör. Enigmarelle*, bir sergi rehberinden sendeleyerek çıkan züppe robot, öldüresiye kucaklamak için kollarını açıyor. Hayal kuran bir kedi, bir çocuk kadar büyük, beceriksizce iki ayaklı, duyarlı bir dikkatle izliyor. *İşte böyle figürlerle karşılaşacaksın*, diye düşünüyor Thibaut. *Ama bir süreliğine.*

Ve böyle yürümeye devam edip güvende kalır ve hiç gözükmezsen, o zaman bir ara yine yalnız kalırsın ve bakarsın, savaştan etkilenmemiş tuğlalarla birlikte bir pencerenin bir kısmı çıkar karşına ve sen, bir an için, tekrar eski Paris'te olduğuna inanabilirsin.

Özlediğim hiçbir şey yok, diye ısrarla kendini ikna ediyor Thibaut bir kez daha. Ne savaş öncesi günler ne de

---

13 Alman İmparatorluğu

14 Dünya tini –*çev.*

dokuzuncu bölgenin yakın geçmişteki göreceli güvenliği. Onuncuda mahsur kalmış Naziler, ne o caddelerden ne de aralarındaki başkalaşmış manzaralardan, sage-topraklarından, içe bükülen perdeleri ve saatlerle dolu buz kesmiş odaları olan evlerden, coğrafyanın kendisinin yankılandığı yerler gibi pürüzsüz yüksek dağ topografyalarından gidemezlerdi. Dokuzuncu bölge hiç kimsenin tercih etmeyeceği kadar bütünüyle serkeş bir sanattan ibaretti. Oraya o sanatın partizanları –Sürrealist geri-duranlar,[15] bilinçsizliğin askerleri– hariç hiç kimse sığınamazdı. Yani *Main à Plume.*

Hiçbir şeyi özlemiyorum. Thibaut avucuyla silahını kavrıyor.

Burada nehir kıyısındaki her ağaç başka bir mevsimde. Kurumuş yapraklar ve canlı yapraklar. Thibaut demiryolu hatlarını istiyor. Dış güzergâhları. Bir sokak lambasının altında zaman gece. Thibaut ona yaslanıyor, oturuyor ve uzun dakikalar boyunca yıldızlara bakıyor.

Peki, ben artık bu yerleri hak ediyor muyum? Yanlış zamanda geldiler ve yanlış yerden geldiler. Özgürlük ayvayı yemişti. Ama eğer Thibaut onların içinde *hiçbir* sevinç kıvılcımı bulamıyorsa, diye düşünüyor, belki o da Stalin'in adamlarından pek de iyi değildi. Ya da gerçek özgürlüğün bir düşmanı olan de Gaulle için bir vızıltıydı.

Hayır, diye düşünüyor. *Bu ben değilim.*

Ayağa kalkıp, minicik *manif* gececiğin ötesindeki günışığına tekrar adım atıyor ve o bunu yaparken kulak tırmalayan bir feryat caddeyi dolduruyor.

Thibaut aniden vazgeçip bir sütun kalıntısının arkasına sığınıyor, silah doğruluyor. Savaş ona nasıl çok kıpırtısız

15 İngilizce *stay-behinds*: NATO bünyesindeki ülkelerde sol örgütlenmeye karşı oluşturulan yasadışı silahlı kuvvetler. Askerî olarak da "yedek kuvvet" anlamına gelir. –*çev.*

durulacağını öğretti. Bu bir insan gürültüsü değil –bir *manif*e de ait olmadığından emin.

Bekliyor. Nefesini kontrol ediyor ve ağır ağır yaklaşan şeyi dinliyor. Bir şey yavaşça görüş alanına giriyor. Thibaut gözlerini indirip tüfeğine bakıyor ve onu daha sıkı kavrıyor.

Koca bir boğa gibi bir o yana bir bu yana sallanan bir beden. Böğürleri kanlanmış ve âdeta suyun üzerindeki petrol gibi gökkuşağı renklerinde. Bu şeyin başının üzerinde pek çok uzun, gri, kavisli boynuzları var. Bazıları kırık. Yeniden uluyor ve et-yiyen azı dişlerini gösteriyor.

Bir *manif*in hayalimsi özgünlüğüyle değil de Thibaut'nun yerden hissedebildiği ağır, kesik kesik adımlarla hareket ediyor. Bir *manif*in ona vereceği –önceden hiç görmediği, hayal dahi edilemeyen bir şey karşısında duyulabilecek– tanıdık hiçbir duygu uyandırmaksızın geliyor. *Manif* sızıyor, damla damla akıyor ve Thibaut'da mide bulantısı başlıyor. Kanı çatır çatır ederek dumanlar çıkarıyor ve ateş benekleri halinde kaldırıma vuruyor. Başını sallıyor ve boynuzlarından benekler uçup ıslak ıslak konuyorlar. Thibaut içinde kasılmalar hissediyor ve bu kasılmadan onların *manif* parçaları olduğunu biliyor.

Eğer şeytanlar ve canlı sanat birbirlerinden kaçınamazlarsa, feci bir şekilde savaşacaklar. İblisin yüzünden damlayan sanat eti diri.

S-Patlamasından sonraki günlerde, Alman kuvvetleri ve yeni gelen *manif*lere, bunun gibi yerinden edilmiş işgalciler, yeraltından gelen taburlar dehşete düşürecek şekilde katılmıştı.

Hayatta kalma zarureti, Thibaut'nun yoldaşlarından bazılarını, önce düşüş göstermiş, şimdi yükselmekte olan mahcubiyetlerden bir anlam çıkarmaya sevk etmişti. Peşine düşüp buldukları kötü kitaplardan uzmanlık kazandılar. Ele geçirilmiş Alman ulaklarını ve Alesch'in yeni oluşmakta olan piskoposluğundan uzman papazları tatlı sözlerle kandırıp bilgi devşirdiler. İçlerinden gözü pek olanlar, iblislerin uluyan tartışmalarının kırpıntılarını gizlice dinleyip bilgileri toparlayarak Cehennem ile Reich arasındaki hırçın antlaşmalarla ilgili dedikoduları çözümlüyorlardı. Thibaut canavara bakıp canavar kendisine bakmasın diye, Tanrıya olmasa da, dua ederken, Élise olsa ona gördüğünün ne tür bir canavar olduğunu söyleyebilirdi: Thibaut'nun bütün bildiği onun bir şeytan olduğu, hem de büyük bir şeytan.

Bu şey, türünün çoğu gibi, besbelli ki acı içinde. Ama yaraları ya da hastalığı her ne olursa olsun, o ebadıyla kimse ona yardım etmeyecek. Thibaut'nun çıkınında az sayıdaki pılı pırtının içinde şeytani olana karşı kullanılacak şeyler yetersiz: O, Thibaut'yu bulursa öldürecek.

Ama yaratık sanki sayısı değişen bacaklarıyla acılar içinde ayaklarını sürüyerek yürüyüp uzaklaşıyor ve Thibaut'nun tarafına bakmıyor. Arkasında, yanan kan ve çökmüş zeminden ibaret bir iz bırakıyor.

Thibaut, yaratık caddeden çıkıp gözden kaybolana kadar duruyor, onun kendisini sürükleye sürükleye uzaklaştırışını dinliyor ve artık hiçbir şey duyamayana kadar bekliyor. Ancak o zaman Thibaut gecelik eteğini çekeleyerek sonunda kendini bırakıp yığılıyor. Parmağını eteğinin kenarında gezdirerek, pijamasının bile onun canını kurtaramayacağını düşünüyor. *Caddelerden çıkmalıyım*, diye dü-

şünüyor. Sonra: *Belki de Metroya binmeliyim*, diye dalga geçiyor kendisiyle.

Ormanda, kendi ölüsünü geçiriyor aklından. Berbat olmuş planı, kendi kendini sürgün ettiği saldırıyı düşünüyor.

Çantasından bir kurşunkalem ile birçok kez katlanmış, lekelenmiş eski okul kitabını çekip çıkarıyor. Savaş defterlerini açıyor.

Lanet olası bir dönek değilim. Görev terk edilmiş, ama ben kaçak değilim.

Thibaut, hayatta kalanların hikâyelerini, silah seslerini, yanmış ve esrarengiz bir biçimde kıvrılmış Alman devriyelerinin cesetlerini ve kimi zaman ona rahat vermeyen sezgilerini dikkate alarak *Main à Plume*'yi harabelerde bulduğunda, neredeyse on yedi yaşındaydı.

Gelirken elindeki bölük pörçük olmuş yayınları sallıyor, sinirden öylesine tir tir titriyordu ki onu karşılayıp kamplarına götüren seçicilerin pek de anlayışsız sayılmayacak gülüşmelerine yol açtı.

Sayfaları ve isimleri işaret ederek, "Bu sizsiniz, değil mi?" deyip durdu. Onlara "Size katılmak istiyorum," dediğinde gülmeye devam ettiler.

Onu test ettiler. Ateş edemeyeceğini söylediğinde –daha eline hiç silah almamıştı–otomatik ateş etmeyi denemesi gerektiğini söyleyip dalga geçtiler. Otomatik yazmak gibi, dediler. "Sürrealizmin en basit hareketinin bir kalabalığa rastgele ateş etmek olduğunu kim söyledi, biliyor musun?" Biliyordu ve bu onların hoşuna gitti.

Diğer sınavlara geçtiler. Depolarını dolduran hurdaların içinden nesneleri işaret edip bunların gerçeküstü mü yoksa ipe sapa gelmez şeyler mi olduğunu sordular. Thibaut konfigürasyonlara bakıp yanıtları düşünmeden mırıldandı –pençe ve topla yapılmış sandalye ayağının hiçbir önemi yoktu, boş puro kutusu ile saç fırçası ise gerçeküstüydü vs. Yalnızca bir kez hatasını düzeltti, neyi düzelttiğini ise sonradan hiç hatırlayamadı. İşlem tamamlandığında Thibaut'ya daha saygıyla bakıyorlardı artık.

Soru soranlardan birisi ayak parmağını kaşımak için ayakkabısını çıkardığında, Thibaut henüz karakteristik olmayan bir cesaretle, önceden yalnızca bir nesne olarak görüp kıymet vermediği bir *şamdanı* alıp eski derinin içine koydu. "Şimdi gerçeküstü oldu işte," dedi. Oradaki seçicilerinin –şimdi birer gerillaya dönüşmüş sanatçı, memur ve küratörlerin– bakışları gözünden kaçmamıştı.

"Anladığım kadarıyla savaşmak istiyorsun," dedi yarı yarıya ayakkabılı adam, Thibaut'ya göz ucuyla bakarak. "Şu anda, ama... bütün bunlarla... niçin *bu* şekilde? Niçin bizimle? Şehir bu haldeyken, şiirden daha büyük gereksinimlerimiz yok mu?"

Thibaut anında, neredeyse bağırarak bir yanıt verdi. "'Gerçeklik yüzünden şiirden kaçmayı reddediyoruz.'" "'Ama biz şiir yüzünden gerçeklikten kaçmayı reddediyoruz.'" Adamlar ve kadınlar ona göz kırptılar. "'Eylemlerimiz lüzumsuz dememeli kimse,'" dedi Thibaut. "'Şayet bunu derlerse, biz de *lüzumsuzun gerekli olanı varsaydığını* söyleriz.'"

Thibaut soruyu bilmiş, son testi çözmüştü. Soru ve Thibaut'nun cevabı, Naziler geldiğinde Paris'i terk eden

franc-tireurs,[16] kuralsız Sürrealistler adına konuşan Jean-François Chabrun'un *sözleriydi.* Felaketin ardından ve bir sonrakinin hemen *önce*sinde yazılmış bir kehanet, bir vaat. Çeteciler bunu, o bir sonrakinden, S-Patlamasından sonra devam ettirmişlerdi ve Thibaut ona sadakat göstermişti.

O asla keskin bir nişancı olmayacak. O olsa olsa göğüs göğüse savaşa uygun biri. Thibaut görüş açısı, kurduğu bağlantılar, fark ettiği ve davet ettiği eşzamanlılıklar nedeniyle *Main à Plume*'ye kabul edildi. *Disponibilité*[17] diye adlandırdıkları şeyi yapması, bir alıcı olması için onu eğittiler. Nesnel şansı kullanmaya başlaması için.

Serbest atış bölgeleri ve imkânsız avlanma sahaları olan bir şehirde, eğimli evlerin yukarısındaki odalarda, Régine Raufast, Edouard Jaguer, Rius, Dotremont ve Chabrun'un kendisinden hayatta kalmayı ve şiiri öğrendi Thibaut. Eğitim tamamlandığında bu teknikleri teşekkür ve dayanışmayla, direnişi yaymak, başkalarıyla elbirliği etmek ve insan toplamak için yanında götürecekti. Thibaut ile birlikte Jacques Hérold kara bir zinciri ateşe verdi.

Patlama sonrası zehirli atmosferde, bütün Parisliler hayret veren şeylerin karşısında kasılan görünmez organlar geliştirmişti. Thibaut'nunkiler güçlüydü.

Arkada kapana kısılmış sürrealistler, yeni ortaya çıkan bu figürleri patlamanın getirmiş olduğunu hemen anlamışlardı. Şeytanlar değil, şu bayağı umacılar: Onları ellerinden geldiğince az dikkate aldılar. Ama *diğerlerini*, onlar biliyordu. Onları ilk tanıyanlar, bir yaşam ve şehir savaşı stratejisi geliştirmeye çalışanlardı ki bu onlara saygı kazan-

16 Çeteciler *–çev.*
17 Uygunluk, isabet *–çev.*

dırdı. *Main à Plume* onlara itaat değil de bir tür sadakat borçluydu: Bu hiç de umutla beklenen isyan değildi, ama bunlar, bu *manif*ler Sürrealist sezişler *idi*. Sarsıcı bir şekilde güzeldiler ve geldiler. Şairler, ressamlar, filozoflar, direniş aktivistleri, gizli öncüler ve bozguncular şimdi, olması gerektiği gibi, asker olmuştu.

Şimdi Thibaut, yalnız başına, solmuş çiçeklere benzeyen tuğlalarla dolu bir meydanda bir piyezometre borusundan Paris'in özgürlüğü için içiyor.

Aylar önce, onun dokuzuncu bölgedeki keşif erleri, *Clichy*'nin dışında ölü kemiklerinin konduğu bir yerdeki iblisleri rapor ettiler. Thibaut ve hücresindeki yoldaşları dehşet içinde birbirlerine baktı.

"Onlar Nazi denetimcilerle değil," dedi Virginie. Sürrealist direnişin yeni bir üyesiydi, acımasız ama genç ve cahil biriydi. "Vahşi bunlar. Bu ne kadar acil? Bizim yapmamız gereken?.."

"Sen daha önce onlarla muhatap olmadın," dedi Thibaut. "Yoksa bilirdin."

Mesele şu ki, dedi ona Thibaut, şeytanlara hayatında mikroplanmış bir kıymığa, alerjik bir reaksiyona verebileceğinden daha çok yer veremezdin. Bölgenin gücü şu ana kadar onları dışarıda tuttu ama bu hantal, acemi işgalciler sayesinde oldu. Ancak şimdi oraya yerleşmiş durumdalar, def edilmedikleri veya yok edilmedikleri takdirde, dokuzuncuyu kan ve ıstırap dolu bir bölgeye çevireceklerdir. Sürrealistler bir şeytan kovma seansı için hazırlanmak zorundaydı.

Süreç ve donanımın, Aydınlanmayı utanca boğan büyücülüğün kutsal emanetlerinin bir kısmı belli bir haz veriyordu. Oysa diğer zorunluluklar kilise yasalarıyla kokuşmuş durumdaydı ve bunların tesirli olması partizanların midesini bulandırıyordu. Thibaut ve Élise, işte böyle bir bulantı içerisinde, haçlar, kutsal suyla dolu şişeler ve çanlarla dolu bir çantayı Peder Cédric'e götürdüler. Élise bir şaka yaptı –böyle şeyler taşıyan bir haham torunu olan Élise. Yaşlı rahip gelişigüzel bir şekilde onları kutsadı ve onlar da sigara ve yiyecekle rahibe ödeme yaptılar.

"Diğer yanağınızı dönün, Peder," dedi Élise onun ifadesi karşısında. "Hevesli koyunları himayenize almak istiyorsanız birkaç Özgür Fransız bulun. O zamana kadar bu anlaşmalı bir evlilikten sayılmaz. Yürümek mi istiyorsunuz? Kapı şurada."

Rahip onların yanında daha güvendeydi, onlar da rahibin yanında. Tatsız bir ortakyaşam. Sürrealistler onun mesleğini küçümsüyordu, o da onların militan ateizmini, ama eğer iblislerle savaşmak zorundaysanız, kendi işinin belli saçmalıklarını icra eden bir rahibin yanınızda olmasının belli faydaları olduğunu herkes bilir.

"Neden?" diye sordu Thibaut Élise'ye oradan tekrar ayrıldıklarında. "Bunun işe yarayacağını niye düşünüyorsun? Bu saçmalıkların hiçbiri *gerçek* gibi değil."

"Belki de şeytanlar da ritüelleri biz insanlar kadar seviyor," dedi Élise.

Ne kadar dalga geçerlerse geçsinler, ne kadar kabadayılık ederlerse etsinler, Thibaut'nun ekibinin Cédric'e bir miktar soğuk da olsa saygısı vardı: Bu adam başka her ne

olursa olsun, o Direniş'ti. Bu caddelerde, onun geleneği alışılmadık bir biçimde muhalefet haline gelmişti. Pek çok rahibin aksine, o yeni Paris Kilisesi ya da onun lideri Robert Alesch ile uzlaşmayı tamamen reddediyordu.

Yeniden yapılandırmadan aylar önce, Başrahip Alesch, Nazilere karşı olan tanınmış bir vaiz olmuştu. Onun Jeannine Picabia'nın gizli ağı *réseau Gloria*[18] içinde çalıştığını çok az sayıda yakını da biliyordu. Bölgeler arasından geçmeye yetkisi bulunan bir rahip olarak, mesaj ve kaçak eşyalar taşıyan bir kurye ve sırdaş olmuştu. *Gloria* yoldaşları ona "Piskopos" diyordu ve o da onların günah çıkarmalarını dinlemişti.

İki taraflı bir casustu. Ve S-Patlamasının ardından, yoldaşlarını, Nazi tarafındaki para babalarına satıp hemen hepsini ölüme göndermişti. Alesch kendisine otuz gümüş sikke[19] olmasa da ayda 12.000 Frank ödenen bir ispiyoncu, bir V-adamdı.

İki çetin aktivist, Suzanne Dechevaux-Dumesnil ve sevgilisi İrlandalı Beckett, *Gloria* katliamından kaçmıştı. Alesch'in kalleşliğiyle ilgili haberi onlar yaymıştı ama Alesch sinmemişti. Bunun yerine, ihanet teolojisini başlattı. Alman işgalcilerle ve aşağılardan gelen öbür işgalcilerle işbirliği Katolikliğini. Roma onu kınadığında o da karşılık olarak onları kınadı. Führer'in finanse ettiği kendi kilisesinde kendisini Piskopos ilan etti.

Cédric ve Sürrealistler, Alesch'e dönük nefrette anlaşabiliyordu.

---

18 Zafer birliği
19 Matta İnciline göre İsa'ya ihanet eden Yahuda'ya ödenen bedel. *–çev.*

Alacakaranlıkta savaşçılar şehrin çatı manzarasına iniş yaptılar, tabancaları, sanki dalga geçer gibi, kutsanmış mühimmatla doluydu. Paris'te sanatla *ve* Şeytani olanla savaşmaya hazır olmalıydınız; Naziler de cabası. Bu yüzden bütün olasılıklara karşı silahla, güçlükle ilerliyorlardı.

Thibaut *manif*ler için hazırdı. Kendi uzmanlığı vardı; zihinsel ve duygusal enerjisini kullanabiliyor ya da kendilerine karşı *tezahür eden* silahın kendisini kullanabiliyordu.

İnsanlar, tabii, hemen her şeyle öldürülebiliyordu.

Partizanlar baca ormanları boyunca odun toplayıcıları gibi ilerliyordu. Eski tuğlaların, ölmüş kargaların, arduvazların ve çatı oluklarının arasında, Thibaut sarkaçlar ve sicimden yapılmış figürler gördü. Gerçeküstü olanların döküntüleri, unutulup gitmiş bilinçsizlikler. Çatıların kıyılarında kapılar vardı. Dip dibe yürüyen, bakmak istemeyeceği türden donuk şeyler.

Derken güçsüz bir çığlık sesi. Temkinle yaklaştılar. Etraflarında muazzam gökyüzü, *Main à Plume* gürültünün kaynağına ulaştı. Bir deponun âdeta bir kehanet havuzuna benzeyen çatlak tavan penceresine bakakaldılar.

Çok aşağılarda, cübbesi içinde kaskatı kesilmiş bir adam odanın tozlu zemini üzerinde, havada asılı duruyordu. Canavarlar arasında dayak yiyordu.

Balık gözleri olan trompet burunlu bir yaratık, sopasını gaddar vuruşlarla savuruyordu. Yarasa kanatlı, bacaksız bir şey, dikenli ve vantuzlu kuyruğuyla onu kırbaçlıyordu. Bez bebek hayvanlar, adamın parmaklarını çiğniyor ve boynuzlarıyla onu oyuyordu.

"Aman Tanrım," diye fısıldadı Virginie. "Hadi." Direniş savaşçıları tiksintiyle dişlerini gıcırdatıp hızlıca silahları

hazırladılar. Kertenkelemsi bez bebeğe benzer şey hırlıyor; kıllı, domuz yüzlü saldırgan, hücumları arasında pis pis etrafa bakıyordu.

"Bekleyin," demeyi başardı Thibaut. Bir kolunu kaldırdı. "Bakın. Onun kıyafetlerine bakın."

"Çekil yoldan, Thib," dedi Pierre, camın arkasından nişan alarak.

"*Durun.* O az önce tam böyle hareket etti," dedi Thibaut. Adam tekrar çığlık attı. "*Dinleyin.*" Saniyeler geçti ve belirgin, tereddütlü çığlık tekrar duyuldu. "Şeytanlara bakın," dedi Thibaut. "*Ona* bakın!"

Havada sürüklenen adamın gözleri odağını kaybetmişti ve beton kadar düzdü. Kum rengi giysisinde, sakalında bir hassasiyet vardı. Çığlık atıp kıvranıyordu ama çığlıkları ne daha sesli ne daha sessiz oluyordu ve kanı, altında hiç büyümeyen bir havuzda bitmez tükenmez şekilde tıpırdıyordu.

"Şu iblisler," dedi Thibaut sonunda. "Fazla sağlıklılar. Çizilmiş bir plak gibi aynı şeyi tekrar ediyorlar. Bunlar iblis değil. Şu işkence yaptıkları da bir adam değil."

Paris'in değişen caddeleri şimdi Cehennem sertliğinde ayak vuruşlarıyla yankılanıyordu. Patlamanın ardından lağımlardan fırlamışlar, ağaçları kırık kapılar gibi yarıp açmışlar, *manif*ler gibi olmasalar da, onlarla alakaları olmasa da, patlama somut bir şekilde onların doğasında olmasa da, tıpkı onlar gibi dünyaya son sürat girmişlerdi. Sanki patlama onların doğumu değil de mazeretleriymiş gibi. Lava dönüşmüş kaldırımlar boyunca, bir an için görülen acı manzarasından kükreyerek, ışığa doğru yüzüp yüksel-

diler. Yüzlerinde örümcek ağları olan devler, dişlerin arasında tutulan yengeç kafalı generaller. Ve saire. Zırh ve altın giyinmişlerdi. Öldürücü büyüler savuruyor, cehennemi bir hazla durmadan konuşuyorlardı.

Fakat iblisler dudaklarını büzüp irkildiler. Görülmediklerini düşündüklerinde dikkatle derilerini ovuşturdular. Öldürüp işkence ettiklerinde, bunu hafiften yardım bekler bir tarzda yaptılar. Endişeli görünüyorlardı. Yalnızca kükürt değil fena bir şekilde iltihap da kokuyorlardı. Bazen acıyla ağlıyorlardı.

Paris'in şeytanları susmak bilmeyecekti. Gelirken yüz dilde birden haykırdılar, derin okyanus çukurundaki şehirlerini tıslayarak tarif ettiler, ve pençelerini, çukurdaki evlerinden getirip taşıdıkları mühürlere vurdular, ve avlayıp öldürdüklerine habire "siz *Cehennemden* geliyorsunuz" diye bağırdılar, ve böylece herkes onlardan dehşete kapıldı.

Caddelere Naziler ve onların *Vichy*[20] müttefikleriyle yanlardan kanatlar halinde gelmişlerdi, uzman cadı-subaylarıyla devriye geziyor, mermilerle, bombalarla, Cehennemin kaynayan kanı ve tükürüğüyle müşterek taarruzlarda bulunuyorlardı. Şu netti: *Manif*lerin hiçbir nezaretçisi olmadığına göre, Reich bu diğer şeyleri savaşı kazanmak için çağırmıştı. İşbirlikleri her zaman başarılı olmuyordu. Düşmanlara karşı saldırılar sırasında bile, tartışmalarının birdenbire şirret katliamlara dönüştüğü, zebanilerin ve Nazilerin kendi hedefleri, kendi kıyımları kesintiye uğradığında birbirlerini parçalayarak her iki taraftan gelen cırtlak suçlamaları şaşkın bir halde dinlediği zamanlar oluyordu.

Şimdi buradalardı, yakından izleyenler bilecekti ki şey-

20 İkinci Dünya Savaşı döneminde Fransa ve Paris'in Alman/Nazi işgali altında olduğu dönemde kurulan kukla hükümete verilen ad. *Vichy* şehrinde kurulduğu için bu isimle anılır. –*ed.*

tanların da kendi ordu denetimcileri kadar gözleri korkmuştu, başka herkes gibi bu imkânsız Paris içinde çıkmaza düşmüşlerdi. Yukarı gelmişlerdi ama indikleri görülmemişti. En cesur ve ölümü göze almış insan casusların yaptığı gibi, sığınaklarının dışında saklandığınızda, belli ki pek de yeterliliği olmayan şeytanbilim yüzünden *Gehenna*'dan[21] temelli sürüldüklerini ve bunun için hıçkırarak ağladıklarını işitebilirdiniz.

Şehrin canlı sanatını görmenin onların gözünü korkuttuğuna tanık olmayı öğrenebilirdiniz. Sayıları azsa bu onları hızla kaçmaya, değilse gergin bir şekilde saldırmaya yöneltiyordu.

"Bunlar," demişti yoldaşlarına o gece çatıda Thibaut, alt taraflarındaki iblis türü şeyler için, "şeytan değiller. Onlar *manif*."

Canlı imgeler. İblislerin *imgeleri* ve de kurbanlarının. Ve Yeni Paris'te canlanan sanatın büyük bölümü gibi duygusal bile değil, ama salgılar saçıyor.

"Hayır!" dedi Pierre, tüfeğini tekrar doğrultarak. "Boktan bir şey," dedi ve tekrar nişan aldı. Ama ateş etmedi ve Élise yumuşakça onun silahını aşağı itene kadar yoldaşları aynı sahnenin tekrarlandığını gördüler.

Thibaut gitmiş, göçmüş olanlara fısıldıyor.

Vakit gece ama o yürümeyi sürdürüyor. Sınırlarını beyaz Paris taşına çizim mürekkebi gibi çizmek için serin hava ve karanlık istiyor. Böylece ay çıkana kadar un ufak olmuş caddelerde yürüyor, sonra gözlerini kapıyor ve bi-

21 Cehennem

raz daha yürüyor, bilinçaltının onu, güvenlik ihtiyacıyla, dökülmekte olan hangi eve olursa olsun götürmesine izin veriyor. *Bir saat uyuyacağım*, diye düşünüyor. *İki, üç saat, bütün istediğim bu.*

Parmakları ahşaba dokunduğunda tekrar bakıyor. Kapıyı zorluyor. Adımları batağa dönmüş bir halıyı çiğniyor. Silahını doğrultmuş, yürüyor.

Geniş bir önodanın şömine rafından hayali bir memeli hayvan onu marmoset[22] gözleriyle izliyor. Thibaut'nun karşısında büzülüyor. Orak pençelerinden kan damlıyor. Döşemenin üzerindeki gölcükte boğulmuş bir kadın yüzüstü yatıyor. Thibaut onun alacalı kürekkemiklerini görüyor: Birden, sezginin içsel esnemesiyle, hayvanın onun çürümesini beklediğini anlıyor.

Thibaut geceleri sessiz olmalı –özellikle bu gece, onun son gecesinde– ama o yenik bir askerin öfkesiyle dolu. Etobur Afrika lemuruna nişan alıyor.

Hayvan, *manif*lerin Thibaut'nun önünde yaptıkları gibi, duraksıyor. Thibaut, Sürrealist tarzıyla, iradesine teslim olup ateş ediyor.

Kurşunları yolundan sapıyor. Uçuşlarının orta yerinde rotayı düzeltip sıçramakta olan o şeye seri bir şekilde vuruyor, uzuvlarını gümbürtüyle döverken onu bir duvara çarpıyor, katran gibi çözünmesine yol açıyorlar.

Thibaut bekliyor. Silahından dumanlar tütüyor. Görünürde hiçbir şey yok. Ölü kadını çevirmek için giderken duruyor, yüzünü ellerinin içine alıyor ve ağlayıp ağlamayacağını merak ediyor. Şimdi uyuyamıyor.

---

22 İpek maymunu

Main à Plume'nin iblis olmayanlara başarısız taarruzundan iki gün sonra, Thibaut bayat ekmekten oluşan kahvaltısını yaparken, Virginie masada onun önüne bir kitap koydu.

"Bu ne?" diye sordu Thibaut.

Virginie gravür sayfalarına hızla göz gezdirdi, ta ki borazan çalan, dikenli kuyruklu bir şeyin, küçük şeytanlar sürüsünün resmine gelene dek. Thibaut onları tanıdı. Birkaç cadde uzakta görmüş oldukları aynı *St. Anthony*'yi kuşatmışlardı.

"Schongauer'in eseri," dedi Virginie.

"Bunu nereden aldın?"

"Bir kütüphaneden."

Thibaut onun aptallığı ya da cesareti karşısında başını iki yana salladı. Bir kütüphaneyi yağmalamak! Kitaplar güvenli değildi.

"Mesele şu ki," dedi Virginie. "O *manif* mi? Bu imajın mı? Onun yalnızca kendiliğinden oluştuğunu sanmıyorum. Yeterince yakın değil. S-Patlamasının merkezine."

Patlamanın doğurgan şok dalgalarında *tezahür etmiş* olan yalnızca Sürrealistlerin kendi hayalleri değildi. Onlarla birlikte doğan, Sembolizm ve Dekadanstan bazı figürler, Sürrealistlerin atalarının ve sevdiklerinin düşlemeleri, onların ön-kanonlarının hayaletleriydi. Şimdi *rue Jean Lantier*'in bir ucunda Redon'un kötü gözlerle bakan on bacaklı örümceği, koca dişlerini birbirine vurarak avlanıyordu. Arcimboldo'nun[23] bir araya toplaşmış meyve yü-

23 Özellikle çeşitli meyvelerden esinle çizdiği portrelerle tanınan ünlü ressam. *–çev.*

zünü taşıyan bir figürü, *Saint-Ouen* pazarının sınırlarına sezdirmeden yaklaşıyordu.

"Bu Dürer olsaydı, belki," dedi Virginie, "ya da Piranesi. Schongauer? Önemli biridir, ama kendiliğinden *tezahür edecek* kadar merkezde yer aldığını sanmıyorum. Sanırım birisi onu kasıtlı olarak çağırdı."

"Kim?" dedi Thibaut. "Neden?"

"Naziler. Belki de emirlere daha çok itaat edecek şeytanlar istiyorlar. Sanırım onlar kendi *manif*lerini istiyorlar," dedi Virginie. "Sanırım hâlâ çabalıyorlar." Birbirlerine dikkatle baktılar. Bir araya getirebildikleri bütün büyülü cihazlarla sayfalardan imajları çekerek düşmanlarını resmettiler. "Führer'in kendisi," dedi Virginie ağır ağır, "ne de olsa bir *ressam*." Kıtı kıtına yeterli suluboyalarının, tereddütlü çizgilerinin, özelliksiz yüzlerinin, amaçsız, hoş ve boş kentsel görüntülerinin reprodüksiyonları, esrarlı Paris'te nadir işler olarak dolaşıma sokulmuştu. Virginie ve Thibaut aşağılayıcı bir bakışı paylaştılar.

Kaynakları her ne olursa olsun, bu şeytan-*manif*ler tam olarak vücut bulacak enerjiye bile sahip olmayan, zayıf şeylerdi. *Muhtemelen hâlâ oradadırlar*, diye düşünüyor Thibaut. Bitmek bilmeyen, dilsiz, kutsal avları bitmek bilmeyen şekilde yiyorlardır.

Garibaldi ve *Pasteur* bulvarlarına yaklaşıyor. Panjurların arkasında eriyip akmış mumları fark ediyor. Bu evler ufak komünler. Her odada bir aile, kırık sandalyelerin yandığı sobalar, duvarların arasında oyulmuş yeni yollar.

Ev-köyler. Thibaut uyuyakalıyor ve *Haussmann*'ın bulvarlarında ağır adımlarla yürürken rüya görüyor.

Rüyasında Élise'nin yüzünü perdeleyen kanla üzerine doğru düştüğünü görüyor. Virginie'yi, Paul'u, Jean'ı ve geri kalanları görüyor ve o ormanın karanlığında onların ölmekte olan başlarını özenle kucaklamaktan başka hiçbir şey yapamayacak kadar geç kaldığını.

Thibaut feryat etmiyor ama yürümesine devam ederken kendisini sarsarak uyandırıyor. Yüzüne tekrar şehrin alaycı gülümsemesini takıyor.

Ayın beyaz ışığında parlayan bir kavşakta hareketlilik var, ve Thibaut yavaşlıyor. İki iskelet. Etsiz uzuvlarını hızla çekiyorlar. Ağır adımlarla bir daire çiziyorlar.

Thibaut hareketsiz. Ölü ayaklar tıkırdıyor.

Hücresinin oylamayla seçtiği en iyi yetkili kişi olan Alain, bu tür aşırı düzenli Delvaux kemiklerine veya fosil yataklarına, kendilerini tekrar tekrar silkeleyerek parçalara ayıran, eğilmiş Mallo iskeletlerine büyük saygıyla davranıyordu. Bu durum, onlardan üçünü, leş gibi kokan sıcak bir Haziran günü, kendi parçalarına ayrılabilen kimi kısımlarını ona saplayarak Alain'i öldürmekten alıkoymamıştı.

Thibaut gerileyerek uzaklaşıyor. *Manif*lerle savaşmak istemiyor.

Thibaut'nun içindeki organ, onun yeni kası, ani bir *manif* enerjisi kasılmasıyla geriliyor. Bu *başka* bir yerlerden geliyor. Thibaut sendeliyor. Yeniden geliyor. O kadar sert ki Thibaut iki büklüm oluyor.

Silah seslerinin seri patırtısı duyuluyor. İskeletler duraksamıyor. Sesler kuzeye yönelik. Thibaut'nun rotasının

uzağına yönelik ama yakından geliyorlar ve Thibaut'nun iç organları hâlâ onu içeriden kavrıyor, çekiyor, ve koştuğunda ise bu kendisini hayretler içinde bırakacak şekilde, ateşe doğru oluyor.

Yedinci bölgenin sınırından içeriye giriyor. Kulakları dikiliyor. Bir silah sesi daha. Thibaut bitki özlerinin kokusunu alıyor.

Breteuil bulvarı titrek kavaklarla dolu. Dalları evlere dokunacak kadar uzanıyor. Bir zamanlar muhteşem bir kompleks olan, şu yayılmakta olan ve bir zamanlar bereketli eski askerî bölge, *Les Invalides*, bin yıllık bitki örtüsüyle kuşatılıp gözden kaybolmuş. Sokak lambaları köklerle, çatılarsa bitki örtüsüyle savaşarak başlarını doğrultuyor. *Saint-Louis des Invalides* katedrali ağaç kabuklarıyla dolu. *Musée de l'Armée*[24] sebzelerin ağır seyreden kargaşasıyla boşaltılıyor, silahları tuhaf çalılıklar tarafından yakalanıp, haftalar boyunca yavaş yavaş kılıflarından dışarı çekiliyor.

Başka bir silah sesi: Bir gece yaratıkları sürüsü dağılarak kaçışıyor. Başka bir şey gülüyor. Bir kadın ormanın dışına koşuyor. Kadın kalın gözlükler takmış, ağaçlık arazinin çamuruyla lekelenmiş yünlü pantolon ve ceket giyiyor. Çantaların ve ekipmanın altında güçlükle ilerliyor, bir tabancayı sallıyor.

Homurtular, nefes hırıltısı var. İri hayvanlar tuhaf, hızlı bir sendelemeyle, ağaçların arasından, onun peşinden aceleyle geliyor.

Bunlar küçük masalar, sert tahta bedenler, bükülmeyen tahta bacaklar, boşa dövünen kuyruklar ve azgın köpek

24 Askerî Müze

yüzleri. Uğulduyor ve havayı ısırıyorlar. Sert zemin boyunca sarsıla sarsıla giden sivri dişli mobilya.

Thibaut bir tıslama sesi çıkarıyor ve sendeleyen kadını geçerek kadının takipçilerinin önüne çıkıyor, onlarla avlarının arasına. Çoğu *manif*in yaptığı gibi, diye düşünüyor, yön değiştirip ondan uzaklaşırlar.

Ama onlar saldırıyor. Üzerine gelmeye devam ediyorlar.

Thibaut, geçirdiği şokla, silahını doğrultamayacak kadar yavaş. İlk hayvansı şey fırlarken ateş ediyor ve bir masayı kıymık patlaması içinde havaya uçuruyor.

Diğerleri Thibaut'nun üstüne atlıyor ve pamuklu pijaması aniden metal kadar sertleşiyor. Thibaut kollarını sallıyor. Pijamalar Thibaut'yu sıkı sıkıya sarıyor, onu bir enstrümana çevirerek hızla ve sertçe ileri itiyor. Tahta ve doldurulmuş hayvan postlu yırtıcı bir hayvan Thibaut'ya ulaşıp ısırıyor, ve Thibaut'nun giyimli kolu aşağı inip onun omurgasını havada kapıyor.

Thibaut, o sürü kadar hayvani bir şekilde hırlayarak, kadın ile kurt-masaların arasında duruyor. Masalar ağır ağır ilerliyor. Yaratıcı bir şans patlamasıyla Thibaut en yakındakini tam hırlarken vurup kan ve talaşlar içerisinde yere çalıyor.

Ormandan bağırtılar geliyor. Ağaçlardaki iki üç figürü görebiliyor. SS üniformaları. Koyu renkli bir palto içerisinde, Almanca bağıran bir adam. *Çabuk! Dikkatli olun! Köpekler–*

İri kıyım bir subay, gölgelerin içinden tam ona doğru ateş ediyor. Thibaut feryat ediyor. Ama kurşunlar göğsünden sekiyor. Thibaut kendi külüstür tüfeğini getirip ateş ederken askerin kaşları çatılıyor ve tabii ki ıska geçiyor, adam aptal ve yavaş, onu hâlâ seyrederken Thibaut tüfeği-

ni yeniden doldurup yine ateş ediyor, bu kez *disponibilité* ve onu yere seriyor.

Kurt-masalar ısırıyor. Nazilerden birisi onları *toparlayıp* bir araya getirmek için kamçısını şaklatıyor, ve Thibaut deri savrulurken onu yakalıyor. Kamçı şaklayıp elini sarıyor, eli uyuşuyor ama yine de kamçıyı kavrıyor. Yanı başına bir kadın çıkageliyor, parmaklarını toprağın içine sokuyor: Kadını tehdit eden mobilya kıpırdanıyor ve geriye çekiliyor. Thibaut kamçı tutanı silahıyla hızla kendisine doğru çekip tekrar yumrukluyor ve karanlığın içine uçarak gönderiyor.

Almanlar duraksıyor. Sürü uluyor. Thibaut bir ağacı sarsacak kadar sert yumruklar atarak pijamadan gelen gücünü gösteriyor. Saldırganlar ormana, *Les Invalides*'in koridorlarına doğru geri çekilip gözden kayboluyor. İnsanlar koşarken bağırıyor ve küçük masalar dişlerini göstererek sesi takip ederken karanlık onları içine alıyor.

"Teşekkür ederim," diyor kadın. "Teşekkür ederim." Yere saçılmış eşyalarını topluyor. "Hadi." İnce, terbiyeli bir sesle, Amerikan aksanlı Fransızca konuşuyor.

"Bu da neyin nesiydi?" diyor Thibaut. Az önce yumrukladığı adam ölü. Thibaut ceplerini kurcalıyor. "Daha önce bunun gibi *herhangi bir şey* görmedim."

"Onlara kurt-masalar deniyor," diyor kadın. "Brauner adında bir adamın düşleminin *dışavurumu.* Gitmeliyiz."

Thibaut gözlerini kadına dikiyor. Sonunda diyor ki, "Brauner tilki uzuvlarını kullandı. O masalar gördüklerimden daha büyüktü ve kürkleri daha griydi. Tilkiye benzemiyorlardı. Sanki melez gibilerdi. Askerler onlara 'köpekler' diyordu. Ve onlar *kendilerine söyleneni yapıyordu.* Ve..."

Uzaklara baktı. "Söylediğim gibi, daha önce onlara benzeyen herhangi bir *manif* görmedim hiç, kurt-masalar dahil." *Ve doğrudan* bana *geldiler. Tereddüt etmediler.*

Az sonra, "Lüfen kusuruma bakmayın. Tabii. Ben yanlış anladım," diyor kadın.

"Kurt-masalar leşçil hayvanlardır," diyor Thibaut. "Bir kurşun onları dağıtırdı." Olmayan midelerini doldurma çabasıyla tıkabasa yerler, kan, et ve tükürük kusuncaya kadar tıkınırlar ve sonra da çaresizce tekrar yerler. "Kurt-masalar cesur değildir."

"*Tabii* siz *manif*leri biliyorsunuz," diyor kadın. "Özür diliyorum. Kaba olmak istememiştim. Fakat lütfen... Gitmek zorundayız."

"Siz kimsiniz?"

Kadın Thibaut'dan birkaç yaş büyük. Yüzü dolgun, hayli kızarmış yanaklarıyla yuvarlak, saçları koyu ve kısa. Thibaut'ya köklerin arasında eğilmiş olduğu yerden bakıyor.

"Burada ne yapıyorsunuz?" diyor Thibaut ve sonra bir anda bildiğine kani oluyor.

"Benim adım Sam," diyor kadın. Thibaut onun omuz çantasını alıyor. "Hey," diyor kadın.

Thibaut çantayı baş aşağı ediyor.

"Ne *yapıyorsun*?" diye bağırıyor Sam.

Thibaut bir fotoğraf makinesini, film kutularını, hırpalanmış birkaç kitabı etrafa saçıyor. Fotoğraf makinesi eski değil. Bunlarda *manif*lere dönük hiçbir suçlama hissetmiyor. Bunlar sürreal objeler değil. Thibaut onlara gözlerini dikiyor. Leşçil bir ganimetle karşılaşmayı umuyordu. Eski eldivenler bekliyordu; doldurulmuş bir yılan; tozlu şeyler;

lavın içinde yarı eritilip taşa gömülmüş bir şarap kadehi; daktilo parçaları; su altında kalmış deniz kabuklu bir kitap; temas ettikleri şeyi değiştiren cımbızlar.

Thibaut bu kadının bir savaş bağımlısı, bir savaş lafebesi, artık toplayıcı olduğunu düşünmüştü. Eski sanat eseri avcıları, patlamayla oluşmuş ya da değişmiş şeyleri aramak, çıkarmak ve satmak için barikatları sürünerek geçerler. Eşi olmayan enerji bataryalarını. Nazilerin karantinasından yağmalanmış, dış dünyanın karaborsalarında muazzam meblağlara satılan objeler. Partizanlar özgürlük için savaşır, Thibaut ve yoldaşları şeytanları, faşistleri ve bozuk sanatı sindirir ve ölürken çalınan *manif*ler.

Thibaut düşmanlarına bu tür metaların satıcılarından neredeyse daha fazla saygı duyuyor. Çantada kürkle kaplı bir kaşık, bir mum, bir kutunun içinde çakıltaşı bulmayı umuyordu. Gözlerini kırpıştırıyor. Nazi'nin kamçısını büküp açıyor.

Sam hasar gördü mü diye fotoğraf makinesini kontrol ediyor. "Bu da neyin nesiydi?" diyor.

Thibaut, daha beklendik ganimetlere dönüşebilirlermişçesine, kitapları ayakucuyla dürtüyor. Sam, Thibaut'nun ayağına vurup uzaklaştırıyor. Paris haritaları. Gazete ve dergiler: *Minotaur*, *Documents*, *Le Surréalisme au service de la révolution*, *La Révolution surréaliste*, *View*.

"Bunları neden tutuyorsun?" diyor Thibaut. Sesi dingin.

Kadın kapakları fırçayla temizliyor. "Hazine avcısı olduğumu mu düşündün? Tanrım." Kamerasının vizöründen Thibaut'ya bakıyor, Thibaut ise eliyle yüzünü kapıyor. Kadın düğmeye basıyor, çıt sesi duyuluyor ve Thibaut kanın-

da bir şeyler hissediyor. Gözleri hâlâ gazete ve dergilere dikili, bir zamanlar taşıdığı yayınları düşünüyor. Yıllar önce, eğitime veda ettiğinde onlardan ayrıldı. Eğitmenlerine, o fazladan yayınlara, kendi çalışmalarıyla dolu sayfalara garip bir hürmet.

Kadın bir oh çekiyor. "Şayet *bunu* kırmış olsaydın, aramız bozulurdu."

Fotoğraf makinesinin kayışını boynuna doluyor ve büyük, deri bir defterin üzerindeki çerçöpü temizliyor. Elini uzatıyor.

"Çalmak için gelmedim," diyor. "Kayıt tutmak için buradayım."

Thibaut ölmüş anne babasını arkada bıraktıktan sonra, yoldaşları olacak insanları bulmadan önce günlerce dolanıp durdu. Daha on altı yaşında bile yokken uzun süre saklanmış, sürünerek ilerlemiş ve amaçsızca dolanmıştı. Eski şehrin kıyısına ulaştığında, tuzağa düşürülüp dehşete uğramış yurttaşların güruhlar halinde koşuştuğunu gördüğü noktada kendini gizlemişti, Nazi muhafızlarının artık gidecek bir yerleri olmadığını anlayıncaya kadar acımasızca yaylım ateşine tutup öldürdüğü bu yurttaşlar, patlamaya uğramış bölgenin çevresinde aceleyle inşa edilmiş yeni barikatlara kendilerini atıyorlardı. O ilk günlerde, bazı Alman askerleri de kendi mevkilerine doğru koşuşturmuş, ellerini sallayıp bağırarak caddenin karşısına ve dışarıya geçmek istemişlerdi. Çok yaklaşırlarsa onlar da ölebilirdi. Bu subaylara ve onları görüp tereddütte kalan, savunmaya çekilen adamlara, ilgili yarıçap alanı içerisinde kalıp talimatları beklemeleri için hoparlörlerden emir verilmişti.

Thibaut Paris'in güvensizliğine geri kaçtı. Orada nerede uyuyabiliyorsa uyudu, yiyecek avına çıktı, gözlerini sildi ve korkunç şeylerden saklandı. Ama tekrar tekrar o varoşlara doğru sessizce ilerledi, tekrar tekrar, ümitsizce onu oradan çıkaracak bir yol keşfetmeye çalıştı ve her seferinde başarısız oldu. Şehir kesin bir şekilde kapatılmıştı.

Sonunda bir gece sağanak yağmurun altında, bir tütüncü harabesine sığınıp eşyalarını ilgisizce karıştırırken, onların arasında patlamanın olduğu gün eline geçmiş o son broşür ve kitap paketini buldu. Thibaut paketi bağlayan ipi kesti.

Géographie nocturne, bir şiir kitapçığı. Bir kritik; *La Main à plume.* Hâlâ işgal altındaki şehirdekilerin Sürrealizmi. İşgal altında, direnişte yazılmış. Chabrun, Patin, Dotrement'in isimlerini görmüştü. Yağmur gece coğrafyasını örten pencereyi dövüyordu.

"Uyuyanlar," diye okumuştu Thibaut, "işçiler ve evrende olup bitenlerin işbirlikçileridir."

Chabrun'un "*État de présence*"'inin ikinci cildini açtı. Şiir savunusunun, antifaşist öfkenin. Thibaut'nun çok sonraları giriş testini geçmek için *Main à plume* seçicilerine söyleyeceği, geri plandaki bu inançlıların niyet beyanı. Bir Sürrealist varlık durumu. Sayfaları aceleyle çevirdi ve okuduğu ilk sözler neredeyse belgenin sonundakilerle aynıydı.

"Gitmeli miyiz? Kalmalı mı? Kalabiliyorsanız, kalın..."

Thibaut yine titriyordu ama soğuktan değil.

"Kalıyoruz."

İkinci Bölüm

1941

Fötr şapkalı bir adam *Felix Barrat* Sokağına çıktı. Gürültünün niteliğine hâlâ alışamamıştı: Benzinin karneye bağlanması giderek daha çok arabayı yollardan çekiyordu ve o, bu modern şehirde yük arabalarının tekerlerinin ve at toynaklarının sesini işitebiliyordu.

Liman şehri, öfkeli haydutların metropolisi, sürgünyeri, sığınmacı yumağı, sütü kurumuş ve bitkin. 1941 ve *Fransa Fransızlarındır*.

Otuz dört yaşında, ince, sımsıkı kapalı ağzı, dikkati ve odaklanmasıyla Varian Fry neyse öyle görünüyordu: bir şeyler bilen bir adam. Büronun dışındaki kuyruğa kısık gözlerle baktı. Bu kalabalıklarda gördüğü korkunç umuda artık alışmıştı.

Sokak araları hareketli ve barlar yeterince kalabalıktı. Pek çok dilde bağırtılar vardı. Dağlar hâlâ her şeye göz kulak oluyordu ve geç gelen bahar ılıktı. Caddelerin ötesinde deniz kımıldandı. *Rıhtımda oturuyor olmalıyım*, diye düşündü Fry. *Ayakkabılarımı çıkarmalı ve pantolonumu*

dürmeliyim. Balıkları ürkütmek için küçük dalgalara taşlar atıyor. *Ayakkabılarımı tekmeleyip suya atmalıyım.*

Vize, bilgi ve yalan satıcılarını gördü. Marsilya'nın yüzü kızarıyordu.

Bir *boulangerie*'deki[25] herkesin görebildiği bir ilan panosunda, asık suratlı bir mareşalin portresiyle birlikte, *Enterprise Française* yazıyordu. Fry, böyle bir barbarlığın olduğu bir yerde kendisinin net görmesine izin vermemek istercesine, gözlüklerini çıkardı.

"Ah ne karmaşa! Ne karmaşa!"

Ucuz bir takım giymiş genç bir adam meydanı boylu boyunca koştu. Bebek yüzünde bir bıyık vardı ve saçlarının kesilmeye ihtiyacı olmasa da kaşları öyle kavisliydi ki alınmış bile olabilirdi. "Ne karmaşa!" dedi.

"Yardımcı olabilir miyim?" dedi Fry İngilizce.

Adam onun yakınında durdu ve birden gözüne sinsi biri olarak göründü. Fry'ın anlam veremediği bir şeyler mırıldandı. *Oto, adoni*, bir şeyler.

"Senden daha fazla Fransız değilim," dedi Fry. "Peki, bu Fransızca *mı*? Zavallı dile işkence etmeyi lütfen bırakır mısınız?"

Muhatabı gözlerini kırpıştırdı. "Affedersiniz," dedi. "Ben sandım ki... Ben hata yaptım. Siz Amerikalı mısınız?"

"Beni konsoloslukta gördünüz," dedi Fry.

"Doğru."

Adam heyecan içinde bir o ayağının üzerinden öbürüne neredeyse zıplıyordu. Yukarıya, aydınlatılmış kâğıda benzeyen güneşe bir göz attı. "Bu bana yanlış geliyor," dedi ve Fry ürktü, çünkü o da tam olarak aynı şeyi düşünüyordu.

---

25 Fransızca fırın.

"Bay...?"

"Jack Parsons."

"Bir dakikalığına doğru olduğunu varsaymak için, Bay Parsons, yalnızca naif olduğunuzu farz edeceğim." Bu adam beceriksiz bir ajan mıydı? İngilizlerin üçkâğıtçı dediği bir dalavereci? "Şu sıralarda Marsilya'daki bir caddede birine yanaşıp konuşmak..."

"Ah, gerçekten üzgünüm." Parsons samimi görünüyordu. Yirmi üçten daha büyük olamazdı. "Mesele şu ki," dedi çabucak. "Ben tam oradaydım ve sizin tüm bu kahrolası hattı vals yapar gibi kıvrılarak geçip gittiğinizi gördüm. Ben seyahat etmeye çalışıyorum, anlıyor musunuz? Ama yüzüme güldüler. Bana ABD'ye geri dönmemi söylediler."

"Buraya gelmeyi nasıl becerdiniz?"

Parsons'un gözleri *boulangerie*'de gezindi.

"'Fransız İşi mi?'" dedi. "O ilanda yazan şeyin söylediği bu, öyle değil mi? Başka ne olabilir ki?"

"O seni, bunun bir *Yahudi* işi olmadığı konusunda bilgilendiriyor," dedi Fry. Parsons böylesine saf olabilir miydi? Yakındaki bir duvarın kuytusundaki gölgelerde Almanca bir yığın gazete vardı. "Bingham'a mı çalışıyorsun?"

Şehirdeki bütün ABD diplomatları içinde, Bingham, Fry'ın tek müttefikiydi. Diğerleri *Vichy* ile sıcak ilişkilerini sürdürmeye çabalıyordu. Biliyorlardı ki Fry her sığınmacıyı Fransa'dan çıkarabilirdi, her Nazi karşıtını, her Yahudiyi, saklanmaya zorlanan her sendikacı, radikal, yazar ve düşünürü. Ama seçmek zorundaydı. Onun Acil Yardım Kurtarma Komitesi, bundan biraz utanç duysa da, sanatçılara ve entelektüellere odaklanmıştı.

Sanki fırıncı, kanalizasyon işçisi, anaokulu öğretmeni de yardımı hak etmiyor mu, diye düşündü Fry birçok kez.

"Bingham kimdir, bilmiyorum," dedi Parsons. "Ama dinleyin. Şöyle. Geri kalanlarımızın dibinde aylak aylak dolanan şu züppe de kim, diye merak ediyordum, derken sizin ne taşıdığınızı gördüm. O kâğıtlar..."

Fry çantasından, gecikme durumunda okumak için getirmiş olduğu, el yapımı derginin ucunu gösterdi, küçük iplik dikişli bir kitapçık. "Bu mu?" Onu biraz daha çıkardı. Ön kısmında elle boyanmış, eğri büğrü bir figür vardı. İsimler: Ernst, Masson, Lamba, Tanning, diğerleri.

"Doğru! Buna inanamadım! Sizinle konuşmam lazım."

"Ah, sen bir sanat fanatiği misin?" dedi Fry. "Durum bu mu?"

Marsilya dürüst olanları yiyordu. Bompard, Levant ve Atlantique Otelleri, sığınmacılardan para sızdıran göz hapsi kamplarıydı. *Légion des Anciens Combattants* Yahudilere ve Kızıllara dehşet saçıyordu. Sokak araları gangsterlere aitti. *Öyle olmasını istese de istemese de*, diye düşündü Fry, *bu Jack Parsons tam bir baş belası.*

Fry zaten Mary Jayne Gold'u *Villa Air-Bel*'deki ERC genel merkezinden, şehrin hemen dışındaki büyük viran evden uzaklaştırmak zorunda kalmıştı. İlk etapta zengin turist rolü oynadığını düşündüğü bir kadına karşı şüpheci tavrını yenmişti, ama onun bu kadına karşı artan saygısı bile, kadından, gitmesini istemesini engellemeye yetmemişti. Erkek arkadaşı bir engeldi. Raymond Couraud genç bir haydututtu (lakabı olan "Katil'in, İngilizceyi devamlı katledişine bir referans olduğu konusunda, Mary Jayne hiç de ikna edici olmayan bir şekilde ısrarcıydı), Mary Jayne'in

neredeyse bütün arkadaşlarından nefret eden, suçlularla ilişkide olan, villaya önceden zorla girip sonradan bunu bir "şaka" olarak adlandıran, Gold'un kendisine ait olanları çalan, öfke dolu bir asker kaçağıydı. Mary Jayne şaşırtıcı bir şekilde sabırlıydı.

"Biraz halden anla, Varian," demişti Fry'ın arkadaşı Serge. "Beni bir de yirmi yaşımdayken tanısaydın."

"Mary Jayne'deki *nostalgie de la boue*[26] onun meselesi," demişti Fry. "Ama bu adamın etrafta dolanması riskini alamayız."

Fry, Parsons'dan uzaklaşması gerektiğini biliyordu, ama genç adam bir şey mırıldandı ve Fry her nasılsa oracıkta kalakaldı. Parsons, Fry'ın elindeki kitapçığa açgözlülükle baktı. Doğru kişi sanatı satın almak için deryaları aşabilirdi. Savaşın ortasına bile gelebilirdi.

"Peggy sana bizden bahsetti mi?" dedi Fry.

"Peggy de kim?" dedi Parsons. "Seninle *onun* hakkında konuşmak istiyorum." Kitapçığın kapağındaki bir ismi işaret ediyordu.

Fry onun parmağını takip etti. "Ithell Colquhoun mu?"

"İşte *bu* unutacağın türden bir isim değil."

"Aslında onu tanımıyorum," dedi Fry. "Hakkında hiçbir şey de bilmiyorum. Onun satabileceğim herhangi bir eseri de kesinlikle yok bende..."

"Bak, ben onu *tanıyorum*," dedi Parsons. "Ve kahrolası hayatımda onun ismini ya da tanıdığım hiçbir ismi burada görmeyi *ummazdım*. Bu nedenle seninle konuşmak istiyorum."

---

26 Fransızca, "değersiz, kaba, aşağılayıcı olan şeylere duyulan çekim" manasında. –*çev.*

Tanımadığın insanlarla hiçbir şey tartışma. Gestapo izliyor, Kundt Komisyonu şehirde. Ama Parsons'un sözlerinde bir şeyler vardı.

Café Pelikan kalabalıktı. Sığınmacılar, entelektüeller, Marsilya'nın birkaç yüz karası.

"Sürrealizm hakkında ne biliyorsun?"

Jack Parsons çenesini kaşıdı. "Sanat, doğru mu? Çok değil. Onun yaptığı bu mu? Colquhoun'u farklı bir çevreden tanıyorum. Bay Fry, dinleyin." Öne eğildi. "Benim burada olmamam lazım. Ben Prag'a doğru yoldayım."

"Prag'a gidemezsin," dedi Fry. "Daha buraya gelmeyi nasıl başardığını bile bilmiyorum."

"Yalnızca... geldim. Ve yola devam etmem gerek. Yapacak bir işim var. Şu kahrolası savaş. Söylediğiniz gibi: Doğru şartlarda sözlere her türlü şeyi yaptırabilirsiniz."

Bunu ben mi söyledim? "Ben yalnızca bir kâtibim..." dedi Fry.

"Hadi ama. Sizin bu komiteyi yürüttüğünüzü biliyorum. Şu Acil Yardım Kurtarma Komitesi." Fry etraflarına hızlıca bir göz attı, ama Parsons istifini bozmamıştı. "Büroda herkes konuşuyordu. Biliyorum, varoş bölgelerde bir yeriniz var ve insanlara, sanatçılara göz kulak oluyorsunuz, onları dışarı çıkarmaya çalışıyorsunuz –"

"Sesini biraz alçalt."

"Sizinle açık konuşacağım." Parsons hızlı konuşuyordu. "Prag'a gitmek istiyorum, çünkü oraya gidersem, bazı sözcüklere normalde yapamayacakları şeyleri yaptırabileceğimi düşünüyorum. Ama şimdi herkes oraya *gidemeyeceğimi*

söylüyor. İşte buradayım, ne yapacağımı merak ediyorum ve sizi görüyorum, sizin taşıdığınız şeyi görüyorum. İşte *bu* yüzden koşarak peşinizden geldim. Çünkü tesadüflere inanmıyorum."

Fry gülümsedi. "Sizinle hemfikir olabilecek bir arkadaşım var," dedi. "'Nesnel şans,' derdi buna."

"Ah-ha? Gördünüz mü, derginizdeki bu kişi tam olarak benim yapmaya çalıştığım türde bir şeyle bağlantılı. *Ithell Colquhoun*." Söyleyiş tarzı sanki zihninde bir zil çaldırmıştı. "Sizin nasıl bir bağlantınız var?"

"Arkadaşlarımdan birisi onu tanıyor," dedi Fry. "Aslına bakarsanız, tesadüf konusundaki görüşünüzü paylaşan kişi. Sanırım, geçen yıl Colquhoun onu Paris'te ziyaret etmiş. Bu kitapçığı bu bey yapmış. Sanırım bir ressam ve yazar. Daha bunu okumadım bile."

"Arkadaşınızın ismi ne?" dedi Parsons. "Bunu kim yapmış?"

Fry yanıtlamamamak için bir gayret gösterdi. "Colquhoun'un eserini nereden biliyorsun?" dedi bunun yerine.

"Benim bir anlamda akıl hocam olan bir kişi onu tanıyordu. Ondan gerçekten çok iyi bir şekilde bahsetti. Siz de beni işte bu yüzden heyecanlandırdınız. Merak etme nedenim şu. Söylediğim gibi, Prag'da yapmak istediğim bir şey var. Şimdi burada sıkışıp kaldım. Peki ya bunda gerçekte bir sorun yoksa? Çok saygı duyduğum bu bey, Colquhoun'a çok saygı duyuyor. Bu yüzden eğer bu hanım bu *Sürrealistlerden* biriyse, belki de onlar bu beyle aynı fikirlere sahipler. Ve benimle. Bu yüzden *onlarla* konuşmak istiyorum. Sizin ahbaplarınızla."

"O kadını tanıyan arkadaşımın adı André," dedi Fry, uzun bir sessizlikten sonra.

"Benimkinin adı Aleister."

"André Breton."

"Aleister Crowley."

Üçüncü Bölüm

1950

"Thibaut," demişti genç öncü. "Ne konuda başarılı olduğunu bana söylediler. Burada işleri senin yürüttüğünü." Kadın tükenmişti ve üstü başı darmadağınıktı ama yaralanmamıştı ve onu bulmak amacıyla tehlikeli bölgeleri sağ salim geçebildiği için gülümsüyordu.

Kadın onu, yukarıdaki yoldaşlarını alarma geçirmeyecek kadar yumuşakça, ismiyle çağırana kadar, Thibaut onun çalışmakta olduğu mahzenin kapısına geldiğini ne görmüş ne de duymuştu. Onu gördüğü anda silahına uzandı ama kadın iki yoldaş arasında olabilecek bir olayı idare etme ruhuyla başını sağa sola sallayıp cık cık cık sesleri çıkardı. "Ben *Main à plume*'yim," dedi kadın ve Thibaut ona inandı. Ve bunun edebi kriterlere uygun bir teknik, bir roman bağlamında yeniden ifade edilmiş bir şiir olduğuna, kadının gizli giriş hakkı kazandığına. Silahını indirdi.

Kadın tekrar konuştu ve sesini yükseltmedi.

"Uzun bir yol geldim, *rue des Martyrs*'den aşağı, onsekizinci bölgeden, *Montmartre*'dan," dedi. "Burasıyla seki-

zinci arasında durum çok boktan. Seni bulduğuma sevindim."

"İşleri ben yürütmüyorum," dedi Thibaut.

"Eh. Sen yürütüyormuşsun gibi görünüyor. Her hâlükârda, onların konuşmamı istedikleri kişi sensin."

"Onlar kim?"

"Senin nerede olacağını biliyorlardı," dedi kadın. "Onlar... biz... bize katılmanı istiyoruz. Bir plan var."

Kadın anlaşılması güç biriydi ama telaştan neredeyse patlayacaktı. Paris'in Nazi kontrolü altındaki merkezinin hemen kıyısında, yoldaşlar toplaşıyordu.

Thibaut cebindeki kartı parmaklarıyla tutmuştu. "Hadi," dedi Thibaut, "neden *beni* istiyorsunuz?" ve sonunda kendisinin dokuzuncu bölgeyi koruduğunu söylediğinde kadının geçirdiği şoku izledi.

Thibaut kırbacı kıvırıp açıyor. Onu cop haline getirmek üzere sıkıca kendi etrafına doluyor. Onunla avcunun içine vuruyor.

"Bunun işe yaramaması lazım," diyor. "Bunlar *manif*leri kontrol edemezler. Hatta orada olmamaları gerekirdi. Kimse ormanın *içine* gitmemeli." Birden dosdoğru aşağıya, Sam'in hiç yorum yapmamış olduğu üzerindeki pijamalara bakıyor. Hemen kendini toparlamak zorunda. "'Karman çorman bir şekilde,'" diyor, "'ormanlar çalılıklara gizlenmiş masalsı varlıklarla dolu.'"

"Desnos,"[27] diyor Sam. "Bu bir ikaz değil. *Bu yüzden* içeri geldim."

"Buna değer miydi? Masalsı varlıkları görmeye?" Amacı bu soruyla ve iliklere işleyen ses tonuyla Sam'i utandırmak, ama Sam gülümsüyor ve kamerasını doğrultuyor.

Buffon Lisesi'nin kalıntıları arasındaki eski sınıflar, toz ve kuş leşleri sayılmazsa, boş. Thibaut tüfeğini Sam'e doğrultuyor. Sam'in korkup sindiği söylenemez. Ayaklarıyla çantalarını yerleştiriyor, tıpkı tren istasyonu peronunda dikilen birisi gibi.

"Dinle, Amerikalı," diyor Thibaut. Sesinin sert olmasına çalışıyor. "Ben Paris'im. *Main à Plume.*" *Yalancı*, diye düşünüyor Thibaut. *Burada bile olmamam lazımdı.* "Şeytanlarla, *manif*lerle, Nazilerle, işbirlikçilerle savaştım ve onların hepsini öldürdüm." Marsilya iskambil kartı, hani şu isyanın gizli kartı cebinde. "Neden senin peşindelerdi? Sana söyledim. Kurt-masaları hiç böyle görmedim ya da Nazilere itaat eden *manif*leri."

"Görmedin mi? Peki ya *aeropittura?*"[28] diyor Sam.

Thibaut gözünü kırpıştırıyor. "Onlar neredeyse hiç hesaba katılmaz," diyor. O saldırgan fütürist uçak-varlıklar gibi eyleme geçmiş faşist *manif*lerden pek az kaldı. "Ve onlar, faşist olsun olmasın, kimseye *itaat* etmezler, yalnızca... yalpalayarak gidip gelirler..."

"Fovistler de mi?"[29] dedi. "Şu göz ardı edilebilir eski yıldız da mı?"

---

27 Fransız sürrealist şair Robert Desnos.
28 Uçakresim.
29 Fovizm, en bilinen temsilcisi Henri Matisse olan, tablolarında çiğ renkleri kullandıkları için "çiğ renkçiler" olarak da adlandırılan akım. –*ed.*

Kısa bir süre için, "*Jeune France*"ın *Vichy* kuratörlerinden sanat rehberleri, bir *Vichy* hayranı tarafından yazılmış dizelerden kendiliğinden oluşmuş gri ışığın kafa karıştırıcı ve melankolik noktasından, Derain'in tuvallerinden cafcaflı bir şekilde çıkıp kasılarak yürüyenleri yönlendirmeye çalışmışlardı. Ama bu varlıklar kontrol edilemeyen ve iç açıcı olmayan şeylerdi. Thibaut uzun süredir cırlak parlak çiğ renkli figürlerle ilgili hiçbir şey duymamıştı ama yıldızın bazı geceler hâlâ caddelerde görünüp şaşkınlığa yol açtığı zannedilmekteydi.

"Kurt-masalar *Sürrealist*'tir!" diye bağırıyor Thibaut. "Onları aptal bir Amerikalının şiiriyle ya da faşistlerin karalamalarıyla veya Derainci saçmalıklarla kıyaslayamazsın."

"Emirlere uyan o masalardan daha kötüsünü gördüm," diyor Sam. "Sanat eserinin içinden sökülüp alınan dev bir şey. Reich arada bazı şeylerin *tezahür etmesini* sağlayamaz diye kendini kandırma."

Thibaut gözlerini kısıyor. "Yanılıyorsun," diyor.

Sam omuzlarını silkiyor. "Bütün filmlerim banyo edilmiş olsaydı, sana gösterebilirdim."

"Bütün bunlar hakkında bu kadar çok şeyi nasıl biliyorsun?"

"Sen iyi bir sorgulayıcı değilsin. Ben sorularını yanıtlamadan yeni sorulara geçiyorsun. Neden benim peşimdelerdi? Hatırlasana."

"Sahi neden peşinde *idiler*?"

"Hayır, gel bir sonraki konuya geçelim, gerçekten. Ben onun hakkında her şeyi biliyorum, çünkü bu benim işim. Haftalar önce geldim. New York'luyum. Fotoğrafçıyım. Ve kuratörüm."

"*Barikatlardan* mı geçtin?" diyor Thibaut. "Dışarıdan mı?"

"Hadi ama. Yolları var. Bunu biliyorsun. Silahını başka bir yere çevirebilir misin? Göz önünde olmama konusunda yeterince düzgün bir iş çıkardığımı düşünüyorum. Ama ben sekizinci bölgedeyken o subayların peşimde olduklarını fark ettim. *Grand Palais* yoluyla güneye gittim. Takip etmiş olmalılar."

Ne söylediğinin farkında mı? *Haussmann* bulvarı, *Şanzelize* ve *Friedland* caddeleri, *Montaigne* ve *George V*: Bunlar ve *Zafer Takı*'nın etrafındaki, on altıncı ile on yedinci bölgelerin caddeleri Nazilerin tahkimli mevzisidir.

Şehrin genelinde başkaları da var tabii, Vélo vasıtasıyla sağa sola saçılmış olduğunu gördüğü, birbirleriyle ilişkisi kesilmiş veya korunmalı hatlarla bağlı, onuncu bölgenin münferit kuvvetleri gibi. Ama SS'in karargâhı *Hoche* bulvarında; *Majestique Oteli* ise başkumandanlığın hâlâ kalan gücünü kullandığı yer. *Lauriston* sokağı ise Fransızların Gestapo için destek kuvveti olan Carlingue'nin Hesse Eylem Grubu'nun karargâhı konumunda. Bu caddeler subaylar ve onların en güvenilir şeytan müttefikleri tarafından korunuyor.

Bütün bölge askerler ve iblisler tarafından giriş çıkışlara kapatılmış. İçerideki pek az Parisli sivil, bölgenin mikroekonomisine hizmet ediyor. *Manif*ler oraya izinsiz girdikleri takdirde ya dışarı atılıyor ya da acımasız bir güçle öldürülüyorlar.

Nadiren, şu ya da bu direniş grubu içeri sızıp baskın düzenleyebiliyor –bir hırsızlık, yoldaşların kurtarılması,

dikkat çekici bir şiddet olayı. Sonuncusu yıllar önceydi ve ayaklanmacıların saldırdığı yer Paris'in ta kendisiydi.

De Gaulle, Tak'ın[30] değişen görünümü yüzünden, tahmin edildiği gibi, dehşet içindeydi. Patlama hayalleri geçtiğinde, o muhteşem yapı ağırbaşlı bir biçimde yana yatmıştı. Onun kavisli taştan yapısının iç tarafı, sel gibi akan, kendiliğinden üretilmiş sidikle sırılsıklam olmuştu. Bir devin pisuvarı.

Bu, Thibaut'yu ve bütün *Main à Plume*'yi eğlendirdi. Özgür Fransa için grotesk bir şey. İşkence odalarının, barakaların ve kapana kısılmış memurların tuhaf faşist planlar yaptığı bakanlıkların ilerisine gizli bombacılar gönderdiler. Şafak söktüğünde Özgür Fransa askerleri ağır toplarını tetikleyerek, aniden muazzam bir duman ve ateş patlamasıyla, yan yatmış Tak'ı patlatıp caddelere moloz ve sidik yağdırdılar.

Taşlar hâlâ düştükleri yerde duruyor ama şimdi kurular. De Gaulle, Paris'in onurunu kurtardığını söyledi.

Thibaut biliyordu ki bu, *Drancy*'ye, kuşatmanın *dışındaki* kampa ve eski şehrin semtlerine daha önce yapılan saldırıların başarısızlığının üzerini örtmek için uydurulmuş bir bahaneydi. Kapalı ve gizemli bu at nalı şeklindeki şehircik, Özgür Fransa'yı, utanç duyacakları şekilde geri püskürttü.

Şimdi de bu turist, kontrollü bölgeden kâh içeri kâh dışarı girip çıktığını iddia ediyor.

"Fotoğraf çekiyordum," diyor Sam.

"Neyin fotoğrafını?"

---

30 Paris'teki ünlü Zafer Takı.

"Her şeyin. Gördüğüm en son şey *Propagandastaffel*[31] idi." Sanatın avlandığı bir şehirde, faşist otoritelerin propaganda ve sanattan arta kalanları denetlediği denetçi binası. Ki sanattan arta kalanlar bir hayli çok. Sam çantasını açıyor ve sıkıca sarılmış bir film kutusunu çekip çıkarıyor. "Kayıt tutmak için."

Ona bir tane uzatıyor ve başını sallayarak izin verdiğini belirtiyor. Thibaut onu makaradan azıcık çıkarıyor, pencerenin dışındaki sokak lambası ışığının film boyunca parlamasına izin veriyor. Minik görüntülere gözlerini kısarak bakıyor. Negatifte tıkalı caddeler var. *Parc Monceau*'daki piramitin yakınında, orak kafalı koca bir balık şeklinde dizilip ateş eden tanklar, havada şiddetle yüzen bir Lam *manifi*. İnsanımsı bir sütun. Thibaut daha yakından bakıyor. Bu çok büyük çakıllardan yapılmış, çimlerin üzerine uzanmış, bacakları rehavetle suda duran bir kadın.

Sam, inci gibi İngilizce el yazısını görmesi için defterini ona doğru açıyor.

"Bir kitap," diyor Sam. "*Yeni Paris'in Son Günleri.*"

Thibaut hâlâ sessiz. "Ne?" demeyi başarıyor sonunda.

"Bütün bunları kayıt altına almak için buradayım." Sam ona sorgulayıcı bir şekilde bakıyor. "Bunun böyle kalabileceğini düşünmüyorsun, değil mi? Kalamaz. Kalmamalı. Ama bittiği zaman bile bir trajedi olacak. Sence bu şehir kayda alınmayı hak etmiyor mu?"

Thibaut, kendi şehrinde hiç görmediği yerlerin görüntülerini göreceği için gergin, birkaç fotoğrafı daha açıyor. Geride bıraktığı şehrinde. Çok fazla var. Bu bir dünya. Gerçekten bitirilebilir mi?

---

31 Propaganda Birliği –*çev.*

Thibaut, Sam'in ona gösterdiği şeylere yakından bakıyor –bir methiyenin materyallerine. Bunlar Thibaut'nun mekânları.

"Onları burada banyo etmek zor," diyor Sam. "Banyo malzemelerim tükendi. Geri kalanlar ben buradan çıkana kadar bekleyecek."

Askerlerin ve şeytanların, makineli tüfek istasyonlarının, sıra sıra taşıtların, Nazi bölgesinin negatifleri. Bir kitabın embriyoları. İlk ve son gezi günlüğü. "Her şey bittiğinde," diyor Sam, "Bu bize lazım olacak."

Thibaut, duvarlarında gamalı haçları, kâğıtlarla dolup taşan masaları olan minik bürolara bakıyor. O kâğıtların yakın çekimleri. Sam içeriye nasıl girmiş ki?

İşte: *Palais Garnier,*[32] merdivenleri dinozor kemiklerinden. Thibaut gözlerini kısarak bakıyor. *Le Chabanais,*[33] büyük binanın duvarları ufalanmış, öylece duran kadınlarla erkeklerin, zenginliğin, dalgalanan kıyafetlerin ve içlerindeki gösterişli aksesuarların etrafındaki donmuş reçinelerin arasından parıldayan ışık. *Edgar Quinet* bulvarında kaçak büyüyen, fani insan suratlı, birçok parçadan oluşan, iplik iplik, floral şey, bitkisel bir korkuluk. Beyaz bir heykel kalıntısını; bir kolu; bir buçuk-iki metre yüksekliğinde, temel yığınının içinde haşin bir ifadeyle yatan kırık insan suratını görünce Thibaut'nun kaşları çatılıyor. Taş-tozu bulutları.

Derken gri bir böğürün salınarak geçişi. Bir ev büyüklüğündeki kavis. Thibaut gözlerini kırpıştırıyor. "Bu Celebes," diyor.

Sam filmi geri alıyor. "Yeter," diyor.

32 Paris'te eklektik mimarlığı temsil eden bir anıt. –*çev.*
33 Paris'teki en tanınmış ve en lüks genelevlerden birisi. –*çev.*

"Öyleydi. *Celebes*'i gördün."

Paris'in en ünlü *manifi*, fil Celebes. Geometrik şekillerden semer sepetinin altında, bir ambar büyüklüğünde, dışı gri bir et suyu kazanına benzeyen, küçük bir tren gibi sağa sola sallanan boğa boynuzlu gövde.

"Bilmiyorum," diyor Sam. "Bir şeydi işte. Hızlıydı. Bir fotoğraf çekip kaçtım. Yalnızca göz ucuyla gördüm."

"*Fotoğraf* çekmek için mi buradasın?" dedi sonunda Thibaut, alay edermişçesine. Sanki onlara bakakalmamış gibi. Sam'in elindeki filme arzuyla bakıyor. "Bir kitaba fotoğraf çekmek için mi?"

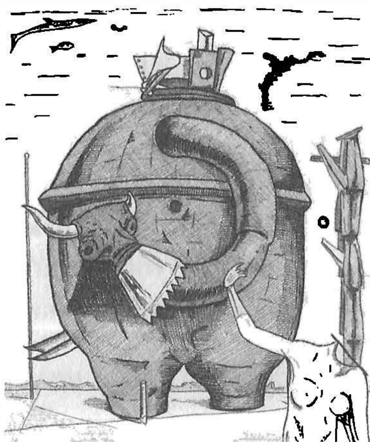

Paris'in üzerindeki güneş, ne boş kalpli bir yüzük, ne de esrarengiz şekilde parıldayan kara bir şey. Sanki buruşuk kâğıt gibi kararmış bir gökyüzü ya da kâğıt hamurundan yapılmış, parlak, koca bir madeni para olduğu da söylenemez. Bugün her günkü gibi görünüyor.

Thibaut ve Sam on beşinci bölgede ilerliyorlar. Sam bu caddeleri daha önce hiç görmediğini söylüyor, ama kitaplarını kontrol ederek güvenle hareket ediyor. Ateş sesi gelince veya şeytani yanmalar belirdiğinde, *manif* toynaklarının bozuk ritimlerinde eğilerek saklanıyorlar. Toplaşıp gelen demiryolu hatlarının üzerinden geçiyorlar. Nedendir bilinmez, Thibaut Sam'in başı çekmesine izin veriyor.

Aşağılarından sesler geliyor. Köprünün altındaki gölgelerde, siyah bir duman asılı duruyor ve zeminin rengini bozuyor. Sam gözlerini dikiyor. Thibaut bulutun sürüklenişini seyrediyor. Rüzgâra zıt bir şekilde yer değiştirdiğini görüyor. Şekil aldığını.

Fümajlar,[34] bir görünüp bir kaybolan duman figürler. Bir adamın cesedinin üzerinde sessizce atışıyorlar: Onun kıyafetlerini söküyor, onu isle lekeliyor ve yerinden söküp alan fırtınalarla onu kaldırıyorlar.

Orada bulunanlar duruyor. Cesetlerini yere bırakıyorlar. Duman kafalar kalkarak yavaşça yukarıya, Thibaut ile Sam'e bakıyorlar. Thibaut, gözleri olmaksızın ona bakan *manif*lerde bir duraksama görüyor. Sonra onların bunu aştıklarını, bir şeyin değiştiğini ve artık onları yakalamayacaklarını görebiliyor.

"Hadi," diyor Thibaut.

Sam koşmaya başlarken el yordamıyla fotoğraf makinesini arıyor. Thibaut karşı çıkmaya, onu hızlandırmaya çalışıyor, bu amaçla kameraya uzanıyor ama Sam şaşırtıcı bir güçle eliyle vurarak onu uzaklaştırıyor. Sendeleyerek on dördüncü bölgeye girdiklerinde hava değişiyor. Sam şimdi

34 İsleme tekniğiyle yapılan resim. –*çev.*

Thibaut'nun arkasında ve Thibaut dönüyor, onun ani bir rüzgâr karşısında diz çöktüğünü görüyor. Sam bir eliyle fotoğraf makinesini yukarıda tutuyor, diğer eli yerde.

Fümajlar yükseliyor. Köprünün üzerindeler. Thibaut'nun kalbi bu görüntü karşısında hızlanıyor. Topaklaşmanın, islerin çalkantılı yığınının bir içine bir dışına girip çıkıyorlar. Yetişiyor ve Sam'e doğru geliyorlar.

Thibaut onlara doğru gidip tekrar geri gitmelerini sağlama imkânı bulamadan, rüzgâr vites yükseltiyor. Tam aralarında bir fırtına koparıyor ve fümajlar çırpına çırpına birbirlerinden uzağa süpürülmeye başlıyor. Bütünleşemiyorlar. Kalmak için çok gayret ediyorlar, ama rüzgâr sert esiyor ve onlar parça parça birbirlerinden ayrılıyor, duman yüzleri kopup giderlerken sessiz çığlıklar atıyor.

Yüzlerine bir tokat gibi inen hava yatışırken Thibaut elini gözlerinin üzerine koyuyor. Sonunda Sam'e dönüyor. Sam'in yüzü ifadesiz.

"Onları çektin mi?" diyor Thibaut. Sam anlamaz gözlerle bakıyor ve Thibaut fotoğraf makinesini işaret ediyor. Sam onu hâlâ yukarıda tutuyor.

"Oh. Sanırım."

Vercingétorix sokağında hava katran gibi kokuyor. Sam onları kara bir kapıya yönlendiriyor.

Thibaut yatak kıyafetlerinin ona sağladığı gücü, bir arabanın kalıntılarını çekip ayırmak için kullanıyor. Öyle paslı ki metalinin sesi pek duyulmuyor. Parçaları ücra bir yere yığıyor. Sam bir tripod ile kamerayı açıyor, onu *54 rue du Château*'nun kapısına çeviriyor. Pencerelerde pis, gri perdeler var.

"Pekâlâ," diyor Thibaut. "Ne var burada?"

"Halihazırda çok sayıda *manifi* aldım," diyor Sam. "At başı. Gördüğün taştan kadın. Ben Trocadero'ya gittim." Yıkılan müzikhol S-Patlamasının ertesi günü tekrar geldi. İçinde aslanlar var. Sam betimlemesini sürdürürken giderek heyecanlanıyor. "Ama çekebildiğim kadar çok çekmem lazım. Hepsini. Eğer haklıysam," diyor Sam, "bu gece burada çok özel bir şey doğuyor."

"Nereden biliyorsun?"

Sam kitaplarını işaret ediyor. "Satır aralarını okuyorum."

Sam çok gençken, Thibaut'ya anlatıyor, cadı olmak istermiş. Sam'in anlattığı her şey Thibaut'nun kendisini çaylak hissetmesine yol açıyor. Kendisine niye eşlik ettiğini Sam'in merak ettiğinden emin.

Sam şu anda, Paris'i Paris yapan sanatın onu nasıl tutsak ettiğini ona anlatmak istiyor.

"İlk etapta canavar resimleriydi," diyor. "Şeytanlar ve öcüler. Cadılar, simya, sihir. Derken oradan buraya. Bu şekilde gelen ilk kişi ben değilim. Seligmann'ı düşün. Colquhoun. Ernst ve de Givry? Flamel ve Breton? 'İkinci Manifesto'yu[35] okudun. 'Sürrealizmin etkili bir şekilde ve tam olarak gizlenmesini istiyorum.'"

"Onunla kastettiği bu değil," diyor Thibaut.

"Filozof Taşı'nı bulmak istediğini söyledi!"

"Ve yine kaybetmek istediğini de söyledi."

Birbirlerine bakıyorlar. Sam gülümsüyor da.

35 Sürrealizm Manifestosu olarak da biliniyor. –*çev.*

"Şeytanlardan Bosch'a, Dalí'ye," diyor Sam. "Ondansa bütün bunlara. Manifestolara. İşte bu yüzden buradayım."

Duraksıyor, sonra hızlıca devam ediyor. "Patlamadan sonra bilgiler gelmeye başlayınca, patlamayla *ilgili* bilgiler, gelmek *zorundaydım*. Bunun, yani kamera görüntülerini görmenin, nasıl bir duygu verdiğini bilmen imkânsız."

"Hayır. Ben o kamera görüntülerinin kendisi olmakla meşguldüm."

"Senin için daha kolay olduğunu söylemiyorum." Gözlerini uzağa, bir karga leşine çeviriyor. "Ben galerideydim." Sesi sanki bir rüyayı hatırlamaya çalışıyormuş gibi. "Paris'ten gelen bütün o çılgın, silkeleyen resimler, bütün o *manif*ler karşısında herkes çığlık çığlığaydı. *'Bu ne? Bu ne?'* Ve ben bütün bunların *tam olarak* ne olduğunu biliyordum. Şiirleri ve resimleri biliyordum ve neye bakmakta olduğumu biliyordum."

Patlamadan beri küratörler *Virgil*'ler haline gelmişti. Onların monografları ve katalogları şimdi almanak olmuştu.

"S-Patlaması," diyor Sam yavaşça, "talimat aldı."

Sam *Le Surréalisme au service de la révolution*'un bir baskısının içinde bir şeyler buluyor ve onu Thibaut'nun önünde açıyor. Thibaut okuyor, "'Bir Şehrin Mantıkdışı Süslenmesinin Belirli Olasılıkları Üzerine.'"

"Önerilerde bulundular," diyor Sam.

Thibaut bunu daha önce okumuştu, uzun zaman önce. Tekrar okuyor: bir zamanlar hayal mahsulü, şimdi gerçek olan provokasyonlar, patlamadan yıllar öncesinin Paris betimlemeleri.

"Benim fotoğraflarımdan haberdar olduğun için şanslıyım," diyor Sam, Thibaut tekrar otururken. "Tekrar teşekkür ederim."

"Ormanda hayaletler gördün mü?" diyor Thibaut. Sam'in dingin enerjisi onu aşıyor. "'Çürümüş etten hünnap ağaçlarının kimyasal mavi, çarpık makinelerini'?"[36]

"Evet," diyor Sam. "Fotoğraflarını da çektim. Kitapta yer alacaklar. Harabeleri istiyorum. Askerleri. Direnişi." Thibaut'nun yatak kıyafetleriyle resmini çekiyor.

"Çok karanlık değil mi?" diyor Thibaut.

"Bu makine için değil."

Thibaut derin bir nefes alıp düşünüyor. Ağır bir ciltli kitap. Paris'in patlamadan sonraki fotoğrafları, methiyeler, geceler ve gündüzler. Bu metni kim yazacak?

"Yani Naziler fotoğraf çektiğini gördü ve peşinden geldiler," diyor Thibaut. "O kurt-masalarla birlikte. Senin casus olduğunu düşünüyorlar. Fotoğrafını çektiğin şey neydi peki?"

Sam fotoğraf makinesini inceliyor. "Çoğunlukla istediğim şey *manif*ler," diyor. Thibaut bunu söylerken, Sam'de şevkin yanı sıra tiksinti de gördüğünü düşünüyor. "Onların hepsini yakalayana kadar, bir yere gitmeyeceğim."

Yırtıcı hayvanların ötüşünü ve var oldukları için hayretler içinde olan avların haykırışlarını dinliyorlar. Paramparça olmuş arabanın arkasından yumruk büyüklüğünde tüylü bir küre, yalpalayarak, tozları kaldırarak görüntüye

36 Martinik asıllı siyahi şair, oyun yazarı ve denemeci Aimé Césaire'ın görüşlerini, inançlarını aktarmak için gerçeküstücü imgelerden yararlandığı *Cahier d'un Retour au Pays Natal* (Anayurda Dönüş Defterleri, 1947) adlı kitabından. –*çev.*

giriyor. Açılıyor. Merkezinde tek, dikkatle bakan mavi bir göz var.

Sam de ona dikkatle bakıyor.

"Şu anda yemek yiyor," diyor Thibaut. "Bakarak besleniyorlar." Sam'in bilmediği şeyleri ona anlatmak güzel bir duygu. "Onları yakalayabilir ve parlak renkler göstererek şişmanlatabilirsin. Ardından da onları kızartıyoruz." Görmüş oldukları bütün şeylerden dolayı etleri yağlıydı. Bu şeylerin bir sürüsü, ilkinin arkasından yalpalayarak görüntüye giriyor. Onlar Sam'e dikkatle bakarken Sam de fotoğraflarını çekiyor.

Thibaut bir süre Sam ile kalmaya karar veriyor.

Sivrisinekler geliyor. "Duyduğuma göre sizinkilerin bir hücresi varmış," diyor Sam. "Büyük bir tane, belki de ana hücre. Bir planları varmış. Pusuya düşürüldüklerini duydum."

Thibaut hiçbir şey söylemiyor, başını da kaldırmıyor. Yiyeceğini bölmeye devam ediyor. Ekmeği ve füme eti var. Sam'in ise bir cinayet görevine çıkmış Amerikalı bir gizli ajanla takas yaptığını söylediği çikolatası var.

"Hepsi buradalar," diyor Sam, Thibaut'nun elindekine baktığını gördüğünde. "Bu yer, bu tür şeylerle dolu. Burada kendi başlarına bulunuyorlar."

"Bu gizli ajan o kadar da gizli değil, sanırım," diyor Thibaut.

Sam gülüyor. "İlk başta öyleydi. Sana hep sonunda söylüyorlar."

Almanlar şehri kapattıklarında, ABD hükümeti, diğer herkes gibi, öfkesini dile getirdi. Aynı zamanda da, yine

diğerleri gibi, rahatlamıştı. *Manif*ler ve onların enerjisi –ve/veya şeytanlarınki– sınırlanmış olacaktı.

"Ama bunu içeride tutamazsın," diyor Sam. "Yapabileceğin en iyi şey onu yavaşlatmaktır. Artık ok yaydan çıktı."

Sam ona Kuzey Afrika operasyonlarını, Pasifik'in bitap düşmüş sefaletini, yağmurdan sonraki Avrupa'yı anlatıyor. Fakat Thibaut'nun en çok bilmek istediği şey Sam'in Paris hakkında ona anlatabilecekleri. Zira Thibaut görmeye belki de bir hayli yaklaşmıştı. *Görev boşta.*

En yakın sokak ışığının parıltısı yükseliyor, sonra zayıflıyor. Bir hayvan pencere pervazına konuyor; baykuş gözlü, kanatlı bir maymun. Onları seyrediyor.

Bir yerlerden yüksek bir çatırtı sesi geliyor ve hayvan derhal uçarak uzaklaşıyor. Bina bir gemi gibi gıcırdıyor.

İçerisinde bir şeyler gıcırdıyor, bir şey içeriden vuruyor ve yaklaşıyor. Bir şey kapının arkasına iniyor.

"Kâğıdı katla," diye fısıldıyor Sam. "Onu katla, bakalım ortaya ne çıkacak?"

Adım adım adım. Ahşabın arkasından sesler giderek yaklaşıyor. Bir sürtünme sesi ve bir kilidin yavaşçacık tıkırtısı. Kapı geniş bir açı çizerek açılıyor. İçerisi caddeden daha karanlık.

Thibaut nefes almıyor. Dikkatli, ani bir adımla, bir şey karanlıkların içinden çıkıyor.

Kule gibi, sağa sola sallanan bir şey. Üç metre yüksekliğinde. Daha da fazla. Yaratık ağırlığıyla titreşerek parıldıyor.

İki düzgün bacak üzerinde, büyük bir yük altında sallanan bir insan gibi duruyor. Bel kısmı sanayi atıklarından, astarlardan yapılmış gibi. Yana yatmış, örse benzer bir iş tezgâhı, Thibaut'nun makine parçaları ve ıvır zıvırları Thibaut'nun kafasından daha yüksekte. Thibaut fetiş objelerden yapılmış bu sırığa gözlerini dikiyor. Sabırlı insan ayaklarının üzerindeki makine parçalarının tepesinde mengene tezgâhı. Hepsinin üzerindeyse yaşlı bir adamın çok kocaman sakallı suratı, gizli bir merakla aşağıya, Thibaut'ya bakıyor. Sakalında, bir çomak büyüklüğünde buharlı bir tren, bacasından kılların içine doğru duman püskürtüyor. Yaşlı adam kafasına bir kurtçuk takmış. Çok büyük bir yaprağı kavrayan, yaprağın geniş kısmı uzunluğunda parlak bir tırtıl. Tırtıl kıvrılıyor, yaprak-şapka çalıdan bir çit şıklığında titriyor.

Unsurları şans eseri birbirine eklenmiş gelişigüzel bir bütünsellik. Ayakta dikiliyor. Thibaut bu şeye gözlerini dikmiş bakıyor. O da Thibaut'ya bakıyor, tıpkı Thibaut'nun karşılaştığı ilk *manif*in, bunun kuzeninin, yıllar önce miğferinin içinden baktığı gibi.

Sam'in fotoğraf makinesinden çıt sesi geliyor. "Muhteşem," diye fısıldıyor Sam. Thibaut onun sesinde ilk kez korkuyu duyuyor. "Muhteşem bir ceset."

Çirkin bir darbe onları kapıldıkları dehşetten sarsarak uyandırıyor. Bağırtılar ve ateş sesleri var. Karanlığın içinden Alman askerleri koşarak geliyor.

Thibaut araba kalıntılarının arkasına dalıp ateş ediyor.

Saldırıya geçen Nazilerin arkasından bir cip, enkazın üzerinden sarsıla sarsıla onlara doğru geliyor. Bu askerler ne kadar zamandır bekliyordu?

Onlar gelirken Thibaut ateş ediyor, görebildiklerine odaklanmaya, onları sayıp hesaplamaya çalışıyor. Çok sayıdalar. Kalbi hızla çarpıyor. Nefesini tutup cebine, cebindeki karta uzanıyor; *bu kez*, diye düşünüyor, *tam zamanında.*

Fakat o muhteşem ceset uzun adımlarla yola doğru yürüyor. Askerlerin ağzı açık, ateş ediyorlar. Uzuvlarını kaldırıyor ve bütün Alman mermileri, hatta hedeften şaşanlar bile, havada kavis çizip dosdoğru onun içine uçuyor, yankılanan seslerle bedenine saplanıyorlar.

O atışların bir kısmı Thibaut'yu hedefliyordu.

Askerlerin ağları ve tuhaf motorları var. Thibaut onları hissedebiliyor. Bir kement kırbaç gibi atılıyor ve *manifi* yakalıyor. Thibaut cipin içinde iki adam görüyor; sıkı üniformalar içinde bir sürücü ve siyah paltolu bir rahip. Thibaut Sam'e bir göz atıyor; Sam de dua okuyormuş gibi görünüyor. Thibaut kırbaçtan copunu vuruyor, bükülmüş kurt-masayı şiddetle yere çarpıyor.

Muhteşem ceset sıçrıyor. Onun sıçraması esnasında Paris sokaklarındaki herkes, kendini yılan benekli bir merdivenin ara katındaymış gibi hissediyor.

Dünya dönmeye başlıyor—

—ve Thibaut, Sam ve muhteşem ceset bulundukları yerden çok uzakta, Nazilerin metrelerce ötesinde duruyor. Şaşkınlığın sessizliği hüküm sürüyor.

Kırbaç hâlâ *manif*i engellerken, geriye, şu anda uzakta olan cipin açık kasasındaki motorun içine uzanıyor. Makara dönmeye başlıyor, kordon geriliyor, muhteşem cesedi içeriye çekmeye çabalıyor.

Muhteşem ceset oyuncu bir at gibi geriye çekeleniyor. Antik gözlü dikkatini Reich'ın subaylarına çeviriyor. Yanaklarını şişiriyor, uzuvlarıyla işaretler veriyor, sakalının içine doğru hırıldıyor, makine aksamından oluşan bedeninin kenarlarıyla caddeye atılıyor.

Bembeyaz bir gözyaşı. Gerçekliğin kıyıları parçalanıyor. Naziler yanlış tarafta sendeleyerek dolanıyor ve arabanın kırık parçaları kâğıdımsı boşluğa dökülüyor.

Muhteşem ceset başını sallıyor ve Nazilerin hepsi sanki muhteşem ceset onları kuvvetle itmişçesine sarsılıyor ve kayıp düşüyorlar.

Sam koşarak yarıktan ve askerlerden uzaklaşıyor. Thibaut duraksıyor, içsel gücüyle tutunarak muhteşem cesede doğru gidiyor. Ona kırbaç sopasının ucuyla yumuşakça vuruyor.

Onun vuruşuyla muhteşem cesedin bedeni içi boş bir fırın gibi yankılanıyor. Yavaşça dönüyor, insan kafası ve gözleriyle aşağıya, Thibaut'ya bakıyor. Thibaut geriye gidiyor. Ürkek adımlarla, *manif* onu takip ediyor.

"Hadi gel!" diye bağırıyor Sam. Naziler yeniden kaynaşmakta olan deliğin ötesinden ateş ediyor ve Thibaut pijamasını, silahlı bir yelkenli gibi, bir kalkan şeklinde açıyor; arkasında muhteşem ceset, koşuyor.

"Cipten egzoz kokusunu aldın mı?" diyor Thibaut.

"Kan dumanı," diyor Sam. "Artık benzinle hareket etmiyor. İblislerin yardımıyla ona yeni özellikler kazandırmış olmalılar."

"Bu şeyi engellemeye çalışıyorlardı," diyor Thibaut. "Kurt-masalarla yaptıkları gibi. *Manifleri kontrol etmeye* çalışıyorlardı. Neredeyse yaptılar da."

"Bunu yapamadılar," diyor Sam. Endişeli bir şekilde arkaya ve tekrar uzağa bakıyor. "Umutları yoktu."

Muhteşem ceset arkalarından geliyor.

Thibaut copunu çözdü ve masa dövüşçüsünün kordonunu *manif*in pek de uzva benzemeyen metal çıkıntılarından birisinin yakınından sarkıttı. Bu bir tasma değil –gergin değil ve Thibaut onu çekmeyi asla düşünmeyecek– fakat onun bir ucu Thibaut'da, *manif* ise onu kuşanmaya karşı çıkmıyor ve bu bağla bir araya gelmiş canlı sanat, sanki Thibaut onun elini tutuyormuş gibi onunla geliyor.

Sabah oldu, şehrin bir kısmı dümdüz, küllü bir manzarayla yerle bir olmuş. Onlar kuş kafesleriyle dolu molozların içindeler. Kafeslerden kimisi boş; kimisinde sessiz, tetikte kuşlar var. Kırık bir ekran; deniz kabukları gibi çatlayıp ortalığa saçılmış oyuncak kafalardan bir döküntü; beyaz elbisenin içinde durup normalde bir çocuğun yüz hatlarının olacağı yerdeki yüzsüz boşlukla olanı biteni izleyen hareketsiz, kızımsı küçük bir şey. Bu şeyden kendilerini ve bakışlarını uzak tutuyorlar. Çok uzaklarında oda büyüklüğünde bir bebek yüzü, balina sırtı gibi yerden fırlamış, gökyüzüne bakıyor. Sessizce yaygara koparıyor. Sam bir fotoğraf çekiyor.

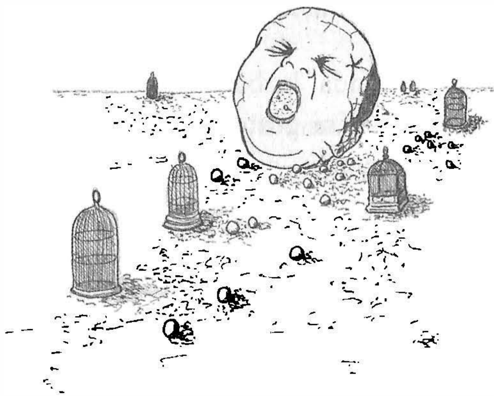

Korunmaya alınmış kelebeklerin kutularının ötesinde, ağaçlardan sarkan örtüler görüyorlar. Hayaletimsi silahlar görüyorlar. Bu yer hayalet mermilerin musallat olduğu bir atış poligonu.

"Bu Toyen'in[37] bir manzara resmi," diyor Sam.

"Ne olduğunu biliyorum," diyor Thibaut. "Ben *Main à plume*yim."

Muhteşem ceset tozların arasından dikkatlice, ağır ağır ilerliyor. Sam önceki gece, sıvılaşırken kalakalan bir balkonun altında en nihayet yavaşlayıp dönerek *manif*e gözlerini diktiği zaman yüzünde beliren ifadeyle bakıyor ona.

Sam görüntü karşısında diklenmekten kendini alamamış; muhteşem ceset de şaha kalkıp ayağını sertçe yere vurmuştu. Thibaut panik içinde onu sakinleştirmeye çalışmış, dikkatini bunu gerçekleştirmeye odaklamıştı. Onu şaşırtacak şekilde de, bu şey sakinleşmişti.

"Benden hoşlanmıyorlar," demişti Sam.

37 Toyen adıyla bilinen Marie Čermínová, 1902-1980 yılları arasında yaşamış Çek asıllı sürrealist bir ressamdır. *–çev.*

"*Manif*ler mi?" demişti Thibaut. "Seninle ilgili hiçbir görüşleri yok ki."

Ama Sam'i sonunda kırbaçı tutmaya ikna ettiğinde, muhteşem ceset dişlerini göstermiş ve Sam de onu bırakmıştı.

"*Senin* bir müttefik olduğunu biliyormuş gibi görünüyor," demişti Sam.

Şu anda Thibaut yine sezgilerini rahat bırakıyor. *Manif* sakal-treninden egzoz salıyor. Thibaut'yu sanki bir şeyler bilen bir şeymiş gibi takip ediyor.

Havada bir kuş fırtınası tek bir büyük kuş şeklini, sonra da, dağılmadan önce, dans eden bir figür şeklini alıyor. Sam bunun da bir fotoğrafını çekiyor.

"Sana rastladığım zaman," diyor Thibaut Sam'e birden, "yola düzülmüştüm."

Sam bekliyor.

"Kısa bir süre önce, bir *manif*i *süren* bir kadınla karşılaştım," diye başlıyor Thibaut tekrar.

"Vélo," diyor Sam. "Bu konuda bir şeyler duymuştum..."

"Duydun mu?" Thibaut cebindeki kartı hissedebiliyor. "Pekâlâ, yolcusu öldüğünde ben oradaydım. Ve onun taşıdığı şeyi incelediğimde... Sanırım o bir casustu. Senin çikolata adam gibi."

"Kuşkusuz."

"İngiliz. SOE."[38] Thibaut elindeki kırbaçı yukarı kaldırıyor. "O da *manif*ini deriyle yönetiyordu. Ya da buna çabalıyordu. Biz kamçıyı saklamadık: Yapmamız gerekirdi.

---

38 Special Operations Executive (SOE): Özel Harekâtlar İdaresi, İngilizlerin İkinci Dünya Savaşı'nda aktif bir örgütü. *–çev.*

Onun ise bir haritası vardı. Üzerinde yıldızlar çizilmiş ve notlar olan bir harita."

"Notlarda ne yazılıydı?"

Yıldızlarla süslü bir Paris. Onun iç cebinden o kirli şeyi çekip çıkarmışlardı. "Çoğunun üstü çiziliydi," diyor Thibaut. "Onlar kayıp objelerin isimleriydi. Ünlü *manif* şeyleriydi." Thibaut, Sam'e bakıyor ve onun anladığını görebiliyor. "Belki de gelişigüzel şeyleri, artıkları toplayan biriydi, diye düşündüm. Kesinlikle eser avcısıydı. Ama belki de kendisi için değildi."

"Herhangi bir şey buldu mu?"

Thibaut cebindeki oyun kartı hareket ediyormuş gibi hissediyor. "Eh," diyor. "Üzerinde hiçbir şey yoktu. Belki yok olduklarını öğrendiğinde onları listeden çıkardı."

"Ya da onları alıp teslim etti."

Thibaut dudaklarını yalıyor. "Her neyse," diyor. "En sonunda biz onu kullandık. Haritayı. Tabii ki. Yoldaşlarım ve ben. Bakmaya gittik. *Bois de Boulogne*'a[39] gittik."

"Neden?"

"Çünkü orada üzeri çizilmemiş bir yıldız vardı."

"Yani neden en sonunda demek istiyorum. Neden doğrudan peşine düşmediniz?"

"Ah!" Thibaut gözlerini ufka dikiyor. "Ben onları beklemeye ikna ettim." Yoldaşları ne için olduğunu bilmese de razı gelmişti. "Senin bahsettiğin diğer planla ilgili bir şey duymuştum. Ayrıntıları hiç bilmiyordum. Yalnızca bir saldırı olduğunu. Beklememiz, kulağımıza bir şeyler çalınır mı diye bakmamız gerektiğini düşündüm. Başarılı olma ihtimalini göz önüne alarak." Thibaut'nun devam etmesi için Sam hiçbir şey söylemiyor.

---

39 Paris'in batısında yapılan dev bir park olan Boulogne Ormanı. –*çev.*

"Başarılı olamadı," diye fısıldıyor Thibaut. "Ters gitti. Chabrun, Léo Malet ve Tita, başka birçoğu. Öldüler."

"İşittim," diyor Sam. "Ne olduğunu biliyor musun?"

"Sanırım düşmanın kulağına gitti. İlk onlar vurdular. Ve bazı... *silahları* da olmuş olmalı." Thibaut dişlerini gösteriyor. "Tam olarak ne olduğunu bilmiyorum ama bizim insanlarımız –ölenler en iyilerimizdi. En iyiler. O caddelere girmek için Nazilerin hazırda bir şeyi olmuş olmalı." Thibaut da, şimdi-ölü olanlarla birlikte orada bulunabilirdi. O zaman o da ölmüş olacaktı.

Onun da orada bulunmasının bir şeyleri değiştirme ihtimali hariç.

Thibaut bir keresinde Laurence Iché'yle[40] omuz omuza, Carlingue'ye[41] karşı savaşmıştı. Boğuk ışıkla dolu bir gün, ikisi devriye geziyor, Laurence acemi ere bölgeyi gösteriyordu. Sessiz bir bölgenin rutin taraması. Hiçbir şey beklemeksizin, yerle bir olmuş bir arazinin kalıntılarına ve bir pusuya doğru yürüdüler.

Thibaut güvenli bir yer arayışıyla haykırıp kendisini ileri atmıştı; ilerlerken ateş etmeye çalışıyor, ateş altında sinerken aldığı eğitimi hatırlamaya çabalıyordu. Dönüp kendisini yarı dik bir pozisyona çektiğinde, Iché orada pis çiçekli elbisesinin içinde, hâlâ çokça sigara içerek, etrafına gürültüyle düşen bütün o mermilere aldırmadan, sağ kolunu kaldırarak ayakta duruyordu.

Iché kükredi ve çok büyük bir kartal ortaya çıkıp dosdoğru çıkmaz sokağın girişinde toplanmış adamların üzerine daldı. Thibaut korkudan sinip, kanatların adamları dövüşünü ve adamların ağzı açık, koşmaya çalışmasını izler-

40 1921 Fransa doğumlu Sürrealist şair. *–çev.*

41 Fransız Gestaposu, Gestapo için çalışan Fransız destekçiler. *–çev.*

ken; Iché, başka bir şey söylemiş, bir tırtılı şeytani bir kuş kafası olan, bir attan daha uzun ve daha şişman bir hale getirmişti ve bu tırtıl paramparça olmuş tuğla duvarın üzerinden, kartalın ardından dalgalanarak ilerlemişti. Thibaut çığlıklar ve şırıltı sesleri duydu. Iché parıl parıl parıldayan bir küvet getirdi, içinde bir ayna parçaladı ve küveti pençe ayaklarının üzerinde sıçratarak uyuşuk yüzlü Gestapo kumandanına gönderdi. Küvet kumandana çarptı ve bütün o ufalanmış parçalarıyla onu yakaladı. Kumandan çığlık attı, kan ve yansımalarını havaya püskürttü.

"Bir keresinde Iché'nin kendi şiirlerini *tezahür ettirişini* gördüm," diyor Thibaut. "Bunu yapabilecek babayiğit pek yoktur."

"Belki yoldaşlarınızın da gizli bir silahı vardı," diyor Sam. "Kulağıma bir şeyler çalındı."

"Bunu söyleyip duruyorsun. Ben bilmiyorum. İstediklerine sahip olup olmadıklarını bilmiyorum. Herhangi bir şey olup olmadığını."

"Eh, birtakım hikâyeler *vardı*. Bir çatışmayla ilgili. Onların –yani sizin– *manifi* olan bir şey *ve* Nazi bir şey arasında."

"Ben de dedikodular duydum," diye araya girip Sam'in gözlerini kırpıştırmasına neden oluyor Thibaut. "Gizli bir silahları var idiyse bile lanet olası işe yaramadı, yaradı mı?"

"Bu yüzden mi ayrılıyorsun?" diyor Sam bir an sonra.

Thibaut yanıtlamıyor. "Ormanda olan şey neydi?" diyor Sam. "Aradığını buldun mu?"

"O zaman kahrolası yerden ayrılmam gerekti," diyor Thibaut. "O fiyaskoyu duyar duymaz. Gitmiş olduklarını. Ama kaldım. Hepimiz kaldık. Planı izlemeye karar verdik."

Onun hücresi. Bir ateşin etrafında. Ölenlerin anısına içiyorlardı. Onların kimlikleri konusunda emin bile değillerdi. Ama halihazırda kulaklarına çalınan söylentilerin mahiyetinden, farklı bölgelerin kıyılarındaki ulaklar tarafından iletilen karman çorman şifrelerden, atmosferin değişiminden Thibaut gibi bunu hissedebilenlere iletilen ve sonunda onlara ulaşan aktarımlardan, bu başarısız hücumun bir şeyleri değiştirdiğini biliyorlardı. Onların cephesinde bir şansın kaybedilmiş olduğunu.

O gece, haber onlara ulaştıktan sonra hiçbiri uyuyamadı; doğru olduğundan emin olamadıkları ama doğru olduğu kesin olan haber. Bir araya toplandılar, sessizce konuştular, önceki hafta boyunca şehir genelinde işitmiş oldukları büyük patlamalardan kimbilir hangisinin ve kimbilir ne gibi bir güce bağlı olarak yoldaşlarının kaybına yol açtığını yeniden kurgulamaya çalıştılar.

Göçmüş olduklarını düşündükleri kişileri bilenler, onlarla geçen zamanlarını anlattılar. Thibaut ise, onu göreve alan kişilerle ilgili bu tür hiçbir hikâye anlatmadığı için yoldaşlarının canını sıkmıştı. Hiçbir şey anlatmayacaktı. Marsilya kartına parmağıyla dokundu ve onun için gelmiş ama onun geri çevirdiği casus askeri düşündü.

O geri çevirdikten sonra, onu bulmak için öylesine tehlikeli bir mesafeyi kat etmiş kadın bir daha konuşmamıştı. Başka birisi olsa yalvarabilir, ısrar edebilirdi. Uzun bir sessizlik olmuş ve Thibaut kendisini zorlayarak kadının gözlerine bakmıştı. Kadınsa sonunda onun ciddi olduğundan emin olduğunda tek kelime etmeden dönmüş ve merdivenleri tırmanmıştı.

Bir anlık duraksamadan sonra, Thibaut onun arkasından gitmişti. Zemin katta Élise'yi bulmuştu, kırık duvarlı bir arka bahçeye, geceye ve caddelere açılan bir kapının yanında şaşkın bir halde dikiliyordu, hiçbir yoldaşına görünmeksizin gelmiş, aynı şekilde, Thibaut olmaksızın, yine kimseye görünmeden planlanan işinin başına dönmüştü.

Daha sonra isimler. Hérold. Raufast. Rius. Iché. O berbat yoklama.

"Ama hayır," diyor Thibaut Sam'e. "Daha sonra ayrılmak zorunda kaldım. Ormandan sonra." Thibaut başını eğip üzerindeki pasaklı pijamaya bakıyor. "Evet, orada aradığımızı bulduk. Yani onu İngilizlerin istediğinden, peşinde olduklarından şüphelendiğimizde, biz onu daha da çok istedik, öyle değil mi?"

Son bir şans. Bir sabah uyandılar ve Cédric'in gitmiş olduğunu gördüler. "Siktirsin," demişti Pierre, ama hepsi biliyordu ki eğer iblisler saldırırsa, papaz olmadan daha zayıf durumda olacaklardı. Thibaut casusun haritasını açıp bir plan önerdi.

Yeni Paris'te *Sacré-Cœur* pıhtılaşmış siyah boyayla kaplı ve bir zamanlar içinde cam olan bütün o muhteşem kemerli pencerelerinden ve kapısız girişlerinden metrelerce dışarıya, yön değiştiren tramvay hatları uzanıyor. Thibaut ve ekibi, rayların kertenkele kuyrukları gibi titrediği, kaldırımı ve çatıları bir metal gıcırtısı ve kamçısıyla sarsılan, hareket eden, bölgenin dokusunda görünüp sonra sanki eski altyapı tesisatı imişler gibi yerin içine dalan, aniden görüş alanının dışına uzayan, konumunu değiştirmek için seğirtip

sonra tekrar gözden kaybolan yerlere doğru, eski kilisenin gölgelerine doğru yoldaydılar.

Her birkaç dakikada ya da saatte bir, içeriden bir tramvay ortaya çıkacak, kilisenin mağaramsı iç kısmından şoförsüz bir şekilde uğuldayacak ve şehrin içine doğru gözden kaybolan rayların biri ya da öteki boyunca son sürat gidecekti.

Main à plume üyeleri, kendilerini gözetleyen *manif*leri izleyip Nazileri ve şeytanları kollamak üzere, bir sokak köşesindeki kampta toplaşarak bekleyebilecekleri bir yer buldular ve ağırlıkları altında kıvranan güçlü adaleli kollardan oluşan bir merdivene tırmandılar. İşler şimdi daha iç karartıcıydı, neyin başarısız olduğu konusunda biraz şüpheliydiler. Kaldırım taşları önlerinde değişerek ray haline geliyordu. Beklediler, pek az konuştular ve çoğunlukla yalnızca zeminin değişmesini izlediler, yalan tramvayları izlediler.

Bir gün ve bir gece geçinceye kadar, mahmur gözlü Thibaut bir tramvayın solucan gibi kıvrılarak geldiğini ve onlara doğru sallana sallana ilerlediğini gördü; ön camında *Bois de Boulogne* yazıyordu.

"Şimdi!" dedi Thibaut. "Şimdi!"

Main à plume koşup tırmanma çengellerini sallayarak saklandıkları yerden çıktı ve tramvay geçerken onu bir dümen gibi yakaladılar.

"Jean düştü." Thibaut çığlığı ve kayışı hatırlıyor. "Çok yavaştı. Ama geri kalanlarımız tramvaya çıktık."

Tramvay mezarların üzerinden son sürat giderken ve *Cimetière du Nord*'da[42] toprakları ve mezar taşlarını etrafa saçarken, takırdayan pencerelerden sevinçle sarktılar.

---

42 Kuzey Mezarlığı –*çev.*

Raylar tramvayın önünde beliriyor, arkasında toprağa gömülüyordu. Tramvay etrafı keşfediyor ve onlar tramvayın içinde sıkı sıkı tutunuyorlardı.

Dautancourt, Legendre, Lacroix sokaklarından, yakındaki gösterişli bina kalıntılarının arasından bir yolu tepeleyerek *Ganneron* sokağına, on yedinci bölgeye. Aracın ışıkları çökmüş iç duvarlarda parladı. Demiryolu taşıtlarının çürüdüğü rayların üzerinden tekrar dışarı.

"Yakalanamayacak kadar hızlı gittik," diyor Thibaut. "Nazilerin yanından geçerken bile."

Tramvay onları dehşette bırakarak, kıvrıla kıvrıla merdivenlerden aşağı inip hızla *Villiers* metro istasyonunun kemerlerinin içine daldı, daha eski bekleme hattına atlayıp tünellere girdi. Fosfor ışıma parıltıları ve hayaletlerin arasına. Karanlıkta uğuldayarak. O yükselip tekrar dışarı çıkana dek, partizanlar seslerini bile çıkaramayacakları kadar korku içerisindeydiler.

Porte Maillot'ta tramvayın kendi önüne döşediği raylar ağaçlara girdi. Dallar ve yapraklar pencereleri dövdü. Yavaşladılar. Yeşilliklerle çevrelenmişlerdi. Sonunda motor açık bir alanda, onları karşılamak için yerden büyüyen tamponlara yumuşakça dokunarak durdu.

Şehir savaşçıları tramvayı çalılıklara terk ettiler ve iki gün boyunca o rüya-ormanda yürüyerek keşif yaptılar. Ölü kadının haritasından bakarak, inişli çıkışlı genişleyen daireler şeklinde, kestirme yollarda dolandılar.

İki kurt-masa yakaladılar –tilkimsi kısımları olan, vahşi ve ürkeklerinden– ve onların tahta gövdelerini, etten boyunlarını pişirmek için kullandılar. Bir *manif*in etini yemenin insanı değiştirmesi beklenir.

"Yoldaşlarını yakalayan şey neydi?" diyor Sam.

Ne tür bir canavar olduğunu düşünüyor acaba Sam? İçinden bir şeyler fışkırsın diye çekmecelerle içi oyulmuş, hiçbir özelliği olmayan, dev bir *manif* kadın mı? Bilye başlı eklemleri bulunan vitrin mankeni bacaklarıyla yengeç gibi sürünerek ilerleyen Bellmer bebeklerinin[43] takırtısı mı? Belki de o bir şeytan taburunu ve onlardan destek talep eden Nazileri, sülfür sarkıtlı sakalları olan metrelerce yükseklikteki canavarlarla çalışan SS işkencecilerini hayal ediyordu.

Hayır.

Sonunda hazineyi, yıldız desenli pijamaları buldular.

Bir ağaca asılı askıda dalgalanıyor, rüzgârda dans ediyor, baykuşlar tarafından seyrediliyordu. Thibaut ve yoldaşları gölgelenmiş ay ışığında onları görüp duyumsayınca durakladılar. Yaldızlı ipliğe doğru sürünerek ilerlediler.

"Olsa olsa *Hauts-de-Seine*'dedirler[44] diye düşündüm," diye mırıldanıyor Thibaut. "'Balsam pijamalarım, altın yaldızı gök mavisiyle dövüyor.'" *Légitime Défense*'in sayfalarından, Simone Yoyotte'nin[45] şiiri "Pijama Hızı"ndan alıntı yapıyor. Kumaş meşru savunmayla örülmüştü. "Onları alan ben değildim."

Ağaçlardan açılan ateş yere yıktığında, Pierre önde, bu kumaşa uzanıyordu.

---

43 Bellmer, yaptığı bebeklerde güzellik ve kusursuzluğa odaklanmak yerine toplumun gerçeklerini provokatif bir şekilde sorgulayan, Nazi partisinin "mükemmel vücut ve ırk" anlayışına alışılmışın dışında pozlar ve deforme edilmiş bedenlerle karşı duran Sürrealist bir sanatçıdır. *–çev.*

44 Fransa'nın kuzeyinde bir şehir. *–çev.*

45 1910-1933 yılları arasında yaşamış, Afrika kökenli, Martinik doğumlu ilk siyah Sürrealist kadın şair. *–çev.*

"Hepimiz bir yere kapağı atmak için kaçıştık," diyor Thibaut. "Bulunmuştuk. İzlenmiştik. Ne zamandır, bilmiyorum. İzler bırakmıştık, elbette. Ben tam Pierre'in arkasındaydım. Yatak kıyafetini kaptım." Onun paçalarına parmaklarıyla dokundu. "Onu giydim. Böylece bana zarar veremediler."

Ormandan onları yakalamaya gelen neydi peki? Bu ödülü bulmak için onların beceriksiz keşif çalışmasının izini süren neydi?

Üniformalı Naziler bile değildi. Ne resimlerdeki hayvanlar ne de Cehennemden nakledilmiş uluyan şeyler. Ölüm saçan bayağılıklar. Gafil yakalayıp öldüren, hırsızlıkla yaşayan Fransız adamlar ve kadınlar. Tahminen, yabani olduğunu düşündükleri sesler çıkararak görüntünün içine atladılar.

Thibaut'nun ilk şiir destekli yumruğu bir haydutun suratını hurdahaş etti. Mermiler patırtıyla ona çarpıyordu. Ama bütün bu yeni gücüne karşın, yoldaşlarının ölmekte olduğunu büyük bir ıstırap içerisinde görüyordu, çünkü o hâlâ bu kıyafetlerin acemisiydi.

Kocaman bir sıçrayışla zıpladı ve metrelerce mesafeyle ıskaladı; kavganın gerisinde kalmıştı. Feci bir komedi. Thibaut sendeleyerek üstlerine yürümeye çalışırken bir adam Bernard'ı bıçakladı, bir diğeri de Brigitte'i arkasından vurdu.

Main à plume kurşunları iki pusucuya isabet etti ama suikastçılar da Sürrealist tekniklerinden birkaçını aşırmayı başarmışlardı ve Thibaut olanı biteni izlerken, Élise çığlık attı ve buluta dönüştü. Thibaut onu tutmak için koştuğunda buharlaşıp gitmişti. Patrice'yi, Thibaut'nun sopayla vurduğu ama imha edemediği tahta kuşlar sürüsü yemişti.

Yoldaşları telef olurken Thibaut sarsak gücüyle mücadele ediyordu.

Sonunda hayatta kalan haydutlar kaçtılar. Thibaut, onların peşine düştükleri hazineyi giyinmiş halde, zırhı içinde dizlerinin üstüne çöktü. Ölülerinin arasında, dizlerinin üzerinde oturuyordu.

"İblis değillerdi," diyor Sam'e. "Ne de *manif* ya da Nazi. Yalnızca Parisliler."

Ben gidiyorum, dedi kendi kendine sonunda, etrafında katledilmiş arkadaşları olduğu halde, mateminden doğrulurken. Olan biten işte buydu, liderlerinin görülmemiş facialarıı değildi. İşte bu küçük yerel kıyımdı. *İşim bitti. Görev boşta.*

Yola koyuldu.

Rüyam sona erdi.

Sam "Dışarı kaçmana yardımcı olabilirim," diyor.

Thibaut bu asi pijamalarıyla son hamleyi neden koşup ablukayı kırmak, ötedeki Fransa yıkıntıları için Paris yıkıntılarını terk etmek üzere yapmadığını kendisine soruyor. Bunlar gerçekten şehrin son günleri mi?

"Güzel bir kitap olacak," diyor sonunda Thibaut.

"Yardımcı olabilirsin," diyor Sam. "Nasıl dışarı kaçacağını sana gösterebilirim. Ama önce, daha fazla fotoğrafa ihtiyacım var."

Thibaut kitabı istiyor. Telaşsız bir merak içerisinde onun farkına varıyor. O konuda Sam'e yardımcı olmak istiyor. Thibaut bu tür sezgilere itaat etmeyi öğrendi.

Ayrıca, Sam'in gerçek görevinin ne olduğunu da bilmek istiyor.

Muhteşem cesedin kordonunu yakalıyor. Onun kendisini takip etmesi için yaptığı şeyin ne olduğunu ya da nasıl olduğunu bilmiyor, ama kalbi daha hızlı çarpıyor. *Bizimle olmuş olsaydın*, diye düşünüyor onunla ilgili. *O ormanda.*

"O SOE'deki kadın," diyor Sam. "Onun Vélo'ya iş yaptırabildiğini söyledin."

"Eh, çabalıyordu."

"Dışarıda dolanan dedikodulara göre her türlü deney söz konusu. Yalnızca sanatsal şeyler değil: Büyü de var." Sam gökyüzüne bakıyor. "*Manif*ler üzerinde çalışan müttefikler. *Manif*ler üzerinde çalışan Naziler. İblisleri çökertmeye çalışan müttefikler. Nazilerin, Baudelaire'in bir *manif* versiyonunu *kurban ettiğini* duydum."

Thibaut bir şey söylemiyor. Sam'in Marsilya destesindeki[46] Baudelaire'den, Arzu Dâhisi'nden bahsettiğinden şüpheleniyor.

"İçeriye girerken," diyor Sam, "daha çok sayıda *Teufel Unterhandleren*'in gelmekte olduğunu işitip durdum."

Bunlar, ihtilaflı anlaşma koşulları uyarınca, canı yanmış iblis sığınmacıları ıvır zıvırla ve sihirli sözlerle ikna eden askerî uzmanlardı. Paris'in faşist kilisesiyle işbirliği halinde çalışıyorlardı, yani çarmıha gerilmiş İsa'ların sıva altında gamalı haç tuttuğu kutsal emanet ve aforoz kitaplarını inceleyen, ayakları boyalı küskün köleler gibi gözlerini yukarı diken iblislerle. "Tanrı'nın şanı ve şerefi adına," diye beyan etti Alesch, "biz onun haçını büküyoruz ve onun adına

46 Nazi dönemi Fransa'sında Sürrealistler tarafından oluşturulmuş bir oyun kartı destesi. Marsilya Tarotu olarak da biliniyor. –*çev.*

hareket edip, yalnızca onun şu anda yükseklerde olan meleklerine değil, düşmüş meleklerine de kumanda ediyoruz."

Onun düzeni şeytanlarla takas halinde. Alesch'in rahipleri şeytan çıkaranlar değil: Onlar şeytan çıkaranlara karşı.

"Bütün bu hikâyeler sürekli kulağıma geldi," diyor Sam. "Yeni faktörlerle ilgili. *Fall Rot* denen bir şeyle ilgili.

Dördüncü Bölüm

1941

"İnanamıyorum." Mary Jane Gold'un sesi titriyordu. "*Bana* çektirdiği onca sıkıntıdan sonra mı? Buraya daha hiç tanışmadığımız birisini mi getiriyor? Aklını mı yitirmiş?"

"Bilmiyorum," dedi Miriam Davenport. "Onu gördün –acayip bir halde."

Fry geri geri basarken Mary Jayne parmağını dudaklarının üzerine koydu. Fry iki kadına dik dik baktı. Davenport esmer ve kısa, Gold ise uzun ve sarışındı. Demet demet şifalı otla yarı içilmiş şarap şişelerinin başında, koyu ahşap masanın her iki tarafında ayakta duruşları, karşıtlıkların anlamsız bir şekilde mükemmel buluşmasıydı.

"Üzgünüm ama bu aynı şey *değil*," dedi Fry sonunda. "Seni duydum. Mary Jayne, üzgünüm ama Raymond bir *sabıkalı*. Buraya izinsiz girdi." Mary Jayne elleri kalçalarında, ayakta duruyordu. "Oysa bu Jack, bu Jack Parsons... o yalnızca kaybolmuş bir genç adam..."

"Onun kim olduğu hakkında hiçbir fikrin yok," dedi Miriam.

"O, Colquhoun denen kadın konusunda çok heyecanlıydı," dedi Fry.

"Ki onu sen de tanımıyorsun," dedi Miriam.

"Hayır. Ama André bana ondan bahsetti. Parsons da bu harekete ilgi duyuyor... Ben yalnızca ondan akşam yemeğinde bize katılmasını istedim." Şimdi rica ediyordu. "Sanırım o, André ve Jacqueline'i eğlendirir."

"Her kayıp ruhu davet edemeyeceğimizi bana söyleyen sen değil miydin?" dedi Davenport.

"Bir şey sona yaklaşıyor," dedi Fry. "Sen de böyle hissetmiyor musun?" Kendi sözleriyle irkilmişti.

İlgi odağı olarak, villası konusunda ödün vermek yerine onu kendisi boşaltmayı seçmiş bir adamdı. Komünist muhalifi büyük bir tehlike olarak görerek, yakın arkadaşı Victor Serge'nin orada kalmasına, büyük acı duysa da, izin vermemiş bir adamdı. Şimdiyse sokağa terk edilmiş bebekleri evine getiren yine Fry'dı.

"Parsons kendisinin roketler yapan bir *bilim adamı* olduğunu söyledi," dedi Miriam.

"O halde o fantezi kuran birisi," dedi Fry zayıf bir şekilde. "O zararsız biri." Ne söylediğinin pek farkında değildi. "Sanırım her şey iyi olacak. Yalnızca bir akşam yemeği."

Eski evdeki oda güzel ve solgundu. Jack Parsons dışarıya, uzayıp giden araziye, bir adamla kadının havuz kenarında çene çaldıkları yere baktı. Başka bir adam ağaca tırmanmış, resimleri, garip bir sergilemeyle asılmış oldukları dallarından söküyordu.

Parsons Fransa'ya trenlerle ve uçaklarla, uçaklarla ve gemilerle, iltimaslarla, rüşvet ödeyerek gelmişti. Ve her şeyin ona karşı ağırlığını koyduğu; zamanlamanın hayli yanlış, resmî engellerin çok amansız olduğu; onun telaşlı, ehliyetsiz gezginliğinin ise mecburi gibi göründüğü anlarda, o da iradesini ortaya koymuştu.

Daha önce birçok kez olduğu gibi, ABD'de zihin kaslarını esnetmişti. Tıpkı Aleister Crowley'in ona öğretmiş olduğu gibi. Yaptığı roketler yukarı gittiğinde büyüler fısıldarken. Dünyanın yanıt verip vermediğini ya da nasıl yanıt verdiğini görmek için bütün bu tür eylemlerin ardından, eğer varsa incelikli yollarla, özenle, yoğun bir biçimde yorumlar yapmaya alışkındı.

Şimdi Avrupa'da, kötü sonuçların bu tür bir gayretli çözümlemesi hiç de gerekli değildi. Burada etkiler hayret vericiydi.

Evrene emirler verecekti. Tren görevlisine, "Benim biletimi görmüştünüz," diyecek, kendisini polisin önünde hafif tertip görünmez kılmak, bağlantılarını kurabilmesine olanak verecek şekilde zamanı esnetmek için gayret edecekti. Bir anlık kararsızlık, tekerlerin rayda bir tutukluluk yapması karşısında bayram edecekti. Bunun karşılığında memurlar onu güzel bir koltuğa yönlendirecekti. Polis yakasından düşecek ve onun koşmasına izin verecek şekilde geriye çekilecekti. Tren ise sallantıyla üç ya da dört saniye önce olduğu yere geri çekilebilirdi.

İçinden geleni yap. Sihir içinden fışkırıyordu. Büyü onun kendisini coşkulu ama hasta hissetmesine yol açıyordu. Büyünün yayılması Jack'ın midesini bulandırıyordu. *Belki burada zihinleri bile okuyabilirim*, diye düşündü.

Denizde birkaç mil ötede, sınırı geçtiğinde, parke taşlı ev yapımı ekipmanını sürükleyerek Fransız sularına girdiğinde, Jack varlığının yoğunlaştığını hissetmişti. Fransa'da bir şeyler ya oldukça yanlış ya da oldukça doğruydu.

Tabii ki Varian Fry'ın aklını çelmiş, Parsons'un ziyaret etmesine izin vermesi için ince ayar çekmişti.

"Buna bir şans daha verelim." Jack, onun yokluğunda, patronu ve arkadaşı Von Karman'la konuşuyordu.

Theodore Von Karman, Jack'ı Havacılık Laboratuvarında işe aldı. Von Karman onun isteklerini yerine getirdi ve onu sevdi, onun eksantriklikleri olarak düşündüğü şeyleri saygılı esprilerle hoş gördü. İlk etapta çoğunlukla roketlerden ve matematikten konuştular. Politikanın zamanı gelecekti. *Ordo Templi Orientis*'in[47] bir üyesi olarak Jack, kitlelere hayranlık duymaya alışık değildi: Von Karman için ise bunu yapmamak elinde değildi.

Avrupa'dan haberler gelmeye başlayınca Von Karman'ın beti benzi atmıştı. "Sıkıntı var," dedi.

Jack'e, onun bunu yaptığını bilmeksizin, Prag'da Avrupa'daki fırtınanın yönünü değiştirebilecek sözler sarf edildiğini söyleyen Von Karman'dı. Yardıma çağırabileceği bir varlık. Von Karman bunun yalnızca halk bilgisi olduğunu düşünüyordu. Jack ise, diğer öğretmeninden dolayı, hakikati biliyordu. Von Karman onun matematiğini, roketlerinin dakikliğini geliştirdi; Crowley ise onun ruhunu besledi, ona diğer yasaları öğretti. Birisi Jack'a Prag'daki gücü anlattı; diğeri ise ona bunun gerçekten de güç olduğunu anlayabileceği içgörüyü kazandırdı.

---

47 Doğu Tapınağı Tarikatı.

Şimdi Jack Prag'a gidemiyordu. Ama şimdi de bu tesadüfle açıklanamayacak durum, bu Sürrealistlerin evi vardı. Onlar da isyana ve nesnel şansa bağlıydılar. Belki onların varlığında Jack, ilk etapta aradığı ve kelimelere dökmeyi planladığı sözlerle yakın dönüştürücü güce sahip sözler bulup söyleyebilecek.

"Bilinçaltını özgür bırakmak istiyorlar," demişti Fry ona. "Arzuyu." Jack omuzlarını silkmişti. "Onlara sormalısın," diye ilave etmişti, ama Parsons[48] bunu yapacağını sanmıyordu. Bu yorumla birlikte, Colquhoun'un neden hem bu grupta hem de Crowley'in[49] emrinde olabileceğini anladı. *Amaçları aynıydı.*

Ben Agape Locasının[50] lideriyim. Büyük ustanın kendisi tarafından vaftiz edilmiş genç bilim adamı Crowley'in seçilmiş kişisiydi. *Ben özgürlük havarisiyim. Bu insanlar gibi. Burada arkadaşıma yardımcı olmak için.*

Jack Parsons kutsal olmayan şeylere alıştırılmıştı. Fransa toprağında Cehennemden gelen bir sihir olduğunu, birisinin yükselmekte olduğunu söyleyebilirdi. Bunun kendisine yardımcı olabileceğinden emindi.

Böylece aletlerini gözden geçirdi ve akşam yemeği için giyindi. Yemek odasına girdiğinde, herkes ona bakmak için döndü ve o duraksadı.

Hadi, dedi kendi kendine. *Bir neden için buradasın.*

Ressamlar, şairler, anarşistler, Kızıllar. Özgüvenli sarışın bir kadın Parsons'a elini verdi ve kendisini Jacqueline Lamba olarak tanıttı. Jack elinden geldiğince kibar bir şekilde başını salladı ve kocasıyla tanışmak üzere onu takip etti.

---

48 Parsons, 1942 yılında Agape Locasının başına geçti. *–çev.*
49 1921 yılında Doğu Tapınağı Tarikatı'nın [OTO] yönetimine geçti. *–çev.*
50 Doğu Tapınağı Tarikatının Locası. *–çev.*

André Breton. Kabarık saçlı, tombul yüzlü bir adam. Genç Amerikalıya neredeyse hevessiz bir yoğunluğun yarı kapalı gözleriyle baktı. Parsons bu bakışa kendi bakışlarıyla karşılık verdi. "Size bir şey sormak istiyordum," diye söze başladı Parsons. "Ithell Colquhoun[51] hakkında."

"*Je ne parle pas anglais.*"[52] Breton omuzlarını silkip uzaklaştı.

Jack kaşlarını çattı ve bir kadeh şarap aldı. Hafif esmer bir adam kendisini tanıştırdı. "Wilfredo, Wilfredo Lam." Siyah saçlı, dikkatle etrafa bakan bir ressam, Remedios Varo, çok da ilgi göstermeden Jack'e başıyla selam verdi. Havalı, uzun boylu bir kadın, Kay Sage, başını eğerek selam verdi. Jack hepsine merhaba dedi ve onunla konuşmayan Breton'u gözleriyle izlemeye devam etti. Tanguy adında parlak gözlü bir adam yüksek sesle güldü. Bu Sürrealistler yıpranmış gece kıyafetleri giymişti.

"Jack Parsons," dedi Fry, Benjamin Péret adlı ufak tefek gülümseyen bir beye. Mary Jayne ve Miriam onları izlerken Jack'i orantısız ağzıyla selamladı Benjamin. "Naziler arasında mahsur kalmıştı," diye tamamladı Fry.

"Naziler mi? Troçki'yi tanıyor musunuz?" dedi Péret.

"Sanırım."

"O, bu faşistlerin insan müsveddesi olduğunu söylüyor." Péret başını kuvvetle salladı. "O haklı."

"Onlar senin hakkında ne düşünürdü, Parsons?" dedi birisi.

---

51 İsmi daha önce de geçen sürrealist ressam Colquhoun, aynı zamanda Doğu Tapınağı Tarikatının bir üyesiydi. –*çev.*

52 İngilizce konuşmuyorum.

Tek baharatı tuz olan yoğun bir sebze türlüsünü yemek için oturdular. Parsons derin bir nefes çekti ve dışarıdaki büyüyle kendinden geçmiş ülkeden güç aldı. *Bir şeyler olduğunu*, diye düşündü, *acaba biliyorlar mı?*

Ressamlar ve radikallerle, yazarlarla, yufka yürekli Amerikalıların Fransa'dan gizlice çıkarmak istedikleri *filozoflarla* birlikte *Villa Air-Bel*'de oturuyordu. *Ben burada ne yapıyorum?* Çaresizlik içinde yemeğine baktı.

"Yabancıların her zaman yanlarında yedi tane kâğıt taşımaları gerekiyor," diyordu Mary Jayne Gold. Kendisine neden böyle bakıyordu. Ondan böyle bir bilgi mi istemişti? Jack'in kafası karışmıştı.

"Böyle söyleme," dedi Jack. "Bu çok aptalca."

"Varian senin bir bilim adamı olduğunu söylüyor."

"Hımm. Benim üzerinde çalıştığım..." Elini havaya doğru açtı. "Roketler." *Lanet olası Yunan ateşiyle uçan bombalar yapıyorum. Ve bana teşekkür edeceksiniz.*

"Misafirlerimizin bir iskambil destesi yaptıklarını biliyor musun?" dedi Miriam.

"Bilmiyordum."

"Evet," dedi Lamba. Güldü. "Seninle oynayacağız."

Marsilya'nın iç bölgelerinde kapana kısılmış, daha önceden sürgün olan bu Sürrealistler, yeni bir iskambil destesi, kartografik bir isyan tasarlamışlardı. Rüyalar için Kara Yıldızlar; bilgi için Kara Kilitler; arzu için Kızıl Alevler; devrim için Kızıl Çarklar. Sevdiklerini resimli iskambil kâğıtlarıyla yüceltmişlerdi: de Sade, Alice, Baudelaire, Hegel, Lautréamont.

"Onları bastırmakla ilgili konuşmalar yapılıyor, nihayet," dedi Fry bir gayretle.

"Oyun direniştir," dedi Lamba, ağır aksanıyla.

Siz böyle mi direniyorsunuz? Parsons tiksintisinin belli olması gerektiğini fark etti. Gestapoyla, muhbirler, faşistler ve savaşçılarla dolu bir şehirde. *Hepsi bu mu?*

Sonunda Breton ona bakıyordu, meydan okuyarak.

"Şehirde iki oğlan gördüm," diyordu Miriam birisine. "Her birinin sırtlarına çapraz bağlanmış iki oltası vardı. Anlıyor musun? *Deux Gaulles* –bu bir sözcük oyunu, de Gaulle. Muhalefetlerini böyle ortaya koyuyorlar."

Beni buradan çıkarın, diye düşündü Parsons.

"Sizi buraya getiren tam olarak nedir, Bay Parsons?" Mary Jayne kibardı. "Seyahat etmek için çok tuhaf bir zaman."

Ziyaretçilerin isimleri, uzmanlıkları ve felsefi pozisyonlarının tümü Parsons'a gülünç gelen bir şekilde dile getirilmiş olsa da, o hiçbirisini aklında tutamıyordu.

Geç vakit, ince, sert yüzlü genç bir adam içeri geldiğinde, Mary Jayne sevinçle bağırdı ve onun yanına gitti. Miriam ters ters baktı ve doğrulmaya girişti, ama Varian Fry, yeni gelene kaşlarını çatmış olsa da, onu zapt etmek için elini Miriam'ın omzuna koydu.

Raymond Couraud, eli Mary Jayne'nin elinde, ağır ağır odaya göz gezdirdi. Breton dudaklarını büzüştürüp uzaklara baktı.

Parsons, Fry'ın, "André'ye Ithell Colquhoun'u aradığınızı söyledim," dediğini işitti. Bu isim dikkatini çekmişti.

Breton bir anlık ilgiyle ona başını sallıyordu. O konuşuyor, Fry tercüme ediyordu. "Ithell bir süre önce onu ziyarete gelmiş. O küçük kitaba Ithell'in çalışmasını işte bu yüzden koymuş."

Hepsi buydu. Bu insanların bir anlamı yok, diye düşündü Parsons. *Hiçbir anlamı yok.*

"Bu bizim için kötü," demişti Von Karman ona, ailesiyle, Avrupa'daki Yahudilerle ilgili olarak. "Benim büyükbüyük-Allah bilir ne kadar büyük-babam," demişti, "Haham Loew imiş. Haham Loew'i bilir misiniz, Jack? Prag'lı. O kilden dev bir adam yapmış ve Yahudilerin güvenliğini sağlamak için ona nasıl hayat vereceğini çözmüş. Bunun onu ne yaptığını biliyor musunuz? İlk uygulamalı matematikçi."

Von Karman bu espriden hoşlandı. Bunu sık sık tekrarladı. Bu Jack'ın da hoşuna gitmişti, ama farklı nedenlerle. Von Karman haklıydı: Yaşamı yaratmak, sessizlik olan yerde alef[53] demek, sıfıra bir eklemekti. Jack, Loew ile ilgili ne bulduysa okudu; kendini dine adamış bu adamın tüm çabalarını ve zaferlerini.

Parsons, roketlerin fırlama yörüngeleri, gökkuşağının şekilleri ve yerçekimi arasında; Nazileri fırlatacağı gökyüzünde, onların atacağı çığlıklara dair hayallerinin de arasında, zahmetli bir özen ve titizlikle, bir zikir aritmetiği, bir ayin cebiri geliştirdi. Bir büyü planı.

Prag'a gideceğim, diye karar verdi sonunda. Kanıtlarını gözden geçirdi. *Ben bir mühendisim: Bir makine yapaca-*

53 İbrani alfabesinin ilk harfidir. Sayısal değeri 1'dir. *–çev.*

ğım. Yahudi varoşlarında matematik yapacağım. Bu golemi[54] *geri getireceğim.*

Bunu yapabilirdi. Onun ritmik adımlarını, fırtına birliklerini ikiye ayıran kalın kilden ellerini, onun şehirden sürülmesini özlemle bekliyordu. Bu, savaşın yönünü değiştirecekti. *Siktir et*, diye düşündü. *Bunu Theo için yapacağım.*

Oysa şimdi Fransa'da savaşın ve şeytan biliminin tuzağına düşmüştü. Fry'ın, çöküşünden önce ona ödünç vermiş olduğu odada, Jack Parsons, matematiğini hayata geçirmek, dünyayı gözler önüne sermek için imal ettiği eğreti makineyi açtı. Bataryalar; sensörler; bir sayı boncuğu; kablolar ve devreler; transistörler.

Crowley'in en çok arzuladığı ve Breton'un işbirlikçisi olan bu adam, Colquhoun, bir geçit olmak zorundaydı, öyle değil mi?

Ama bak. Bu yarı şehir konumundaki şiddet dolu yerde, şu tuhaf odanın içine bir bak. Jack züppelerle sanatçılar arasındaydı. Zamanı boşa geçiyordu.

---

54 Musevi folklorunda golemler genellikle insan şekli verilmiş çamurdan yapılırlar. Ruhları yoktur, zekâları düşük seviyededir ki Golem seviyesi İbranicede "aptal" kelimesinden türetilmiştir. Temel amacı yaratıcısını korumaktır. 17. yüzyıl Prag Musevileri arasında antisemitiklere karşı adaleti sağlayan doğaüstü "Prag Golemi" inancı yaygındı. İnanışa göre, haham Judah Loew ben Bezalel tarafından kilden bir heykel yapıldı ve Musevi halkını koruması için canlandırıldı. Alnına "emet" (אמת, doğruluk) kelimesi yazıldı. Musevi halkını korudu ve zamanla güçlendi. Fakat cumartesi günleri golemin çalışması yasaktı, bu yüzden de alnından "e" harfi silinir, böylece "met" (מת, ölüm) kelimesi kalırdı ve golem haraketsiz bir şekilde dururdu. Bir cumartesi "e" harfini silmeyi unuttular ve golem kontrolden çıkıp her şeyi yıkmaya ve insanlara zarar vermeye başladı. Böylece alnındaki tüm harfleri sildiler ve golem parçalara ayrılıp dağıldı. Parçalarını Prag'taki Altneu Sinagogunun (Eski Yeni Sinagog) altındaki gizli bir odaya mühürledikleri söylenir. Özellikle fantastik kitap ve bilgisayar oyunlarında golemlere sıkça rastlanır. [Vikipedi]

Beşinci Bölüm

1950

Thibaut, "Fall Rot"u hep İngilizce söylemişti: bir emir; iki fiil ya da bir isim ve bir fiil; mevsimsel bir çürüme.[55]

"Kırmızı Durum," diyor Sam. "Bu Almanca. Sanırım büyük bir şey." Sam, Thibaut'yu dikkatle izliyor. "Bunu duydun," diyor.

Söylenti ekonomisinde, Parisli partizanlar hep düşmanlarıyla ilgili hikâyeleri dinliyor. Rudy de Mérode'yle, Brunner'le, Goebbels ve Himmler'le, William Joyce'la veya Rebatat'la ya da Hitler'in kendisiyle ilgili her bahsi. Efsaneler, casus yöntemleri, deli saçmaları. "Gerhard denen bir adamla ilgili ne biliyorsun?" diyor Thibaut. Bu ismi yalnızca bir kez duymuştu, ölmekte olan kadın ona fısıldadığında.

---

55 Daha önce belirttiğimiz gibi, İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman ordularının tüm Fransa'yı istilasıyla sonuçlanan askerî harekât olan "Fall Rot", İngilizcede "fall" (düşme ya da sonbahar) ve "rot" (çürüme ya da zırva) sözcüklerinin yan yana gelmesinden oluşabilecek farklı anlamları barındırırken, Almancada ise Nazi döneminde tüm Fransa'nın işgalini belirten kod isim olarak "kırmızı durum" anlamına gelmektedir. *–çev.*

"Wolfgang Gerhard." Sam bunu usulca söylüyor. "Hiçbir şey. Ama onu duydum. Bir *Wehrmacht* kaçağı sınırda bana bu ismi vermişti. Bunun gevezelik yaparken ortaya çıktığını söyledi. *Fall Rot* ile birlikte. Ki bunu, yani *Fall Rot*'u, Sivastopol'da bir adamdan zaten duymuştum. Orası şimdi kötü bir yer. Şeytanlarla dolu." Sam garip bir şekilde gülümsüyor.

"Bu adam Paris'in *içine* girmiş ve dışarıya çıkardığı şeyle zengin olmuştu," diyor Sam. "Ernst, Matta, Tanning, Fini umurunda değildi, o yalnızca o şeyleri istiyordu. O ismi lazım olmayanlardan birinin telefonu vardı onda, bu da..." Elleriye onu tarif ediyor. "Bir ıstakozdu. Kabloları olan. Onu kulağınıza tutarsanız sizi yakalar ve bacakları saçlarınıza dolanır, ama size birtakım sırları anlatabilirdi. Bana tek bir şey söylemedi. Benden hoşlanmadı. Ama bu adam bir defasında kendisine 'Fall Rot geliyor,' diye fısıldadığını söyledi."

"Sen bu yüzden buradasın," diyor Thibaut. "Şu *Fall Rot* hakkında bilgi almak için. Fotoğraf çekmek için değil." Thibaut ihanete uğradığını hissediyor.

"Ben fotoğraf için burada*yım*. *Yeni Paris'in Son Günleri* için. Hatırlıyor musun?" Sam, Thibaut'nun anlamadığı bir şekilde şen. "Ve başka birkaç şeyi daha ortaya çıkarmak için. Birazcık bilgi. Bu gerçek. Benimle kalmak zorunda değilsin."

Thibaut harabelerin tozları arasından muhteşem cesede el ediyor. Sam onun yaklaşmasından ürküyor. "Onlar seni kovalıyor," diyor Thibaut. "Nazilerin, senin peşine düşecek kadar canlarını sıkan bir şeyin fotoğrafı var sende. Onları bu kadar endişelendiren şey ne?"

"Bilmiyorum," diyor Sam. "Bende bir sürü fotoğraf var. Bunu kestirebilmek için onları banyo ettirmek üzere buradan çıkmam gerekiyor ama öncesinde daha çekecek çok fotoğraf var. Ayrılamam. Nelerin döndüğünü henüz bilmiyorum. *Sen, Fall Rot*'u bilmek istemiyor musun?"

Thibaut'nun istediği şeyler farklıydı. Onları takip edenleri geride bırakmak, şimdi belki Sam'in çektiği fotoğraflardan hangisinin Nazilerin gizli bir zaafını gösterdiğini bulmak, bunu onlara karşı kullanmak. Ama kendisini de şaşırtacak bir şekilde içindeki bir şey, şimdi bile, Paris'ine sadık kalıyor. Sam'in kitabının düşüncesi, o son eser, henüz ölmemiş bir şehre o veda, Thibaut'yu suyun üstünde tutuyor. Thibaut kitabı *istiyor* ve daha çekilecek fotoğraflar *var*. Ne zaman oradan ayrılmayı düşünmeye çalışsa, Thibaut'nun kafası bulanıyor. Bu delilik, ama *henüz değil*, diye düşünüyor, *işimizi bitirmeden olmaz*.

Kitap önemli. Thibaut bunu biliyor.

Kapak içi sayfaları elle çizilmiş, deri kaplı, kalın ciltli bir kitap hayal ediyor. Ya da bir korsan yayınevi tarafından hızlıca yayımlanmış daha gelişigüzel başka bir baskı. Thibaut onu ellerinde tutmak istiyor. Üzerinde, çatlakların fısıldadığı ve anahtarlarla işlenmiş oyma figürlerin değişip durduğu bu duvarların fotoğraflarını görmek; onun savaştığı, şimdi onunla birlikte yürüyen imkânsızlıkların fotoğraflarını görmek.

O halde onlar *Fall Rot* ile ilgili bilginin yanı sıra görüntü de mi avlıyorlar? Karşılarına başka her ne çıkarsa, diye karar veriyor Thibaut, evet, avlıyorlar.

Thibaut mimari bir döküntünün üzerinden kuzeye doğru Sam'i takip ediyor. Tamirden çıkmış araçlar hâlâ caddelerde dizili, fazlasıyla büyük ayçiçekleri binaları yararak yayılıyor, sessiz bir partizan kollarını silahının üzerinde çapraz kavuşturmuş, bir üst kat penceresinden onları izliyor. Elini temkinli bir selamla Thibaut'ya doğru kaldırıyor, Thibaut karşılık veriyor.

Sam fotoğraf çekiyor. Nöbetleşe uyuyorlar. Şafak vakti ufukta aptal bir melek gibi gülümseyen ve gökyüzünde sessizce bir şeyler çiğneyen koca bir köpekbalığı ağzı görünüyor.

Hiçbir tarafa kendini adamamış, yaşamaya çalışmak dışında hiçbir şeye bağlı olmayan erkekler ve kadınlar kaldırım taşlarını kaldırmış, altındaki toprağı sürüyorlar. Değişken harabelerin arasında, Cehennemi şeylerle ve vahşi hayallerle savaşarak çiftçilik yapıyorlar. Bir iki caddelik şehirciklerde çocukları için ön-odadan ibaret okullar yapmışlar, barikatları tutuyorlar.

Böyle bir tanesi, yerle bir olan bir evin hemen yakınında. Yollarının kenarında, kilerin olduğu yerde, çukur sırılsıklam kum ve çakıllarla dolu. Thibaut burada yavaşlıyor, bir şey hissedebiliyor. Sam'i durduruyor. İşaret ediyor. Çukurda ıslak kemikler var.

Yolcular hareketsiz duruyor ve sulu çamurda bir şey kıpırdanıyor. Borumsu parçalardan tuzaklar birbirine dolanıyor, açılıyor ve yükseliyor. Uzakta, yükselmekte olan büyük, korkunç, yumurta şeklinde bir kafadan, telaşlı bir sesle sular dökülüyor, şimdi tuzak başarısız oldu.

Bu bir İngiliz resminden kopup gelmiş çirkin bir şey, bir

kibirli-kum.[56] Kıpraşan kökleri üzerindeki gözleriyle onları süzüyor. Etrafındaki kalıntılara bakılırsa, türünün çoğu gibi, sürüden ayrılanları ve cılız atları yiyor.

Sam çamurun içinden yükselen ve tıslayan yırtıcının fotoğrafını çekiyor. O işini bitirdiğinde, Thibaut bir duvar kalıntısının üzerinde tüfeğini kuşanıyor. Silahının gövdesinden odaklanarak bakıyor.

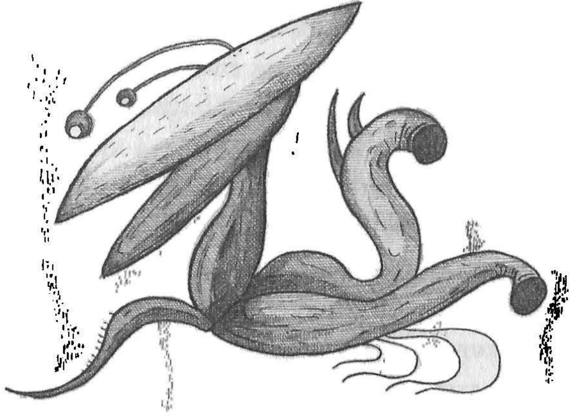

Hedefi çok net değil, ama odaklandığı için daha iyi ateş edebilir, tekniği güçlü, muhteşem cesedin yakınında oluşu da ona destek oluyor. Ateş ettiğinde mermileri deliğe isabet ediyor; delikte yaşayan ve çamurda debelenen hayvan sızlanıyor ve telaş içinde, dev bir kibrit kafanın[57] ucu gibi yanlış ölçekli tek bir alev, onu alıp dışarı çıkıyor.

Yanık kokusu var. *Manif* ölmüş.

Thibaut ile Sam yürümeye devam ederken birisi "Hey!" diye bağırıyor.

56 *Sandbumptious* – İngiliz Sürrealist Grubunun bir üyesi olan Grace Paihthorpe tarafından yapılmış sürrealist bir resim. –*çev.*

57 Kibrit uçlarıyla yapılan heykel. –*çev.*

Yakındaki bir bariyerin üzerinden yükselen temkinli suratlar görüntüye giriyor. Saçları eşarpla örtülü, sert yüzlü bir kadın Thibaut'ya ekmek ve sebzelerle dolu bir çanta atıyor. "Yaptığınız şeyi gördük," diyor kadın.

"Teşekkür ederiz," diyor düz şapkalı, daha genç bir adam, onun av tüfeğine bakarak. "Ve alınma ama şimdi defolup gidin ve uzak durun." Adamın gözü muhteşem cesette.

"Bu mu?" diyor Thibaut. "O size sıkıntı vermez ki."

"Siktir git ve Nazilerini uzak tut."

"Ne? Sen bana ne dedin?" diye bağırıyor Thibaut. "Ben bir *Main à plume*'yim!"

"Onları buraya getireceksiniz!" diye tekrar bağırıyor adam. "Takip edildiğinizi herkes biliyor!" Sam ve Thibaut birbirlerine bakıyorlar.

"Wolfgang Gerhard"ı duydunuz mu?" diye bağırıyor Sam. Genç savaşçı kafasını iki yana sallıyor ve onlara uzaklaşmalarını işaret ediyor.

Rüzgâr binaları keşfe çıkıyor. Uzak caddelerdeki silahlı çatışma seslerini duyuyorlar. Thibaut ve Sam kaldırımda, Thibaut'nun kimi devlerin ayak izleri olduğunu fark ettiği bir dizi büyük meyilli çatlaktan iniyorlar.

Montparnasse bulvarının yakınında, Sam keskin güneş ışığının altında çizelgelerini ve günlüklerini kontrol ediyor. Yaşlı bir kadın kapı eşiğinden Thibaut'yu izliyor. Onu eliyle çağırıyor ve Thibaut geldiğinde ona bir bardak süt veriyor. Thibaut kilerde bir ineğin böğürmesini işitebiliyor.

"Dikkatli ol," diyor kadın. "Şeytanlar her yerde."

"Yeraltı mezarları için mi?" diye merak ediyor Thibaut. Onların giriş noktası yakında, *Barrière d'Enfer* denilen ücretli geçiş gişelerinin yakınında.

Kadın omuzlarını silkiyor. "Almanların bile, onların ne yaptıklarını bildiğini sanmıyorum. Gözlemevi kapalı," diyor kadın. "Ve orası Cehennemden gelen gökbilimcilerle dolu. Bu civarlarda, onlar teleskoplardan baktıklarında, biz onların neyi hatırladıklarını görüyoruz."

Süt soğuk ve Thibaut onu ağır ağır içiyor. "Sizin için yapabileceğim herhangi bir şey var mı?" diyor.

"Yalnızca dikkatli ol."

Place Denfert-Rochereau'da, Belfort Aslanı[58] heykel kaidesinin üzerinden yok olmuştu. Bir zamanlar kara heykelin kaskatı bacakları üzerinden seyrettiği boş platformu, şimdi hepsi aslan kafası taşıyan, taştan adam ve kadınlar güruhu doldurmuştu.

Thibaut bu donmuş avarelerin arasında mutlu. Muhteşem ceset onun yanında homurdanıyor.

Sam tedirgin. Yakına gelmiyor ya da gelemiyor, yalnızca meydana girebiliyor. Kenardan kıpırtısız kalabalığın fotoğraflarını çekiyor ve sorgu dolu bir ifadeyle Thibaut'yu izliyor.

Élise, diye düşünüyor Thibaut. *Jean. Burada olmalıydınız. Bois de Boulogne*'dan beri ilk kez uğrunda savaştığı bir yerde olduğunu hissediyor.

Kartını kullanmalıydı. *Arkadaşlarımı öldürdüm*, diye düşünüyor.

Kartını kendisine saklamak, kolektivizme, *Main à plume*'nin savaş sosyalizmine nasıl da bir ihanet. Kartı ne

58 Fransa'nın kuzeydoğusunda bulunan Belfort şehrindeki ünlü aslan heykeli. –*çev.*

işe yarayacaktı, bilmiyor bile. Fakat oyun dediğin nesnel şansla dolu enkazda bir başkaldırıdır. Bu, güneydeki evde kapana kısılmış Sürrealistlerin özlemi, oynadıkları kumardı.

"İskambil tarihçilerinin hepsi," dedi Breton, "iskambillerin çağlar boyunca uğradığı değişikliklerin hep büyük askerî yenilgi zamanlarına rastladığı konusunda hemfikirler." Yenilgiyi hırslı bir oyuna çevirmek. Bu hikâye *manif*leriyle Paris'e ulaşmıştı. Breton, Char, Dominguez, Brauner, Ernst, Hérold, Lam, Masson, Lamba, Delanglade ve Péret, yeni destenin tedarikçileri. Papaz, Kız ve Valenin acınası aristokratik nostaljisini gasp eden Dâhi, Denizkızı, Büyücü. Joker ise Père Ubu,[59] onun kıvrılarak ilerleyen mide hipnozu.

Kartlar yapılmış, kaybolmuş, bazen de tekrar bulunmuştur. Savaş hikâyeleri doğruysa, kuş yüzlü Pancho Villa, Devrim Büyücüsü, bir Gévaudan militanı tarafından oynanmış ve savaşçılarını iblisleri tuzağa düşüren askerlerden kurtarmıştı. 1946'da Paracelsus'un[60] kafadanbacaklı kafaları, Kara Kilitlerin Büyücüsü, Sen nehrinden yükseldi ve iki Kriegsmarine[61] gemisini suya gömdü. Freud'un, Carroll'un[62] Alice'inin, Alevlerin Ası'nın, de Sade'nin, Hegel'in, böcek yüzlü Lamiel'in serbest olduğu dedikoduları ağızdan ağıza dolaşıyordu.

---

59 Père Ubu, Fransız Sürrealist oyun yazarı Alfred Jarry'nin oyunu *Kral Übü*'de –o zamanlar bir ülke olarak henüz ortaya çıkmamış– Polonya'nın kralı haline gelmeye çalışan ana karakterdir. –*çev.*

60 Modern tıbbın kurucularından sayılan, geleneksel tıbba karşı kuramlar üreten, İbn-i Sina, Hipokrat ve Galen gibi otoritelerin kitaplarını yakan, 1493 doğumlu İsviçreli bir doktor ve kimyagerdir. –*çev.*

61 Nazi Almanyası donanması. –*çev.*

62 *Alice Harikalar Diyarında* kitabının yazarı. –*çev.*

Thibaut'da Kara Kilitlerin Denizkızı var. Victor Brauner'ın çalışması. Hırlayan jaguarlı şalının içindeki çift yüzlü kadın. Kâğıt üzerine çizilmiş, ancak bir güç tarafından kargacık burgacık çizgiler, yarım yamalak her şey bir iskambil kartına aktarılmış.

Fakat Thibaut fazlasıyla temkinli bir oyuncu. Suç söz konusu olunca ağır adımlarla yürüyor. Çılgın aşk avatarı, muhteşem cesetle birlikte, bir iyilik haftasında yürüyor.

"Bu gece," diyor Sam. Korunaklı bir kafede geceliyorlar. "Çekmem gereken başka bir fotoğraf var."

Thibaut geniş, tek parça bir pencereden yukarıya bakıyor ve konuşmaya çabalıyor. "Şunun bir fotoğrafına ne dersin?" diyor en sonunda.

Yıldızlar olması gerekenden çok daha hızla ilerliyorlar. Gökyüzü koyu gri, yıldızlar sarı ve onlar yeryüzünün yıldızları değiller. Bunlar yabancı kümeler. Bir anda ve hiç sebepsiz Thibaut her bir takımyıldızını tanıyor: Timsah, Kilitsiz Kutu, Tilki Tuzağı. Her yöne hareket ediyorlar.

Sam gülümsüyor. "Şeytanlar teleskoptan bakıyor olmalı," diyor. "O kadının söylediği gibi." Thibaut, Sam'in kadını duyduğunu bilmiyordu. "Bu Cehennemin üzerindeki gökyüzü. Nostaljik hissediyor olmalılar," diyor Sam. "Burada hiç kapı yok. Çerçöp haricinde herhangi bir şeyin içeri ya da dışarı girip çıkması zor. Yani Cehenneme, Cehennemden demek istiyorum. İblislerin yapabildiği tek şey bakmak."

"Sende hiç şeytan fotoğrafı var mı?" diyor Thibaut. Sam yine gülümsüyor.

Jardin du Luxembourg'da[63] kayıp Naziler var. Özgürlük Heykeli tarafından büyülenmiş, kimi yıkımlara hıçkırarak ağlayan adamlar. Heykelin kafası gitmiş, yalnızca bir kirişler düğümü, yukarıya uzanmış elin bir boğumu kalmış. Demir göğsünden fırlayan etten, iri bir göz. Kırpışıyor. Bir asker yüksek sesle, Almanca, sonra Fransızca bir dua okuyor. Yoldaşları tarafından susturuluyor.

Thibaut ve Sam onların yakınında, çalı çitin oradan sessizce ilerliyor. Muhteşem ceset onların yanında bir var bir yok, ama hep geri dönüyor. Otların her yeri sardığı bahçelerin, çalılıkların ve gül ağaçlarının arasında hızlanıyor, tırtılı, kenarındaki uzun korkuluklarının eciş bücüş bir çatalın dişleri gibi açıldığı yere doğru şahlanıyor.

Gece silah atışlarıyla geliyor. *Rue Guynemer*'ın bej ve siyah kepenkleri kanlar içinde. Sam, *rue Bonaparte*'tan değil de daha küçük caddelerden gidiyor, ışıklardan ve birilerinin yaptığı kazıların motor seslerinden uzak. Sürrealist Araştırma Bürosu hemen yakınlarda –çoktan kapanmış ama yan yana dizili ekipman dolaplarıyla, o ilk denemelerden ortaya çıkanların hayaletleriyle dolu. Muhteşem ceset burada enerjiyle doluyor.

Burası tartışmaya açık bir bölge. *Rue du Four*'da Almanca bağırış çağırış seslerini duyunca saklanıyorlar. "Yakında üsler var," diye fısıldıyor Sam. Nazi subayların konuşlandığı *Hotel Lutetia*, siyasi mahkûmların korkunç şeylere yiyecek ve deney haline geldiği *Cherche-Midi* Hapishanesi.

---

63 Lüksemburg Bahçesi. Paris'in altıncı bölgesinde bulunan, çeşitli stillerdeki bir bahçe kompleksidir. –*çev.*

"Bizi nereye götürüyorsun?" diyor Thibaut. *Rue de Rennes*'in sonunda bir kilisenin çan kulesini gördüğünde, yanıtı bir anda buluyor.

"İçeri giremezsin," diyor Thibaut. Yanılmış olmayı istiyor.

"Sen de," diyor Sam.

Ulaştıkları kavşağın beş köşesinin ikisi inşaat tozlarının içine batmış. *Rue de Rennes*'in *Bonaparte* ile kavuştuğu yerde, sanki bir dağdan kopmuş gibi görünen koca bir kaya, yerin hemen üzerinde asılı duruyor. *Saint-Germain-des-Prés* Kilisesi hâlâ bir kilise ve el değmemiş gibi görünüyor. Ve işte orada, beşinci köşede *Les Deux Magots*[64] var.

Kafenin yeşil tente kanatları, içeriden esen şiddetli bir rüzgârla çılgınca birbirine çarpıp dışarı fırlıyor. Etrafında masa ve sandalyeler var, hepsi yukarı doğruluyor ve sanki uzaklara uçmak üzereymişçesine duraksıyor, sonra kaskatı yerdeki konumlarına geri dönüyorlar. Tekrar yukarı, baş hizasına ve sonra geri iniyorlar. Yıllardır zıpladıkları gibi.

Pencereler tekrar tekrar dışarı açılıyor; etraflarındaki cam kırıkları bir anda toplaşıp tekrar camlara dahil oluyor, sonra tekrar patlayarak saçılıyorlar; salınımlı bir patlama anı. Kafe gümbürdüyor.

Sam ona, onun etrafındaki boş yola doğru hızlıca yürüyor. Hava âdeta onu tüketiyor, sanki bir fırtınaya karşı yürüyor. Girişten hâlâ metrelerce uzakta, nefes nefese duruyor. Thibaut'nun kulaklarına hava akın ediyor.

S-Patlaması işte buradan geldi.

Ve o zamandan bu yana geçen bütün o yıllar boyunca, bu ünlü yerin içine girilemedi. Hiç kimse oradan püsküren

---

64 Ünlü bir kafe. –*çev.*

rüzgârsız rüzgâra benzer bir gücün –patlamayla ilgili kendi hafızasının– içine sızamadı.

"Fotoğraf çekmek istediğini biliyorum," diye bağırıyor Thibaut. "Ama *içeri* nasıl girebilirsin ki?.."

Sam işaret ediyor.

Muhteşem ceset ileri yürüyor. Onların yürüyemedikleri yerlere doğru ilerliyor. Yaşlı adam yüzü havayı kokluyor, buharlı trenin buharı geriye doğru uçuşuyor. O, bu yeri, buradaki bir şeyin pis kokusunu tanıyor.

Thibaut'nun içi kaynıyor. Sam onu *manif*in arkasından iteliyor. Muhteşem ceset camın dışarıdaki parçalarının arasından hiç gayret sarf etmeksizin geçip gidiyor.

"O şey benim ona yaklaşmama izin vermeyecek," diyor Sam. "Ama *sen...*"

"Senin yerine ben fotoğraf çekemem ki!"

"İstediğim lanet olası bir fotoğraf değil ki, seni aptal," diyor Sam. "*İçeride* bir şey var. Onu *dışarı* getir."

Ne? Benden ne istiyor?

Ben bunu yapacak mıyım? diye düşünüyor Thibaut. *Yapıyor olamam.*

Ama kendisini muhteşem cesede bağlamak için *manif*in arkasından yerde sürüklenen ipi kavrayıp onu bileğine dolamakla kalmıyor, şimdi de önüne çıkan şeyleri ittirip koşarak ona doğru ilerliyor, ellerini onun metal bedenine koyuyor.

Thibaut o yerden tüten her ne ise onunla sarhoş. Bu en mükemmel *manif*le, bu gezici fırsatla, tıpkı anne ve babasının öldüğü yerlerdeki kule gibi muhteşem cesetle yürüdüğü gibi yürüyor; dehşet içindeki bir çocukken ilk kez gördüğü, onu incitmeyecek *manif*le yürüdüğü gibi.

Cam bitmez tükenmez bir şekilde paramparça oluyor ama Thibaut güvende ve *manif*in mevcudiyetiyle oluşturduğu haleye bodoslama dalıyor. Masaların ve sandalyelerin arasından, birlikte çabalayarak, Thibaut sıcak havayı güçlükle solurken, *Les Deux Magots*'a, onun içine doğru dikkatle yol alıyorlar.

Karanlık ve ışık, parıltı ve karaltı, ısı ve is dolu bir oda; Thibaut kendi kanının sesini ve ahşabın tamtamını duyabiliyor. Yüzü sıcaktan nemli. Gözleri kaşınıyor. Masalar kaskatı ayaklarının üzerinde dans ediyor. Patlama noktasında bitmek bilmez taklalar atıyorlar.

Cesetler var. İskeletler ve ölü etleri de aynı patlamada dans ediyor, et kemiklerden kopup tekrar yerine dönüyor. Muhteşem ceset, yanan garsonlar katliamının içinden narin bir çocuk gibi ilerliyor ve Thibaut yeniden görev başında, nefes almak için mücadele vererek onu takip ediyor.

Mutfakta patlayan tabakların fırtınası var. Tam ortasında çoktan ölmüş birisi. Bu adam harap halde.

Bir görünüp bir kaybolan suratı arapsaçına dönüp yanan, kemikleri seğirmeli tekrarlarla infilak eden, bıçkın, sırım gibi bir genç adam; ekşiyen yüzünün ölü dövüşkenliği, sonra cansız acısı, sonra henüz ölmüş birinin sırıtışı, tekrar tekrar, takip edilemeyecek kadar hızlı. Ateş, şeytanca sihirbazlıklar ve şarapneller, onu kırık parçalar bulutuna dönüştürüp derisini yüzerken, o şişirilmiş bir bez bebek gibi hareket ediyor. Eli metal bir kutunun üzerinde. Kutu içinden teller, kâğıt ve ışık çıkarak serpiliyor. O da sonsuza kadar patlıyor.

Patlama işte onun içinden gelmişti, gelecekti.

Muhteşem ceset, söz konusu noktaya bu denli yakın, titriyor. Ona hayat ve beden verene karşı direnen, endüstrimsi uzuvlarıyla bombaya uzanan bir hayal.

Muhteşem ceset, ölmüş ateşleyicinin elinden ateşlenmiş kutuyu alırken, Thibaut Sam'in ona seslendiğini duyuyor.

Dışarı çıkış çok daha hızlı. *Manif* ve Thibaut yarı koşuyor, yarı uçuyorlar.

Sam gelebildiği kadar yakında bekliyor. Onların yeniden ortaya çıkışlarını görünce sevinç içinde haykırıyor. Onlar yaklaşırken Sam, muhteşem cesedin elindekini görünce, sabırsızca ve yüksek sesle, yine haykırıyor.

Ama bomba gelirken parçalara ayrılıyor ve hiçbir şey olmuyor.

Kutu çöküyor, düşüyor ama patlama falan olmuyor. Arkalarında oda bitmez tükenmez şekilde patlayıp parçalara ayrılmaya devam ediyor.

Thibaut ve *manif* son ışımanın içine koşuyor, Sam kamerasıyla yolda duruyor, Thibaut onun etrafında, dumanı tüten dikenli çalılardan oluşmuş bir duvarın, bir yerlerden gelmiş ve o anda yitip gitmekte olan bir savunmanın olduğunu fark ediyor ve kavşağın kenarında, Thibaut, Nazi askerlerinin toplanmakta olduğunu görebiliyor.

Bir şey geliyor. Cadde sarsılıyor. Sanki uzaydan bir şeyler düşüyormuş gibi bir gürleme oluyor.

"Onu bana ver!" diye böğürüyor Sam, onlar koşarken.

Ama kutudan hâlâ parçalar ve kablolar düşüyor ve şimdi kılıfının parçalara ayrılma zamanı. Sam dokunmaktan hoşlanmadığı *manif*e ulaşıyor, kutuyu muhteşem cesedin elinden kapıyor.

Kutu dağılıp gözden kayboluyor. Sam uzun bir hiddet feryadı salıyor.

Havan topları, üzerlerinden bir rüzgâr gibi geçiyor, binaları onların yollarını tıkayacak şekilde deviriyor. Sam ve Thibaut yön değiştiriyor. Muhteşem ceset fiziksel bir şeyler yapıyor ve onlar bükülmeler karşısında gözlerini kırpıştırıyor; şimdi önlerinde nehir, nehirdeyse *Île de la Cité*[65] var. Onlarsa bir zamanlar Adalet Sarayı'nın olduğu, şimdiyse yukarıdan bir şeye büyü yapan bir temiz su kanalının bulunduğu *Sainte-Chapelle*'nin[66] pencere ve kapılarından talaşların helezonlar halinde çıktığı, adanın kıyısında boğucu sürüklenişler ve *sastrugi*[67] manzarasının olduğu yerin karşı kıyısında, *Quai des Grands Augustins*'de[68] kıyı boyunca doğuya doğru koşmayı sürdürüyorlar.

Muhteşem ceset önlerinde. Sola, *Pont au Double*'nin[69] üzerine doğru yalpalayarak yürüyor, onları köprünün üstüne yönlendiriyor. Sanki Paris onlara yol gösteriyor. Adaya, *Notre-Dame*'ın[70] uzakta belirdiği yere.

S-Patlamasından beri, güneş şeklindeki orta penceresinin her iki yanındaki alçak kare kuleler, uzun ve dolgun, kabaca dövülmüş metalden endüstriyel silolara dönüşmüştü. Birisi, arızalı kaynak yerlerinden lanet olası sirke sızdırıyor: İçine girdikleri hava onun keskin kokusuyla dolu, altlarındaki zemin ıslak ve mayalanmış. Diğer deponun tellerle sağlamlaştırılmış pencerelerinin içinden geçen kalın,

---

65 Paris'te Sen nehrinde varlığını sürdüren iki doğal adadan birisi. *–çev.*

66 *Île de la Cité*'de bulunan, 14. yüzyıla kadar Fransa krallarının ikametgâhı olan, Gotik tarzda bir şapel. *–çev.*

67 *Sastrugi*, kutuplarda veya soğuk bölgelerdeki donmuş göl kıyıları gibi açık alanlarda bulunan, rüzgâr erozyonu, kar taneciklerinin sıçraması ve birikmesiyle karlı yüzeylerde oluşan keskin, düzensiz oluklar ya da çıkıntılar. *–çev.*

68 Paris'te Sen nehrinin sol kıyısında, altıncı bölgedeki bir rıhtım. *–çev.*

69 Paris'te Sen nehri üstündeki bir köprü. *–çev.*

70 Paris'in dördüncü bölgesindeki *Île de la Cité*'de yer alan bir ortaçağ katedrali. *–çev.*

soluk bir sarmal var. Onun sperm içerdiği söyleniyor. Thibaut sık sık göklere onu bombalaması için yalvardı.

Onu şimdi zar zor görüyor. *Manif* onları sağdan, kilisenin arkasındaki bahçelerin dolaşık boş kısımlarından götürüyor ve orada, adacığın en uzak ucunda, güney taraftaki *Pont de l'archevêché*[71] ile komşu Île Saint-Louis'e uzanan köprülerin her ikisi de gitmiş. Nehirde enkazdan başka bir şey yok. Gidecek bir yer yok.

Dönüyorlar. Çamur sarsılıyor. "Bizi buldular," diyor Thibaut.

Notre-Dame'ın payandalarının yanından, karanlığın içinden dehşet verici bir şey geliyor.

"Tanrım," diyor Sam. Fotoğraf makinesini kaldırıyor. Korkudan neredeyse bayram ediyormuş gibi görünüyor. Thibaut yaklaşan şeye ağzından sözcük çıkmaksızın bağırıyor.

Yürüyen sivri bir şey; dev, kırık, beyaz bir çömlek parçası.

Reich yolunda kaslanmış bu Ari kaslı bacaklar tozu dumana katıyor. Üçüncü kat yüksekliğinde bir bel, onun üzerindeyse parçalanmış muazzam bir bedenden arta kalanlar, hızlı bir darbe ve devasa bir başsız kalıntı. Sağ tarafı parçalanan taşlı bir bayır, solunda pazı kaslarından küçük parçaların hâlâ sallanmakta olduğu bir koltukaltına kadar yükselen heykel gövdesinin kalıntıları.

Bu şeyin ayaklarında koşuşturan Wehrmacht ve SS adamları. Yara kabuğu renginde bir duman fırtınası içinde tanıdık bir cip.

71 Sen nehri üzerindeki bir başka köprü. –*çev.*

"Bu lanet olası da ne?" diye bağırıyor Thibaut. *Fall Rot mu?* diye düşünüyor. Bu yalpalayan parçacıklar bir proje mi?

"Hiç değil," diyor Sam. "O bir *manif*. Bir brekeradamı."[72]

"Breker mi?" diye bağırıyor Thibaut. *"Onunkilerden birisini mi harekete geçirdiler?"*

Arno Breker'in uzakta beliren, zevksiz, yoz mermer figürleri, kavramsal üstünlüğün boş bakışlarıyla bakıyor. Tuhaf üstün-adamlar, Paris gibi bir yerde bile bunlar inatla hep cansız kalmıştır, diye düşünüyor Thibaut. Ama bu ayaklar yere sertçe basarak yaklaşıyor.

Bir zamanlar o, bir kiliseden daha yüksek, alkışlayan taş ellere sahip, beyaz bir mermer adam olmuş olmalı; şimdiyse çatlamış, parçalanmış, yarısı gitmiş ve hâlâ yürüyor. Canlı sanat eserleri ölebilir mi? Ölmeden önce yaşayabilir mi?

"Onu tekrar doğrulttular," diye fısıldıyor Sam.

"Tekrar mı?"

Fotoğraf makinesinden klik sesi geliyor. Brekeradamın kalıntısı, sanki ses onu tokatlamış gibi geriye doğru sendeliyor. Kendini yarım koluyla dengeliyor, ileri çıkıyor. Ağaçların üstüne basıyor ve koşmaya başlıyor.

Askerler, silahları havada, onu takip ediyor. Cipten alarm sesi geliyor. İçinde daha önce gördükleri sürücü ile tam olarak kilise kıyafetindeki adam; diğer iki kişi ise sade kıyafetler giymiş. Bu kez Thibaut rahibin kaba, buruşuk, hovarda yüzünü görebiliyor ve onu haber programlarından, ilanlardan tanıyor.

---

72 Arno Breker, Hitler tarafından resmen devlet heykeltıraşı olarak atanmış bir sanatçı. *–çev.*

"Alesch," diye bağırıyor. Alesch'in kendisi. Hain-rahip, şehrin iblis-eğilimli kilisesinin başı.

Piyade erleri, Thibaut, Sam ve muhteşem cesete doğru koşuyor. Kırık dökük Nazi *manif*i geliyor.

Thibaut işe yaramaz bir ateş ediyor. Taştan bacaklar taştan bir ayağı kaldırıyor. Thibaut dilini yutmuş bir şekilde gözünü ona dikip bakıyor ve bu şeyin alt kısmının yaşayan bir şeye oldukça benzediğini görüyor; bütün kıvrımları, nasırları, boğumları. Ayaklarını hızla vuruyor. Thibaut pijama destekli cesaretiyle zıplıyor. Etek paraşütleri ve pis kumaşı dalgalanıyor. Mermiler ona çarpıyor ama pamuklu kumaş pekleşiyor.

Thibaut havadayken ateş ediyor. Kırık dökük *manif*e değil ama onun ötesine ve piyadelerin üzerinden, hepsinin arkasındaki cipe. Sürücü sarsılıyor ve kanı fışkırıyor, ve araba yön değiştirirken muhteşem ceset bir yerlerden yetişiyor ve Thibaut'nun soluğunu kesecek şekilde, onu tehlikeden geri çekiyor. Muhteşem ceset burnundan soluyor ve en yakındaki iki askerin defterlerini dürüyor, önceden dikildikleri yerde kendilerinin karakalem eskizlerini bırakarak feryatlar içinde hiçliğe karışıyorlar. Thibaut cipin fırıl fırıl dönerek etrafa toprak püskürttüğünü ve çirkin bir metal patlamasıyla kilisenin yan tarafına çarptığını görüyor.

O brekeradam bacakları, ileri doğru koşuyor ve büyük bir sıçrayışla muhteşem cesedin yığıntı bedeninin tam göbeğine bir tekme atıyor. Sürrealist *manif* kuvvetli bir biçimde sendeliyor, sallanıyor ve kendinden kimi parçalar ortalığa saçılıyor. Bedenini oluşturan şeyler kara gökyüzünde daireler çiziyor.

Sam, ateş ve Gestapo büyüsünün patlamalarıyla sabitlenmiş bir duvar çıkıntısının arkasında. Yine *fotoğraf makinesiyle* nişan alıyor ve Thibaut, fotoğraf makinesiyle askerler arasına girenin bir kötü enerji huzmesi olduğunu görüyor. Sam onların fotoğrafını çekiyor ve onları tarumar ediyor. Brekeradamın bacaklarının da bir fotoğrafını çekiyor ama bacaklar bu etkiye karşı güçleniyor, boyun eğmiyor ve Sam'in üstüne yürüyor.

Parçalanmış brekeradamın direnişini ve askerlerin hücumunu izleyen Thibaut, bir anda soğukkanlılıkla, Sam'in lensleri her neyi harekete geçiriyor olursa olsun, muhteşem ceset onunla sözsüz bir dayanışma gösterse bile, bu savaşı kaybedeceklerini anlıyor.

Cebinden Marsilya iskambillerini çıkarıyor. Ve kozunu oynuyor.

Kara Kilitlerin Denizkızı çıkıyor.. Thibaut, askerler ve sendeleyen Nazi *manifi* arasında, şık ve modası geçmiş kıyafetler içinde, gözleri kocaman açılmış bir kadın var. Kadın bir kişi gibi değil. Hatları, bir maddenin hatları gibi değil.

Kadın anlamsız sesler çıkarıyor. Thibaut, Hélène Smith'in hayaline gözlerini dikmiş bakıyor, yirmi yıl önce ölmüş ve bu kartla anılan medyuma, o tuhaf imajlı, Mars'ın pek anlaşılamayan büyü diline kanallık yapan medyuma.

Hélène Smith'in resmen devreye girmiş düşüncesi, yeni bir iskambil destesinde yeni bir kıyafet içinde bir ruh talep eden avatarı. Bilginin kara kilitleri. Hélène Smith havaya parmağıyla yazıyor. Parıltılı el yazısı dünyadaki hiçbir alfabe gibi görünmüyor.

Alman mermileri ondan damlalar gibi püskürerek uzaklaşıyor. Smith'in harfleri çatırdıyor ve gökyüzünde bir koşuşturma yaşanıyor. Gece bulutları yarış yapıyor. Ateşten bir çember aşağı geliyor, yaklaşıyor, hayalin hayali, *manif* Smith'in Marslı bir araçla göksel iletişim *manif*i, fırıl fırıl dönüyor.

Birden sabitleşen mermer bacakların arkasında, Thibaut rahibin ve başka bir adamın duman tüten arabadan sendeleyerek çıktıklarını kestirebiliyor. Thibaut onlara nişan alırken, onlar birbirlerini destekleyerek, daha geri, daha geri çekiliyor, ondan uzaklaşarak gözden kayboluyorlar. Thibaut ateş etse de artık dikkatini onlara veremiyor, çünkü şimdi iskambil falcısı Smith daha çok Marslı aracını ve trolümsü[73] Ultra-Marslıları görüş alanına çekiyor. Dünya dışı canlılarla, uzaylılarla irtibatı nihayet şu anda aktif ve onlar havadan saldırıp ateş ederek iniyorlar. Smith'imsi şey çok seviniyor.

Sürgüler yanıyor, bükülüyor, metali eritiyorlar. Ateş alçalıyor ve yeryüzünü deliyor. Naziler ve onların paramparça olmuş *manif* devleri, gökyüzünden açılan bir yaylım ateşinin içinde kalıyor. Bir ses ve ışık tufanı var.

Ve sonunda sessizlik ve karanlık.

Gökyüzü boş. Smith yok. İskambil yok. *Notre-Dame*'ın ıslak kuleleri titreşiyor. Birisinin kaynak yerlerinin bel verdiği yerden sirke fışkırıyor.

Hayali Marslıların saldırdığı yerde, zemin camdan bir bölgeye dönüşmüş. Ölmekte olan insanlar brekeradamın

73 İskandinavya folklorunda genellikle dev ya da cüce olarak resmedilen, mağaralarda yaşayan, efsanevi, çirkin bir yaratık. –*çev.*

ayaklarının arasında seğiriyorlar. Bacaklar toz haline gelmiş, mermer ayaklar kavrulmuş. Onlar seğirmiyor. Ağır ağır sirke çamuruna batıyorlar.

Sam koşarak muhteşem cesedi geçiyor. Muhteşem ceset titriyor, yaralı ama dimdik. Sam oradaki şeylere dokunarak, dumanı tüten kalıntılara çekidüzen vererek fotoğraf çekiyor. Fotoğraf makinesi yine fotoğraf makinesi olmuş. Bükülmüş arabanın yanına gidiyor ve çok da görünür bir çaba sarf etmeksizin sürücünün sallandığı kapıyı çekerek açıyor. İçerisinin altını üstüne getiriyor.

"Bak," diye sesleniyor Thibaut'ya.

"Dur, dikkatli ol," diyor Thibaut. Sam, dumanlar tüten bir valizi yolcu koltuğundaki adamdan çekerek alıyor ve Thibaut'nun onun üzerindeki K harfini görebilmesi için havaya kaldırıyor. Başka bir şeyi daha havaya kaldırıyor, eğri büğrü olmuş bir şey, başka bir, yaralı, Marslı gibi üç kırık bacak.

"Bu bir projektör," diyor Sam, Thibaut yaklaşırken.

Yolcunun eli kolu bağlı ve ezilmiş; kasılıyor ve gülünç, küçük bir Führer bıyığı taklidinin altından her tarafa kanlı nefesini saçıyor. Sürücüyle konuşmaya çalışıyor. "Morris," diye soluyor. "Morris. Violette!" Sürücünün üniforması erkek üniforması ama o şimdi kanlı Gestapo kıyafetinin içinde canına okunmuş bir ölü konumunda, enli boylu, kaslı bir kadın. Yolcu kafasını sallayıp çevirerek yaklaşmakta olan muhteşem cesedi izliyor.

"Rahip," diyor Thibaut, Sam'e. "Sıvıştı." Diğer sivil-kıyafetli meslektaşıyla. Esrarengiz birtakım yollar kullanılarak götürüldü. "Sam, o *Alesch* idi. Piskopos. Hain."

Cip ortalığa kanlı dumanlar saçıyor. Sam enkazdan belgeleri, daha kirli objeleri, makine kalıntılarını çekip çıkarıyor. "Eh, fazla hızlı gitmiş," diyor. "Ivır zıvırı arkasında bırakmış." Filmle dolu, dumanı tüten bir teneke kutuyu çekip alıyor.

"Ne yaptınız?" diyor Thibaut. Diz çöküyor; giderek büyüyen gözlerle Sam'in kendisinden aldığı kutuya, üzerindeki K harfine bakan, ölmekte olduğunu bildiği yolcuyla neredeyse nazikçe konuşuyor. "*Mani*fleri şimdi kontrol edebiliyor musunuz? Planınız bu mu?"

Thibaut adamın ceplerini karıştırıp kâğıtlarını okurken, adam hırıltıyla soluyor ve halsiz bir şekilde Thibaut'ya vuruyor.

"Planınız bu mu, Ernst?" diyor Thibaut. "Herr Kundt?" Sam, bunun üzerine, adama gözlerini dikiyor. *"Fall Rot nedir?"* diyor Thibaut.

Yolcu kanlar içerisinde öksürüyor. "*Sie kann es nicht stoppen...*" diyor. *Bunu durduramazsınız.* Üstüne üstlük gülümsüyor. "*Sie aine Prachtexemplar gestellt.*" *Bir şey yapmışlar.*

"Bir numune," diyor Sam. "İyi bir numune."

"Numune mi?" diyor Thibaut. "Neyin?"

Ama adam ölüyor.

Altıncı Bölüm

1941

Jack Parsons sarhoştu.

Sürrealistler bir oyun oynuyordu. Onları içerleyerek izliyordu. Varo, tekerlekli arabada kıvrılmış bir yılan çizdi. Onu birkaç saniyede çiziktirdi. Oturduğu yerden yalnızca Jack onun ne çizdiğini görebiliyordu.

"Allons-y,"[74] dedi Varo. Onu yukarı kaldırdı, kendi hızlı versiyonunu çizen Lamba'ya göstermek için bir saniyeliğine döndürdü. Lamba kendininkini Lam'a gösterdi, Lam kendi yorumunu Yves Tanguy'a vs. vs. Anlık bakışların yankıları hafifliyor, kendi savaş arabasındaki sarmal yılandan, bir kare içindeki spirale dönüşüyordu.

Bu havailik Parsons'un midesini bulandırıyordu. Ama neden olduğunu bilemese de, bunu izlemek onu heyecanlandırıyordu.

Ona ev sahipliği yapanlar birbirlerinin sözlerini kâh işiterek kâh yanlış işiterek kulaktan kulağa oynadılar. Dikkat ve şans oyunları oynadılar. Anlamsızlık ve yanlış anlama

74 Fransızca, "haydi"

oyunları oynadılar. Fry sevecen bir ilgiyle, Miriam büyük bir merakla izliyordu. Mary Jayne, kolunu Raymond'a dolamış, kapı eşiğinde sigara içiyordu. Parsons ortalığa kibir saçıyordu.

Oyunlar garip figürler ve hiçbir anlam ifade etmeyen cümleler ortaya çıkarıyordu ama bu bile Parsons'un nefesinin hızlanmasına yol açıyordu. *Do what thou wilt.*[75]

Sürrealistler çiziyor ve çizdiklerini saklıyor, örtmek için kâğıdı katlıyorlardı. Kâğıtları elden ele veriyor ve birbirlerinin gizli tasvirlerine katkıda bulunuyorlardı. Olanı biteni izlemekte olan Parsons, dışarıdaki bir ağacın tepesinde unutulmuş bir resmi zangırdatan kuvvetli rüzgârla aynı tempoda nefesini saldı.

Ah, diye düşündü telaş içinde, onlar kâğıtlarını birbirlerine iletirken. Her biri bir kafa çiziyor, onu saklıyor ve yanındakine veriyordu; her biri bir beden çiziyor ve yine yanındakine veriyordu; her biri bacaklar ya da bir kaide çiziyordu. *Ah, anlıyorum. Anlıyorum.*

Sandalyesinde sallandı. *Onun* okültist, hermesçi, dünyanın arka sokaklarından faydalanan Colquhoun'u ile bu sade, efendi Breton'a yakın Colquhoun arasındaki bağı anlamıştı. Altın şafak,[76] hayvanlar ve ötesindeki pleromiğin,[77] kendini hayallerin özgürleşmesine adamış bu kadınla olan bağlantısını.

75 İstediğini yap. Ünlü İngiliz okültist, yazar, mistik, satranç ustası, dağcı, şair, ressam ve astrolog Aleister Crowley'in *Kanun Kitabı*'ndaki felsefesi. *–çev.*

76 Altın Şafak: Yahudi Kabala, kadim Mısır ve Grek gizemleri, Hıristiyanlıktan bazı kesitler ve Batılı birçok ezoterik geleneğin özgün bir senteziyle çalışmalar yapan bir cemiyet. *–çev.*

77 Pleroma: Ruhsal olarak tüm güçlerin tam olarak bulunma hali. *–çev.*

Colquhoun, bir Venn şemasının[78] ortasındaki bir kesişme noktasından, Parsons'u izliyordu.

Belki, diye düşündü Parsons, bu ezilmiş şehirdeki, bu kıyının kıyısındaki varoşlarda, belki şu anda vatansızlarla dolu bir odada, dışında durmak istedikleri bir ülkede, belki burada toplu katliam faillerine burun kıvırmak için aptalca oyunlar oynarlarken, belki çamurdan adamı yürütmenin hesabını kitabını yapmak ve kelimelerle sayıların varlıklarıyla müdahale edebilmesi için üretilmiş olan bir makine, başka bir işe daha yarayabilecekti. Nazilerin başını ağrıtabilecek bir işe.

"Ben bir oyun biliyorum," dedi. Kimse ona bakmadı.

Üst kata koştu, bütün düzenekleriyle geri döndü. Sürrealistler başka bir tura geçmişti. Parsons bir yandan kabloları bataryalara bağlayıp güçlü sözler sarf ederken onların çizim yapmalarını izliyordu.

"Ne yapıyorsun?" diye sordu Fry, mekanik şeylerin keşmekeşine bakarak. "Bu sanat mı?" Miriam'a zafer dolu bir bakış attı. Sürrealistler kâğıtları elden ele geçirmeyi sürdürüyordu.

"Şimdi," dedi Jack. "Bu sanatsal bir şey." Çevirme düğmelerini açtı, ölçü aletlerini gözden geçirdi. Odanın stratejik yerlerine kristaller, vakum tüpleri, kâğıt parçaları yerleştirdi. "Yalnızca bir saniye bekleyin. Yalnızca bir saniye. Hepiniz kâğıtlarınızı açmadan önce."

Sürrealistler hafif bir şaşkınlıkla başlarını kaldırdı. Parsons'un söylediklerini yaptılar. Jack nefesini tuttu, ba-

78 İlişkileri, benzerlikleri ve kümeleri veya gruplar arasındaki farkları göstermek için oluşturulan diyagram. *–çev.*

şını salladı, merkezdeki ahşap ve metal kutuyu kablolarla bağladı ve son bir düğmeyi çevirdi.

Statik elektrik hepsinin içinden hızla geçti. Breton kaşlarını çattı, Lamba güldü, Varo dişlerini gösterdi. Herkes Jack Parsons'a bakıyordu.

Ve onlar kâğıtlarını açarken Parsons nefesini tuttu, çünkü oyunun ne olduğunu, nasıl işlediğini, neyi su yüzüne çıkaracağını zaten anlamıştı. Sanatçılar ellerinde tuttuklarını açtılar ve plansız işbirliği içinde çizdiklerinin imkânsız şeyler olduğu ortaya çıktı.

Ne geliştirilmiş ne de tasarlanmış figürler. Anlık, belirgin fikirlerle şansın pıhtısı. Parsons'un bataryasından bir ses geldi. Oda görülmemiş bir şeyle dolmaya başladı.

Çizmiş oldukları şeyler iblisler değildi, ne keçiler ne de Cehennemin çirkin yaratıkları. Bunlar nesnel şans, bu dönemin *kimeraları* idi.[79]

Jack öten kuş kafalı bir figür gördü; bedeni, sallanan sarkacı olan bir saat, bacakları ise dolmakalem ve mürekkeple saçma sapan yapılmış balık kuyrukları yığını. Bir palyaçonun ayaklarının üzerinde yürüyen, bir tabut üzerindeki kabataslak ayı suratı. Âdeta bir çocuk tarafından resmedilmiş, bedeni bir bitki gibi kök salmış, tombul leopar bedenli, bıyıklı bir adam. Yeni bir şarabı tadan muhteşem cesetler.

Sanatçılar güldü. Parsons'un bataryaları dolarken ölçü aletlerinin üzerindeki ibreler savruluyordu. Bu kafalardan, bu resimlerden, bu odadan kıvrıla kıvrıla çıkan enerjinin kablolarına doluşunu hissedebiliyordu.

---

79 Yunan mitolojisinde tek bir bedende çeşitli hayvan uzuvlarına sahip, ağzından ateş püsküren canavar. –*çev.*

Şimdi insanların kafasını hoş yapan yalnızca içki değildi. Sadece çizdikleri muhteşem cesetler ya da başka herhangi bir oyun da değildi. Bir şeyin bitmekte olduğu, bir kepengin kapanmakta olduğu duygusuydu. Bir kement –evet– sıkışıyor. Son bir şarkı.

Yeniden oynadılar, ortak bilinçdışı canavarlarını yaptılar. Her turda ortalık daha da kararıyordu. Dışarıda ağaçlar ince daldan parmaklarını sanki sanatı kavramak istercesine sallıyordu. Ağaçlara dair hatıralarını saldılar. Parsons onlarda asılı duran imgelerin makinesine sokulduğunu hissedebiliyordu.

Gözlerini hızlıca kırpıştırdı, yanından geçip giden şeyleri gördü bir an için, parıltıları, Sürrealistlerin kâğıtlarındakilere benzeyen varlıkları, onların oyunlarını. Başka kimse yukarıya bakmıyordu.

Oda, Sürrealizmin, Marx'ın ve Freud'un ve rastlantının, şehirlerdeki devrimin, özgürlüğün ve gelişigüzelliğin tarihiyle ve gelgit akıntılarıyla doluyordu. Bilgi herkesten boşalıyor ve onları yine bilir halde daha sarhoş bırakıyordu, savunmaları düşüyordu.

Ve saklandığı tepelerde, Hans Bellmer titriyordu. Onun oyuncak bebekleri ve mürekkep çalışmaları bataryayı şarj ediyordu. Marc Chagall hayal etti ve ibreler kasıldı. Claude Cahun,[80] kendi adasında, Suzanne Malherbe'ye mutlak bir telaş duygusuyla bakıyor ve onlar kızgınlık ve sevgiyi,

---

80 1894-1954 yılları arasında yaşamış Fransız sürrealist sanatçı, yazar ve fotoğrafçı. Üvey annesinin kızı Suzanne Malherbe'ye âşık olur. Faşizm tehlikesi karşısında birlikte Jersey adasına taşınırlar, fakat burası da kısa süre sonra Nazilerin işgaline uğrayacaktır. Çift, elli yıldan uzun süren eşcinsel ilişkileri boyunca, siyaset, edebiyat ve görsel sanat alanında birlikte çalışır. –*çev.*

kararlılığı paylaşıyordu. Her birinden *Villa Air-Bell*'e bir hat uzanıyordu.

Dünyanın her yerinde, Simone Yoyotte ve Martinikli isyancı öğrencilerin öfkesi, Suzanne[81] ve Aimé Césaire'nin hiddeti ve hazzı, Georges Henein'in[82] büyük merakları, Artaud'un[83] kızıl kaosu, Brauner'in düşlemeleri, Duchamp'ın yapıları, Carrington'un, Renée Gauthier'in, Laurence Iché'nin, Maar ve Magritte'nin, Étienne Léro, Miller ve Oppenheim'ın, Raoul Ubac ve Alice Rahon'un, Richard Oelze, Léona Delacourt ve Paul Nougé'nin, Paalen, Tzara, Rius'un, isimleri duyulmamış ve duyulmayacak ama bu ruhun ruhları, arkasındaki ilhamları ve bu azgın sanatın duyulmamış uygulayıcıları olan yüzlerce kadın ve erkeğin hayalleri ve imgeleri, bütün bu kadınların ve erkeklerin çalışması Fransa'da yankılandı. İçeri üşüştü. Camın arasından. Jack Parsons'un bataryasına.

Döneklerin daha eski çalışmaları, Aragon'un[84] çelik adama şartlı teslimiyetinden önceki şiirleri. Hiç çekip gitmeyen, asla terk etmemiş, terk etmeyecek, daima ve sonsuza dek Fransa'nın bir parçası olarak kalacak olan geçmişin kahramanları, *Maldoror*'un şarkıcısı,[85] Rigaut, Rimbaud'un hayaletleri, Vaché'nin uzun uzadıya düşünmeleri, ölü soluk-

---

81 1915-1966 yılları arasında yaşamış Martinikli sürrealist gazeteci ve yazar. Çalışmalarını eşi Aimé Césaire ile birlikte yürüttü. *–çev.*

82 Mısırlı Sürrealist yazar. *–çev.*

83 1896-1848 yılları arasında yaşamış, sürrealist hareketin bir üyesi olan Fransız ressam, tiyatro vizyoneri, yazar, aktör ve yönetmen. *–çev.*

84 Louis Aragon, Fransa'daki sürrealist hareketin öncülerinden olup daha sonra Fransız Komünist Partisi'ne katılmış ve sürrealist geçmişini inkâr etmiştir. *–çev.*

85 *Maldoror'un Şarkıları* isimli kitabı Comte de Lautréamont (Gerçek adı Isidore Ducasse, 1846-1870) yirmi iki yaşında yazdı ve iki yıl sonra öldü. Bu kitap şiirin klasik söylemini bütünüyle değiştirmiş ve Sürrealist şairler tarafından keşfedilinceye kadar elli yıl yeraltı dünyasında yaşamıştır. *–çev.*

larını makineye üfledi ve hepsi izci mermileri gibi bir anda parladı. Ve geçmişten derlenerek tekrar döndüler.

Makinenin içine.

Kutu yabanarısı gibi vızıldadı; bunun dışında oda sessizdi. İnsanlar bulundukları yerden yavaşça geri döndüler.

Raymond dışında herkes gözlerini kırpıştırıyordu. O doğrudan kutuya gözlerini dikti.

Mary Jayne içini çekti. "Eğlendin mi bari?" dedi.

Parsons güldü. "Ah evet," dedi. Sesi titriyordu. "Müthişti. Beni kabul ettiğiniz için teşekkürler."

Breton gözlerini kapadı. "Bu," dedi Fransızca, "mükemmel bir geceydi."

"Geldiğiniz için memnunuz," dedi Varian Fry, Jack'e.

"Ben de. İfade edemeyeceğim kadar çok."

Jack Fransız gece kuşlarını dinledi. İşte o, şu Sürrealizmin damıtılmış özüyle, bu üst üste kaydedilmiş şeyle dolu bir bataryayla ayışığında oturuyordu. Tam bu noktada yaşanan bir özgürlüktü.

Parsons bir içeriği nasıl alacağını, dönüştüreceğini, yakacağını ve kullanacağını biliyordu.

Bununla neye güç sağlayabilirim? diye düşündü. Bir özgürlük makinesi yapacaktı. *Memleketimde*, diye düşündü. *Von Karman'a anlatacağım.* Yeni *bir roket inşa edeceğiz. Bununla donatılmış. Şu kahrolası Reich'ı yerle bir edeceğiz.*

Sabahın erken saatlerinde Miriam ve Mary Jayne, açıklayamadıkları bir utangaçlıkla dopdolu, bahçede oturmuş,

kafeinsiz yapay kahvelerini içiyorlardı. Ayak parmaklarıyla çimenleri dürtüyorlardı.

Jack Parsons'un ilk bağırışını duydular, yukarıya baktılar. Parsons sesini yükseltip yeniden kükredi ve yumruğuyla pencereyi dövdü.

Merdivenlerden yukarı koşup Parsons'un odasına girdiklerinde, onu darmadağınık bir halde, çıplak ve feryat ederken gördüler. Dehşet içinde, bavulundan kıyafetleri fırlatıyor, bataryayı arıyordu.

Orada olmayan bataryayı.

Yedinci Bölüm

1950

Rue du Faubourg ile *Poissonnière* bulvarının köşesinde kulak tırmalayan bir müzik sesi işitiliyor. Akordiyon, piyano ve keman şehre bir Yahudi havası çalıyor. Rex[86] siyah bulutların içinden yükseliyor, tabelası mermilerle delik deşik ve hâlâ parıl parıl.

"O kimdi?" diyor Thibaut.

"*Les Deux Magots*'daki adam mı?" diyor Sam. "Bir dolandırıcı. Hırsız. Katilden başka bir şey değil. Artık bir önemi de yok zaten. Düşündüm ki, düşündük ki, eğer yapabilirsem... Kutu şehri açmanın bir yolu olabilir. Kapıları açmak ve mesajlar yollamak için. Dışarı ve..." Sam bakışlarını indiriyor. "Ama hayır. S-Patlaması kutudan çıktı ve o şimdi burada."

"Alesch oradaydı," diyor Thibaut. Sam hiçbir şey söylemiyor. "Ve birisi daha."

Sam hiçbir şey söylemiyor.

"Neler oluyor?" diyor Thibaut.

"Bilmiyorum. Gerçekten," diyor Sam. Yanmış belgelerle film kutusunu yukarı kaldırıyor. "*Fall Rot*," diyor.

86 Paris'te ünlü bir sinema. –*çev.*

"Burada ondan bahsediyorlar, ama dolambaçlı bir şekilde. Hepsi şifreli sözler ve imalar, ama sanırım iblislerden bahsediyorlar. Neden, bilmiyorum. Bu *Kundt*'tu. Onun ekibi sanatçıları avlardı ve sanırım patlamadan sonra sanatı avlamaya başladılar. *Manif* uzmanlarına dönüştüler." Sam, Thibaut'ya bakıyor. "Sana Nazilerin *manif*ler konusunda daha iyiye gittiklerini söyledim. Ve şimdi K Komisyonu şeytanbilimcilerle çalışıyor. Alesch'in kilisesi."

Yanıp simsiyah olmuş bir dosyayı açıyor. Dudakları elde kalan yarım yamalak cümleleri okurken kıpraşıyor. "Şeytanların bir şeyin *suretleri* olması gerektiğini söylüyorlar. Ve *tezahür ettirmek* istedikleri bir şey var ama yapamıyorlar, ellerinde olandan daha fazlasını gerektiriyor bu..." Sam duraksıyor. "Bir şey yapmaya çalışıyorlar, Thibaut. Bir şey istiyorlar."

Muhteşem cesedin sakal-treni düdüğünü çalıyor. Bu sinema Özgür Fransa[87] ve müttefiklerinin kalesi, *Main à plume* dostlarının değil. Thibaut sessizce, *manif*ten suskun kalmasını rica ederek zihnini bir noktaya toplamaya çalışıyor. Muhteşem cesetle iletişim kurduğu her defasında – çünkü olan bu, iletişim– ondan yalnızca kulak çınlamasına benzer bir ses işitiyor.

"Dur," diyor Thibaut. Kordonu çekiyor. Muhteşem ceset köşedeki kaldırıma gömülüyor, mimari bir şey haline geliyor.

Rex'in korumaları onları kontrol edip beceriksizce sorguluyor ve onları içki, pislik ve ter kokusunun, gürültünün

87 Özgür Fransa, II. Dünya Savaşında Almanların Fransa'nın yüzde 60'ını işgal etmesi üzerine, İngilizlerin yardımıyla Londra'da kurulan bir harekettir. Kuruluştaki başkanı General Charles de Gaulle'dür. *–çev.*

ve sıcaklığın içine bırakıyor. Koltuklardan arta kalanlar, sıra sıra, yerle bir olmuş salonun aşağılarına doğru iniyor. İnsanlar dans ediyor. Kadınlar ve erkekler yukarıdaki yükseltilmiş yarım kattan dev ekranı izliyor. Gösterilmekte olanlar kırpık kırpık görüntüler, tek renkli bir ışık. Makine dairesindeki birisi parçaları birbiri ardına bağlıyor, bulduğu her filmin santim santim parçalarını parmaklarıyla tutup birkaç saniye projektörün önünden geçiriyor, sonra yenisini koyuyor. Melodramlar, eski sessiz filmler, eğlence, haber, belgesel görüntüleri.

Sürrealizm hepimize geliyor, diye düşünüyor Thibaut.

Kasketini çıkarıyor, berbat olmuş pijamalarını düzeltiyor. Kimse onlara bakmıyor: Onun gerçeğe bağlılığı burası için tehlikeli, ama en sıkı Özgür Fransız bile, Sürrealist olsun olmasın, böylesine güçlü bir eseri kullanmaktan çekinmezdi. Muhteşem figürler savaş öncesi kıyafetler içinde, karanlık köşelerde oturuyor. Siyah bir kadın telaş içerisinde kendi kendine satranç oynuyor. Dansçıların adımları tozları havalandırıyor.

Lime lime olmuş Özgür Fransız üniformaları; diğer partizanların, Thibaut'nun içlerinden herhangi birisinin *Franc-Tireurs et Partisans*'dan[88] mı ya da *Groupe Manouchian*'dan mı[89] yahut *Confrérie Notre-Dame*'dan[90] mı veya *Armée*

---

88 Fransız Komünist Partisi'nin savunma birimleri tarafından 1942 yılında Fransa'nın işgal edilmiş bölgesinde kurulan örgüt. –*çev.*

89 Manuşyan Grubu: Misak Manuşyan, 1906 Adıyaman doğumlu bir Ermeni olup Fransa'ya göç eden bir şair ve komünist direnişçidir. Manuşyan Grubu ise Fransa'da Nazilere karşı direnişin sembol isimlerinden olan Manuşyan'ın kurmuş olduğu, 23 erkek ve bir kadından oluşan 24 kişilik gruptur. –*çev.*

90 Notre-Dame Kardeşliği, 1940'da Albay Rémy tarafından Fransa'yı özgürleştirmek ve İngilizlere Nazi birliklerinin durumuyla ilgili bilgi vermek için kurulmuş bir Fransız istihbarat servisidir. –*çev.*

Juive'den[91] mi yoksa *Ceux de la Libération*'dan[92] mı olduğunu anlamasını sağlayacak ipuçları olan, pasaklı işçi kıyafetleri. Şu ince entelektüel, belki *Groupe du musée de l'Homme'den*[93] veya *Lozère* sanatoryumunda kurulmuş efsanevi direniş merkezi *Société de Gévaudan*'dan[94] bir keşif eri. Hatta burada gözü kara sağcılar, *Vichy* yanlısı Nazi karşıtları bile olabilir. *Vichysto-direnişçileri*, diye düşündü Thibaut onlarla ilgili. Gelecekten bir yakıştırma. Ama *Main à plume* değil.

Bu caddeler bombalanacak. Belki başka bir kızgın heykel üstüne basacak, diye tahmin ediyor, ya da huysuz iblisler tarafından Cehenneme çekilecek. O zamana, dünyanın sonuna kadar, içki içmeler, dans etmeler, ay ışığı ve arta kalan likörlerle yapılmış yavan kokteyller olacak. Barın arkasında iğnelenmiş çok sayıda borç senedi var: Paranın nasıl bir işlevi olduğundan artık kimse emin değil. Duvarlarda posterler, direniş zaferlerinin hatıraları var. Gamalı haç kalıntılarının orada durmasına izin verilmiş, böylece tekrar tekrar tahrif edilebilirler.

---

91 Nazi işgalindeki II. Dünya Savaşı Fransa'sında, Ocak 1942'de Toulouse'de kurulmuş Siyonist bir direniş hareketi olan Yahudi Ordusu. *–çev.*

92 Özgürlükçüler, Şubat 1940'da Fransa'nın işgal edilmiş bölgesinde yola koyulmuş bir direniş hareketidir. Liderleri ve pek çok üyesi yakalanmış olsa da yahut yurtdışına kaçmak zorunda kalsa da Fransa özgürleşene dek hareket devam etmiştir. *–çev.*

93 İnsan Müzesi Grubu: İnsanlığın evrimini sergileyen İnsan Müzesi'ni 1937'de kuran ve yöneten antropolog Paul Rivet, Nazi işgaline uğramış Fransa'da, kurduğu müzenin kapısına, Rudyard Kipling'in "insanları başlarını dik tutup savaşmaya çağıran" İnsan Müzesi isimli şiirinin Fransızcasını asıp, işgal altındaki Fransa'nın ilk direniş ağlarından birini aynı isimle kurmuştur. *–çev.*

94 Psikiyatrist François Tosquelles tarafından başlatılmış, psikiyatristler, hemşireler, göçmen doktorlar, direnişçiler ve eşlerinden oluşan, o dönemde kabul edilemeyecek her şeyi inceden inceye tartışan bir direniş grubu. *–çev.*

"Ekrana bak," diyor Sam.

"Burada olmamamız gerek," diyor Thibaut.

"O zaman hızlı davranacağız. Bilmemiz gerek. Kullanabileceğimiz başka bir projektör var mı?"

Sam merdivenlere koşuyor. Thibaut dans edenlerin başlarının üzerinden filmi izliyor. Bir dakika sonra film birdenbire titreşip parlaklaşıyor. Thibaut, yukarıdaki her kimse Sam'in onu yana itelediğini hayal ediyor. Kafasına tabanca. Eski film parçalarını projektörün önüne koyan her kimse görevi ondan devralarak.

Ekran kararıyor, sonra aydınlanıyor.

Şimdi etrafa dağılan uçakları, uzun bir dans çekimini gösteriyor. Geniş bir odada, sönük bir şekil. Büyük bir pencereden güneş ışığı geliyor. Bir sıçrayış yaşanıyor ve Thibaut başka bir koridor görüyor. Yanığın yol açtığı bozulmalar nedeniyle görüntüleri pek seçemiyor. Boş bir odanın içi. Sonra, hiçbir geçiş olmaksızın odada bir figür beliriyor. Paltolu bir adam, bir satranç tahtası kafasından, olanı biteni gözsüz bir şekilde izliyor.

Rex'te telaşlı caz müziği devam ediyor.

Ekrandaki figür, tahtayı yüzünün önünde tutan bir adam olabilir, hatta tahtanın tabanında eli bile olabilir, ama hareketsizliğinde bir şeyler var. Thibaut, bir *manif*e bakmakta olduğunu biliyor.

Filmde ses yok. Bir mermi yağmuru, satranç tahtasından adamı delip geçiyor. Thibaut çığlık atıyor.

Figür sendelemiyor ama paltosunun ve ceketinin önü kanla çiçekleniyor. Kan tahtadan damlıyor.

Müzik şimdi kesiliyor. İnsanlar ekrana gözlerini dikmiş. Güneş ışınlarının çapraz kesiştiği, uçuşan tozlarla dolu baş-

ka bir odada, kameradan yavaşça uzaklaşan, *Wehrmacht* üniformalı bir asker görüyorlar.

Beyaz paltolu bir figür görüntüye giriyor ve askeri dürtüyor. Mekanizmalar harekete geçiyor. Duvarın üzerinde bir haç. Asker dönmeye devam ediyor ve tam kamera onun çehresini görebilmeye başlarken, yumuşak bir geçişle yine uzağa bakmaya başlıyor ve yine dönüyor, yüzü hâlâ saklı.

"Bu İsimsiz Asker!" diye bağırıyor bir kadın sessizleşen odada. "Onu bir kez gördüm." Pasaklı bir üniforma içindeki meçhul Alman subayı, üzerinde Alman savaşçılarına kafalarını çevirten sloganlar yazılı madeni paraları sağa sola fırlatarak şehri dolaşıyor. Kışkırtmayla damgalanmış paralar. *Manif* dönekliği kışkırtıyor. Şimdi, ekranda, bir platformda duruyor. Yine arkası dönük. Onun yüzünü hiç göremeyeceksiniz. Boynunun çevresinde bir kement var.

Bir tuzak kapağı açılıyor, asker düşüyor ve kapak korkunç bir biçimde aniden kapanıyor. Kalabalık çığlık atıyor. *Manif* sağa sola sallanıyor. Ölüm anında bile *manif*in yüzü asla kameraya doğru dönmüyor.

İnsanlar ayakta. Ekranda şimdi bir papaz var, Alesch değil ama. Daha karanlık bir odada hafif bir ışık, bir anlığına dev bir şekil.

"Bu Drancy," diyor birisi.

Çok iri çetrefil bir şey, birçok kısmından kayışlarla bağlanmış. Otopsi masasının bir ucunda bir dikiş makinesi, diğer ucunda bir şemsiye. Onların arasında, siyah ve beyaz ışıkların titreştiği bir muhteşem ceset. Bu Thibaut'nun gör-

düğü üçüncü muhteşem ceset. İyi giyimli bir adam gövdesinin üzerinde, kafası seğiren uzuvlarıyla koca bir örümcek. Bacaklarıysa amfora. *Manif*, tellerle kapana kıstırılmış.

Önlük ve cerrahi maske takmış iki adam görünüyor. Ellerinde bir öğütücü ile bir zincir testere.

"Hayır," diyor Thibaut, ama ekrandan geriye emirler veremiyor.

Adamlar sessizce aletlerini çalıştırıyor. Muhteşem ceset gözüyle yakaladıklarını izliyor. Örümcek suratı sıvışmaya çalışıyor. Onu her ne tutuyorsa iyi tutuyor. Adamlar kesici aletlerini indiriyor.

Rex'teki izleyiciler haykırıyor. Makineler parçaların birleştiği yere değiyor. Onlar *manifi* parçalara ayırırken, yukarıya çok soluk renkte, kan olamayacak kadar yoğun bir şey püskürüyor.

Vivisektörler[95] imkânsız bedeni yararak ilerliyor. Muhteşem ceset yeniden birleşiyor ve dışarıya testere tozu veya pamuklu kumaş parçalarını atıyor; adamlarsa Sürrealist şeyin kontrol edilemezliğine karşılık daha hızlı kesip biçiyor. Testereler aşağıya ulaşıyor.

Artık ceset diye bir şey yok. Üç olağan önemsiz şey. Kalıntılar. Cansız.

Kararıyor. Aydınlık. Daha çok papaz, bilim adamı, başka bir *manif*in parçalarını taşıyan birisi. Bir adam kameraya doğru başını sallıyor –bıyığı yok, ama Thibaut Alesch ile birlikte kaçan koyu saçlı adamı tanıyor.

Film kabarcıklanıyor ve adam yok oluyor. Saniyeler içinde geriye yalnızca ışık kalıyor. Derken bir an içinde ek-

95 Canlı hayvan üzerinde deney yapan kimse. –*çev.*

ranı yeni bir figür kaplıyor, korkunç yüzlü dev ve sallanan bir gölge, kameranın üstüne yürüyor.

Rex'te heyecan dorukta. Görüntü donuyor. Yalnızca gölge kâseleri gibi o gözler, yabani hayvan dişleriyle kazılmış bir deliğe benzeyen bir ağız var. Belli belirsiz görünüyor.

"Bu bir *manif* değil," diyor Sam sessizce, kaosun ortasında Thibaut'yu ürküterek. Sam'in kabinden indiğini duymamış. "Bu bir şeytan. Ama tuhaf bir tarafı var."

"Nereden biliyorsun?"

"Biliyorum." Thibaut'ya birkaç film parçası veriyor ve Thibaut onları havaya kaldırıyor ve makineler tarafından parçalarına ayrılmış minik muhteşem cesetleri, onların kanayan dokunaçlı ayak parmaklarını; geriye eğilmiş bacaklarını veya dağ bacaklarını ya da bükümlü atkı bacaklarını; tereyağ-bıçağı gibi kolları olan eş-merkezli halka gövdelerini; orak ve çekiç gibi veya şövalye miğferi gibi ya da kanlar içinde öpüşen iki sevgili gibi sallanan kafalarını görüyor. Muhteşem infazlar.

"*Manif*leri kontrol etmeyi öğrenmekte olduklarını biliyoruz," diyor Thibaut. Rex müşterileri bağrışırken birbirlerine bakıyorlar. "Kurt-masalara kamçı. Vélo'nun üzerindeki kadın. O kadın onların tarafında değildi ama birbirlerinin tekniklerini biliyor olmalılar. Ve şimdi onlar *kurban* olarak kimi *manif*leri kullanıyor."

"Şeytanlar da var," diyor Sam. "Bir şeyleri kuvvetlendiriyorlar. Şu adamı gördün mü? Son şeyden öncekini? Cipteki adam mı?"

"Wolfgang Gerhard olabilir," diyor Thibaut. "*Fall Rot* projesinden."

"Kendisine bu ismi veriyor olabilir," diyor Sam. "Ama onun ismi bu değil. Onu tanıyorum ve ismini biliyorum. Onun adı Josef Mengele.[96]"

"Bütün bunları nereden biliyorsun?" diyor Thibaut sonunda. Bunu sorduğu için kendisine kızıyor. "Bütün bunlar ne anlama geliyor?"

Sam, sinemadaki ses yükselir, Özgür Fransızlar ve diğerleri gördükleri şeyler yüzünden bağrışıp çağrışırken hızlı hızlı konuşuyor. "Bir tür plan anlamına geliyor. Mengele bir uzman. Deney yapıyor. İnsan hayatı üzerine. Ve şimdi buraya geldi. Paris'in *içine*, Alesch'le çalışmak için. Mengele dindar değil! Şeytanlarla ilgili bir uzmana ihtiyacı olmalı. Onlar işbirliği yapıyor. Aynı zamanda K Komisyonu'yla da. *Mani*fler, şeytanlar ve yaşamın değişimi."

Thibaut, "*Fall Rot*," diyor.

"Buradan çıkmalıyız," diyor Sam. "Çok geçmeden bu yerin kapısını kapayıp budalaca, başarısızlığa mahkûm, topyekûn bir saldırı planlarlar."

"O halde," diye söyleniyor Thibaut. "Yardım getir."

Sam'in durgun bakışlarıyla karşılaşıyor. Onun nasıl yanıt vereceğini değerlendirdiğini görebiliyor. Bu curcuna içerisinde kimse onları duyamıyor. "Hadi," diyor Thibaut, "oyun oynamayı bırak. Sadece yardım getir."

"Getiremem," diyor Sam.

---

96 Josef Mengele, Nazi toplama kampı Auschwitz-Birkenau'da yaptığı acı verici ölümcül deneylerle bilinen Alman Nazi doktor. İki milyon kişinin insanlık suçu işlenerek öldürülmesinden sorumlu tutulmaktadır. Wolfgang Gerhard takma ismini kullanmıştır. *–çev.*

"Seni fark edemediğimi mi sanıyorsun?" diyor Thibaut. "Şu fotoğraf makinesi, aslında bir fotoğraf makinesi değil. Bütün bunlar hakkında nasıl bu kadar çok şey biliyorsun? Şeytanlar hakkında. Çünkü çocukken *cadılar hoşuna mı giderdi*? Hadi oradan. Sen OSS'sin.[97]"

Sam çok sakin görünüyor. Şayet o Amerikan devletinin bir ajanı *ise*, bu durumda şu Özgür Fransızların müttefiki, Thibaut'nun da düşmanlarından olurdu. Ama o işte hâlâ burada. Sam'in ona hâlâ bir nedenden dolayı ihtiyaç duyduğunu biliyor ve belki o da Sam'e ihtiyaç duyuyor.

"Özel Operasyonlar, evet," diyor Sam, uzun bir süre sonra. "O fotoğraf makinesi, bir fotoğraf makinesi*dir*. Ama başka özellikleri de var."

"Bana yalan söyledin."

"Tabii."

Thibaut gözlerini kırpıştırıyor. "Vélo üzerindeki kadın İngilizdi, SOE. O da mı *Fall Rot* programını öğrenmeye çalışıyordu?"

"Burada çok sayıda insanız," diyor Sam. "O iyi çalıştı. Bu programın ne olduğunu bilmemiz gerekiyor. Onların başlarını alıp gitmesine izin veremeyiz."

Thibaut midesi bulanarak yüzünü çeviriyor ve Sam tıslıyor, kelimenin tam anlamıyla bir hayvan gibi tıslıyor.

"Aklından bile geçirme," diyor Sam. "Benimle gelmeyi sen *istedin*."

"Peki ya kitap?" diyor Thibaut. Kendi sözlerine kendisi bile inanamıyor. Sam'in kahkaha atmasını bekliyor.

97 OSS [Office of Strategic Services (Stratejik Hizmetler Bürosu)]: En büyük başarılarından biri, ajanlarıyla Nazi Almanyasına sızmayı başarması olan savaş dönemi Amerikan istihbarat servisidir. *–çev.*

Ama Sam, "Kitapla ilgili sorun ne ki? Resimler gerçek. Kitap gerçek olacak. Biz Kültürel Özgürlük Kongresi adında bir şey oluşturuyoruz. Belki de," diyor buz gibi bir nezaketle, "sen de bize katılırsın."

"Siz benim lanet olası düşmanımsınız..."

"Evet." Bir ajan. Sam'in kendisini anladığını biliyor. Ona nasıl karşı olduğunu tam olarak biliyor.

Bütün fraksiyonlar etraflarında toplanıyor. "Beni duydun," diyor Sam ivedilikle. "Çok geçmeden aptalca bir plan yapıp muhtemelen önemsiz bir yerel *Gruppenführer*'e[98] saldıracaklar, ki tahminimce bu en azından dikkati başka tarafa çekme eylemi ve onlar *senin* ve *benim* karşımıza çıkıp senin *Main à plume* olduğunu öğrenecekler. Bu da iyi olmayacak. Ve inan bana, sen onlardan herhangi birinden çok, çok daha değerlisin benim için. Yani, benden istediğin kadar nefret edebilirsin ve bütün bunlar bittiğinde sen, Troçki ve kahrolası kayıp Papa Breton'unuz kapitalist emperyalizmi ya da her ne karın ağrısıysa onu yerle bir etmek için elinizden geleni ardınıza koymayabilirsiniz. Ama *Fall Rot* olursa, *ikimiz* için de her şey biter."

"O halde *yardım iste*, ajan." Thibaut tam şu anda onu öldürmeli. Ama buna kalkıştığı anda önce Sam'in onu öldüreceğinden emin. Thibaut tekrar hâlâ ekranda duran surata bakıyor.

"Şehrin üzerinde bir sönümleyici var, yirminci bölgenin bile ötesinde," diyor Sam. "Yardım isteyemem. Çoğunlukla kimse isteyemez. Bir şey oluyor ve bunun ne olduğunu bilmem gerek, şimdi. Tanrım, senin sezgilerin iyi. Bana bunu

98 Almanca "grup önderi" anlamındadır, Nazilerin SS ve SA örgütlerinde general rütbesi olarak kullanılmıştır.

hissedemediğini mi söylüyorsun? Yardım *isteyebilseydim* bile, sence bu işe yarar mıydı? Eğer birileri bir bomba taşıyorsa, onları havaya uçurarak bombayı etkisiz hale getiremezsin. Drancy'nin[99] binalarının neden at nalı şeklinde olduğunu biliyor musun? Onlar bir *odak*. Orada pek çok, pek çok kurban oldu."

"Alesch ve Mengele bir şeyler hatırlatıyor," diye devam ediyor Sam. "Bizim de bir neştere ihtiyacımız var, av tüfeğine değil."

"Ben neşter değilim," diyor Thibaut.

Mekândaki gürültü ve öfke artıyor. Thibaut şehrin idari bölgelerinin hemen ötesinde, işgal altındaki yerlerde gerçekleşmekte olan korkunç planları kafasında evirip çeviriyor.

"Gerçekten değilsin," diyor Sam. "Ama sanırım şunu kullanabilirim." Kafasını kapıdan yana, dışarıda muhteşem cesedin olduğu tarafa doğru çeviriveriyor. "Ama benden hoşlanmıyor. Sen de *gitmek istiyorsun*. Dışarı gitmek ama şehrine ihanet etmemek istiyorsun. Eh, bu senin Paris'i terk ederek ona hizmet etme şansın, Thibaut. O halde daha fazla zaman kaybetmesek mi?"

"Destek isteyemem. Süvari isteyemem." Kendi göğsünü yumrukluyor ve daha dik duruyor. Onun ifadesini görünce Thibaut geri adım atıyor. "İşte," diyor Sam, "ben buyum. Bu yüzden gönderildim *ben*."

---

99 Paris'in kuzeydoğu varoşlarında bir Yahudi toplama kampının kurulduğu yer. –*çev.*

Sekizinci Bölüm

1941

Raymond Couraud[100] ter kokusu aldı. Sıcak hava yüzünden suratı asıldı ve o incelmiş yüzünü gömleğine sildi. Öyle sanıyordu ki, bir insanın yalnızca yerleşim yerleri ve yollardan, küçük köylerden, kiliselerden, yerel halkın gevelediği selamlardan oluştuğuna inandığı topraklarda hızlıca yürüyordu. Gerçek bu değildi. *Vichy* milis kuvvetlerinin bölükleri vardı. Karakolların Alman askerlerinin elinde olduğu, işgal altındaki bölgenin sınırı.

Raymond, Parsons'un odasından almış olduğu şeyin ne olduğunu bilmiyordu. Her ne kadar kaçak bir mal da olsa, bu dünyada hiç işi olmayan bir şeydi. Titreyen küçük kutu, cildini karıncalandırıyor, gözlerini kurutuyordu. Kapıyı itip girmek, Amerikalının hırıltılar içinde uyuyan aptal suratını izlemek hiç zor olmamıştı. Raymond şafak

---

100 Raymond Couraud, Fransa'da Nazi işgali döneminde, *Vichy* hükümeti başta olduğu zaman yasadışı ticaret, kaçakçılık vs. işlerle uğraşırken askerî mahkeme tarafından 10 yıl hapse mahkûm edilmiş, İngiltere'ye kaçarak orada Özgür Fransa Hareketine katılmış, daha sonra Fransız İstihbarat Servisinde çalışmıştır. –*çev.*

sökmeden gitmişti. Arkasındaki yola bir öpücük gönderdi. Üzgünüm, *Mary Jayne.*[101] Raymond para edecek şeyleri her zaman sezinleyebilirdi. Ticari değeri olan bir malı anında tespit ederdi.

Rüzgâr fırıldakları çok hızlı dönen kiliseleri geçti. Ölü bir kuş, bir ağaç kabuğunun içine gömülüydü. Raymond fırsatları görür görmez tanırdı. Bir gece neredeyse inekleri andıran sesler duymuştu. Ama bu böğürmede bir hayli ironi vardı: Bir şey büyükbaş hayvanları taklit ediyordu. Fransa'da şimdi anlamak istemediği şeyler vardı.

Onun işi bu şeyi, her ne idiyse, Paris'e götürüp Nazilerden nefret eden herhangi birisine satmaktı. O İngiltere'ye gidecekti. Parasıyla kanalı geçip Özgür Fransızlara katılacaktı. Öldürebileceği kadar Almanı öldürüp böylece zengin bir adam olacaktı.

Paris: gamalı haçlar ve Almanlar. Raymond, kaldırımdaki bir kafede muhabbet eden Nazi subaylarının önünden sanki zararsız bir adammış gibi geçti. *Arc de Triomphe*'nin altında bisikletlerin arasından karşıya geçti, genç bir Alman subayıyla flört eden bir kadını izledi ve her ikisini de öldürmeyi hayal etti. Önce adamı vurmayı, bir kez kafadan, sonra hain kadın çığlıklar atarken adamın ölü bedenini dans ettirecek şekilde bedeninin birkaç yerinden.

---

101 Mary Jayne Gold, servetinin büyük bir kısmını önemli Yahudileri ya da Nazi karşıtı sanatçıları Naziler tarafından işgal edilmiş Fransa'dan kaçırmak için harcayan Şikagolu bir kadın mirasyedidir. Okulunu İtalya'da bitirip Nazilerin 1940'ta Fransa'yı işgal etmesinin hemen ardından Marsilya'ya taşınmış, orada Amerikalı gazeteci Varian Fry'ın Gestapo'dan kaçan binlerce göçmene yardımcı olmak üzere kurduğu Acil Yardım Kurtarma Komitesi'nde çalışmaya başlamıştır. *–çev.*

Raymond için Paris'ten daha tehlikeli pek bir yer yoktu, ama korkmuyordu. *Tuileries*'in[102] yakınında ucuz bir oda buldu. Kavurucu sıcak bir günde *avenue des Ternes* kenarındaki bir eczaneye girdi ve diğer müşterilerin sonuncusu gidene kadar kasanın uzağında, paketlerin ve pudraların arasında, güya meşgul bir şekilde bekledi. Dönüp dükkân sahibine gülümsedi.

"Aman Tanrım," diye soludu adam. "Katil."

"Sakin ol, Claude," dedi Raymond. "Yalnızca birkaç bağlantıya ihtiyacım var."

"Benim tanıdığım kimse yok! Şu anda çok riskli..."

"Lütfen. Sana inanmıyorum. Ve bu doğru olsa bile, eski tanıdıklarına ulaşıp bir haber yaymanı istiyorum. Elimde satacak bir şey var. *Les Deux Magots*'da olacağım. Senin kanalınla birisi gelirse her zamanki gibi hisseni alırsın." Eski tanıdığının yüzünü açgözlülük bürüdü.

"Elindeki ne?"

"Bilmiyorum."

"Katil," diye üsteledi Claude.

"Bilmiyorum. Gerçekten. Söylentileri biliyorsun." Adamın bakışlarıyla karşılaştı. "Ben *güneye indim*, birader. Oranın ne durumda olduğunu biliyor musun? Şimdi enteresan ve garip şeylere talep olduğunu biliyorum. İstersen ahmak rolüne yatmayalım. O şerefsizler geldiğinden beri işler..." Omuzlarını silkti.

Nazilerden beri. Onların kara güneş deneylerinden beri, o yükselen her ne idiyse yükselmeye başladığından beri. Kitaplara ve eşya gibi hareket etmeyen eşyalara bir talep var-

102 Paris'te ünlü bir park. –*çev*.

dı. Raymond, Parsons'un bataryasını görene kadar buna inanmamıştı.

"Haberi yay," dedi.

İki gün hiç kimse gelmedi. Raymond sabırlıydı. Bir çantanın içindeki eşyalarıyla kafede oturdu. Kimin suçlu, kimin garson, kimin sanatçı olduğunu anlamaya çalıştı. Direniş. Villanın sakinleri onu lanetliyor muydu? Şüphesiz. Mary Jayne'e küçümseme dolu bir şefkat hissetti.

Üçüncü akşam ressam önlüğü giymiş koca bir adam karşısına oturdu ve kaç para olduğunu sordu. Raymond söyledi, adam kalktı ve tek kelime etmeden gitti.

Tıpkı Raymond'un düşündüğü gibi, ertesi gece geri geldi. Raymond odanın arkasındaki boncuk perdenin arasından geçti. Uzaklaşması için bir garsonun üst cebine bir miktar para koydu. Raymond mutfağın arka tarafında bekledi. Alet edevatlar kancalarda sallanıyordu. Koca adam ona doğru geldi.

Raymond çantasını açtı. Buruşuk bir gazetenin içine yuvalanmış olan Parsons'un kutusuydu. Adamın gözleri büyüdü.

"Dokunabilir miyim?" dedi. Raymond başını salladı. Aşçılar görmüyormuş gibi davranıyordu.

"Onun bir şey olduğunu görebiliyorsun," dedi Raymond. "Ben ne olduğunu bilmiyorum ve umurumda da değil. Onu istiyor musun?"

"Onu istiyorum," dedi adam. "Pazarlık payı var mı?"

Tabii ki vardı, tabii ki işler hep böyle yürürdü. Ama adamın duraksamasında, yanıtlarının yavaşlığında, gergin-

liğinin gerçek içeriğinde Raymond'a, "Hayır" dedirten bir şeyler vardı.

Kafeden bir patırtı geldi. Raymond çantayı omzuna attı, diğer adamsa kapı eşiğine dönüp baktı ve Katil bir hata yaptığını anladı. Koyu deri ceket giymiş bir subay, boncukları kenara çekip içeri girerken, Raymond, kendisini satanın Claude olup olmadığından şüphelenmeye yetecek kadar zaman buldu.

Raymond harekete geçti.

Birisi bağırdı ve garsonlarla aşçılar koşuşmaya başladılar. Raymond sözde müşterisini saçlarından yakalayıp kalın bir baharat dolabının arkasına hızla çekti.

Almanca ve Fransızca bağırtılar duyuyordu. Elindeki adam kıvranıyordu; Raymond onun yüzüne bir tokat indirdi ve şakağını tabancasıyla dürttü. Kutu çatırdadı. Raymond "Katil" Couraud, dolabın arkasından dışarıya, SS birliğinin adamlarına göz attı. Sivil kıyafetli biri vardı. Elleri havadaydı ve parlıyordu.

"Dışarı çıkamazsın," diye seslendi birisi.

Raymond, kafasının arkasına tabanca dayadığı tutsağını görüş alanına girecek şekilde iteledi. "Ateş ederseniz sizin delikanlıyı vurursunuz," diye bağırdı.

"Kimseyi vurmak istemiyoruz. Yalnızca sattığın şeyi istiyoruz."

Uzun paltolu adam ışık saçıyordu. Raymond ellerini gözlerine siper yaptı. Adam parıltı izlerinden bir eserdi, damarları derisinin altında ışıyordu. Elleri parıldıyordu. Tencereler, tavalar tangırdadı. Adam mırıldandı ve parmaklarının ucunda buz salkımları oluştu. Gücü kullanan cüruf.

Katil ateş etti. Bir subay yere devrildi; seri bir karşı ateş hamlesi geldi, mermiler duvarı deldi ve Katil başını eğip kurtulurken kurşunlar tutsağına isabet edip onu öldürdü. Bir anda dondurucu bir soğuk yaşandı; her şey kontrolden çıktı, her şey çok hızlıydı ve Katil nişan almadan da olsa, parıldayan adamın puştca yakarmakta olduğu yere doğru ateş açtı.

Kutu öylesine yüksek sesle uğulduyordu ki çantanın şarkı söylediğini sanırdınız. Çanta titredi. Bir şey yukarıya, üzerlerine yükseldi ve içeriye, bataryanın yanına, pat diye bir düşme sesiyle, iri bir elma gibi yanaştı. *"Nein!"* diye bağırdı birisi. *"Nicht..."*

Bu bir el bombasıydı. Raymond onu kavradı. Çekiştirdi.

İşte burada kötü sihirli adamın ellerinden güç fıskiyeleri, iktidar, kelimeler, esrarengiz bir ışık yayıldı; hepsi uğultulu kutuyla ve patlamaya başlayan el bombasıyla birleşti; patlama, siyah toz ve tüm bunların anlaşılması zor ışıması içerisinde Sürrealist hayallerle dolu makine, pompa ve çalınmış bataryanın kendisi yukarı fırladı.

Jack Parsons'un kutusu bir savaş başlığı haline geldi.

Hiçbir şey onu tutamazdı.

Bir patlama, bir ivme; kasılan güzelliğin damıtılmış özü, canı, tarihi ve silahlandırılmış ruhu, son derece hassas bir hale geldi.

Açıldı.

Rastlantıların ve hayallerin bir iniltisi, bir feryat, böcek kanatlarının vızıltısı, bir çan çalışı, şehir çapında sokağa çıkıp koşturanlar, bir patlama, dalga dalga bir akın halinde ilerleyiş, birdenbire parlayan bir yıldız ve bir milyon ton hayal gücü. Arnaud'nun, Lefebvre, Brassaï, Agar, Malkine,

Aline Gagnaire ve Desnos'nun, Valentine Hugo, Masson, Allan-Dastros, Itkine, Kiki, Rius, Boumeester ve Breton'un, bütün dünyadaki hepsinin, sevmiş oldukları her şeyin ve hayalini kurmuş oldukları her şeyin savuran rüzgârı. Çılgın aşkın kahrolası bir fırtınası, yeniden yapılandırılışı, bir şok dalgası, bilinçdışının yakıcı patlaması.

Paris düştü, ya da doğruldu, ya da düştü, ya da doğruldu, ya da düştü.

Dokuzuncu Bölüm

1950

Eski şehrin sınırı tel ve silahlarla kapalı duruyor. "Yerin üstünden dışarı çıkmamızın bir yolu yok," diyor Sam.

Ama hat üzerindeki son Metro istasyonu, *Mairie des Lilas*, bariyerin ucunun birkaç cadde doğusunda. Dışarıda, yolları kesilmiş yirminci bölgenin ötesinde.

Sam ondokuzuncu ile yirmincinin kavşağındaki merdivenlerden kötü karanlığın içine iniyor ve Thibaut peşinden geliyor. Asla girmeyeceğiniz tünellerin içinde yürüyorlar. Yıllar öncesinde durmuş trenleri geçiyorlar. Yeraltı şehrinin içinden.

Thibaut derinden olmasa da dikkatle nefes alıyor, elleri titriyor. Kasvetin içinden önlerine bir bariyer çıkıveriyor. Ta ilk günlerde, Almanların kaldırımın altındaki yırtıcı hayvanların yeterli bir güvence oluşturduğuna karar verdiklerinde terk ettikleri bir kontrol noktasının kalıntıları.

Sam fotoğraf makinesini yukarıda tutup onları hızla geçiyor. Thibaut'nun arkasından muhteşem ceset geliyor.

Thibaut canavarları kolluyor. Kıçları üzerinde doğrulmuş ve hikâyelerini anlatan trenleri kolluyor.

Ötede bir şey fener ışıklarını yalayıp geçiyor. Sam çınlayan korkunç bir sesle, Thibaut'nun bildiği hiçbir dilde olmayan bir emir haykırıyor, o şey bağırıp hızla kaçıyor ve Thibaut ateş ediyor.

Bu ölmekte olan küçük bir şeytan, küçülmüş bir at kafası olan küçülmüş bir adam gibi bir şey. Sam'in sesi ve Thibaut'nun mermileri onun güçsüz büyülerini delip geçiyor.

Alçağa indim, diye vızıldıyor kendi kendine. *Vatanıma gitmek için. Vatanıma gitmeye uğraşmak için, sus, alçağa indim.*

Şu küçük şeytanı öldürme suçu, gerekli olan tek şey. Thibaut inanmakta güçlük çekiyor. Thibaut'nun gözlerine sel gibi akan ışıklarıyla, eski Paris'in ötesindeki havaya en sonunda, titreyerek, çıkıyorlar.

Şehrin semtlerinin ötesindeki havayı solumayalı çok uzun zaman olmuştu. İnsan mimarinin kokusunu alabiliyor. Thibaut gözlerini Drancy'nin çatısında açıyor ve Sam'in konuşmasını bekliyor.

Burası bomba yağmuru altında, çoktan boşaltılmış bir bölge. Bildiği caddelere kıyasla *tezahürlerden* çok daha az etkilenmiş, ama onlardan daha çok mahvolmuş ve terk edilmiş, sıradan bir harabe.

Hızla, dikkatle ve sessizce hareket ediyorlar. Thibaut'nun acelesi kendini belli ediyor ve muhteşem ceset onlar için boşluğu az da olsa büktüğünden, Drancy'ye olan kilometrelerce yolu olması gerekenden daha hızlıca kat edip sessizce yanaşıyorlar. Şimdi güneş yön değiştiriyor. Thibaut ve Sam gökkubbenin çatlağından sızan ışığın altında boş bir koridora bakıyorlar.

"Daha önce brekeradamı gördüğünü söyledin," diyor Thibaut. "Ne zaman?"

Sam ona kısa bir bakış fırlatıyor ve tekrar camdan bakıyor.

"Neden ben?" diyor Thibaut. "Beni neden getirdin?"

"*Sen* geldin *benimle*," diyor Sam. "Ve bu iyi oldu, şu şeyden dolayı." Çatının kıyısında baca gibi duran muhteşem cesede bakıyor. "Benden asla hoşlanmadılar, *manif*ler. Benim yaklaşmama asla izin vermezdi."

Thibaut gökyüzüne bakıyor. "Beni bir *manif*e yaklaşmak için mi kullanıyorsun? Her ne neden içinse? Benim gibi birini mi arıyordun?"

"Bunu nasıl yapmış olabilirim ki? *Bana* sen geldin, ormanda."

"Yine de ama. Nasıl olduğunu bilmiyorum ama sen benim izimi sürdün."

"Kendini tüketme," diyor Sam. Ellerini çatının çıtalarına koyuyor. Thibaut, binanın derinliklerinden zayıf bir rüzgâr esintisi işitiyor. "Doğruyu bilmek istiyor musun? Gerçek şu ki senin gibi birisinin izini sürebilseydim, sürerdim. Çünkü, evet, *manif*lerle dost birisini istiyordum. Çünkü bir *manif* istiyordum. Ama ben takip ediliyordum ve sen yalnızca yardım için geldin.

"Sen Sürrealistsin. Nesnel şansı kullanmaya başlayan birisin. *Fall Rot*'u öğrenmek istiyordun. Ne olup bittiğini öğrenmek istiyordun. Eh, Paris seni işitti, Thibaut. *Sen* beni buldun."

Sam bir gayretle yüzünü ekşitiyor ve aşağıdaki rüzgâr şiddetleniyor.

"Ne yapıyorsun?" diye soruyor Thibaut.

"Sanıyor musun ki OSS bizi Rex'ten çıkarabilirdi?" diyor Sam gıcırdattığı dişlerinin arasından. "Tanrım, o burada güçlü! Sanıyor musun ki *Amerikalılar* bizi Metro'dan çıkarabilirdi?" Sam'in elleri sabit değil.

Thibaut köprünün üstünde dumandan hayaletleri dağıtan rüzgârı hatırlıyor. Sam'in fotoğraf makinesi boynunda, ama şu anda titreşen fotoğraf makinesi değil, Sam, boynundaki kas telleri kasılıyor, gözlerinin akı koyulaşıyor. Binada her ne oluyorsa onun fotoğraf makinesinden değil de bizzat ondan dışarıya akıyor.

"Yani yanında olmamı istedin, çünkü bu şey sözümü dinliyor," diyor Thibaut. "Çünkü o kafeye girebilirdi."

"O benden hoşlanmıyor," diyor Sam içini çekerek. "Benden bir koku alıyor." Sam gülümsüyor. "İstihbarattanım, evet, ama Amerikan değil, OSS. Bunu söyleyen sendin. Hadi ama. Amerikan ya da İngiliz değil. Fransız, Kanada ya da onlardan herhangi biri de değil." Sam'in elleri çatıya kuvvetle bastırmaktan öylesine düzleşmiş ki âdeta çatının malzemesini zorluyor. Bir çarpma oluyor. Aşağıdaki avluda, Drancy'nin her yerinden askerler gün ışığına çıkıyor.

"Sana bahsettiğim o gizemli şeyden asla vazgeçmedim," diyor Sam nefesi kesilerek. "Sana anlattığım şeyi sen zaten biliyorsun, Thibaut –beni izledin. Ve gidebileceğin hiçbir yer yok ve yapabileceğin hiçbir şey. Ve evet sen benim düşmanımsın ama Naziler de benim düşmanım, daha da çok; onlar senin de düşmanın.

"Şeytanlar ve Naziler birlikte pek iyi çalışmıyor. İşbirliği yapmak *zorundalar*, birbirlerine mahkûmlar, anlaşmaları var, hoşlarına gitse de gitmese de. İşte büyü bu. Ve S-Patlaması ya da her neyse, girişleri kapadı. Ben de destek

talep etmeyi isterdim, senin de söylediğin gibi, ama yollar kapalı, bu yüzden bu işi bana verenler beni içeri yolladı. Buralı olduğum için tuzağa *düşmedim.* Ve ben bu dünyayı hepsinden daha iyi biliyorum."

Sam, Thibaut'nun önünde bir elini açıyor ve bu el buzla kaplı, ardından da karanlıkla. "Ben kara güçlerdenim, evet, işin içindeyim, derin güçlerdenim. İki katı. OSS'ye kayıtlıyım ama bu bir kılıf, Thibaut. Halk arasında Kara İlik diye bilinen bir kuruluşta çalışıyorum. Ne sen ne de ben onun gerçek ismini söyleyemeyiz, kelimelere dökemeyiz. Yerin en dibinin istihbaratındanım.

"Ben Cehennemin ajanıyım."

Thibaut ve Sam dumanla kaplı koridorlarda muhteşem cesedin peşinden gidiyorlar. Genç Alman askerler görünüyor ve silahlarını doğrultuyorlar.

Sam ikisini cadı saldırısıyla temizliyor, Thibaut da nişan almadığı seri atışlarla üçüncüsünü. Kalbi Thibaut'yu sarsıyor. *Manif*, Sürrealist bir suikastle başka bir saldırıya son veriyor: Muhteşem cesedin gözlerini diktiği adam aniden çöküp oturuyor, düğmelerini çözüyor, şimdi kızgın kargalarla dolu bir kafese dönüşen bedenine bakıyor ve ölü.

Ben Cehennemle çalışıyorum. Thibaut sersemlemiş bir halde, utanmış değil. Cehennemi, diye düşünüyor, emperyalistlerden daha mı aşağı görüyorum? Şeytanlardan pek azı Paris'te olmak ister. İnsafsızca Nazilere itaat ediyorlar, eğer ki ederlerse.

"Sen onlardan değilsin," diyor Sam, Thibaut'ya. Thibaut koridorlarda Sam'in ardından gidiyor. Sam'e neden bu şeytani güçlerle çalıştığını sormuyor.

"Cehennem, Almanya ile açık savaş riskini almak istemiyor," diyor Sam. Bir köşeden etrafa bakınıyor ve Thibaut'ya gelmesi için el ediyor. "Casus bir insan yadsınabilir. Burada *bir şeyler* oluyor, ama ne olduğunu bilmiyoruz. Semtlerin ötesinde bile, büyüler görmemizi engelliyor."

"Neden şehirdeydin?" diyor Thibaut. "Bütün bu süre boyunca neden burada değildin?"

"*Les Deux Magots*'dan dolayı. Orada olan şeyi ele geçirmek zorundaydık. Bütün bunları yapanın, nedense, bizimkilerden birisi olduğunu sanan bir şaklabandı, biliyorsun. 1941'de. Parsons adında Amerikalı bir enayi. Sonra Couraud adında bir hırsız. Makinenin hâlâ bir anahtar olabileceğini düşündük." Sam başını iki yana sallıyor.

"Brekeradamı daha önce ne zaman gördün?" Thibaut, Sam'in kolunu kavrıyor. Onu koridorda durdurup yüzüne bakmasını sağlıyor. "O kafa. Fotoğraf filmlerin arasındaki. Ve dev kolun o fotoğrafı. Fil Celebes de *oradaydı*..."

"Tanrım," diyor Sam İngilizce. "Çek ellerini üzerimden. Gördüğüm şey," diyor yavaşça, "senin hocalarını öldüren brekeradamdı. O fotoğraf felaketten sonra çekilmişti."

"Sen *orada* mıydın? Pusuda?"

Thibaut şimdi Iché ve diğerlerinin hayatlarına son verenin ne olduğunu, Nazi saldırısının ne şekilde gelmiş olduğunu biliyordu. O ayaklarını yere vuran, o zamanlar parçalanmamış olan mermer adam. Thibaut'nun kan akışı hızlanıyor. "Ne oldu?"

"Heykele mi?" Sam'in bakışları sabit. "Celebes ortaya çıktı. Sizden sağ kalan son kişilerden birisi onu çağırmış ya da onun dikkatini çekmiş olmalı. Savaşmak için gürültüy-

le geldi. Yalnızca... çok geçti. O brekeradamı paramparça etti ama. Bu bir teselli mi? Onun ne yaptığını gördün."

Bir an için Thibaut kafasında canlandırıyor. Karanlık girdabın mikroikliminde duvarları yerle bir eden, dört bodur ayağıyla harabeleri ezen fil *manif*. Sıçrayan ve gövdesiyle kırbaçlayan, Nazi taşını mahveden öfke.

"Sen neden oradaydın?" diyor Thibaut.

"Bu asla bir işe yaramayacaktı," diyor Sam, neredeyse özenli denebilecek bir tarzda."Naziler bunu biliyordu. Brekaradam işte *bu yüzden* bekliyordu. Sizin hücrelerinize sızmışlardı. Bu bir pusu *idi*."

"Bunu nereden *biliyorsun*? Orada *olman* gerektiğini nereden bildin?"

Sam bir süre yanıtlamıyor. "Ben sekizinci bölgedeyken," diyor. "Onların bürolarında. Onların peşime düşmelerine elimdeki hangi fotoğrafların neden olduğunu mu sordun? Eh." Omuzlarını silkiyor. "Sanırım bildiğimden daha fazlasını bildiğimi sanıyorlardı, ama onların planlarını anladım."

Thibaut çok hızlı nefes alıyor. "Bu karşı saldırı konusunda mı? Sen herhangi bir şey söyledin mi? Bir şey söylemedin, değil mi? Onlara *söylemeliydin*." Thibaut'nun sesi Sam'in suratına bağırma derecesine gelene dek yükseliyor. "*Main à plume*'ye neyin *yaklaşmakta* olduğunu anlatmayı denedin mi?"

"Neyin yaklaşmakta olduğunu bilmiyordum, yalnızca *bir şeylerin* olacağını biliyordum." Sam oldukça sakindi. "Mesele buydu. Hiç kimseye anlatacak zamanım olmadı zaten."

Her şeyin bir fotoğrafını istediğini Thibaut'ya kaç kez söylemişti?

"Neyin yaklaşmakta olduğunu bilmiyordun ama *umuyordun*," diyor Thibaut. "Onlara söylemedin çünkü gelenin buradaki şu şey, şu *Fall Rot* olabileceğini düşünüyordun. Onun ne olduğunu bulabileceğini."

"Evet," diyor Sam. "Öyle. Senin yoldaşlarının o aptalca saldırılarında hayatlarını kaybetmelerini önlemek için yapabileceğim hiçbir şey yoktu. Özgür Fransa olanı biteni izliyordu, bunu biliyor muydun? Onlar da oradaydı. Ama müdahale etmediler. İstemiş olsam bile seninkilerin hayatlarını kurtaramazdım ama düşündüm ki *belki de* belgelerin bahsettiği şu 'Gizli Yakarış'ın ne olduğunu bulabilecektim. Onunla sıkıntı yaşıyorlarmış gibi görünüyordu. Bunun yalnızca bir *manif* olduğunu gördüğümde yaşadığım şaşkınlığı bir düşün." Yalnızca Breker'in adiliği.

"Onların ölmesine izin verdin!"

"Nazilerin elinde ne olduğunu bilmem gerekiyordu. Böylece onları durdurabilirdim. Senin *yoldaşların*," Sam bu sözü alaycı bir şekilde söylüyor, "zaten ölecekti. Ben Cehennem adına çalışıyorum, Thibaut."

Sam yumruğunu sıkıyor; ağzını ani, sözsüz bir bağırışla açıyor ve Thibaut diğer katlardaki pencerelerin patlayışını duyuyor. Daha çok şey söylemek istiyor ama koridorda yine adamlar beliriyor, muhafızlar makineli tüfekleriyle muhteşem cesede ateş ediyor. Muhteşem ceset sendeliyor ama toparlanıyor. Onların kafalarını ezmek için aradaki boşluğa dalıyor. Bir kapıyı itip açıyor ve bir papaz kadar kibar, yoldaşlarını bekliyor.

"Bundan sonra," diyor Sam, "bunu dışarı çıkarabiliriz. Ama şimdi? Var mısın?" Yolu işaret ediyor. Thibaut, eşiğin titrek ışığında Sam'e bakıyor.

Uzun bir süre Thibaut bir şey söylemeyince, Sam kapıya yöneliyor ve Thibaut onu takip ediyor.

Koca bir salon. Drancy'nin merkezi, boru artıkları, kapı girişleri ve duvarlarla çevrelenmiş bir boşluğa açılıyor; burada bir zamanlar –*Vichy*'nin istenmeyen şeyleri başka bir yere taşınmadan önce– yatak ve ranzalar, bürolar, laboratuvarlar ve işkence odaları varmış. Oda korkunç makinelerle dolu.

Panik halindeki bilim adamları ve SS subayları, bir Alesch çarmıhının altında ölçü aletlerine ve kadranlara hafifçe dokunuyorlar. Sam'in büyüleri binanın içine doğru ateş saçarken onlar geride kalmış. Üzerlerindeki bir duvarda koca bir mühür var ki onu görmek Thibaut'nun başını ağrıtıyor.

Kocaman odanın merkezinde rahipler yükselen muşamba kaplı bir kütlenin etrafında daire olmuşlar. Zincirler ve kablolarla birbirlerine bağlı insanlardan oluşan bir çit. Tutkuyla dua ediyor, tespihlerini tıkırdatıyorlar.

Örtünün altında dev bir şey öfkeden kuduruyor. Uluyor ve hareket ediyor.

Çarmıhın tam altında Thibaut, Alesch'in kendisini görüyor, Alesch'in kendilerini arkadan gördüğünü görüyor. Alesch ellerini ölüm saçan bir büzülme hareketiyle kaldırıyor.

Üniformalı bir adam öne çıkıyor, tabanca doğrultulmuş. Terden düzleşmiş koyu saçların altında neredeyse çocuksu bir yüz; aralıklı dişleri görünen eğri büğrü ağzıyla suratını ekşitiyor. Josef Mengele. İşgalcilere ve bütün o Gestapo idealine nişan alıyor.

Sam deklanşöre basıyor, büyülü fotoğraf makinesiyle bir adamı havaya uçuruyor. Thibaut kendi tüfeğini doğrultuyor, karnını olabildiğince kasarak ateş ediyor ve baykuş kafalı bir testi sürüsü Gestapo'yu taciz etmek için bir anda ortaya çıkıyor.

Muhteşem ceset Almanlara doğru koşuyor. Askerler ateş ediyor. Mermileri bir işe yaramıyor. Birisi haykırarak lanet okuyor. *Manif* onlara ulaşıyor. Çekiçleriyle onları dövüyor, askerler feryat edip yine ona ateş ederken o onların Nazi ellerini, kemiklerini ve silahlarını kırıyor.

"Alesch"i dışarı çıkar!" diye bağırıyor Sam. "Ve Mengele'yi!" Korunacak bir yer arıyor. Muhteşem ceset şimdi rahiplere doğru gidiyor. "Onu durdur, çabuk!" diye sesleniyor Sam. "Onu kahrolası doktora saldırt!"

Ve Thibaut muhteşem cesede bağırıyor ama *manif*in öfkesi artmış durumda. Thibaut gözlerini kısarak onu durdurmaya çalışıyor, ama muhteşem ceset Thibaut'nun henüz ayyuka çıkmamış bu talebini duysa bile onu yok sayıyor. İbadet çemberine ulaşıyor.

Üzerlerine doğru gelirken sıçrıyor, bacakları sertleşiyor, alçalıyor. Bir rahibi eziyor.

Adam düşüp ölüyor. Onu arkadaşlarına bağlayan zincirler kopuyor.

Birer birer çığlık atmaya başlıyorlar. Ölmüş meslektaşlarına gözlerini dikiyorlar. Kefen bezinin yırtılma sesi geliyor.

"Bekle," diye bağırıyor Sam. "Çemberi kırdı! Şu makineler..."

"Ne yaptınız?" diye çığlık atıyor birisi Fransızca.

Kefenin altından bir deniz kabuğu kükreyerek dışarı çıkıyor. Bir ateş hattı duvarda bir delik açıyor.

Sessizlik oluyor. Açılan deliği aşağıdan parmaklar kavrıyor. Sıkıca tutuyorlar. Bir şey böğürüyor.

Rahipler onları birbirlerine bağlayan kabloları çekip çıkarıyor, kaçmaya çabalıyorlar. Alesch duvara dümdüz yaslanmış bağırıyor, ve Mengele koşuyor. Kefen bezinin altındaki şey onu kavrayıp yırtmaya başlıyor. Hayvan, duvarları çatlatan bir çığlık koparıp üstündeki örtüyü atıyor, kendisini ışığa çıkarıyor.

Fall Rot.

Tırtıl ayağıyla ezip ufalıyor. Mumlu bez lime lime olmuş şekilde dökülüp bir tankı ortaya çıkarıyor. Çatışmayla lekelenmiş bir Panzer III[103] betonun üzerinde ilerliyor. Ön şaseden, taretin önünden bir devin gövdesi ve başı dışarı uzanıyor. Bir adam.

Fall Rot.

O çok büyük. Çok büyük bir Alman kaskı giyiyor. Cildi soğuk beyaz, damarları ve kasları sanki solucan izleriyle işaretlenmiş. Gözlerinden gölgeler düşürüyor. Ağzı keskin dişlerle dolu. Dev kollarını birbirine kenetlemiş.

İblis, tank ve büyük bir adam şeklinde iki cinsli bir yaratık. Alman bayraklarıyla süslenmiş.

"*Kendi iblislerini* yapmışlar," diye bağırıyor Sam. Her zamanki gibi tuhaf bir şekilde, fotoğraf makinesini kaldırıp dosdoğru *Fall Rot*'a koşmaya başlıyor. Yüzü safi nefret. "Onu *yapmışlar*..."

---

103 Alman ordusunun ana savaş tankı olarak 1936'da geliştirilmiştir. *–çev.*

Almanların emirleriyle, Mengele'nin biyolojik araştırmaları ve Alesch'in toksik inancıyla, Cehennem yerlilerinin bozuk malzemelerinden, *tezahür edip* gerçekleştirilmiş sanatın enerjisi ve kendi ölüm saçan teknolojileriyle yapılmış. *Sadık* bir iblis olmak için, Nazi zaferinin ürünü olmak için. Fransa'nın yenilgisinin avatarı.

Ancak korunmaları tehlikeye girmiş durumda. Etraflarını çevreleyen dualar gitmiş ve *Fall Rot* azıp kuduruyor.

Emekleyen iki rahibi kavrıyor, her avucunda bir kafa. Onları birbirlerine vurup düşünmeksizin öldürüyor, gevşek bedenlerini yoldaşlarına karşı sopa gibi savuruyor.

Asla lisan denilemeyecek bir dille uluyor, pislik ve egzoz püskürtüyor. Sam ağzından tükürük gibi büyüler saçarak ona doğru geliyor.

Mengele, Alesch'i cüppesinden çekiyor ve odaklanması için ona bağırıyor. Oda dumanla, enkazla, sürünen rahipler ve yaralı askerlerle doluyor. Nazi doktor, şeytanın yolundaki inşaatta duruyor. Alesch'in suratına tokat atıp bir şeye işaret ediyor.

Fall Rot yalpalayarak onlara doğru geliyor.

"*Sie werden mir gehorchen*,"[104] diye bağırıyor Mengele. Alesch kutsal bazı hareketler yapıyor. *Fall Rot* irkiliyor ve havayı dövüyor.

Tankın silahı, adam-şeklinin arkasında, namlusu *Fall Rot*'un solgun yanına çarpacak şekilde dönüyor. Onu iteklemeye devam ediyor. "Tanrım," diye fısıldıyor Thibaut.

Metal vahşice bedenini iteklerken şeytan uluyor. Namlu kaburgaları kırıyor, içinden kan fışkıran deriyi yırtıyor,

---

104Almanca anlamı: Bana itaat edeceksin. *–çev.*

bağırsakları ve organları yana itip içinden sürüp gidiyor. Şeytan feryat ediyor.

Silah *Fall Rot*'u yarıp geçiyor ve iblisin göğsü onun darbesinin ardından kusurlu da olsa yeniden örülüyor, kemikler itişerek kabaca eski yerlerine geliyor, kan kuruyor, deri yanlış bir şekilde yeniden kaynıyor. Silah işitilen bir "cup" sesiyle *Fall Rot*'un etinin diğer tarafından çıkıyor.

"*Sie*..."[105] diyor Mengele ve susuyor. Tabancasını doğrultuyor ve defalarca iblisin bedenine ateş ediyor. Iska geçmiyor. *Fall Rot* gelmeye devam ediyor. Silah *Fall Rot*'un kanını damlatarak dönüyor. Alesch bağırarak bir dua okuyor, Mengele'yi öne itiyor.

İblis gülüyor ve ateş ediyor. Doktor kan, alev ve çamur patlamasıyla gözden kayboluyor.

Muhteşem ceset saldırıyor.

Manif, aceleyle *Fall Rot*'a doğru gidiyor; çılgın bir halde takırdıyor; şeytani olana dönük bütün nefreti onu daha da katılaştırıyor, değişip duran dikkatini topluyor. Dişlilerden yükselen çığlık sesiyle *Fall Rot* öne doğru sallanıyor. Elinin tersiyle muhteşem cesede vuruyor, onu fırıl fırıl dönerek gönderiyor.

İmal edilmiş iblis ve canlı sanat birbirlerinin etrafında daireler çiziyor. *Manif*, yaşlı-adam gözlerini ona dikerek ava yaklaşır gibi yürüyor. Makine-iblis, sanatı görüş alanında tutarak, sarsıla sarsıla mil etrafında dönüyor. Silahı yine *Fall Rot*'un bedenine bastırıyor, onda bir alan açıyor ve namlu etin içinde yarı yolda durup göğüs kemiğinin arasını nişan alıyor.

---

105 "O..." *–çev.*

*Manif*in uzuvları seğiriyor, enerjiye ulaşıyor ve böylece hava titreşiyor. Ne var ki böyle bir şeytanla hiç karşı karşıya kalmadı. *Fall Rot* tekerlekleri üzerinde öne ilerliyor, namlu dosdoğru muhteşem cesede yönelmiş.

Thibaut sözsüz bir uyarı haykırıyor ama *Fall Rot* ateş etmiyor. Alaycı görünüyor. Uzanıp hasmını kavrıyor, *manif*in her bir ekleminde uzun tırnaklı dev bir el. O pençeler geriliyor. Muhteşem ceset titriyor.

Bilim ve demonolojiyle yapılmış, itaat etmek için üretilmiş ve bu emre itaat etmeyen, bir istilanın cehennemî avatarı olan şeytani-şey, suratını kaldırıp mırıldanıyor.

Tek bir korkunç burkma hareketiyle *Fall Rot* muhteşem cesedi parçalarına ayırıyor.

Bir enerji patlaması, büyük bir salınım var. Herkes sarsılıyor. *Manif*in parçaları etrafa saçılıyor. Makineler gürültüyle çalışıyor.

Thibaut kafasını toplayıp başını kaldırınca, şeytanın, muhteşem cesedin başının darmadağın olmuş tarafını emdiğini görüyor. Sanatı parçaladığı yerde, bozuk makine parçalarını yalıyor. Thibaut öğürüyor. Şeytan yalayıp yutuyor.

Bu iblisi *manif*-obur yapmışlar. *Bu enerjinin*, diye düşünüyor Thibaut, *yakıtı maniflerin kurban edilmesinden geliyor, bu gizli kanalı açık tutan bu, böylece Cehennem-bedenini yakalayıp bunu yapabildiler. Bu sanatı yiyor.*

Fall Rot muhteşem cesedin kafasını bir yana atıyor, insan ayaklarını diğer yana.

Sam, Thibaut'yu çağırıyor. Alesch ile güreşiyor. Thibaut sendeleyerek ona doğru gidiyor. Silahını doğrultuyor ama

Sam'i vurma korkusuyla piskoposa ateş edemiyor. Ölçme aletlerinin ve kadranların ortasında, tozlar içinde dövüşüyorlar. Thibaut tank paletlerinin sarsıntısını hissediyor. *Fall Rot geliyor.*

Thibaut, Sam'in Alesch'e sivriltilmiş bir tripod ayağı sapladığını görüyor. Piskopos çığlık atıyor ve şiddetle sarsılıyor. Sam onu yere seriyor, diz çökerek üzerine eğiliyor ve silahını tekrar aşağı tutuyor. Piskopos inliyor. Sam onun içinden çıkan fotoğraf makinesine doğru böğürüyor.

Bir radyo daha, öbür dünya kanalına mı ayarlanmış bu da? Sam uzanıp Nazi makinesinin düğmelerine basıyor.

Fall Rot koca elleriyle aranıyor ve koca yüzü gülümsüyor. Silahı bedeninden çıkıyor.

Sam, iblis ona doğru yaklaşırken art arda seri bir şekilde düğmelere basıp duruyor, sonunda ani statik bir çatlak. "İşte!" diye bağırıyor Sam İngilizce. "Açıldı! İşte burada!"

Fall Rot Paris'te serbestçe dolaşacak. Paris'in *manif*lerini yiyip daha da güçlenecek.

Kollarını kaldırıyor, Sam yine fotoğraf makinesinin içine haykırıyor ve oda gümbürdüyor.

Fall Rot aşağı bakıyor.

Bas tonlu kükreme sesi büyüyor. Daha sesli ve daha yüksek, Doppler etkisiyle[106] yükseliyor. Aşağıdan sanki bir uçak, mağara ve tünellerden son hızla geçiyormuşçasına gelen bir uğultu var. Artık katlanılmaz olana, Thibaut ve Sam elleriyle kulaklarını tıkayana kadar yükselip duruyor

106 Doppler etkisi, mekanik ve elektromanyetik dalgalardaki gözlemci-gözlenen ilişkisine dayalı bir fizik olayıdır. Bu etki, dalga özelliği göstermekte olan herhangi bir fiziksel varlığın, frekans ve dalga boyunun uzaklaşan ve yakınlaşan hareketli bir gözlenen tarafından farklı algılanması olayına dayanır. *–çev.*

ve Thibaut, *Fall Rot*'un da aynı şekilde kulaklarını tıkadığını görüyor, ifadesi ıstıraplı. Thibaut içinin titrediğini hissediyor ve bir şey ışığa doğru süratle yükseliyor.

Düz zemin şiddetle patlıyor.

Bir sarsıntı. Thibaut paramparça olmuş taşların yaylım ateşiyle sertçe geri itiliyor.

Bir bomba patlaması. Aşağıdan yukarıya bir baskın. Thibaut bir an için topraktan dalga dalga yükselen ateş ve bir patlama görüyor; ateşleyen bir duman bulutu, tankın insan başının içine giren, onu ateşle kuşatan; yükselen, *Fall Rot*'u da anlamadığı bir ıstırapla haykırtan alev yükseliyor, sonra duruyor, donmuş bir yangın felaketi anı. Hareketsiz bir an.

Derken, Thibaut izlerken, çok ani ve hızlı bir şekilde, geri sarılan bir film gibi tersine dönüp her şeyi yutuyor. Açılan yeni gediğin içine hızla geri dalıyor. Tank-şey *Fall Rot*'u da kendisiyle birlikte hızla derinliklere çekiyor, bir iz dahi bırakmaksızın. Çukura geri dönüyor.

Thibaut uzun bir süre öksürükler içinde yatıyor. Dev bir oyuk aşağıya karanlığa kayıyor. Artık ne bir tank, ne bir tank enkazı, ne de büyük bir insan gövdesi var görünürde. Thibaut ayağa kalkıyor.

İkinci bir çarpma sesi geliyor, yakınlardaki başka bir odadan daha sessiz, çatırtılı bir patlama ve Thibaut korkudan siniyor. Ama hızlıca geçiyor ve Thibaut tekrar doğruluyor.

"Onlarla anlaştım," diye fısıldıyor Sam. Thibaut'nun kulakları çınlıyor ama onu işitebiliyor. "Bu küçük kapı çatlayıp ayrıldı. Ben onu genişlettim." Kurbanların enerjisiyle.

Alesch'e yaptığı şeyle. "Bunun için ortaya çıkmak *zorundalardı*. Şu... şey için."

Sam bir duvara yaslanıyor. Makinelerden kıvılcımlar fışkırıyor. Birkaç araştırmacı hâlâ hayatta, hareket ediyor, tozun içinde sürünüyor. "Şu," diye bağırıyor Sam onlara, "*kesinlikle kahrolası antlaşmalara karşıydı.*"

"Sen onların... senin patronlarının... müdahale edemeyeceğini söyledin," diyor Thibaut. "Ya da etmeyeceğini."

"Ortada bir engel vardı. *Manif*... rahipleri durdurana dek, onların neler yaptığını gördün. Benim patronlarım da çatışmaktan kaçınmak istediler. Ama ben üstesinden geldim. Ve onlar *o* yalana izin veremezlerdi. Ciddi bir diplomatik olay olacak."

Thibaut buna uzun bir süre, yarasını acıta acıta gülüyor. Sam bile gülümsüyor.

Hâlâ hayatta olan Almanlar sürünerek onlardan uzaklaşırken, onlar harabelerin arasından düşe kalka ilerliyor. Yanına vardıklarında, Thibaut önce tereddüt ediyor, sonra muhteşem cesedin kafasını yerden alıyor.

Bu, kendi kafasının yarısı büyüklüğünde, ama etli ve kâğıt hamuru kadar hafif... Thibaut'yu görmek için gözlerini hareket ettiriyor, üzgün. Son bir yaşam kütlesi. Sakalındaki tren hafif bir "*huff huff huff*" sesi çıkarıyor. Tırtılda kıpırtı yok.

Koridora giriyorlar. Koridorun sonunda korkunç objelerin yığıldığı bir hücre var. Bir çiftlik avlusundan kalma parçalar, çürümekte olan bir fil kafası, yapraklar, tenis raketleri, koca gözlü balıklar, uzuvlar, bir tabanca, minik bir heykelcik, bir tencere yığını, bir küre.

"Bunların hepsi muhteşem cesetlerden," diyor Thibaut. Parçaların mezarlığımsı yığını, parça pincik olmuş *tezahürün* bir kabri. Karşılarında başka bir makine kümesi, bir motor ve bir mahkûmunkine benzer tek bir ranza. Çürümekte olan görüntünün kokusu karşısında Thibaut'nun midesi kalkıyor.

"*Manif*lerden çıkan her şeyi toplamışlar," diyor Sam.

Üç duvar çatlamış, kaotik. Odanın bir tarafı mükemmel bir şekilde tertipli, mükemmel bir şekilde, doğal olmayan bir şekilde düzenli... Penceresi kırılmamış, duvarı duvar kâğıdıyla kaplı.

"Şuradan başka bir gürültü işittim," diyor Thibaut. Oradaki yığını silahının namlusuyla araştırıyor. Eliyle yokluyor ve gerçeğe dönüşmüş hayalin yumuşak bozunumu parmaklarına bulaşıyor.

Sam gülümsüyor, Thibaut gülümsemesine karşılık vermiyor. Ölen *Main à plume*'yi düşünüyor. Pürüzsüz duvara bakıyor.

"Patronların şu şeyi patlatırken epey bir enerji püskürtmüş olmalı," diyor Thibaut.

Sam, "O iğrenç bir şeydi," diyor.

Paris'i kurtardım, diye düşünüyor Thibaut kendi kendine. Yeni bir halis mulis iblisi yok ettim. *Dünyayı kurtardım*. İçinde yavan bir his var. Dışarıda, güneş ışığı onlara eski şehirdekinden daha farklı vuruyor.

Hepsi bu mu? İşleri bitti mi?

"Askerler nerede?" diyor Thibaut.

Yalnız ve kendi hallerinde, yalpalayarak yürüyorlar. Hiç şüphesiz gelmesi gereken saldırganların seslerini duymaya çabalıyorlar ama hiçbir şey yok. Thibaut ve Sam, rahatlamış, kafaları karışmış, tetikte kalmak için kendilerini zorlayarak, yıkılmış pis binaları ve moloz yığınıyla dolu köşeleri geçip gidiyorlar. Savaşın kirlettiği bu hayalet semtlerde silahlarını ellerinde tutup, Thibaut'nun fark ettiği gibi, tekrar eski bölgelere doğru kıvrıla kıvrıla ilerliyorlar.

Ve derken bir anda Paris'in göze batacak şekilde mükemmel bir bölümündeler. Sevgili şehir ve evler. Mükemmel cepheler, canlı renkler, tek bir çatlak dahi yok. Gökyüzü bile daha parlak görünüyor.

Sam ve Thibaut afallamış bir şekilde kalakalıyor. Herkes nereye gitti? Ve bu bölge nasıl bu kadar temiz olabiliyor?

Caddeler boş, güneş yüksekte, gölgeler küçük. Caddeler ovalanarak temizlenmiş gibi.

Neden kendimizi korumak için eğilmek zorunda değiliz? Thibaut, binaların dışlarından sürünerek ilerliyor olmalıydık, diye düşünüyor. Askerler nerede? Savaştan zarar görmemiş güzel evlere bakıyor.

"Bir şey hiç mantıklı gelmiyor," diyor Thibaut.

"Gerçekten mi?" diyor Sam. "Yalnızca bir şey mi?"

Uzun süre yürüyorlar. Kusursuz, hasarsız caddeler. Kimseyi görmüyorlar.

Büyük bir oteli geçiyorlar. Resim gibi, pırıl pırıl, terk edilmiş.

"Mesele şu ki *Fall Rot* zaten uyanıktı," diyor Thibaut yavaşça. "Belki de *tezahürde* onlara güçlük çıkaran o değildi. Kurbanlar verdikleri. Bunun gibi bir şey olduğunu

yazdılar, öyle değil mi? Ondan dolayı sıkıntı çektiklerini, durdurmaya çalıştıklarını. Ama *Fall Rot zaten tezahür etmişti.* Belki *Fall Rot*'a iş yaptıramadıklarını fark ettiler. Hatta belki de ondan *kurtulmaya* çalışıyorlardı, ama onu öldüremiyorlardı. Peki ya o, yardıma çağıramayacakları *başka* bir şey olsaydı. *Fall Rot* saf dışı edilene dek." Sam sessiz. "Senin patronların tarafından. O gürültüyü duydun. *Fall Rot* öldüğünde çok fazla enerji vardı, bu kesin. Belki, nihayet, her ne içinse, ona yetecek kadar."

"Onu öldürdüğünde," diye devam etti Thibaut, "belki bu başka bir kurban gibiydi."

Thibaut hâlâ taşımakta olduğu *manif* kafasının gözlerine bakıyor. "Bir muhteşem cesedi öldürmek *Fall Rot*'u besliyorsa," diye fısıldıyor, "*Fall Rot*'u öldürmek neyi besler?"

Sam ve Thibaut birbirlerine bakıyor. İkisi de konuşmuyor.

Koşmaya başlıyorlar. Yalnızca fazlasıyla ovalanmış, çok mükemmel, böyle bir zaman için son derece boş olmakla kalmayan, aynı zamanda daha önce asla şimdiki gibi görünmeyen caddelerde. Bu durum onlara gerçek görünmüyor. Thibaut kendini bir leke, bir pislik gibi hissediyor.

"İblisleri besleyenin *manif*ler olduğunu sanıyorduk," diyor Sam. "Ya öbür türlüyse? Ya bir *manif*i savaşmak için çağırmaya çalışıyorlarsa?"

Hangi kuvvetin emri altında?

Bir süredir, bu türden bir sanatı kontrol etme deneyleri yapıyorlardı. Kamçının yardımına koşan kurt-masalar. Güçten düşerken emirlere itaat eden brekeradam.

"Bir şeyleri çağırmaya çalışıyorlardı," diyor Sam. Silah atışları duyuyorlar. "Gizlice. Ve başaramadılar."

"Yalnızca," diyor Thibaut, "biz başardık."

Paris caddesinde batıya, yirminci bölgenin kıyısına doğru koşarken, bu garip ve renkli desenlerin sonunda, nihayet şehir barikatının yükselişini görüyorlar. Orada, Alman mevzilerinin, ciplerin, silahların, havan toplarının, hazır birliklerin yakınında, şehir bir anda yine kaotik, yine kir ve kusur, tarumar olmuş ve toz toprak haline geliyor.

Onlar ile Nazi muhafızlarının nöbet tuttuğu yer arasında, duvarların değiştiği yerde, kahverengi takım elbise giymiş, ufak ve ince yapılı bir figür var.

Genç adam, sanki bir rüyada ya da ağır çekim bir filmdeymişçesine, eski şehre doğru ağır ağır yürüyor. Adımlarının toprağa basışı çok zaman alıyor. Antik kıyafetler, yukarı çekilmiş çoraplarının içinden çıkarak şişen bir pantolon giymiş. Garip bir şekilde donuk siyah saçı ortadan ayrılmış.

Sam'in beti benzi atıyor. "Hayır," diyor. Genç adam onlara yaklaşırken Alman birlikleri ateş ediyor.

Ve Thibaut şaşkınlıktan neredeyse yere yığılıyor, çünkü adamın kendisine isabet eden mermilere aldırış etmediğini, ateş edenlerden kendisine en yakın olanına sert bir bakış fırlattığını görüyor. Ve adamın baktığı yerde bir ev yükseliyor.

Temiz, yeni boyanmış, titizlikle yapılmış, pastel, neredeyse yarı saydam, hiç yoktan bir anda ortaya çıkan bir ev. Ve asker, şimdi evin olduğu yerdeki bütün askerler şimdi tek kelimeyle yok. Dikkatli bir bakışın silip süpürmesiyle gitmiş, sahneden çekilmiş durumdalar.

Bu figür gözlerini diktikçe, Paris'in bina cepheleri tekrar beliriyor, bu kez şimdiye kadar olduklarından daha mükemmel, daha hoş ve içleri de tümüyle boş.

"O kesinlikle *Fall Rot* değildi," diyor Sam. "*Fall Rot*'u öldürüp bir *manifi* çağırmış *olduk*. Yüce Tanrım. Bu bir şehir yaratıyor."

Genç adam bunu her bakışıyla yapıyor, pastel anahatlarıyla Paris'i yeniden kuruyor, hayır yeniden kurmuyor, yenisini kuruyor, sırıtan bir –mış gibi olma hali, sanki daha önce hiç olmamış gibi. İğrenç bir hayal ürünü.

"Bir otoportre buldular," diyor Sam.

Son kalan Nazi askerleri, imha edici bakış onları bulmadan dağılıyorlar. Şimdi genç adam yavaşça tekrar Thibaut ve Sam'e doğru dönüyor.

"İnsanları asla çizemiyor," diye fısıldıyor Sam. "Onları hiç dahil etmedi. Her şeyi boş resmetti. Kendini resmederken bile yüzünü yapamadı..."

Figür dönüyor ve onun yüzsüz yüzü Thibaut'nun gözüne çarpıyor. Boş. Gözlerin olması gereken yer kurşun kalemin ucuyla hafifçe çevrelenmiş. Bir yumurtanın yüzeyi kadar ifadesiz. Kötü ve çaylak bir ressamın zayıf, cesaretsiz bir yorumu.

"Bu bir otoportre," diye tekrarladığını duyuyor Sam'in. Sam ve Thibaut birbirlerine uzanıyor, korku içinde birbirlerine tutunuyorlar.

Thibaut, "Adolf Hitler'in," diyor.

Ve koşmaya çalışıyorlar, ve Thibaut Sam'e bağırıp çantasını kaparken ve suluboya *manif*in dikkati Sam'i tarar

geçerken, Sam insan gücünün ötesinde hareket ediyor. Aşağıdaki para babalarından aldığı uyarı ve önergelerle kendilerini oradan uzaklaştırmak üzere harekete geçiyor. Etrafında parıldayan bir ışık halesi beliren gözlerinde alevler titreşiyor ve Sam zıplıyor, uzanıyor, bir duvarın korunması için çabalıyor...

...*Hitler-manifi* dönüp gözsüz gözlerini diker ve onu ele geçiririrken, Sam kendi rotasında yavaşlayarak Thibaut'yu bırakıyor ve Sam'in bütün çevresindeki çökmüş binalar o bakışın konisinde kartpostallardaki kadar mükemmel hale geliyorlar. Sam'in kendisi ise donuyor. O havada ve otoportre ona bakıyor, o ise kelimenin tam anlamıyla yok.

Yok olmuş. Sam kişiliğini yitirmiş. *Manif*in bakışıyla silinip yok edilmiş.

Thibaut geriye emekliyor ve onun ismini söyleyecekken kendini tutuyor. Cadde hoş ve onsuz.

Çok yavaş, çok geç, *manif*in şimdi kendi tarafına doğru baktığını anlıyor.

Kendini bir mahzen penceresinden içeri atıyor. *Hitler-manif* tarihi revize eder ve kendi vizyonunu hayata geçerirken, Thibaut düştüğünde onun arkasında un ufak olmuş pencere camları da tekrar düzeliyor.

Binanın *manif*in bakışının oluşturduğu yeni cephesinin arkasında, savaşın kokuşmuşluğu olduğu gibi duruyor. Sam'in çantası hâlâ Thibaut'nun elinde ve Sam'in kendisi yok.

Thibaut merdivenleri tırmanıyor, hızlıca yönünü buluyor ve henüz *manif*in görüş açısı içinde olmayan bir yan yola açılan pencereyi iterek kendini dışarı atıyor.

Gerçekten Sam'den eser yok. Uzaklarda Thibaut, yaralı ve ağır ağır ilerleyen son Alman askerlerini görebiliyor.

Suluboya *manif*, onların kuşatmalarını gözden geçirmiş olmalı çünkü gözden kayboluyor, arzulanan sahnenin yarıda kalmışlığı bu. Yerine hiçbir özelliği olmayan bir cadde geliyor. *Manif*in bakışı askerleri de içine alırken, onlar da bir anda yok oluyorlar.

Barış ve hoşluk getiren, enkazı temizleyen küçük, boşyüzlü bir hiçlik. Nerede bir ihtilaf olursa, o oraya barış getiriyor. Ölümle bile değil, yoklukla. Paris çekici evlerle dolu, boş bir şehir olacak.

Führer'in otoportresinin açığa vurduğu şey bu.

Thibaut kusursuz bir duvara yaslanarak kendini sağlama alıyor. Böylece *manif* geçerken, onun görüş alanının dışında kalıyor. *Manif*in arkasından başını uzatıyor ve ona nişan alıyor. Ateş ediyor. Kaçırıyor. *Manif* yürümeye devam ediyor. Thibaut tekrar ateş ediyor, *manif*se onu dikkate almıyor. *Manif* eski Paris'in eşiğinden geçerken Thibaut acı acı bağırıyor. *Manif* baktığı şeyin içini boşaltıp resimleştiren o korkunç bakışını, Thibaut'nun süslü püslü evine yöneltiyor.

Suluboya tuhaf bir şehir ortaya çıkaracak. Ve her şey sona erecek. *Manif*lerin mücadeleleri, kızgın duman, mırıldanan duvarlar, davaları uğruna savaşanlar, özgürlük partizanları ve yozlaşma. Yaşamaya ve ölmeye hazır insan pisliği.

Thibaut bir dudak şapırtısı duyuyor. Elinde muhteşem cesedin kafası hareket ediyor. Tırtılında nabız atışlarını görebiliyor. Sakal-treni azıcık bir duman salıyor.

Manif'in yüzü Thibaut'ya gülümsüyor. Bilmiş bir şekilde bakıyor. Gözleri Thibaut'nun gözleriyle buluşuyor.

Thibaut koşmaya başlıyor. Suluboyanın arkasındaki hoş caddeye dalıyor, boş binaların peygamberi orada. Führer'in *manifi*. Muhteşem cesedin suratı, Thibaut'nun onu sıkı sıkıya tuttuğu yerden cesaret verici sözler mırıldanıyor.

Hitler-manifi eski şehrin sınırında duruyor. Thibaut'yu işitiyor ve dönmeye başlıyor.

Thibaut'nunsa hiçbir planı yok. Ne de bir fikri. Tam öldürücü, içini boşaltıcı bakış ona isabet edecekken, tek yaptığı şey elinde tuttuğu şeyi savurmak.

Muhteşem cesedin kafası –Thibaut'nun yerine– *manif*in bakışını yakalıyor ve o ortadan yok olmuyor. Muhteşem cesedin kafası hiçbir özelliği olmaksızın havada uçuyor. Bütün gücüyle *manif*e vuruyor.

Thibaut gözlerini kırpıştırıyor. Başını eğip kendisine bakıyor. Hâlâ orada. Görünmeden kalıyor.

Manif çok kocaman bir kafayla boğuşuyor, kendi kafasının üzerine düşmüş bir kafayla. Âdeta bir karnaval kostümü. Suluboya sendeledikçe muhteşem cesedin kafası bir o yana bir bu yana salınıyor. Maske, gözlerini kapatıyor. Harabeleri hiçliğe çeviren, onları güzelleştirmekten uzak bakışı engelliyor.

Otoportre, muhteşem cesedin altında mücadele veriyor ve Thibaut suluboyanın iğrenç dikkatinin dalga dalga yayılışını hissedebiliyor. Muhteşem ceset irkilerek suratını buruşturuyor. Yarı saydam hale geliyor. Aşağıdan bakıldığında, bu perspektiften neredeyse uzaklaşıyor. Ama bir hırıltıyla, muhteşem ceset kendi varlığını güçlendiriyor ve orada kalıyor.

Bir şey ortaya çıkıyor. Bir varoluş hilebazlığı.

Şimdi suluboyanın bir ayağında yanlış bir çizme var, bir anda beliren bir *manif* çizmesi. Baş kısmı ressamı tarafından seçilmemiş. Adolf Hitler'in yüzsüz *manif*i rastgele seçiyor. Bir çırpınma, bir seçenekler yelpazesi söz konusu. Thibaut olanı biteni izlerken, alternatif objelerin devresine hızlıca tıklanınca *manif*in kafası yerine yerleşiyor. Şimdi suluboyanın bacakları artık kendi bacakları değil, gelişigüzel kasılmalarla birbiri ardına gelen bir dizi farklı şey. Bedeni de öyle. Üç katlı bir figür haline geliyor.

Thibaut onun orijinal kıyafetinin kahverengisini ve kafasının kendine has, çirkin iç boşluğunun onu oluşturmaya, rastgele birbirine bağlanmaya başlayan parçalarının arasından tekrar tekrar eski pozisyonuna geliverdiğini hâlâ görebilse de, artık bunlar, sağa sola sallanan *manif*i, bir anda, saniyeler içerisinde yine onun bileşenleri haline gelen meyveler, tuğlalar, kertenkeleler, pencereler, lavanta çiçekleri, demiryolu hatları ve bitmez tükenmez başka şeylerden daha çok tanımlamıyor.

O, muhteşem ceset haline geliyor. Yeniden oluşturuluyor. Bir ressam, bir sanatçı olmaksızın.

Ve canlandığında, solmaya yüz tutmuş hassasiyeti yerini o olasılıklarla dolu somutluğa bırakırken, o kendi hayalini kuran hayal ve tuhaf bir mükemmellik içerisinde gördüğü binalar işte yine mükemmelliklerini yitiriyorlar. Titreşiyorlar. Renklerini kusuyorlar. Fazlasıyla doygun haldeler, hatları yine kusurlu. Çatlaklarını hatırlıyorlar. Derken taştozu nefesleriyle yine harabeye dönüyor veya artık orada olmuyor ya da yine eskilikleri yüzünden yıpranmış, tarihteki şu ya da bu şey yüzünden bereli hale geliyorlar. Paris yine Paris.

Bir çığlık var. Bir kırlangıç. Işık değişiyor. Güneş, bu günü bitirme sabırsızlığıyla, hızla ilerliyor. Thibaut dizlerinin üzerine çöküyor. Paris'in girişinde diz çöküyor. Başını eğiyor. Şehir her zamanki gibi.

Bir zamanlar Hitler'in olduğu yerde, Thibaut'nun önünde duransa onun muhteşem cesedi. Yine uzun. Yaşlı adam yüzü, saçında yaprak. Örs ve parçalardan oluşan beden. Eğri duruyor –hayır, Thibaut fark ediyor ki öyle değil. Başını eğerek selam veriyor. Vedalaşıyor.

Thibaut da ayağa kalkıyor, başıyla selama karşılık verebilmek için.

Muhteşem ceset dönüp nazikçe ondan uzaklaşıyor, eşikten geçip on dokuzuncu bölgeye yürüyor. Çok geçmeden sivil ve partizanların oralarda bir şeylerin yaşandığını anlayacağı yere.

İşgalcilerin bu sınırların kontrolünü yeniden ellerine almaları uzun sürmeyecek. Şehri yeniden kurma planı suya düştü, bu yüzden en baştaki kontrol yöntemlerine geri dönecek ve yeniden plan yapacaklar. Thibaut dışarıda, *manif*-le son bakışmalarından beri yalnız. Birkaç saat içinde, bu noktada, sınırlar açılacak.

Muhteşem ceset *Sérurier* bulvarına kıvrılıyor. Bedeninin parçaları, sefer saatlerini gösteren bir ekran gibi, seçenekler arasında titreşiyor. Kendini yeniden oluşturuyor: bu kez dört parçalı, ayaklar denizaltı, kadın bacakları, bir kübistin uzun uzadıya düşünüşü gibi bir beden, basık bir kafa, büzüşmüş bir dudak hayali. Şehrin içine, değişmeye devam edeceği yere doğru yürümeye devam ediyor.

Thibaut doğuya, artık tiksindirici bir şekilde mükemmel olmayan ama yine, bir süreliğine, boş olan eski şehrin dış tarafındaki caddelere bakıyor.

İstediği her yere gidebilir. Uzun bir süre, bakışlarını şehrin merkezinden kaçırıyor.

Ve sonunda geriye, çocukluğundan beri bildiği bölgelere dönüyor. Hâlâ çatışmanın sürdüğü yerlere.

Hasretle, uzun bir süre tekrar soluyamayacağını bilerek, sınırların ötesindeki havayı keyifle içine çekiyor. Yolu açık.

Paris'te bulunabilecek başka fotoğraf makineleri var.

Yeni Paris'in Son Günleri yazılmayı bekliyor. Bunların son günler olmadığına karar verse de.

Thibaut bir an için Sam'i yâd ediyor. Onun için bir şeyler diliyor. *Bir görevim var*, diye düşünüyor. *Görev. Ta başından, tarihi yeniden yazıp, onu benim kılmak. Yeni bir kitap*.

Sam'in defterini ve filmlerini onun çantasına koyuyor. Thibaut çantayı barikatın tuğlasındaki bir deliğin ta dibine kadar itiyor. Bölgenin sınırları. Sam'in kayıtlarını, ihanet ve entrikaların kanıtlarını, gizli planları, büyüleri ve muhalif sanatı, sınırda yaşananların kısmen bir hülasasını yerleştiriyor. Birisinin bulması için.

Güneş, olayların tesiri altında kalmış bölgenin kıyılarını, yıkımın yaşandığı yerdeki un ufak olmuş artıkları ortaya çıkarıyor. Thibaut gökyüzünde yarasaları görene dek bekliyor. Sonra, yara bere içerisinde ve yorgun, muzaffer ama kendinden pek de emin olmadan, derin bir nefes alıp tekrar Yeni Paris'in, eski şehrin içine doğru sınırı geçiyor.

SONSÖZ

Yeni Paris'in Son Günleri'ni Yazma Noktasına Nasıl Vardım

2012 sonbaharında yayıncılarım bana el yazısıyla yazılmış bir mesajı iletti. Bu, uzun yıllardır aklımın ucundan geçmemiş birisindendi. Her ikimiz de aynı enstitüde öğrenciyken, farklı bölümlerden de olsak onu birazcık tanıyordum. Son konuştuğumuzdan bu yana neredeyse yirmi yıl geçmişti. İlk başta adını dahi hatırlamadım.

İnternet üzerinde yaptığım araştırma onu bana hatırlattı ve boşlukları doldurdu. Ben onu tanıdığımda sanat tarihi okuyordu ve anlaşıldığı kadarıyla modernizm konusunda uzmanlaşıp Avrupa'daki üniversitelerde bu konu üzerine eğitim vermeye gitmişti. 90'ların sonlarında, saptayabildiğim kadarıyla, bilim insanları ve felsefecilerle işbirliği yaparak, "Nehir Değil Haliç: Aurelius Akıntılarını Yönlendirme" ve "Bir Zamanlar Olan ve Hâlen Olmayan" gibi başlıklarda, performans ile avangard-provokasyon arası bir tarzda kısa diziler sahneleyerek biraz kötü bir nam salmıştı. Bu etkinliklerin hiçbiriyle ilgili ne bir ayrıntı ne de bir açıklama bulabiliyordum.

2002 yılına gelindiğinde artık internette adı sanı kalmamıştı. Ortadan kaybolmuş görünüyordu. Ta ki bana yazana kadar.

Mesajı kısa ve özlüydü. Bir süre önce yazdığım, Sürrealizme değinen eski bir yazımı okumuş ve bu ona, bu harekete duyduğum ilgiyi hatırlatmıştı. Buna dayanarak, benimle tanışmayı çok isteyen ve onunla konuşmanın bana da kesinlikle çok ilginç geleceği birisi adına benimle temas kurduğunu söylüyordu. Ancak, söylediğine göre, çok sınırlı imkânlar söz konusuydu; "yalnızca arada bir, tesadüfen ve kısa bir zaman için açılan kapılar."

Farringdon'daki bir otelin ismini, oda numarasını ve zamanı (iki haftadan az zaman vardı) vermiş, bana bir defter getirmemi söylemişti; hepsi bu kadardı.

Bu mesajı neden görmezden gelmedim, emin değilim. Esas olarak merak sanırım –yıllar boyunca çok sayıda eksantrik davet aldım, ama hiçbirinde bundaki neredeyse saldırgan aciliyet duygusu yoktu. Gelgitler yaşadıktan sonra, nasıl olduysa, kendime de hayli şaşırarak, rahatsızlık hissettiğim an hemen dönüp gelmeye kararlı bir şekilde –rengi ağarmış ama kasvetli diyemeyeceğimiz– o otele doğru yola çıktım. Bana söylenen zamanda, bana söylenen kapıyı çaldım.

Şaşırtacak şekilde bana kapıyı açan, notu yazan kişi değil, yaşlı bir adamdı. Girmem için yana çekildi.

Adam seksenlerindeydi, ama dimdik duruyordu. Saçları belki yarı yarıya azalmıştı ama tümüyle beyazlaşmamıştı. Zayıftı ve temiz, soluk, yıpranmış, çok eski moda kıyafetinin içinde hâlâ güçlü görünüyordu. Onunla olduğum saatler boyunca yüzündeki şüphe ifadesi hiç kaybolmadı.

Tanıdığım kişiyi sordum ve adam sabırsızca başını iki yana sallayıp homurtulu bir Fransızcayla, "*Ç'est seulement nous deux*," diye yanıtladı. Yalnızca ikimizdik.

Fransızcam kötüdür, ama pasif halde dinlerken konuşmama göre daha iyidir; neyse ki öyleymiş.

Kendimi tanıttım, o başıyla selamladı ve göz göre göre karşılık vermedi.

Odadaki tek sandalyeden çantasını alıp oraya oturmamı işaret etti. Yaşından dolayı bunu yapma konusunda tereddüt ettim ama o sabırsızca yine işaret etti, ben de itaat ettim ve bunu takip eden saatlerin büyük kısmında o bazen gezinerek, bazen ağırlığını biraz bir ayağından öbürüne vererek, huzursuzluğunu ya da enerjisini hiç kaybetmeksizin ayakta kaldı. Oturduğunda da, toplanmış yatağının tam kenarına iliştı ve pek uzun oturduğu söylenemez.

Bana Sürrealizmle ve radikal siyasetle ilgilenen bir yazar olduğumu bildiğini ve bu nedenle de bana bir hikâye anlatmak istediğini söyledi. Belirttiği gibi olduğumu söyledim ama bu hareketin tarihi konusunda kesinlikle bir uzman sayılamayacağım konusunda da onu uyardım. Benden daha uzman birçok insan olduğunu, belki de onun ve benim tanıdığım kişinin onlardan birini arayıp bulması gerektiğini söyledim.

Adam kış soğuğunu aratmayan, nadir gülümsemelerinden birisiyle karşılık verdi.

"Elle a déjà essayé," dedi. Söz konusu kişi zaten buna çabalamıştı. O, şu belirsiz programa göre zaman kalmadığı için giderek artan bir telaş içindeydi ve dediğine göre ben onun irtibat kurduğu dördüncü kişiydim. Bir süre bu söylediklerinin sindirilmesini bekledi. Yani tanıdığımın bu-

labildiği en iyi kişi bendim ve şimdi benim işim dinlemek, not almak ve nihayetinde onun bana söylediklerinden yola çıkıp en iyi olabileceğini düşündüğüm her neyse onu yapmaktı.

Ben organize olup, kalem ve kâğıdımı çıkarana kadar bekledi. Kayıt almak için telefonumu çıkardım ama o başını iki yana salladı, ben de geri kaldırdım. Önümde elleriyle âdeta havayı kesip biçerek düşüncelerini toparlıyordu.

"Sizin Paris'iniz," diye başladı, "eski Paris. Yeni Paris'te her şey farklıydı. Yeni Paris'te bir adam vardı. Aşağı bakıyordu. Geceydi. Parçalanmış şehrin bir duvarının ötesinden, Naziler ateş ediyordu."

Böylelikle olağanüstü, gerçekten de (sıfat abartılı değil) insanın hayatını değiştiren otuz dokuz saat başladı. Bu saatler boyunca, uyku kesintiye uğratmaksızın, giderek daha kızarmış gözlerle ve dalgınlaşarak, cips, çikolata, su ve mini bardan berbat bir şarapla takviye görerek, adam bana Yeni Paris'in son günlerini, burada sunduğum hikâyeyi anlattı.

Passé simple[107] ve *imparfait*[108] kullanıyordu: Şehrin niteliği, tarihiyle ilgili açıklamaları, Yeni Paris'in cadde ve manzaralarıyla ilgili tanımlamaları tam manasıyla canlı da olsa, bana anlattıklarının bir hikâye olup olmadığı belirsizliğini hep koruyordu. Zaman zaman duraksıyor, defterimi elimden alıyor ve tanımladığı şeyin resmini çiziktiriyordu. Bunlar hâlâ bende duruyor. Ressam değildi, ama bu bazen olanları gözümde canlandırmama yardımcı oluyordu. Çok sık olarak da anlattıkları bende başka bir resim, şiir veya metinle ilgili bir hatırayı canlandırıyor ve defterimi elin-

---

107 Basit geçmiş zaman.
108 Di'li geçmiş zaman.

den alıp kendim çiziyor, ona "Böyle mi? Buna mı benziyordu?" diye soruyordum. Çok daha sonraları da bazen kendi kitaplarıma dönüp anımsayabileceğimi düşündüğüm bir kaynak arayacaktım. Bu kitapta onun çok doğru olduğunu belirttiği kabataslak çizimlerimi yeniden ürettim.

Birlikte geçirdiğimiz zaman boyunca üç kez kendi defterlerinden bazılarını çıkardı. Yıpranmış, antika, kan-kırmürekkep lekeli defterler. Onları baştan sonra okumama izin vermeyecekti, ama bana belirli bölümleri, belirli tarihlerde kargacık burgacık Fransızcayla girilmiş yerleri gösterecek ve belgelediği ifadeleri, hatta başka çizimleri (bu son söylediklerimi belli ki kendisi çizmemişti) kopyalamama izin verecekti.

Bu adamın hikâye anlatışı tek kelimeyle etkileyiciydi, ama dağınıktı. Büyülenmiştim, sürüklenip gidiyordum. Odaklanmış bir şekilde ve duraksamadan konuşuyordu, ama –belli ki kendisini müthiş bir zaman baskısı altında hissederek– çok hızlı gidiyordu; ve ben de bir taraftan çeviri yaparken notlarımı ancak kesik kesik alabildim. Olayları belli bir sıraya koymadan anlatıyordu. Tekrar geri dönüp kaçırdığını fark ettiği detayları tamamlıyordu. Bazen kendisiyle çelişiyor ya da tarihsel spekülasyonlar ile görünüşteki kesinlik arasında yön değiştiriyordu. Dikkati dağılabiliyor, çok enteresan olmaktan başka pek de bir anlamı olmayan, Yeni Paris'in anlattığı hikâyeye yalnızca teğet geçen bir detayını uzun uzadıya düşünerek veya onunla ilgili açıklamalarda bulunarak konudan uzaklaşabiliyordu.

Yeni Paris'in kendisiyle ilgili konuştuğunda, en iç parçalayıcı, düşsel konulara giriyor, başka bir şey anlatmıyordu. S-Patlaması öncesi döneme ait, Marsilya ve *Villa Air-Bel*

ile ilgili tanımlamalarında ise farklı bir kayıt kullanıyordu. Bu durumlarda ona anlatılmış şeyleri, yeniden kurulmuş şeyleri, araştırmaların –tamamlanmamış, sonrasında görev bilinciyle, bir hayli inceleyerek, doldurmak için elimden gelenin en iyisini yapacağım boşluklarla dolu araştırmaların– sonuçlarını naklediyordu.

İlk etapta adam sözü herhangi bir nedenle kesildiğinde son derece diktatörce davranıyordu. Zaman bir türlü akıp geçmezken, özellikle gece yarısından sonraki saatlerde, dışarıdaki gecenin içinden bir araba ya da tek başına geçen bir yayanın sesi beni sıçratıp kendime getirdiğinde (perdeleri kapatmıyorduk), bir şeyi netleştirmesi, tarif ettiği kimi *manif*lerin kaynağını ortaya koyması ya da tarihsel bir detayı sorgulamak için elimi kaldırdığımda, artık daha sabırla dinliyordu. Ben sorular soruyordum, o bazen yanıtlıyordu. Karşılıklı etkileşimimiz bazen bir saat ya da daha uzun süre konunun dışına çıkan bir görüşme halini aldıktan sonra, Thibaut ile Sam'in Yeni Paris'in harabeleri arasındaki seyahatlerinin esas rotasına geri dönüyordu.

Adam bana adını hiç söylemedi, ben de ona sormadım.

Bana defterleri gösterdiği zaman dahil, Thibaut'dan hep üçüncü tekil şahıs olarak bahsetti. Ancak, tabii ki, ben onun Thibaut olduğundan emindim. Bu notlarda, bu varsayımla yoluma devam ettim.

Bu son derece rahatsız ediciydi. Çünkü, merak ediyordum, onun Thibaut olduğuna inanıyorsam, bana gerçeği anlattığına da inanıyor muydum?

Elbette bu mantıkdışıydı. Ama Londra'nın dışarıda homurdanan geceyarısı trafiği eşliğinde, tükenmiş bir şekilde o ucuz sandalyede oturup ziyaretçinin bana anlattığı ölüm

kalım savaşlarını dinlerken, bu pek de böyle görünmüyordu. Bu önce mümkün göründü, sonra makul, sonra muhtemel. Yani eski bir mücadeleyi betimleyen bir Yeni Paris kaçağıyla konuşuyor olmam.

Memleketinden kaçış, nasıl? Buraya geliş, neden? Kendimi ona bunu sorma noktasına getiremedim. Ya çok korkaktım ya çok saygılı ya da işte öyle bir şey; sonra da fırsat kaçmıştı.

Şimdi benim için bunu yeniden toparlamak güç, ama sanırım bu yalnızca bir bölümdü. Sanırım Thibaut ve Sam'in hikâyesi ve *Villa Air-Bel* ile Yeni Paris'in nasıl oluştuğunun daha kısmi ve belirsiz arka plan hikâyesi, daha uzun bir hikâyenin ilk bölümüydü; bana takip eden yıllarla ilgili daha başka hikâyeler anlatacaktı ve belki de sanat ve iblislerle kirletilmiş dünyanın diğer yerleriyle ilgili detaylar.

Ama ikinci gün boyunca daha tedirgin, daha rahatsız ve giderek daha hızlı konuşur oldu. Hikâyenin, Yeni Paris'in son günleri olmadığı ortaya çıkan sonuna ulaşmak için acele ediyordu.

Sonunda bitirdiğinde –somut bir şekilde rahatlamıştı– kendime uzun bir sürenin ardından ilk kez kalkıp tuvalete gitme izni verdim. Emin değilim, ama şimdi sanki banyodan bir kapının aralanıp tekrar kapandığını hatırlıyormuşum gibi hissediyorum.

Her hâlükârda yatak odasına geri döndüğümde, adam, sırt çantası ve defterleri yoktu. Beni sayfalar dolusu karalamalarım, gönül darlığım, heyecanım, derin şaşkınlığım ve otel faturamla yalnız bırakmıştı.

Onu bir daha hiç görmedim. Ne de, özel bir detektifin külfetli yardımına rağmen, bizi tanıştıran eski tanıdığımın izini bulabildim. Yalnızca notlarım ve açıkça telaffuz edilmemiş olsa dahi, bana yüklenmiş görevim vardı. Çok çalışmam gerekti, sonunda da burada gördüğünüz gibi görevimi yerine getirmeye giriştim.

Yazdıklarım –bana çağrıda bulunanların, yapacağımı kesinlikle bildikleri gibi– adamın anlatı selinden çıkardığım hacimli notlarımdan, elimden gelen en iyi şekilde dikkatlice seçilmiş, süzülmüş ve düzenlenmiştir. Birkaç yerde, araştırmalarımın sonucunda, onun söylediklerindeki boşlukları tamamladım, hatta bazen düzeltmeler yaptım. Yine eminim ki, bu da bana verilmiş bir görevdi.

Belki bazı okurlar, kendimi, bana anlatıldığı şekliyle, hem pek kısa ve özlü hem de hissiz, kelimesi kelimesine raporlamayla sınırlamamış olmamın yakışık almadığını düşünecektir. Diyebileceğim tek şey şu ki, ben bir roman yazarıyım ve hem benimle irtibata geçen kadın hem de buluştuğum adam bunu biliyordu. Belki de gerçekten başka bir muhabiri tercih edeceklerdi ama ellerinde olanla idare etmek durumundaydılar. Belki de hikâyenin kurgu olarak anlatılmasını, bu tür bir anlatımın sunabileceği, adamın ifadesinde canlı bir şekilde belirgin olan o basıncı ve ivediliği yansıtmasını da istemiş olabilirler. Hikâyeyi burada, nezaket gereği ve anlatım şeklimi mazur göstermek için, "kısa roman" olarak adlandırdım. Bunu onaylayıp onaylamayacaklarını bilmiyorum.

Ayrıca bir referanslar bölümü ekledim. Bu raporu düzenlemek ve S-Patlamasının farklı şeyler meydana getiren gücünü biraz olun anlamak için, adamın tarif ettiği *manif-*

lerin kökenlerini açığa çıkarma çabası içinde çok zaman harcadım. Çoğu, tabii, oldukça aşikârdı. Diğerlerinin kökenini, "Thibaut"nun bildiğini sık sık açıklayarak, kendisi bana anlattı. Bazı durumlarda hikâye içinde onları belirginleştirmek için ben de onun izinden gittim: Diğerleri ise aşağıdaki notlarda yer alıyor. *Manif*lerden birkaçının kökenini açıklamadı ya da belki de bilmiyordu.

Sohbetimiz boyunca başka birçok olgudan ve yaşayan *manif*lerden bahsetti, bunlardan bazılarını tanıyordum ya da daha sonradan tespit ettim, ve hepsini şehrin tarihi, demonolojisi, manifolojisi üzerine uzun notlarımda, Yeni Paris ansiklopedisiyle ilgili taslaklarımda kayda aldım. Onlara burada değinilmiyor, çünkü onun hikâyesinde bunlar yalnızca gereksiz ayrıntılar olarak beliriyor. Onun bütün o rastgele tanımlamaları, şehri harap eden savaşın –ve düşlerin– nasıl da fokur fokur kaynamakta olduğu duygusuyla nefesimi kesip durdu. Yeni Paris'teki bir kâşif, merdivenlerden inen çıplaklarla ya da çırılçıplak soyulmuş gelinlerle, Emmy Bridgewater'ın[109] koyu çizgilerinin bileşimleri, Alice Rahon'un[110] gecenin içindeki kedileriyle karşı karşıya gelebilir. Roland Penrose'un[111] *Winged Domino*'sunun[112] saldırgan bir yansıması olarak, ağzı ve gözleri kelebekler tarafından kapatılmış olabilir. Saati eriyebilir.[113] Wilhelm Freddie'nin[114] mumyalanmış at kafası figürü veya Rachel

109 1906 yılında doğmuş bir İngiliz sürrealist ressam. –*çev.*
110 1904 yılında Fransa'da doğmuş, Meksika kökenli Sürrealist ressam ve şair. –*çev.*
111 1900 Londra doğumlu İngiliz aktör, tarihçi ve şair. –*çev.*
112 Penrose'un "Kanatlı Domino" resmi. –*çev.*
113 Salvador Dalí'nin resimlerindeki eriyen saatler.
114 1909 doğumlu, Danimarkalı sürrealist ressam ve heykeltıraş. –*çev.*

Baes'in[115] dalgalı etekli elbisesi ya da Seligmann'ın[116] hızla ilerleyen kadın bacaklı taburesi ya da Teige'den[117] bir *manif*, dansçının bacakları üzerinde kuğu boynu, onun üzerine doğru yürüyebilir. O, Picabia'nın[118] katman katman insanlarının, birbirlerinin içinden ağır ağır ilerleyişini izleyebilir veya Eileen Agar'ın[119] biçerdöverinin sürüklenen, dermansız, takırdayan kırmızı şekillerini görebilir. Germaine Dulac'ın[120] filminden bir rahip *tezahür edip* onun yolu boyunca ağır ağır ilerleyebilir. Lise Deharme'nin[121] genç kızı lime lime kıyafetler içinde karşısına çıkabilir. Wols'un[122] çöp gibi ince hayvan iskeletlerini avlayabilir. Kaldırım taşları arasından fırlamış, etle dolu ağaçlardan toplayabilir. Lee Miller[123] ve Man Ray'in[124] karanlık bir şekilde parıldayan, aşırı pozlanmış varlıklarından kaçabilir.

Mesele, umuyorum, nettir. Yeni Paris'in caddelerinde izdiham var.

Bu anlatıda bahsi geçen o *manif*lerden, tanımlamayı başaramadığım eminim daha pek çoğu var. Şayet doğru anlıyorsam, S-Patlamasının sonuçlarının büyük ölçüde rast-

---

115 1912 doğumlu, Belçikalı sürrealist ressam. *–çev.*

116 1900 doğumlu, İsviçre kökenli Amerikalı ressam ve gravür sanatçısı. –*çev.*

117 1900 doğumlu, modernist avangart akımın temsilcisi Çek ressam, yazar ve eleştirmen. *–çev.*

118 1879 doğumlu, bir süre sürrealist akımın içinde yer almış, Fransız öncü ressam, şair, heykeltıraş, grafik sanatçısı. *–çev.*

119 1899 doğumlu, Arjantinli sürrealist resim ve fotoğraf sanatçısı. *–çev.*

120 1882 Fransa doğumlu, film yapımcısı, film kuramcısı, gazeteci, eleştirmen ve feminist. *–çev.*

121 1898 Fransa doğumlu, Breton'un yakın arkadaşı olan Sürrealist kadın yazar. *–çev.*

122 1913 Almanya doğumlu Sürrealist ressam. *–çev.*

123 1907 Amerika doğumlu, sürrealist kadın fotoğrafçı. *–çev.*

124 1890 Amerika doğumlu, kariyerinin büyük kısmını Fransa'da geçiren kübist, fütürist, dadaist, sürrealist fotoğraf sanatçısı. *–çev.*

gele olması ya da Sürrealist akımın içindeki tanınmamış ressamların, yani insan olanların, çalışmalarının *tezahürü* olması, onun doğası gereği olan bir şey. Bunları bilmem asla mümkün değildi. Diğer *manif*leri anlatım sırasında ve bu itibarla tanımayabilirdim. Ayrıca gördüğüm çalışmalardan türediğine emin olduğum ama anımsayamadığım ya da izini süremediğim varlıklar da vardı. Sanat konusunda benden daha bilgili birisi boşlukları doldurabilir.

Sürrealizm konusunda kuşkusuz muazzam bir literatür var –listelenemeyecek kadar çok sayıda mükemmel kitap var. Bunun yanı sıra yığınla reprodüksiyonlar, sürrealizmle ilgili sözlük ve ansiklopediler, manifesto ve metinlerin koleksiyonları var, ki bunların birkaç cildi bana Yeni Paris'i hissetmem ve *manif*leri tespit etmem konusunda özellikle yardımcı oldu. Bunların arasında şu kitaplar sayılabilir: Michael Löwy'nin *Morning Star*'ı (Sabah Yıldızı);[125] Franklin Rosemont ve Robin Kelley'in revize edilmiş *Black, Brown & Beige: Surrealist Writings from Africa and the Diaspora*'sı (Siyah, Kahverengi ve Bej: Afrika ve Diyasporadan Sürrealist Yazılar); Penelope Rosemont'un *Surrealist Women: An International Anthology* (Sürrealist Kadınlar: Uluslararası Bir Antoloji) kitabı; Michael Richardson ve Krzysztof Fijałkowski'nin revize edilmiş *Surrealism Against the Current* (Akıntıya Karşı Kürek Çeken Sürrealizm) kitabı ve Anne Vernay ile Richard Walter'in revize edilmiş *La Main à plume: Anthologie du surréalisme sous l'Occupation* (Kalem Tutan El: İşgal Altında Sürrealizm Antolojisi) kitabı.

---

125 *Sabah Yıldızı, Gerçeküstücülük ve Marksizm*, Versus Kitap, 2009

Ziyaretçi ve kadın tam olarak ne için Yeni Paris'in hikâyesinin anlatılmasını istedi, hiçbir fikrim yok. Çok sayıda *manif*in, kendilerindeki S-Patlaması anından *sonraki* tarihlerde, dünyamızdaki sanat eserlerinde ortaya çıkmış görünmesi, bana bir şekilde konuyla ilgiliymiş gibi geliyor. Bu bizim realitelerimiz arasındaki ilişkilere dair ne anlatıyor olabilir –acaba belli bazı eserler, zaman çizelgesindeki olasılıklar her ne olursa olsun, doğmakta ısrar mı etti; yoksa *tezahür eden*, varlıkbilimin görünüşte geçilemez olan bariyerlerinin ötesine ulaşıp, izlerini bırakan ya da çıkaran bazı güçler mi oldu– onu bilmiyorum.

Oteldeki buluşmadan üç hafta sonra, Stepney'de bir kafede, karşılaşmamızı düşünerek oturuyordum. Şans eseri başımı kaldırıp tam vitrinin içinden, dışarıda durmuş, camdan bana bakmakta olan bir adamla göz göze geldim. Yani, sanırım, o bana bakıyordu. Emin olamıyorum. Vitrindeki raflarda yiyecekler vardı ve oturduğum yerden bir elma adamın yüzünü kapatıyordu. Onun ötesinden paltolu ve şapkalı, kıpırdamadan duran bir adamı görebiliyordum. Elma gözlerini, burnunu, ağzını kapatıyordu. Yine de sanırım o bana bakıyordu.

Sonunda nefesimi içime çektim ve o gitmişti, yüzünü göremeyeceğim kadar hızlı.

Belki Yeni Paris'in *manif*lerinin doğasını ve kaynağını, sanatın ve *tezahür ettirmenin* gücünü anlayan birileri önümüzdeki zamanlarda bize yardımcı olabilir.

Ne olursa olsun, Yeni Paris'in hikâyesi bana anlatıldığında benim de onu anlatmamam mümkün değildi.

NOTLAR

Bazı *Manif*ler, Ayrıntılar ve Kaynakları

Sayfa 18 **"Bu *Vélo*!":** Bisikletli kadın, Leonora Carrington'un 1941 yılında dolmakalemle çizilmiş resmi *I am an Amateur of Velocipedes*'den (Velespitlerin Acemisiyim) alınmıştır. Thibaut onu gördüğünde şoka uğramış olsa da, Carrington resminde, makinesinin süslü baş kısmında bir sürücüyü de çizmişti.

Sayfa 21 **toplaşan herkes kara erdemi izlerken:** "Kara erdem" –"La Vertu noire"– bana bilgi verenin ifadesiydi. Bu ifade ve camın arkasındaki varlıklarla dolu karanlık tasviri temel alınınca, evdeki renk kaosu, Roberto Matta'nın aynı isimli yağlıboya tablosunun bir *manifi* olsa gerek.

Sayfa 23 **bahçe uçak tuzaklarından daha kötü şeyler de var:** 1935 sıralarında, Max Ernst birden çok *Garden Airplane Trap* (Bahçe Uçak Tuzağı) resmi; canlı, tüylü, mantarımsı, dağlalesine benzer çiçeklerin arızalanmış uçakları örtecek şekilde büyüdüğü manzara resimleri yaptı.

Sayfa 23 **yarasa kanatlı iş adamları ve kadınları sürüsü:** Kanatlı figürler kültürel anlamda pek de eşi benzeri görülmemiş şeyler değil, ama burada özel olarak betimlenen uçan burjuvazi, Ernst'in 1934 tarihli kolajı *Une semaine de bonté*'den ortaya çıkmış gibi göründü bana: Şu "iyilik haftası"nın Salı gününden başlanarak, onun figürleri kataloglardan kesilmiş ve gaddar kanatları olan korkunç yaratıklara dönüştürülmüştü.

Sayfa 23 **tek, iki ve üç kanatlı uçak geometrileri:** Antimadde kadar eski tarihli, ürkütücü, renksiz anten şekilleri, René Magritte'in 1937 tarihli resmi *Le Drapeau noir*'dan. Bu çalışmanın, Guernica bombardımanından esinlendiği iddia edilir: Yeni Paris'in göklerinde, onun *manif*leri bir Thanatos'un[126] amansız, mekanik tekrarları gibi görünüyor.

Sayfa 24 **Dev ayçiçekleri her yerde kök salmış:** Bariz bir şekilde atıfta bulunmamış olsa bile, Thibaut'nun betimlediği ayçiçeklerinin ölçeğine dair bir şeyler vardı ve onun bu tasvirindeki tedirginlik, Dorothea Tanning'in "çiçeklerin en saldırganı" olarak adlandırdığı çok büyük boylu modellerinin bir öncülünü, kendisinin 1943 yapımı, devasa ve uğursuzca parlayan bir modelin iki kızı korkuttuğu *Eine Kleine Nachtmusik* isimli resmini hatırlattı ve bu tasvirin o resimden *tezahür ettiği* konusunda şüphe duymama yol açtı.

Sayfa 25 **sapları olan yukarı doğrulmuş yılanlar:** Yılanların tuttuğu, göz ve kalp yapraklı bu bitkiler, Âşıkların Çiçeği, şimdi adının Léona Delacourt olduğunu bildiğimiz kadın, "Nadja" tarafından André Breton için (Breton'un kaba bir şekilde ifade ettiği gibi, "oldukça acemice") çizilmiş ve Breton'un 1928'de yayımlanmış, ona ithaf olunan romanımsı eserinde reprodüksiyonu yer almıştır.

Sayfa 25 **insan elleri spiral kabuklar altından ilerliyor:** Dora Maar'ın esrarengiz fotoğraf kolajı *Sans Titre* (1934), deniz kabuklu elleri olan *manif*lerin kaynağıdır. Bana gösterdiği savaş defterlerinde, Thibaut, *Quai d'Auteuil*'in aşağısında, çadırlardan oluşmuş bir balıkçı köyünü tasvir ediyor. "İnsanlar, ıslak kumu telle tarayıp parmakları üzerinde ağır ağır ilerleyen spiral kabukluları çıkarıyorlar. Boyalı tırnaklar. Yerel halk

---

126 Yunan mitolojisinde ölüm tanrısı. –*çev.*

onları haşlıyor. Deniz salyangozunun buhar tüten eletini kabuklardan çıkarıp yamyamlıklarından utanmaksızın yiyorlar."

Sayfa 25 **her köpekbalığı bir kano koltuğuyla kamburlaşmış:** 1929'da, Belçika gazetesi *Variétés* çeşitli Sürrealist oyunların sonuçlarını yayımladı. "Olursa, Olduğunda" oyununda bir oyuncu bir şart kipi, diğeri de ona bakmaksızın bir temel tümce yazar, sonra bunlar yeni bir cümlede birleşir. "Eğer," diye ortaya attı Elsie Houston, "kaplanlar bize ne kadar minnettar olduklarını kanıtlayabilse," ardından fotoğrafçı Suzanne Muzard tamamladı, "köpekbalıkları kendilerinin kano olarak kullanılmasına izin verirdi." Görünen o ki köpek balıkları, Yeni Paris'teki gibi, bunu bazen yapabilir.

Sayfa 25 **kırk kat yukarıdaki payanda direkleri:** Tıpkı bizim dünyamızda Eyfel Kulesi'nin Paris'in en ikonik imgesi olması gibi, Thibaut'nunkinde de tepesi şaşırtıcı bir biçimde kesilmiş ve perdahlanmış kule de öyle. Thibaut, George Melly'nin *Paris ve Sürrealistler*'inde, kuleyle ilgili Paris'in "güzelleştirilmesi"ne dönük bir tartışma sırasında, "yalnızca üst yarısının bırakılmasının önerildiğini" laf arasında söyler. S-Patlamasının dinamiğiyle bağlantılı olduğu açık olan bu gizemli önerinin başka herhangi bir şekilde bahsinin geçtiğini görmedim.

Sayfa 29 **bir kule, insan ve koca bir kalkanın ölçeği kaçmış tek bir beden olarak beliren imkânsız** bileşimi... **bir** çift **yüksek topuklu kadın** ayağı: Genç Thibaut'yu inceleyen bu miğferli figür, André Breton, Man Ray, Max Morise ve Yves Tanguy tarafından 1927'de yapılmış bir muhteşem cesetten *tezahür etmiş* gibi görünüyor.

Sayfa 30 **birbiri ardına evlere bulaşan moral bozukluğu:** Céline'in çalışmasında, bahsi geçen moral bozukluğuyla ilgili *manif* konusunda belirli bir kaynak bulamadım. Tasvir

edilen bütünsel duygu, şüphesiz onun çalışmasının içine nüfuz etmiştir.

Sayfa 30 ***Enigmarelle*, bir sergi rehberinden sendeleyerek çıkan züppe robot:** *Enigmarelle*, lüleli saçı ve boş cilalı gülümsemesiyle ucube bir makine figürüydü. Sürrealistler tahminen 1904'te Amerikalı mucit Frederick Ireland tarafından yaratılan ve vodvil dünyasında popüler olan "Çelik Adam"a hayrandılar. Onun, kendilerinin 1938 sergisine katılacağı sözünü verdiler (katılmadı). Bizim dünyamızda sorgusuz sualsiz sahte olan, Yeni Paris'te gerçekmiş gibi görünüyor.

Sayfa 30 **hayal kuran bir kedi:** İki ayaklı kedi, Nadja tarafından yapılmış *The Cat's Dream* (Kedinin Hayali) resminin *tezahürüdür*. Sağ ayağına bağlı bir ağırlıkla engellenmiş ve kuyruğu, Thibaut'ya göre, sürekli arkasında ve kafasının üzerinde olasılıksız bir balon gibi uçan metal bir halkaya halatla bağlı hayvanın tehlikeli olup olmadığı belirsizdir.

Sayfa 31 **sage-topraklarından, içe bükülen perdeleri... gibi** pürüzsüz yüksek dağ topografyalarından: Onun tasvirinden ve yerlerin tuhaf isminden, sage-topraklarının, Kay Sage'in bazı resimlerindeki donmuş, bükülmüş, hüzünle dalgalanan kıvrım ve kaya formlarının coğrafyada *tezahür ettiği* yerler olduğunu fark etmem biraz zaman aldı.

Sayfa 31 **Bir sokak lambasının altında zaman gece:** *Manif* gecesinin bu izbe karakol mevzisinin, sokak lambasıyla birlikte kesinlikle Magritte'in resim serisi *The Empire of Light*'dan (Işık Krallığı, 1953-54) olduğu görünüyor.

Sayfa 36 **Jacques Hérold kara bir zinciri ateşe verdi:** Bizim zaman çizelgemizde *Informations surr*éalistes'in Jacques Hérold'un yaptığı kapakla yayımlandığı tarih Mayıs 1944'tü: Alev alev bir zincirin basit, iç açıcı olmayan bir imgesi.

Sayfa 44 **hayali bir memeli hayvan onu marmoset gözleriyle izliyor:** Thibaut pençeli hayvan imgesinin kaynağından hiç bahsetmedi; ben de onun izini sürüp bulmaya çalışmayı düşünmedim. Ama çok daha başka araştırmalar sırasında Valentine Hugo'nun *The Dream of 21 December 1929* (21 Aralık 1929'un Hayali) adlı, söz konusu yılda yaptığı karakalem resmi ile karşılaştım. Hayvanın oradan *tezahür ettiği* netti. Bu imge aynı zamanda boğulmuş bir kadını da içeriyor: Thibaut'nun rahatsız olduğu avcı kadar avın da *manif* olması muhtemel.

Sayfa 45 **Redon'un kötü gözlerle bakan on bacaklı örümceği:** Mızmızlanan, neredeyse şempanzeye benzer yüzüyle *The Smiling Spider* (Gülümseyen Örümcek) orijinal karakalem, sonrasında da baskı resim haliyle 1880'lere dayanır. Odilon Redon, Sürrealistlerin hürmet edilen, yakın tarihli atalarındandır ve onun "noirs"ından, "kara şeyler"inden pek çoğu Yeni Paris'te görülmüştür: Thibaut bana Nazi askerleri ile Manuşyan Grubu güçleri arasındaki bir savaşın dumanlar tüten kalıntıları üzerinde sakin bir şekilde yükselen, gökyüzünü gözleyen büyük göz-balonunu tarif etmişti.

Sayfa 47 **bu tür aşırı düzenli Delvaux kemiklerine... eğilmiş Mallo iskeletlerine:** Belçikalı ressam Paul Delvaux'nun çalışmasından *tezahür etmiş manif*ler Yeni Paris'te oldukça yaygın görünüyor; Delvaux, koca gözlü çıplak kadınlarına olduğu kadar saplantılı şekilde olmasa da, özellikle burada tanımlananlara benzer iskeletlere tekrar tekrar dönmüştür. Onun 1941'deki resminin ismini vermek gerekirse, Yeni Paris'in tamamı *"la ville inquiète"*, yani endişeli, kuruntulu, huzursuz, rahatsız bir şehir olarak düşünülebilir. Tedirgin şehir. Aynı zamanda, sarsılarak uzanırken tekrar tekrar kendilerini parçalara ayırıp yeniden oluşturan, monte olan, titreyen kemik figürlerlerin de yaşadığı bir şehir. Bunlar Maruja Mallo'nun

1930'daki *Antro de fósiles*'inden (Fosiller Mağarası) *tezahürlerdir.*

Sayfa 48 **Musée de l'Armée... boşaltılıyor... tuhaf çalılıklar tarafından:** 1933'te *Le Surréalisme au service de la révolution*'un 6. sayısından Paul Eluard'ın fikri apaçık bir şekilde *tezahür etmiş. Les Invalides* için önerdiği "mantıkdışı süsleme", alanın "bir titrek kavak ormanı ile yer değiştirmesi" idi.

Sayfa 50 **"Onlara kurt-masalar deniyor... Brauner adında bir adamın düşleminin *dışavurumu.*":** Romen ressam ve heykeltıraş Victor Brauner'in "*loup-table*"ının, yani "kurt-masa"sının en ünlü tekrarı, yine onun, bizim realitemizde, 1947'de yaptığı fiziksel objenin kendisidir. Thibaut'nunkinde de fiziksel olarak onu yapıp yapmadığını bilmiyorum, ama S-Patlamasından önce en azından iki kez, Thibaut'nun da bildiği anlaşılan, 1939 tarihli resimleri *Psikolojik Boşluk* ve *Büyülenme*'de mobilya-hayvanı imgeleştirmişti. Thibaut'nun da bahsettiği gibi, daha sonraki heykelde olduğu gibi daha önceki her iki yorumda da avcı hayvanın, Breton'un söylediği gibi, "omuzundan geriye, ölüme çığlık atan", hırlayan kafası, kuyruğu ve azametli testis torbası, kurttan daha çok tilki gibi görünüyor. Breton, Brauner'in kurt-masasını korkuya, yaklaşmakta olan savaş beklentisine eşsiz ve duyarlı bir şekilde değinen bir yapıt olarak değerlendirmiştir.

Sayfa 52 **deniz kabuklu bir kitap:** Başlangıçta "su altında kalmış kitabın" Prospero'nun kara büyü kitabı olduğunu sanmıştım, ama daha sonraki sohbetlerde Thibaut beni düzeltti: O, Leonor Fini tarafından 1936'da yapılmış bir objenin *manifi*ydi.

Sayfa 52 **kürkle kaplı bir kaşık:** Thibaut, kısmen bulmayı umduğu kaşığa çoğunlukla aynı şekilde kürkle kaplı bir kupanın

eşlik ettiğini ve onun da tabii ki Meret Oppenheim'ın kimi kez *Kürkte Kahvaltı* olarak da bilinen ünlü montaj eserinden *tezahür ettiğini* söyledi. Yeni Paris'te kalmış kaşıkların makul bir azınlığı, görünen o ki, şimdi kürklüdür.

Sayfa 54 **"'Uyuyanlar... işçiler ve evrende olup bitenlerin işbirlikçileridir.'"**: Géographie nocturne'ün açılış satırının Herakles'ten olduğunu aktardı Thibaut. *La Main à plume* ile birlikte, 1941'de basılmıştı.

Sayfa 59 **"Ithell Colquhoun mu?"**: Colquhoun, bizim realitemizde, 1940'ta Londra Sürrealist Grubundan ihraç edilmiş, sıradışı ve önemsiz bir ressamdı. Okült, özellikle Kabala konusunda yaşam boyu süren bir merakı olmuştu ve yıllar boyu büyüye eğilimi olan çeşitli mezhep ve gruplara üye olarak katılmıştı. Daha sonra *Goose of Hermogenes* (Hermogenes'in Kazı) isimli, büyüyle ilgili tuhaf bir romanın yazarlığını yapmıştır.

Sayfa 64 **"'Karman çorman bir şekilde... ormanlar çalılıklara gizlenmiş masalsı varlıklarla dolu.'"**: Robert Desnos'un bu orman tasviri 1926'dan, *Sleep Spaces* (Uyku Boşlukları) şiirinden gelmektedir.

Sayfa 65 **O saldırgan fütürist uçak-varlıklar:** 1929'da bir manifestoyla başlatılan "aeropittura" –"uçakresim"– İtalya'da ikinci nesil fütürizmin yoğun faşizm etkisi altında kalmış bir tekrarıydı. Bu, Benedetta Cappa, Enrico Prampolini, "Tato" (Guglielmo Sansoni), Fortunato Depero, Fillia ve Tullio Crali ile ilişkilendirilmişti. Kendi kısmi soyutlamalarını, o soluk kesen hizmet anlayışıyla, hayali hıza ve ağdalı propaganda faaliyetlerine ve Gerardo Dottori'nin 1993'te yaptığı Mussolini portresi olan *Il Duce* gibi yarı-dindar faşist ikonografiye sundular. Yeni Paris'te arada bir *tezahür ettiği* görülen, çılgın açısal *aeropittura,* bu uçak-varlıklardandı.

Sayfa 65 **"Fovistler de mi?.. Şu göz ardı edilebilir eski yıldız da mı?":** André Derain'in burada bahsedilen fovizmi (çiğ renkçiliği) *Vichy* rejiminde tolere edilmiş ve bir miktar ün salmıştı. Yeni Paris onun resimlerinden belli belirsiz ortaya çıkan çok parlak birkaç figüre evsahipliği yapmıştır. Gertrude Stein tarafından yazılmış, altı mısralık kısa bir şiir, ismini –ve Yeni Paris'teki sevimsiz *tezahür* saçmalığını– "göz ardı edilebilir eski yıldız" olarak bilinen *manif*e verir.

Sayfa 68 **Bir devin pisuvarı:** 1933'te Paris'in "mantıkdışı süslenmesi" üzerine müşterek bir tartışmada, *Arc de Triomphe*'nin bir klozete dönüşmesini önermiş olan Paul Éluard idi.

Sayfa 69 **orak kafalı koca bir balık... çok büyük çakıllardan yapılmış... bir kadın:** Dev, portakal renkli, hilal şeklinde kafası olan balık, Wilfredo Lam'ın göz alıcı canavarlarından ortaya çıkmış birçok *manif*ten birisiydi. Taş kadın figürü, Thibaut'nun tanıklığı sırasında aniden ve birçok kez belirmişti. Thibaut onu benim için çizdi ve bu sayede onun Meret Oppenheim'ın 1938'de yaptığı *Taş Kadın* resminin *manif*i olduğunu nihayet tespit edebildim. Ve böylesine çok tuhaflığın içinde bile, bu basit imgeyle ilgili gerçekten de özellikle göze çarpan bir şey var. Tam olarak ne olduğunu ifade edemiyorum. Ama sanırım bunun nedeni, masallarda insanların taşa dönüştüğünü pek çok kez işittiğimiz ve aynı şekilde birçok heykel gördüğümüz için, "taş kadın" denen bir şeyin neye benzeyeceğiyle ilgili fikir sahibi olduğumuzu zannetmemiz olabilir. Fakat Oppenheim'ın geriye yaslanıp dinlenen kadını, bildiklerimizin aksine, aykırı bir şekilde, gevşek biçimde bir araya getirilmiş bir avuç dolusu çakıl *taşından* oluşturulmuştur. Biz onların hissedilebilirliğini duyumsuyor, ellerimize nasıl oturacaklarını biliyoruz. Ama onun ayak bileklerindeki su çırpıntısı,

kadının uygun uzunlukta olduğunu ve dikkatlice sıvanmış bu pürüzsüz taşların vahşice orantısız olduğunu göstermektedir. Kadının taştan olması kadar bu ölçek sorunu da böylesine bir uyumsuzluğu yaratmaktadır.

Sayfa 70 ***Palais Garnier*, merdivenleri dinozor kemiklerinden:** Breton'un bir opera binası olan *Palais Garnier*'in "mantıkdışı süslenmesi" ile ilgili önerisi, onun bir parfüm çeşmesi olması ve merdivenlerinin "tarihöncesi hayvanların kemikleriyle" yeniden inşa edilmesiydi.

Sayfa 70 ***Le Chabanais*:** *Le Chabanais*'in olağandışı ve korkunç kaderi, Tristan Tzara'nın 1993'te önerdiği bir "süslemesinden" *tezahür*dür. Tzara ünlü genelevin, "şeffaf lavla dolup katılaştıktan sonra dış duvarlarının yıkılmasını" talep eder. Dehşet veren şu ki, Yeni Paris'te, içerideki her şeyi etrafa salarak olan da budur. Onlar, kehribar taşlarındaki böcekler gibi, ebedi şaşkınlık içinde donmuş, hayattan kopmuş, çürümemiş ve etrafa bakakalmış durumdadırlar.

Sayfa 70 **birçok parçadan oluşan, iplik iplik, floral şey, bitkisel bir korkuluk:** Bitkisel korkuluklar İspanyol-Meksikalı anarşist ve ressam Remedios Varo'nun 1938 yılında yaptığı aynı adlı çalışmadan *tezahür*lerdir. Kara bir arka planın önünde, kimi zaman insanın gözle görülür özelliklerinin belli belirsiz izlerini taşıyan, eğri büğrü, ıstıraplı, ipliğimsi ve hareketli figürler.

Sayfa 70 **Celebes:** Max Ernst'in 1921'de yaptığı resim, *Celebes* ya da *The Elephant Celebes* (Fil Celebes) Sürrealist kanon içerisinde en ünlü ve hemen tanınan çalışmalardan biridir. Onun çok büyük ölçülerde hayata geçirilmesi –Ernst'in bir zamanlar Sudan yapımı bir mısır tenekesi üzerinde gördüğü bir imgeden şeklini türettiği, garip, dehşet verici robotumsu fil– Yeni Paris'in en ünlü şeylerinden birisi oldu. Thibaut bana, onun şehirde amaçsız-

ca dolaştığı zamanlarda bir iz bıraktığını söyledi. Dinlenmek için durduğu her yerde, yapış yapış, sarı makine yağı gölcükleri bırakırmış.

Sayfa 71 **Paris'in üzerindeki güneş, ne boş kalpli bir yüzük...:** "*Sol niger*", yani kara güneş –bazen merkezinde bir delik vardır– simyadan alınmış ve Sürrealistler arasında popüler olan bir resimdir. Max Ernst, 1920'li yıllarda bu resmi "orman" çalışmalarının bir parçası olarak tekrar tekrar yaptı.

Sayfa 72 **bir görünüp bir kaybolan duman figürler:** Avusturya-Meksikalı ressam, Wolfgang Paalen, 1930'ların sonunda yarattığı yarı otomatik bir yöntemle "duman-imajların" *tezahür etmesini* sağladı. Bu yöntemle, kâğıdını ya da tuvalini yanan bir mumun ya da gaz lambasının üzerinde tutup hareket ettirerek izlerin belli belirsiz tanınabilen şekillere dönüşmesini sağlıyordu. Çabuk kaybolup gidecek is ile yapılan bu figürlerin üzerini, daha sonra mürekkep ve/veya boya sürerek düzeltip detay ve dokular ekleyecekti.

Sayfa 74 **"At başı.":** Thibaut daha sonra Sam'in "at başı" adını verdiği fotoğrafını görecekti. Bu uzun boylu ve şeytani, fotoğraf makinesine gözlerini dikmiş, üç parmaklı koca eliyle bir haça dokunan, giydirilmiş bir figürdü. Baş olarak tasarlanan şey atımsı olduğu kadar, dedi Thibaut, köpeksiydi de ve vahşi sivri dişleri vardı. Bunun Leonora Carrington'un *Do You Know My Aunt Eliza?* (Halam Eliza'yı Tanıyor musun?) isimli, 1941 tarihli resminin bir *manifi* olduğuna inanıyorum.

Sayfa 74 **Seligmann. Colquhoun. Ernst ve de Givry:** Sürrealistlerin uzunca bir süredir kehanete, gizeme, büyüye, simyaya ve büyücülük geleneklerine ilgileri vardı. Bu geleneği temsil eden birçok başka figür arasında, Ithell Colquhoun'un ve onunla birlikte Grillot de Givry

(onun 1929 tarihli kitabı *Le Musée des sorciers, mages et alchimistes*'i Sürrealistler şevkle karşıladı) ile Kurt Seligmann, Nicolas Flamel, Hermes Trismegistus, Agrippa ve Joséphin "Sar" Péladan'ın ilhamları da vardı.

Sayfa 75 **"'Bir Şehrin Mantıkdışı Süslenmesinin Belirli Olasılıkları Üzerine.'"**: Yeni Paris'teki bu kadar çok maddenin kaynağı, Paris'in "mantıkdışı süslenmesi" hakkındaki olağandışı, anket tarzı makale, yani *"Sur certaines possibilité*s d'embellissement irrationnel d'une ville", belirtildiği gibi, 1993'e, *Le Surréalisme au service de la révolution*'un 6. sayısına dayanır. Bu makale yedi Sürrealiste, Paris'in otuz bir değişik ve eksantrik şekilde seçilmiş bölgesi, "Elde mi tutulmalı, yer mi değiştirmeli, üzerinde değişiklik mi yapılmalı, biçim mi değiştirmeli, yoksa kaldırılmalı mı?" diye sorar (ancak sorulanlardan hiçbirisi, bunların hepsine birden yanıt vermez). Ankete katılanlar Andre Bréton, Paul Éluard, Arthur Harfaux, Maurice Henry, çok saygı duyulan Troçkist Benjamin Péret, Tristan Tzara ve Georges Wenstein'dir. Bizim zaman çizelgimizde ve İngiliz literatüründe yaygın bir şekilde özel olarak bahsi geçmemiş olsa da, hikâyesinden net bir şekilde anlaşılıyor ki Thibaut'nunkinde bu makale Yeni Paris'in dışavurumcu doğasının merkezinde yer almış.

Sayfa 76 ***"'Çürümüş etten hünnap ağaçlarının kimyasal mavi, çarpık makinelerini?'"***: Thibaut'nun anlattığı ormanların *manif* ahalisinin tasviri, Martinikli şair ve *N*égritude[127] kuramcısı Aimé Césaire'den, onun ilk olarak 1939'da, genişletilmiş baskısı ise (bizim gerçekliğimizde) Breton'un coşkulu methiyesiyle 1947'de yayım-

---

127 1930'larda, ağırlıkla Afrika diasporasından gelip Fransızca konuşan entelektüel, yazar ve siyasetçiler tarafından geliştirilen bir eleştiri ve edebiyat kuramı. Temsilcileri arasında Aimé Césaire ile birlikte Senegal'in ilk devlet başkanı, şair Léopold Sédar Senghor ve Léon Damas'ın da isimleri sayılabilir. –*ed.*

lanan *Cahier d'un retour au pays natal*'ından (Vatana Dönüş Notları) gelmektedir. Césaire, orijinal metninde, Yeni Paris'te *tezahür* eden hayaletleri yalnızca tasvir etmekle kalmıyor, onları çağırıyor da: "Doğrulun, ey hayaletler, insan derisinin güzel sisalinden[128] kesilmiş kirpiklerin bir dantelinin ve onun gözlerinin ve onun bir sepet çürük istiridye etinin ve onun hünnap ağaçlarının çarpık makinelerinden avlanmış hayvanlarının yaşadığı ormanın kimyevi mavisinden."

Sayfa 76 **yumruk büyüklüğünde tüylü bir küre:** Thibaut ve Sam'e bakarak beslenen tüylü *manif*ler, (Çek gramerine göre bir kadın ismi olan) Marie Čermínová ismini reddettikten sonra Toyen olarak bilinen, parmak ısırtan Çek ressamın 1937'de yaptığı *Object-Phantom*'dandır (Obje-Hayalet). Toyen'in çalışmasının, S-Patlamasının ardından Yeni Paris'in topografyası ve ahalisi üzerinde güçlü bir etkisi olduğu görülmektedir.

Sayfa 78 **baykuş gözlü, kanatlı bir maymun:** Pencere pervazındaki maymunun, Dorothea Tanning'in 1942 tarihli resmi *The Birthday*'de (Doğumgünü) kapı eşiğindeki yarı çıplak kadının ayaklarına çömelmiş hayvanın bir *manifi* olduğu hemen anlaşılıyor.

Sayfa 79 **Büyük bir yük altında... bir insan gibi duruyor... çalıdan bir çit şıklığında:** *Consequences* (Sonuçlar) oyununu yaratan Sürrealistler değildi, ama 1910'lu yılların sonu ve 1920'li yılların başında *54 rue du Château*'da hiç şüphesiz onu geliştirip şu anda bildiğimiz ismi verenler onlardı: "Muhteşem Ceset". Onu kendi yöntembilimlerinin merkezî bir yerine ya da tam merkezine oturttular. Simone Kahn bu tekniği ve önemini şöyle tasvir ediyor: "Sürrealizmin ilk günlerinde oldukça

128Kenevire benzeyen, içerdiği sağlam ve dayanıklı elyaf sayesinde tekstil sanayisinde çokça kullanılan bir bitki türü. *–çev.*

sık yaşadığımız o başıboş, bezgin gecelerden birinde... Muhteşem Ceset keşfedildi... İleşitim yöntemi anında bulundu: Kâğıt, ilk oyuncunun çiziminin ardından katlanacak, üç dört çizgisi kıvrılan yerin dışında kalacaktı. Bir sonraki oyuncu, ilk çizileni görmeksizin, bu çizgileri uzatıp bunlara şekil verecekti. Bundan sonrası çılgınlıktı." Breton ise şöyle demiş: "Eleştirel zekâyı muallakta tutmanın ve zihnin metaforik aktivitesini bütünüyle özgürleştirmenin mutlak yolu emrimizdeydi."

Arşivlerde sayısız güzel örneği var. Bazıları kâğıt üzerinde siyah mürekkeple basit çizgiler; bazıları özenle renklendirilmiş; bazıları çok daha karmaşık ve zaman harcatan kesip yapıştırma işleri. Grotesk, oyuncu, fesat; politika ikonografisinin, yaratıklar ansiklopedisinden parçaların, endüstriyel makinelerin ve rüya gramerinin birleştirilmesi. Bu ortak çalışmalar Oscar Dominguez, Yves Tanguy, Pierre Naville, Jeannette Tanguy, Gerardo Lizárraga, Greta Knutson, Valentine Hugo, Breton, Max Morise, André Masson, Nusch Éluard, Picasso, Man Ray, Duchamp ve daha birçoğunun çalışmalarını içermektedir.

Thibaut ve Sam'in beklenmedik yoldaşları olan muhteşem ceset –resmi bu kitabın ilk sayfalarında görülebilir– 1938'de André Breton, Yves Tanguy ve Jacqueline Lamba tarafından yapılan, birbirine tutturulmuş oyma resimlerin bileşik bir kolajının *manif*idir. Parçaların sarsak bir yığını halinde ayakta durur ve tırtıl şapkasının altından kâhinlere özgü melankolisiyle dışarıya bakar.

Sayfa 80 **herkes kendini yılan benekli bir merdivenin ara katındaymış gibi hissediyor:** Thibaut'nun tasvir ettiği bu ana dönük endişesi epey özeldi ve bana Pierre Roy'un 1927 ya da 1928 tarihli yağlıboya resmi, koca bir yılanın merdivenlerden inip sürünerek seyirciye doğru geldiği *Danger on the Stairs*'i (Merdivendeki Tehlike) hatırlattı.

Sayfa 82 **kuş kafesleriyle dolu molozların içindeler... oda büyüklüğünde bir bebek yüzü:** Atış menzilleri, Toyen'in 1939 ile 1940 arasında yaptığı, bu ismi taşıyan çeşitli resimlerinden *manif*lerdir ve bunlar düz, rahatsız edici ve tasalandıran manzara çeşitlemeleridir. Bu geniş alanların Thibaut'nun bana betimlediği bütün unsurları ve sakinleri bu resimlerdendir: Dev bebek yüzü, örneğin, *Tir IV / The Shooting Gallery*'de (Tir IV/ Atış Poligonu) resmedilmiştir.

Sayfa 84 **bir kuş fırtınası:** Sürrealist ikonografi içerisinde kuşlar tekrar tekrar ortaya çıkar. Bahsedilen bu kolektif kuş, yani Thibaut'nun gökyüzünde gördüğü dans eden figür ise Max Ernst'ın *Bird Superior* (Üstün Kuş) Loplop'u olabilir.

Sayfa 86 **Chabrun, Léo Malet ve Tita:** Bunların ve gizli Sürrealist grup *La Main* à plume'nin diğer ateşli yandaşlarının rolü, şüphesiz Yeni Paris'te daha dramatiktir. (Bu, bizimkinde ilginç ya da olaysız olmadığı anlamına gelmiyor).

Sayfa 86 **Thibaut bir keresinde Laurence Iché'yle omuz omuza, Carlingue'ye karşı savaşmıştı:** Thibaut'yu tekrar tekrar *Main à plume* yoldaşları hakkında daha çok konuşmaya ikna etmeye çalıştım ama o, bana öyle geliyor ki, söze dökemediği nedenlerle onu sessiz bırakan bir saygı ve yasla buna direndi, üzerinde bir ağırlık hissediyordu: Onların ölümü belli ki üzerinde çok ağır bir yük oluşturmuştu. Özellikle Iché'ninki. Bizim zaman çizelgemizde, Iché savaştan sağ çıktı ve 2007'ye kadar yaşadı. Kendime bile açıklayamadığım nedenlerle, bunu ona söylemedim.

Thibaut'nun tarif ettiği, omuz omuza savaşan, Iché'nin meydana çıkarıp yönetebildiği *manif*ler, onun –bizim realitemizde– 1942'de *Au fil du vent*'de yayımlanmış "Senin Huzursuzluğunu Karanlık Bir Fener Kadar Yeğ-

lerim" şiirinden gelmektedir. Orada Iché "kartal kafalı tırtıl", "rüzgâr saçlı kartal" ve "kıyılmış aynalar banyosu" ile ilgili yazmaktadır.

Iché, çeşitli zamanlarda *Groupe du musée de l'Homme* grubunda direniş aktivisti olan heykeltıraş babası René Iché dahil olmak üzere, birçok sanatçıya modellik yaptı. 1940'da babasının gökyüzüne uzanan yarı çıplak bir kör kadın heykelciği olan bronz *La Décherée*'sinin (Diken) modeliydi. Nazi işgali altındaki Fransa ile ilgili bu aşırı duygusal alegori, Londra'ya kaçırıldı, orada de Gaulle'e verildi. De Gaulle onu masasında tuttu ve bu heykel bir anlamda Direnişin bir sembolü haline geldi. Bizim gerçekliğimizde, heykel sonradan ortadan kayboldu (Thibaut bunu hiç işitmemişti, bu yüzden onun dünyasındaki kaderini bilmiyorum). Bu sanat yönünden büyük bir kayıp değildi.

Sayfa 89 **Sacré-Cœur:** *Sacré Cœur*'un siyaha boyalı bir tramvay garı olmasını, kendi "mantıkdışı süslemeleri"nden biri olarak öneren Breton'du. Onun aynı zamanda Fransa'nın kuzey bölgesine, *Beauce*'ye taşınmasını da talep etti. Görünen o ki bu olmadı.

Sayfa 90 **güçlü adaleli kollardan oluşan bir merdiven:** Topraktan çıkarak birbirini kalın kollarla kavrayan ve her dirsekte birbirini destekleyerek duvarlara yaslanan merdivenler, 1941'de *Transfusion du verbe*'de basılmış, Tita tarafından yapılmış bir çini mürekkep resim olan *Les Bâtisseurs de ruines*'den ortaya çıkan *manif*lerdir. Thibaut'nun bana betimlediği üzere, Yeni Paris manzarasının diğer yönleri de bu dergide yer alan illüstrasyonlardan türetilmiş görünüyor: Örneğin, dua eden peygamberdevesi ayaklarına benzer taşlar ve yerden büyüyen pencereli eller, Aline Gagnaire'nin aynı sayıda yer alan illüstrasyonundan *manif*lerdir.

Sayfa 92 çekmecelerle içi **oyulmuş, hiçbir özelliği olmayan, dev bir *manif* kadın... yengeç gibi sürünerek ilerleyen... bebekler:** Sam'in çekmeceli, başsız kadını, Dalí'nin 1937 tarihli resmi *The Burning Giraffe*'den (Yanan Zürafa) hareketle düşündüğüne dair bir sanısı var Thibaut'nun. Ayrıca bu ünlü zürafa, bana söylediğine göre, birden çok kez dumanlar püskürterek Yeni Paris'te dörtnala koşmuş; ancak bacaklarından ve göğüslerinden çekmeceler çıkan, başlarının olması gereken yerde ağaç dallarından yığınla yaprak çıkaran, arkadan destekli dev kadınlar, ondan çok daha tehlikeli ve tehditkâr *manif*ler imiş. Çekmeceleri kayarak açılır ve iştahla kapanırmış.

Bahsi geçen bebekler, genç kadınların vücut parçalarının kaygan ve ürkütücü formasyonlarda yeniden şekillendirildiği, Hans Bellmer'in kötü şöhretli ve garip heykellerinin *manif*leridir.

Sayfa 92 **"'Balsam pijamalarım, altın** yaldızı **gök** mavisiyle **dövüyor.'":** Thibaut'nun pijamaları Martinikli şair Simone Yoyotte'nin bir şiirinden *manif*'tir. 1933'te, yirmi üç yaşında ölmeden önce, Parisli Sürrealist Grubuyla işbirliği içindeydi. Daha da önemlisi, erkek kardeşi Pierre ile birlikte *Légitime Défense* (Meşru Müdafaa) grubunda bir aktivistti. Bu şiir 1932'de bu grubun aynı isimdeki dergisinde yayımlanmıştı. Grup, Yoyotte de aralarında olmak üzere, Martinikli şair ve felsefeciler Etienne Léro, Jules Monnerat, René Ménil ve diğer beş kişi tarafından 1932'de *Rue Tournon*'da kuruldu. Hiçbiri yirmi beş yaşın üzerinde değildi. Ödün vermeyen sömürge karşıtı, Marksist ve Sürrealist müdahaleleriyle olağanüstü, şiddetli tartışmalara yol açan dergi, daha sonraları *Négritude*'nin "babalarından" sayılan Léon-Gontran Damas tarafından, "beyaz olmayan kişiler tarafından şimdiye kadar imzalanmış en isyankâr belge" olarak tanımlanmıştır.

Sayfa 103 **Marsilya'nın iç bölgelerinde kapana kısılmış... Sürrealistler yeni bir iskambil destesi, kartografik bir isyan tasarlamışlardı:** Tutsak Sürrealistlerin yaratıp Parsons'a anlattığı iskambil destesinin, yani "Marsilya oyunu"nun ortaya çıkış hikâyesi, bizim zaman çizelgemizde de Thibaut'nunkiyle aynı. Kartlar ve onları çizen ressamlarla ilgili bütün ayrıntıları aşağıdaki gibidir:

RÜYALAR İÇİN KARA YILDIZLAR:
As; Oscar Dominguez
Dâhi – Lautréamont, Sürrealistlerin en sevdiği *The Songs of Maldoror*'un[129] yazarı; Wilfredo Lam
Denizkızı – Lewis Carroll'un Alice'i; Wilfredo Lam
Büyücü – Freud; Oscar Domingues

AŞK VE ARZU İÇİN KIZIL ALEVLER:
As; Max Ernst
Dâhi – Baudelaire; Jacqueline Lamba
Denizkızı – Portekizli Rahibe, on yedinci yüzyılın tutkulu aşk mektupları setinin varsayılan yazarı (şimdi kurgu olduğu düşünülüyor); André Masson
Büyücü – şair ve felsefeci Novalis; André Masson

BİLGİ İÇİN KARA KİLİTLER
As; André Breton
Dâhi – Hegel; Victor Brauner
Denizkızı – Hélène Smith, on dokuzuncu yüzyıl Fransız medyumu; Victor Brauner
Büyücü – Paracelsus; André Breton

129*Maldoror'un Şarkıları,* Kırmızı Yayınları, 2014, çev. Özdemir İnce

DEVRİM İÇİN KIZIL ÇARKLAR:
As; Jacqueline Lamba
Dâhi – Marquis de Sade; Jacques Hérold
Denizkızı – Lamiel (Stendhal tarafından yazılmış aynı isimli romanın kahramanı); Jacques Hérold
Büyücü – Pancho Villa; Max Ernst

Jokerler, o sevilen Sürrealist öncü Alfred Jarry'nin oyunlarının azman, küfürbaz, palyaço-tiranı *Père Ubu*'nun (*Kral Übü*) resimleriydi. Seçilen imge Jarry'nin kendi resmiydi.

Bizim zaman çizelgemizde, tasarımlar 1943'te, New York'ta Sürrealist *VVV* dergisinde yayımlandı, bazılarının üzerinde bir miktar oynandı. Bu genelde resimleri yalnızca birazcık düzeltmekle ilgili bir meseleydi, ama daha önemli değişiklikler de olmuştu.

Örneğin Devrimin Ası, Lamba'nın orijinal tasarımındaki gibi, kanı *karıştıran* bir su çarkı olmak yerine, görünüşe göre, kanın fışkırma özelliğini dengeleyen bir teker haline gelmişti. Değişimin *motoru* olarak kanın, o radikal-hüzünlü hali ve uğursuz bir şeyler olacağına dair hissi, böylelikle Sürrealist hareketin karakteristiğine uymayan bir şekilde, bu zararlı içeriğinden arındırılmıştı.

Yeni Paris'in realitesinde kartlar şehrin içinde tastamam kart şeklinde, kendi dâhilerini, denizkızlarını ve büyücülerini yanlarına çağırmaya muktedir, son derece güçlü *manif* ögeler olarak açık bir şekilde görülseler de, kâğıt üzerine hiç basılmamışlardı. Thibaut bana Paris'te yalnızca vale-kız-papaz kartlarının değil, asların ve numaralı kartların da olduğunu iddia etti. *Onların* neyi ve nasıl *tezahür ettirdiğini* bilmiyordu.

Sayfa 108 **"Bir ıstakozdu. Kabloları olan...":** Salvador Dalí'nin absürd bir şekilde simgesel, 1936 yapımı *Istakoz Telefonu* Thibaut'nun yeniden şekillendirilmiş dünyasında olmasaydı şaşardım.

Sayfa 109 **anahtarlarla işlenmiş oyma figürler:** 1930'larda, Brassaï'nin, Paris duvarlarına çiziktirilmiş ve kabaca kazınmış imajları görüntülediği fotoğrafları ün saldı. Yeni Paris'te onun saplantılı bir şekilde siyah beyaz çekimle yakaladığı yüzler (çoğunlukla olduğu gibi) canlı ve hareketliydi. Eğer, dedi Thibaut, kulaklarını duvarlara dayasan, onlar kazınmış dudaklarını hareket ettirip hiçbir insanın anlamadığı çimentomsu bir dille sana fısıldar.

Sayfa 110 aptal **bir** melek gibi **gülümseyen... koca bir köpekbalığı ağzı:** Bu *manif* 1942'de Alice Rahon tarafından yazılmış, yazarın şehrin ufkunda "aptal bir melek gülümsemesiyle beliren koca bir köpekbalığı ağzı"nı tasvir ettiği bir metinden *tezahür etmiştir.*

Sayfa 111 **Bu... bir kibirli-kum:** Kibirli-kum, o müstesna insan Grace Pailthorpe'un *March 7 1937–4 (Sandbumptious)* (7 Mart 1937–4, Kibirli-kum) adlı çalışmasından *tezahür etmiş* acayip bir hayvandır. Şu anda gözlerden uzak bir figür olan Pailthorpe, 1936'da Breton tarafından, İngiliz Sürrealistlerin "en iyisi ve en hakikisi" olarak nitelendirilmişti (kabul edilmelidir ki bu sözler, "över gibi yapıp eleştirmek" biçiminde de yorumlanabilir). Pailthorpe, Birinci Dünya Savaşı sırasında Fransa'da cerrah olarak çalışmış ve İngiliz psikanalizinde bir öncü olarak yoluna devam etmişti. 1883'te doğan Pailthorpe, sonradan elli iki yaşında, daha sonra eşi olacak ressam Reuben Mednikoff ile karşılaştığında (Okült ve Sürrealizm dünyaları arasındaki başka bir çakışmada, bir Satanist ve Crowley aşığı olan Victor Neubeer'in düzenlediği bir partide

karşılaştılar) resme döndü. Pailthorpe ve Mednikoff, 1940 yılında zehirleyici bir iç çatışma krizinde Londra Sürrealist Grubundan ihraç edildi (Conroy Maddox, Pailthorpe'u bir "Umacı" olarak adlandırdı) fakat Pailthorpe'un çalışmasının ruhu, belli ki ruhen S-Patlamasının ardından Yeni Paris'te *tezahür edecek* kadar birlik içinde kalmış.

Sayfa 113 **Belfort Aslanı:** Belfort Aslanı 1933'te Paris'in mantıkdışı süslenmiş mekânlarından biridir, ama yazıdaki iddialardan hiçbiri Thibaut'nun buradaki tasviriyle tam olarak bağdaşmamaktadır. Thibaut'nun aralarından yürüdüğü taş figürler, belki de ondan ziyade Max Ernst'in kolaj romanı olan *Une Semaine de bonté*'nin "Belfort Aslanı" bölümündeki mülteciler olabilir.

Sayfa 116 **Özgürlük Heykeli:** *Jardin du Luxembourg*'daki –gerçek– heykelin yarı-canlı ikamesi, Çek Sürrealist Jindřich Štyrsky tarafından 1934'te yapılmış Özgürlük Heykelinin grotesk bir kolajının *tezahürü*dür.

Sayfa 121 **bir zamanlar Adalet Sarayı'nın olduğu... Sainte-Chapelle'nin pencere ve kapılarından talaşların helezonlar halinde çıktığı:** Yeni Paris'te Adalet Sarayı'nın almış olduğu form, onun yerine bir yüzme havuzunun konmasını öneren Benjamin Péret ile üstünden geçecek uçaklar tarafından görülebilecek dev bir duvar yazısının konmasını isteyen André Breton tarafından önerilmiş "mantıkdışı süslemeler"in bir kombinasyonudur. Sainte-Chapelle'nin talaşla doldurulmasını öneren Tristan Tzara idi.

Sayfa 121 **güneş şeklindeki orta penceresinin her iki yanındaki alçak kare kuleler:** Yeni Paris'in Notre-Dame'ının iki kulesi, kısmen Breton'un önerisi uyarınca mantıkdışı süslenmiştir: Breton onların yerine kan ve spermle dolu cam kaplar konmasını önermişti. Neden kanın kan-sirke karışımı gibi göründüğü ve neden kulelerin

onun önerdiği gibi dev şişeler olmaktan çok silo şeklinde olduğu konusunda, Thibaut herhangi bir şey bildiği iddiasında bulunmadı.

Sayfa 123 **Arno Breker'in uzakta beliren, zevksiz, yoz mermer figürleri:** Josef Thorak ve Arno Breker, biri Avusturyalı-Alman ve diğeri Alman, "resmî olarak" Nazi sanatçılardır. "Yozlaşmış" olarak adlandırdıkları, özellikle de "Yahudi" dedikleri sanatın direkt karşıtı olmaya bağlı kalarak, görkemli ve şeytani "Aryan" sanatında uzmanlaşmış heykeltıraşlardır.

Sayfa 125 **Hélène Smith... o tuhaf imajlı, Mars'ın pek anlaşılamayan büyü diline kanallık yapan medyum:** Sürrealistler medyum Hélène Smith'i (Catherine-Élise Muller'in takma adı), Thibaut'nun kartının çağırdığı hayallerinin *manif*ini, otomatik yazının bir "ilham perisi" olarak nitelediler. Marslı yazısı adını verdiği, üzerinde düşünülmemiş bir çiziktirmeye "kanallık ettiği" transa benzer bir durumdaydı. Bu şekilde Smith uzaylıların –Marslıların ve "Mars ötesindekilerin", Thibaut'nun *Île de la Cité*'de de gözüne ilişen olağanüstü *manif* figürlerin– yaşamlarını anlattı.

Sayfa 140 **Lozère sanatoryumunda...** ***Société de Gévaudan*****:** Thibaut'dan, bahsettiği ama pek az bildiği ve pek de ilgili görünmediği *Société de Gévaudan* hakkında daha çok şey işitmeye can atıyordum. Kendi dünya kaynaklarımızdan, bu olağanüstü ortak girişimin merkezinin, Fransa'nın güneydoğusunda, Lozère bölgesindeki *Saint-Alban* akıl hastanesinde olduğunu öğrendim. *Vichy* Fransa'sının kötü amaçlı öjenik ideolojisi karşısında, Lucien Bonnafé ve François Tosquelles'in deneysel liderliği altında, hastanede çeşitli tıp doktorlarından oluşan bir direniş grubu oluşturulmuştu. Bu gruba yenilikçi psikiyatristlerin (daha sonra "antipsikiyatri" hareketi olarak bilinen akımı esinleyeceklerdir) yanı

sıra, felsefeciler (bunlardan Paul Éluard gibi bazıları Sürrealizme yakın olmuşlardı) ve hastaların kendisi de dahildi. Hepsinin bir yandan, hastaların yerel nüfusa tedavisel ve ortak çalışmaya dayalı entegrasyonu anlamına gelen "kurumsal psikoterapi" ve "jeopsikiyatri" çalışmalarını sürdürürken, diğer yandan gizli kapaklı bir yayınevi işlettikleri, öbür direniş gruplarıyla işbirliği yaptıkları ve silah takasları organize ettikleri anlaşılıyor. Gerçekler *bizim* zaman çizelgemizde yeterince olağandışı. Ama Yeni Paris dünyasının söze dökülmemiş bütün hikâyeleri arasında, en çok da *Société de Gévaudan*'ın eylemleriyle ilgili daha fazla şey bilmek isterdim.

Sayfa 141 **Paltolu bir adam, bir satranç tahtası kafasından, olanı biteni gözsüz bir şekilde izliyor:** Satranç tahtası suratlı adam, 1937'de Magritte'in Paul Nougé tarafından çekilmiş bir fotoğrafının *manifi* gibi görünüyor. Filme alınmış katledilişinin öncesinde, onun Yeni Paris'te şişkin paltosuyla yürüyüp, zugzwang[130] ile gambitlere[131] başvurarak, durumları satranca benzer olaylara dönüştürdüğüyle ilgili söylentiler dolaşmıştı.

Sayfa 142 **"Bu İsimsiz Asker!":** İsimsiz Asker *–der Soldat ohne Namen–* Nazi karşıtı bir Alman subayı karakteriydi; onun kumandası altında emsalsiz Claude Cahun ve partneri Suzanne Malherbe, Jersey'de savaşa müdahale etti. İki ressam oraya atanmış Almanlar arasında olağanüstü bir propaganda kampanyası başlattı, Hitler karşıtı sloganlar yazılı el ilanlarını ve madeni paraları askerlerin ceplerine koyup arabalarının pencerelerinden dağıttı. Yeni Paris'teki *tezahürü* olan askerin onu gören herkese böyle madeni paralar atarak,

---

130 Satrançta hamle sırası kendinde olan kişinin yapmak zorunda olduğu hamle ile kaybedeceğinin kesin olduğu durum. *–çev.*

131 Satrançta avantaj sağlamak için bir taşı feda etmek. *–çev.*

özellikle Alman kuvvetleri arasında isyan ve savaş karşıtı bir ruh yaydığı veya bu ruhu meşrulaştırdığı söylenmiştir. Hiç şüphe yok ki o Nazilerin yürüttüğü soruşturmaların hedeflerinden biriydi.

Sayfa 144 **makineler tarafından parçalarına ayrılmış minik muhteşem cesetler:** Üzerinde deneyler yapılan muhteşem cesetlerin tasvirlerine bakılırsa, Drancy Nazileri, Man Ray, Miró, Yves Tanguy, Max Morise, Picasso, Cécile, Paul Éluard ve diğerlerinin belirli ortak çalışmalarından *tezahür etmiş* numuneleri ele geçirmişti.

Sayfa 178 **"Bu bir otoportre,"... "Adolf Hitler'in":** Kuşkusuz yirmi bir yaşında olsa da Adolf Hitler'in karanlıktan arınmış bir çalışmasını göremeyiz. Bu mümkün değil ve denememeliyiz. Gelecekteki Führer'in acemice yapılmış suluboyasını görenin, dehşet duygusuyla dolması kaçınılmazdır. "Bir Hitler," diye okuruz görüntünün sağ alt köşesinde. "1910." Bir Hitler gerçekten de.

Bizim zaman çizelgemizde, bu *manif*in ortaya çıktığı resim, 1945'te Essen'de yoldaşlarıyla seyahat eden Bölük Astsubayı Willie McKenna tarafından bulundu. Thibaut'ya göre bu, Yeni Paris dünyasında su üstüne çıkmadı. Sam ve Thibaut'nun *manif*in ne olduğunu bilebilmeleri, onu tanıyabilmeleri, özel bir üne sahip olduğu için değildir.

Ben aksine, bunu yapabilmelerinin nedeninin, onun çok çok doğru bir portre olmasından kaynaklandığını düşünmeye başladım.

Taş bir köprü bacaklarını açıp bir akarsuyun iki yanına basmış. Sular hafif kırmızıya çalıyor. Bir ihtimal gündoğumu ya da günbatımı yansımaları süsü verilse de, şimdi nehrin bir kan akarsuyu olduğunu görmemek pek mümkün

değil. Köprünün bizden en uzak noktasında, çocuk pozuyla hantal bir şekilde oturup bacaklarını suya doğru sarkıtan, kahverengi kıyafetli bir figür var.

Ressam onun başının üzerine bir haç çizmiş ve –endişeyle, acınası halde– "A.H." yazmış. Hepsi bu. O bildik, yandan ayrılmış saçın kıvrımı var ve onun altında, hiçbir şey. Kaş yerindeki tereddütlü çizgileri saymazsak, suratı yüzsüz. Herhangi bir özelliğin izi bile yok.

Genç Hitler'in, genç Hitler suluboya resminin hiçbir özgünlüğü yok. Boş. Yeteneksizlik, solgun teniyle, onu ölümdürtüsünün kendi hayali yapıyor.

YAZI KARAKTERİ HAKKINDA

Bu kitap ünlü Alman matbaacı Jan Tschichold (1902-74) tarafından tasarlanmış bir harf karakteri olan Sabon'la basılmıştır. Sabon'un tasarımı on altıncı yüzyıl Fransız harf karakteri tasarımcısı Claude Garamond'un orijinal harf şekillerini temel almış ve özellikle üç kaynakta kullanım için yaratılmıştır: elle dizgi için döküm harfler, Linotip ve Monotip. Tschichold kendi yazı karakterine ünlü Frankfurt harf dökümcüsü Jacques Sabon'un (1520-80) adını vermiştir.

Sanatın her alanında geniş yankılar uyandırmış, insanlığın gerçekliğe dönük bakışını ve algısını değiştirmiş, Dali'nin "eriyip gitmiş saat" çizimlerinden Breton'un "büyük çizgileriyle tanınan umutsuzluk" şiirlerine büyük bir akım: Sürrealizm.

Toplumun her alanında büyük yankılar uyandırmış, korkunç yıkımlara yol açıp gerçekliğimizi darmadağın etmiş, bu arada "faşizm" belasını da insanlığın başına bela etmiş, yakın tarihin en korkunç olayı: İkinci Dünya Savaşı.

"Tuhaf kurgu"nun ustası China Miéville, ikisini bir araya getiriyor!

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Paris'te. Eski Paris'te ve "yeni"sinde!

Gerçeküstücülerin resimlerinden, şiirlerinden ve manifestolarından fırlamış "manif"ler dolaşıyor şehirde. Gerçeklikle ilgili algımızı dönüştüren o çizgi ve sözcüklerden "tezahür eden" varlıklar…

"Muhteşem ceset" en başta, pek çok "manif" var şimdi aramızda. Yeraltı mücadelesi sürdüren militanlar gibi, Direniş (Rezistans) hareketinin birer parçası onlar da.

Faşizme karşı direnişin, Fransa'daki "rezistans hareketi"nin romanı *Yeni Paris'in Son Günleri*. Direniş içerisindeki sürrealistlerin. Resimlerle, şiirlerle, romanlarla, sözcüklerle, "manif"lerle direnenlerin…

"Tuhaf kurgu"nun ustasından, bir solukta okumalık!

yordam
edebiyat

YordamEdebiyat
YordamEdebiyat
YordamKitap

20 TL. KDV DAHİL

ISBN 978-605-172-313-6